

શ્રી
શ્રાવિકા ભૂષણ

પ્રથમ અક્ષર.

પ્રસિદ્ધ ડૉર્,
શ્રી સાતન નિકેતન
મદરા.

સપ્ત ૧૯૮૧

સને ૧૯૨૫

કિંમત ૨-૦-૦

ખુલાસો.

શ્રી પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકોને 'શ્રી લાલન નિકેતન અધ્યમાળા' તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યા છે તે સબધી ખુલાસો. મહા આશ્રમના હેવાલમા નીચે પ્રમાણે આપવામા આવેલ છે.

શ્રી લાલન નિકેતન અધ્યમાળા.

સવત ૧૯૮૦ (ઇ સ. ૧૯૨૪) માં શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના વ્યવસ્થાપકોએ વર્ગની સરચા બધ કરી, અને તેમને હસ્તક પુસ્તકોનો જે સંગ્રહ હતો તે, પુસ્તક મંદિર નામે જોડેલ અને પુસ્તકો ગણવાના કબજા હાલન નિકેતનને અર્પણ કર્યાં. એ પુસ્તકોને સુધારી લાલન નિકેતન અધ્યમાળા તરીકે પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કરવામા આવ્યો.

વચ્ચત શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની સરચા, સવત ૧૯૫૯ (ઇ સ ૧૯૦૩) માં પાલીતાણામા મે મારા કચ્છી જૈન મિત્રોની સહાયતાથી રચાઈ હતી એ સરચાની મે, દશ વર્ષ સુધી માનદ મત તરીકે વ્યવસ્થા કરી હતી તે દગ્ધમાન કચ્છી જૈન શ્રીમતોની સહાયતાથી પાલીતાણામા જૈન બોર્ડિંગ, જૈન વિધવાશ્રમ, "આનંદ" ખોરીક અને જૈન પુસ્તક પ્રકાશન સરચાઓ, જાવન-ગરમા આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, કચ્છમાં કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ, જૈન કન્યાશાળાઓ અને પાઠશાળાઓ તેમજ મુળકમા કચ્છી જૈન મહિલા સમાજ અને શ્રાવિકાશાળા વિગેરે સરચાઓની મે સ્થાપના કરી હતી.

સવત ૧૯૬૯ (ઇ સ ૧૯૧૩) માં પાલીતાણામા પૂરની બંધ-મંડે હોનારત થતા શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગને ભારે ખોટ ખમવી પડી હતી તો ૨૪-૬-૧૩ ના રોજ મે એ વર્ગ અને તેને હસ્તક ચાલતી સઘળી સરચાઓમાથી મારી માફગીના કારણે રાજી નામું આપ્યું હતું તે ખતો મારી સાથે બીજા પક્ષ ફેટલાક વ્યવસ્થાપકોએ ગણનામા આપ્યા હતા તેથી જૈન બોર્ડિંગ તેના ૬૬ સાથે તેના ટ્રસ્ટીઓને સુપ્રત કરવામા આવી કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ

માટે નવી બ્યવસ્થાપક સમિતી નિયત કરી જેને એ સંસ્થા મુખ્યત્વે કરવામાં આવી વર્ગના બાકી જે બ્યવસ્થાપકો રહ્યા હતા તેમણે અક્ષરે પ્રી ટોંગ પ્રેસ બાઈ દેવચંદ દામજી કુડલાકરને વેચાતુ આપી તેની જે રકમ આવી તેમથી લેણદારોનું લેણું ચુકરી આપી બાકી વધેની રકમમાંથી રૂ. ૧૫૦૦, એ રૂપિયા દોઢ હજાર ખર્ચા એક પુસ્તક મહિર બધાંવું અને તેમાં રેલની હોનારત વખતે ભોળાચેલા પુસ્તકો રાખવામાં આવ્યા એ પુસ્તકોની કંઈ પણ બ્યવસ્થા તેઓ કરી શક્યા નહિ તેથી તેઓએ શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની સંસ્થા બધ કરી અને પુસ્તકો લાલન નિકેતનને અર્પણ કર્યા "

કહેવાની જરૂર નથી કે શ્રી પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગનો હું માનક મંત્રી હતો ત્યારે 'પુસ્તક પ્રકાશન'ની જ્વાળામહારી મારે ધિરે હતી અને એજ જ્વાળામહારી આજે ફરી મારા હિરેપર આવી છે

વર્ગ તરફથી નાના-મોટા લગભગ પાંચ હજારનું પુસ્તકો દસ વર્ષમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યા હતા તેમાં આવિકા-બુધ્ધના ચાર ભાગ, સતી મહાજ્ઞાને બાગ આવિકા સુબોધ દર્શણ વિગેરેની યોજના મહીલાઓ માટે દિક્ષાક્રમારીના બે ભાગ મુનિઓ માટે, જૈન પ્રવેશપાથીના ચાર ભાગ અને જૈન પહેલી-બીજી વિદ્યાર્થીઓ માટે, જ્ઞાનદમસ્ત્રિ, પાડવપ્રબોધ, દાનવીર ગ્લાપાળ, ઉત્તમક્રમાર ધર્મ-સીર જ્ઞાનક અને પુણ્યપ્રભાવ સામાન્ય જનસમાજ માટે અને તત્ત્વ જૂમિમાં પ્રવેશ જૈન શિક્ષાત, તત્ત્વચિંતામણી ધમરત્ન પ્રકરણના ત્રણ ભાગ, ઉપદેશ પદ, ઉપદેશ રત્નાકર અને અધ્યાત્મસાર તાત્ત્વિક ભોધના અભિલાષીઓ માટે યોજવામાં આવ્યા હતા

સંવત્ ૧૯૧૪ માં પાલીતાણામાં પાણીની રેલ જે આવી ન હતી, તે આજે એ સંસ્થા તરફથી સખ્યાબધ સુબોધક પુસ્તકો પ્રગટ થઈ ચકત, પણ જે બાવીને ગમ્યુ તે ખરે ઉપરોક્ત તમામ પુસ્તકોની યોજના મે કેવળ હિતમુદ્ધિથીજ કરી હતી એ કહેવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી

સંવત ૧૯૮૩ }
સંવત ૧૯૨૭ }
૧૨૧

શાહ શિવજી દેવસિંહ.
માનક મંત્રી, લાલન નિકેતન-મહડા.

॥ श्री सर्वज्ञायनमः ॥

॥ श्री श्राविकाभूषण ॥

नमस्कारात्मक मंगलाचरण.

शार्दूलविकीर्तित

जेव्हे आधी सुगोप पंडित करी, ग्राह्णी अने सुहरी,
आणा गोप धरो शर नगतमा, लेना प्रलावे करी,
स्थापी सध सुतीर्थमा शुभ भने, सत् श्राविका सत्कृति,
बहु ते अरिहंत आदि जिनने, आपो सदा सन्मति

हरिगीत.

आनंद लवने लविकताधी लव्य यधने अनुभवो,
ह्यो स्वाह सुभ सौभाग्यनो उत्तम प्रकारे अजिनवो,
करी द्वर दुराचार ने अज्ञानताने परिहरो,
शुभ धर्मदायक आ सुगोपक श्राविकाभूषण धरो.

श्री धर्म सौम्य सतीतवो केवु पतिव्रत पाणवु ?
कयम नारीजे निर्मणपक्षाधी नीति भारग आलवु ?
ते ज्ञान पुस्तक वाचवाधी भेजवो आदर करी,
शुभ धर्मदायक आ सुगोपक श्राविकाभूषण धरो

વ્યવહાર શુદ્ધિ માથવો એ જીનનો ઉપદેશ છે,
સમ્યક્ત્વ સ પાદન થવાને એજ ધમ અગેય છે,
ગૌરવ વધે કયમ ગૌરીનું એ રીતને નિત આચરો,
શુભ ધર્મદાયક આ સુખોદક શ્રાવિકાભૂષણ ધરો ૩

માતા પિતાની ભક્તિનો ભવવાસમા ગો ટહાવ છે ?
સાસુ અને સગરાતણી સેવાતણો ચો ભાવ છે ?
વિચારી એ શુરૂ વર્ગને સન્માનદા મહિલા કરો,
શુભ ધર્મદાયક આ સુખોદક શ્રાવિકાભૂષણ ધરો ૪

પતિ ભક્તિનો નવરંગ અગે સર્વદા ધારણ કરી,
અર્ધા રૂપે શ્રાવિકા નિજ નાથ મેવા આચરી,
કાયા મને વચને કરી પ્રાણેશપર પ્રીતિ કરો,
શુભ ધર્મદાયક આ સુખોદક શ્રાવિકાભૂષણ ધરો ૫

જિન તત્ત્વપર શ્રદ્ધા કરી વાચો સની જનની કથા,
તપ દાન ને મત આદરો છોડી બીજી વિકથા વૃથા,
આરાધના જિન ધર્મની પ્રેમે અહુનિંગ આચરો,
શુભ ધર્મદાયક આ સુખોદક શ્રાવિકાભૂષણ ધરો ૬

આ શ્રાવિકાભૂષણવડે ભૂષિત ધર્મ ભવ સેવનો,
ત્યા ધર્મ નીતિતણી કથા વચાય ત્યા પ્રીતે જાનો,
સત્સંગ ને શુભ શિયળ પાળી નીચ સંગ સદા હરો,
શુભ ધર્મદાયક આ સુખોદક શ્રાવિકાભૂષણ ધરો ૭

આ અનાદિ અને અનંત જગતમાં સ્ત્રી જાતિનો જન્મ કેવો ઉપયોગી છે ? સ્ત્રીઓની ઉત્પત્તિથી શા શા લાભ થાય છે ? નારીનો અવતાર કેટલો અશે પ્રશસનીય છે ? અને કેટલો અશે નિહવા યોગ્ય છે ? ચતુર્વિધ સધમાં શ્રાવિ કાઓને ગણવાનો હેતુ શો છે ? આવિકાઓ સદ્ગુણી હોય, તો સસારનું સ્વરૂપ કેવું થાય છે ? એ વિગેરે ધણા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ થાય, તેવા પ્રશ્નોની હાલ ધણી જરૂર છે

આલતા સમયમાં ચારે તરફ પશ્ચિમની પ્રજાના સગવી સુધારાનો પવન પ્રસરી છે તે સુધારામાં સ્ત્રી કેળવણીને મુખ્ય પદ આપવામાં આવ્યું છે, તથાપિ તે કેળવણીનું બધારણ જુદા રૂપે બધાયું છે સ્ત્રી કેળવણીનો પવિત્ર હેતુ કેવી રીતે સચવાય, તેને માટે તેમાં બુદ્ધિબળ વાપરવામાં આવ્યું નથી, એમ તો બેધડક કહેવું જોઈએ આર્ય સ્ત્રીઓની પવિત્ર નીતિ રીતિને જાળવી બાળાઓને બોધ અપાય, તોજ સ્ત્રી કેળવણીનો ખરો હેતુ સચવાય છે, નહિ તો તે કેળવણીના માઠા ફળ જોવામાં અને અનુભવવામાં આવે છે

આલતા પ્રસંગે જૈનોમાં સ્ત્રી કેળવણી કેવી છે ? કેવી જોઈએ ? અને તેનું સ્વરૂપ કેવી રીતે બાધવું જોઈએ ? એ પ્રશ્નોનું નિરાકરણ થાય, તેવા બહોળા લેખની ધણી જરૂર છે જૈન વર્ગનો ગૃહસસાર કેવી રીતે સુધરે ? આ-

વિકાઓમા સાસારિક કેળવણી કેવી રીતે વૃદ્ધિ પામે ? અને શ્રાવક સ સાર કેમ સુખી થાય ? તે વિષયનું વિવેચન કરવાને માટેજ આ ગ્રંથનો ઉદ્દેશ છે. જૈન મુનિઓએ પરલોકના સાધન સંપાદન થવાનો હેતુ ધ્યાનમા રાખીને અનેક ગ્રંથો લખેલા છે. સાસારિક ઉત્તતિના લેખ મુનિ ધર્મને પ્રતિકૂળ હોવાથી તેઓએ ઘણાજ જુજ લખ્યા છે. તે લેખો એવા છે કે, જે ઉપરથી આપણે જૈન સ સારની સુધારણા કરવાના વિચારોને પશ્ચવિત કરી શકીએ, તોપણ આવા પ્રકારના ગ્રંથ આજ સમયને અનુકૂળ અને ઉપયોગી થઈ શકે એ નિ સંદેહ છે, એમ ધારી આ ગ્રંથ લખવાનો આરભ કરવામા આવ્યો છે.

શ્રી શ્રાવિકાભૂષણ

પ્રથમાલકાર

પ્રારભ

ગુર્જરભૂમિમા અલકારરૂપ ‘ રૂપનગર ’ નામે એક નગર હતું, એ નગરમા શ્રાવકોની વસ્તી વધારે હતી, ભરતમેત્રમા તેની એક સાસ શહેર તરીકે ગણના થતી હતી, હિંદૂભૂમિના વેપારનું તે મયક હતું, તે સાથે તેમા જૈન ધર્મનો ઉદ્દોત વિશેષ હતો, શ્રાવકોનો મોટો ભાગ વેપારી હોવાથી પૈસે ટકે સુખી હતો, શહેરના મધ્ય ભા

ગમા ઘણા મુંદર દેરાસરો આવેલા હતાં, જુદા જુદા મો-
હોલાઓમા સાધુઓ અને સાધ્વીજીના ઉપાશ્રયો કરવામા
આળ્યા હતા. શ્રાવકોની વસ્તી વિશેષ હોવાથી ઘણા સા-
દર તેમજ નિરક્ષર મુનિઓ ત્યા આવતા હતા. કાળના
પ્રભાવે કરીને લોકો જુદા જુદા ઉપાશ્રયના રાગી થયા
હતા, ઉપાશ્રયને લઈને સાધુઓ ઉપર પણ રાગ વિરાગ
ભેવામા આવતા હતા.

આ ગહેરમા ધર્મદાસ નામે એક વીશાશ્રીમાળી
શ્રાવક રહેતો હતો, તેને ગંગા નામે સ્ત્રી હતી આ બન્ને
શ્રી પુરુષ પ્રેતાનો ધર્મ પાળવામા પ્રીતિવાળા હતા. ધર્મ-
દાસની ઉંમર પચાસ વર્ષની હતી, ગંગાની વય પાત્રીશ
વર્ષની હતી, ધર્મદાસને આ બીજી ઘર હતું પ્રથમની શ્રી
શુજરી ગયા પછી, તેણે ગંગાનું પાણીગ્રહણ કર્યું હતું, તેને
કાંઈ સતાન થયું ન હતું. ધર્મદાસ બાળવયથીજ અભ્યાસી
હતો, તેણે ધર્મ અને જ્વહારને લગતા ઘણા પુસ્તકો
વાંચ્યા હતા, સંસ્કૃત, મરાઠી, અને ગુજરાતી ભાષામા તે
સારો વિદ્વાન હતો. તેના સહવાસથી ગંગા પણ મુખો-
ધવાળી થઈ હતી. ગંગાને ગુજરાતી ભાષા સારી આવ-
ડતી હતી. જૈન ધર્મને લગતા આવશ્યકના ધ્રુવો તે
સારી રીતે ભણી હતી. આ પ્રમાણે ગંગા જો કે ભણેલી
હતી, તથાપિ તે સ્વભાવે આગ્રહી અને ઉતાવળી હતી.
ઠાઠ પણ કામ કરવા પાર્યું હોય, તો તે આગ્રહથી કરતી
હતી, તે સાથે તે વાદિલી હતી. તેથીને કારણે પણ વાદ
કે ચર્ચા કરી વિશેષ પમદ હતી.

ધર્મદાસ દિવસનો ઘણો વખત ધર્મચર્યા અને ધર્મના અથવા વાંચવામાં નિર્ગમન કરતો હતો. હમેશા એક બે કલાક તે જાન્યે આ પુરુષની વચ્ચે ધર્મ અને સારવિધે ચર્ચા થતી હતી આધુનિક આ કેળવણી વિશે ધર્મદાસ અને ગંગા વચ્ચે મતભેદ થયો હતો. ગંગા આધુનિક આ કેળવણીની તરફેણમાં હતી, અને ધર્મદાસ તેની વિરુદ્ધ હતો.

એક વખતે સવારનો વખત હતો, ગંગા દેરાસરમાં મંદિરના દર્શન કરી પોતાને ઘેર આવતી હતી, તે પોતાના મોહોત્તરમાં વળી, ત્યાં રસ્તામાં એક કાગળનું કવર પડેલું તેના જોવામાં આવ્યું. તે વખતે તે રસ્તામાં કોઈ બીજું માણસ ન હતું, તે જોતાજ ગંગાએ હાથમાં લીધું ઉપર શીરનાંત્ર ન હતું, તેથી તે વિચારમાં પડી, ઘેર આવી હોંડિયા ઉપર બેસી તેણીએ તે કવર ફેરવ્યું તેમાંથી એક ચીઠ્ઠી નીકળી, જેમાં વિજળી નામની એક સ્ત્રીએ ખુશાલચંદ નામના એક તરુણ ગૃહસ્થ ઉપર અનીતિને રાખે દોરનારા અને કુલીન કન્યાને ન છાજે તેવા શબ્દ લખેલા હતા. વળી આજકાલના નાટકીય પ્રેમના શબ્દો, કે જે કેળવણી કુળની કન્યા પછી બોલવાને અશક્ય, તેવા શબ્દો તેમાં વાક્યે વાક્યે આવતા હતા. તે ઉપરાંત તેણે તેમાં પોતાના તે પ્રસંગના કુવિચારો એવા અપેક્ષા હતા કે, જે વાચતા હાલમાં ચાલતી આ કેળવણી તરફ નિરાશર હોવા નિર્ણય રહે નહીં તે ચીઠ્ઠી નીચે

વિપરીત વિચારની વિજળીએ વાચતા તિરસ્કાર આવે, તેવો એક પ્રેમનો શબ્દ મૂકી પોતાના નામની સહી કરી હતી

આ ચીઠી વાચી, ગ ગા તો ગ લીર વિચારમા પડી ગઇ પોતે આધુનિક સ્ત્રી કેળવણીની પૂર્ણ હિમાયતી હોવાથી તેણીના મનમા ઘણું લાગી આવ્યું તે મનમા આ પ્રમાણે કહેવા લાગી—અહા ! આ શો ગજબ ? સ્ત્રી કેળવણીનું શું આવું ફળ ? કન્યાશાળામા લગ્નતી છોકરીઓ શું આવી થાય છે ? પ્રજા વર્ગની મ્યુનીસીપાલિટીના પૈસાનો ઉપયોગ શું આવો થાય છે ? આવી મોટી મોટી કન્યાશાળાઓને ઉભી કરવાનો હેતુ આવો વિપરીત બને છે ? કુલીન કન્યાઓ શું આવે રસ્તે દોરાય છે ? સ્ત્રીઓના પ્રાચન અને લેખનનો શું આવી ચીઠીઓમા ઉપયોગ થાય ? ઘણા અફસોસની વાત ! આ વિજળી કોણ હશે ? આવી આવી વિદ્વાન્ વિજળીઓ જાગશે, તો પછી આર્ય દેશની પાયમાલી થવાની સ્ત્રી કેળવણીનું આવું ફળ ઘણું વિપરીત છે મારા વિદ્વાન્ પતિના વચન અરેખરા માનવા મોઝ છે તેઓ કહે છે કે, સ્ત્રી કેળવણીની જરૂર છે, પણ તેને માટે આધુનિક પદ્ધતિ વીપરીત છે ધર્મ, નીતિ અને શુદ્ધ વ્યવહારનું સગીન જ્ઞાન મળે, તેવા પુસ્તકો કન્યાશાળામા હાખલ કરવા જોઈએ, જ્યાં ધર્મકથા કે નીતિના વ્યાખ્યાનો થાય, ત્યાં સ્ત્રીઓને મોકલવી જોઈએ. પશ્ચિમના સુધારાના વિચારો તેમના હૃદયમા ઉતરવા ન જોઈએ, તેમના જેવી છુટ અને તેમના જેવી ઉન્નતવત્તા આર્ય

સ્ત્રીઓમા ન થાય, તેવા ઉપાયો યોજવા-જોઇએ મારા પતિના આ વિચાર ખરેખરા સાદા છે આ બાબતમા હું ઘણીવાર તેમની સામે થતી, તે મારી ઓટામા મોટી ભુલ છે હવે આજથી હું મારા વિચાર ફેરવીશ મારા અસ્તિત્વ અને ધાર્મિક પતિના વિચારને અનુસરીશ બનતો પ્રયત્ન કરી સ્ત્રીઓની નીતિ રીતિ સુધરે, તેવા કાર્ય આદરીશ પ્રથમ મારા સ્વધર્મી જડુઓની સ્ત્રીઓ સુધરે, અને આ વક્રનો સ સાર શ્રેષ્ઠ રીતે ચાલે, તેવો મારે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ સર્વ જ્ઞાતિ કરતા આવકવર્ગ હજી ઘણો પછાત છે તે વિષે મારે મધ્યશક્તિ પ્રયાસ કરવો, અને તેને માટેજ અભિમત્ત ધારણ કરવો મારા પતિને પણ તે કાર્યમા જોડવા, તેઓ સારી રીતે આવિકાઓને સુધારી શકશે

આવો દંડ નિર્ણય કરી, ગ ગા હિંદોળા ઉપર વિચાર કરતી બેઠી હતી, ત્યાં ધર્મદામ શેઠ આવ્યા ગ ગાએ ઉભા થઇ પતિને માન આપ્યું આજે વળી તેણીએ પતિ તરફ વધારે ભક્તિ દર્શાવી ધર્મદાસે પૂછ્યું, કેમ શેઠાણી ! આજ વધારે આનંદમા દેખાવ્યો છે ? ગ ગા જરા હાસ્ય કરી બોલી—પ્રાણનાથ ! બીજી કાંઈ નથી આજે મારા વિચારમા અચાનક ફેરફાર થઇ ગયો છે તમારા પ્રેમ અને વિદ્વતા બરેલા વિચારને હું અત કરણથી માન આપુ છું, એમ કહી તેણીએ પેલી ચીઠી શેઠના હાથમા આપી ધર્મદાસે તે વાચી, અને મો મલકાવી ગ જાને કહ્યું, જોયું, હાલની સ્ત્રી કેળવણીનું પરિણામ ? આ ચીઠી તમને શી

રીતે મળી ? ગ ગાએ કહ્યું, હું દેશસરમાથી દર્શન કરી આવતી હતી, ત્યાં રસ્તામાથી એ ચીઠી મળી તેની ઉપર શીરનામા વગરનું કવર હતું, એટલે મેં તે ફેડીને વાચી, મને તે વાચતાજ ઘણો વિચાર થયો પ્રાણનાથ ! હવે ગમે તેમ કરીને પણ આવી કેળવણીમાથી આપણી શ્રાવક કોમને બચાવો તમારી વિદ્વતાનો લાભ જૈન ણા-લિકાઓને અને શ્રાવિકાઓને આપો મારે હવે બીજી કાંઈ જાતની ઇચ્છા નથી આપણને કાંઈ સત્તાન નથી, તેમ બીજી કાંઈ ઉપાધિ નથી, તો હવે આપણે એજ કર્તવ્ય કરવાનું છે. મારે સ સાર ભોગવવાની કાંઈ ઇચ્છા નથી જો કાંઈ પણ આયુષ્ય હોય, તો હું માગી સ્વધર્મી બહેનોનો સ સાર સુધારવા પ્રયત્ન કરીશ

ગ ગાની આવી ઇચ્છા જાણી, ધર્મદાસ શ્રેઠ ખુશી થયા તરતજ તેઓ બંને ઉપાગ્રયે ગયા, અને કોઈ વિદ્વાન્ મુનિની પાસે તેમણે સ ધની સમક્ષ ચોથા વ્રતની બાધા લીધી લોકોએ તેમને ઘણો ધન્યવાદ આપ્યો ત્યારથી ધર્મદાસ શ્રેઠ તે મોહોલ્લાની અંદર આવેલી ધર્મશાળામાં એક શ્રાવિકાશાળા સ્થાપી પછી દરરોજ પોતે નિયમિત વખતે તેમાં જવા લાગ્યા, અને આસપાસની શ્રાવિકાઓને એકઠી કરી, ધર્મ તથા નીતિની વાર્તાઓ કહેવા લાગ્યા

રૂપનગરના એક મોહોલ્લામાં લક્ષ્મીચંદ નામે શ્રાવક અને તારા નામે તેની સ્ત્રી રહેતાં હતાં એ બે જણા પોતાનો ધર્મ પાળવામાં પ્રીતિવાળા હતા લક્ષ્મીચંદ ધાર્મિક અને

શુવિચારવાનું હતો તે નગીનદામ નામના નાણાવટીને ત્યાં નોકર હતો તેને દીવાળી નામે એક દીકરી હતી તેને ગામમાં એક કુળવાનું આવકને ત્યાં પરણાવી હતી તારા સ્વભાવે સારી હતી, પણ ઘણું બળેલી નહતી તે પોતાના ઘર કામમાજ સાવધાન રહેતી હતી

એક વખતે પોતાના પાકેશમાં રહેનારી અજવાળી નામની સ્ત્રીને બહાર જતી જોઈ, તારાએ પુછ્યું, બહેન ! ઉતાવળા ક્યા બાંધો છો ?

અજવાળી બોલી-તારા બહેન ! આત્મિકાશાળામાં જાઉં છું, તમારે આવવું હોય તો ચાલો ત્યાં ઘણી સારી ઉપદેશ વાર્તા થાય છે, ને ઘણી આવિકાઓ મળે છે હું હમેશાં ત્યાં જાઉં છું, આખો દિવસ ઘરમાં બેસી રહેવું કેમ ગમે ? આ તો એક પથ ને દો કાજ જરા બે માણસના મોં જોવાય, ધર્મ અને નીતિની વાર્તા સંભળાય, અને પગ છુટો થાય જો તમારી મરજી હોય તો ચાલો રડ્યું, ઘરમાં પડી રહેવું કેમ ગમે ?

તારા કહે છે, બહેન ! મને તો બાહેર રખડવું ગમતું નથી આપણે તો એવી ક્યા વાર્તામાં કાંઈ સમજાએ નહિ તમે એકલા બાંધો, બહેને તમનેજ સ્વર્ગનું વિમાન મળે, અમારું જે યવાનું હશે તે યશે

અજવાળી બોલી-બહેન તારા ! તમે આવું શું કહેો છો ? એકવાર આવો તો ખરા, જો ગમે તો બેસજો, નહીં તો પાછા ચાલ્યા આવજો, ત્યાં કોણ બાંધી તમે છે ?

તારાએ પુછ્યું, બહેન અજવાળી ! તે ઉપદેશ વાર્તા કરનાર સાધુજી ક્યારે આવ્યા છે ? તે વખાણને બદલે ઉપદેશ ત્યાં કેમ કરે છે ? સાધુને વળી આવિકાશાળામાં ઉપદેશ કરવો યોગ્ય કહેવાય ?

અજવાળી બોલી—તારા બહેન ! તે સાધુજી નથી, પણ ધર્મદાસ નામે આપણા આવક છે તેઓ. ચોથા વ્રતની બાધા લઈને આવિકાઓને બોધ દેવાનું વ્રત લઈને જ બેઠા છે. ગંગા નામે તેમના સ્ત્રી છે, તે પણ તે કાર્યમાં ત ત્પર થઈ સહાય કરે છે બહેન ! હવે વધારે પડપુછ શું કરો છો ? જો આવવું હોય તો ચાલો, વખત થઈ ગયો છે. તારા જવાને તેવાર થઈ, એટલે તેની દીકરી દીવાળી બોલી—બા ! જો તમારી મરજી હોય તો હું પણ આવું, મને ધર્મ નીતિની વાર્તાઓ બહુ ગમે છે. અમારી કન્યાશાળામાં અમારા મેતીજી ગોમતીબાઈ ઘણા માયાળુ છે, તેઓ અમને નીતિની ચોપડીઓ વાચવાની હુમેશા બલામણુ કરે છે. મારી બેનપત્ની અચગ્તનો વર લાઈએરીયન છે, તેની મારફત હું નવી નવી નીતિની ચોપડીઓ મગાવીને વાચુ છું. અજવાળીએ દીવાળીને સાથે આવવાની હા કહી, પછી તે ઓ બધા ધર્મદાસ શેઠની આવિકાશાળામાં આવ્યા.

આવિકાશાળાનું મકાન ધર્મશાળાના એક ભાગમાં રાખ્યું હતું, બીજા ભાગમાં યાત્રાળુઓ આવી ઉતરતા હતા. આવિકાઓને માટે ત્યાં સર્વ પ્રકારની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. બાળા વર્ગ, પૌઢા વર્ગ, અને વૃદ્ધ વર્ગ એમ ત્રણ

પ્રકારના વર્ગો પાડેલા હતા દરેક વર્ગની સ્ત્રીઓ પોતપો-
નાની વચને ઘટે તેવું ધર્મ તથા નીતિનું જ્ઞાન મેળવતી હતી
સર્વનો જુદો જુદો વખત રાખવામાં આવ્યો હતો, ઉપદે-
શ વાર્તા વખતે ત્રણે વર્ગ સાથે ચતા હતા, ઉપદેશ વાર્તા
નો વખત બપોરે બેથી ચાર વાગ્યા સુધીનો હતો, તે વ-
ખતે પવિત્ર હૃદયના ધર્મદાસ શેઠ સાદા આસન ઉપર બેઠી,
જુદા જુદા વિષય ઉપર વ્યાખ્યાન આપતા હતા

તારા, અજવાળી અને હીવાળી, જાંબા આવિકાશાળા
માં આવ્યા, તે વખતે ઉપદેશ વાર્તાનો આરંભ થવાની
તૈયારી હતી ધર્મદાસ શેઠ આવીને બેઠા હતા, આસપાસ
ત્રણે વર્ગની આવિકાઓ ઉપદેશ સાંભળવા બેઠી હતી

પ્રથમ ધર્મદાસ શેઠ નવકારે મંત્ર બોલી અહત
પ્રભુને નમસ્કાર કરવારૂપ મંત્રાચરણ કરી, નીચેની કવિ-
તા ઉચ્ચે સ્વરે બોલ્યા —

પુલ્પિતાગ્રા

વિમળ હૃદયથી કરી વિચારો,
પરહરિ દુષ્ટ રિવાજ ધર્મ ધારો,
શુભ શુભ ધરી આવિકા સુધારો,
જિનવરનો નય માર્ગ જોજ સારો ૧
ગૃહ નિધિ તરવારનું નાવ નારી,
ધરિ હૃદયે શુભ વાત જોજ સારી,
અર્પી સુમતિ આવિકા સુધારો,
પતિવ્રતનો મહિમા વડો વધારો ૨

વિનતિ હૃદિ ધૃતિ વિનીત માતા,
 મુગ્ધા મુતા મુખ પી ડગે સુમાતા,
 અવગુપ્તા મુલુગુજ ખીજ જે છે,
 જનની વિષે જગમા અધીન તે છે ૩

શાર્દૂલવિકીરિત.

જહેનો ! અગ ઉમ ગથી હૃદયમા મદ્બોધને નવાપને,
 આ સસાર સુવૃક્ષના સદ્બીજે પ્રેમેથી તે વાવજે,
 આપી આજ પૂજનીય જનને મન્માર્ગમા ચાલજે,
 આ નગાર મુધાગ્વા સહુ મળી માધર્મીને વાળજે ૧

ઉપર પ્રમાણે કવિતા બોલ્યા પછી ધર્મદાસ ગેઠે ઉપ-
 દેશ વાર્તા શરૂ કરી કેટલોએક ઉપદેશનો પ્રમગ ચાલતા તે
 મળે શ્રી જાતિની ઉપયોગિતા વિષે વિવેચન કરવા માડ્યું,
 ત્યાં મણિ નામની એક માણસ શ્રાવિકએ બે હાથ જોડી
 નીચે પ્રમાણે પુછ્યું —

ધર્મદાસ કાકા ! મને એક શક થાય છે, જો તમારી
 આજ્ઞા હોય તો પુછું ધર્મદાસને કહ્યું, મણિ બહેન ! ખુશીથી
 પુછો જેને શક થાય, તેણે ખુશીથી પુછ્યું

મણિ કહે છે—ગઈ કાલે હું જાતિની યોગમા જતી
 હતી, ત્યાં દેઈ મુનિ મહારાજ વખાણુ વાચતા હતા તે
 મોહોદ્ધાના ઘણા લોકો તે માણજવા આવ્યા હતા, તે વખત
 તે વિદ્વાન મુનિએ નીચેના વાક્યો કહ્યા હતા, તે સાંભળી
 મને આશ્ચર્ય થયું હતું આપને પુછવા માટે તે વાક્યો
 મેં માત્રી ચોપડીમા લખી લીધા, અને મુખે કરી લાવી છું.

ધર્મદાસ—જોયો, તે કયા વાક્યો છે ?

તેમા સ્ત્રીઓને કાઈ પણ સબધ હોતો નથી, તે છતાં સ્ત્રી જાતિને માથે એકલક કેમ મુકવામા આવે છે ? તે વિષે કાંઈ સમજાતું નથી, તો કૃપા કરી તેનો ખુલાસો આપશે.

પાત્રમા વાક્યમા કહ્યું કે, “ સ્ત્રી દુ ખની ખાણરૂપ છે ” આ વચન માપણ ચોખ્ખો પશ્ચાત લાગે છે આ મ સારરૂપ સાગરને વ્યવહારખો તારનારી તરૂણીને પુરૂષો દુ ખની ખાણરૂપ કહે અને માને, તે કેવી વાત કહેવાય ? સ્ત્રીઓમાંજ દુ ખ હોય, તો પછી પુરૂષો સર્વ । સુખનું ધા મજ છે, એમ માનવું ભેઈએ, તેમ કોઈ રીને સિદ્ધ થઈ શકતું નથી પુરૂષ જાતિ પણ દુ ખની બરેલી, અને દુ ખ આપનારી ક્યા નથી ? એકલી સ્ત્રી જાતિને ઉદેશીને તેમ કહેવું, તે વિચારવા જેવું છે જેટલે દરજ્જે સ્ત્રીઓ દુ ખની ખાણરૂપ છે, તેટલે દરજ્જે પુરૂષો કેમ નથી ? આ ખાખત વિષે દીર્ઘ વિચાર કરવો ભેઈએ તેમજ સ્ત્રીજાતિને આશુ અધમાધમ કલક લગાડતા જશ વિચારવું ભેઈએ નો સ્ત્રીઓને દુ ખની ખાણ કહો, તો પછી વ્યવહાર માર્ગને મોટી હાનિ પહોચશે ગૃહરૂપ રાજ્યતત્રને ચલાવનારી સ્ત્રી ઉપર કોણ પ્રેમ કરશે ? કોણ તેની ઉપર વિશ્વાસ રાખશે ? તેને પ્રેમનું પાત્ર ગણી કોણ માન આપશે ? તેના સફળો તરફ માન દિપ્તિ કોણ જોશે ? તેના સતીધર્મની પ્રશંસા કોણ કરશે ? અવિધ્યમા સતતિના ઉદયની તેણીનીપર આ શા કોણ રાખશે ? કોઈ પણ તેની દરકાર કરશે નહિ, સ્ત્રી દુ ખની ખાણ છે, એમ માની પુરૂષ તેનો મગ કરશે નહિ, કોઈ પણ તેના મહવાસમા રહી ગૃહધર્મ ચલાવશે નહિ અને પુરૂષ માત્ર તેનાથી દૂરજ રહેશે એટલું જ નહિ, પણ આ જગતમા સ્ત્રી જાતિને અનુપયોગી ધારી, તે તરફ સર્વના તિરસ્કારની દ્રષ્ટિએ જ જોશે.

ધર્મદાસ કાકા ! આ વિષે મને મોટો મદેહુપડ્યો છે ચતુર્વિધ સઘમા જે શ્રાવિકાની ગણના થાય છે, તે શ્રાવિકા સ્ત્રી જાતિને લઈ નિદાનુ પાત્ર બને, તે કેમ સંભવે ? મતી શ્રાવિકાઓના નામ જૈન ધર્મની આવશ્યક ક્રિયામાં ગવાય છે તે મતીઓ સ્ત્રી જાતિજ છે મહીનાથ કે જે મહીકુમારી હતા, તેમણે તીર્થંકર પદ સંપાદન કર્યું હતું, તે પણ સ્ત્રી જાતિજ હતા આવી રીતે કેટલીક સ્ત્રીઓ ઉદ્ધૃષ્ટ સ્થિતિમાં આવેલી છે, તે છતાં તે જાતિની આદતી બંધી નિદા શાસ્ત્રકાંડોએ કેમ કરી હશે ?

આ શકાનું સમાધાન કૃપા કરી કર્યો મને તો તે નિરે લાખી લાખી શક્યો થયા કરે છે મારી અદ્ય પુદ્ધિ પ્રમાણે અનેક તર્કનિતર્ક થયા કરે છે મને એમ પણ લાગે છે કે, શાસ્ત્ર લખનારા પુરૂષો હોય છે, તેથી વળતે પુરૂષોએ પોતાની જાતને શ્રેષ્ઠ બતાવવા માટે તો તેમ નહિ લખ્યું હોય ? અમના એમ પણ થાય છે કે, સર્વકાળ સ્વતંત્રતા ભોગવનારી પુરૂષ જાતિએ સ્ત્રી જાતિને પરત્રતાના પાશમાં સદા રાખના માટેજ આવા લેખ લખ્યા હશે વળી એવો પણ વિચાર આવે છે કે, જે શાસ્ત્રો અર્વન પ્રણીત તેમજ તેવા ઉત્તમ જૈન વિદ્વાનોના લખેલા હોય, તેમાં જો એવા લેખ હોય, તો તે નિષ્પક્ષપાતીજ હોવા જોઈએ તે મહાશયો ઝઠિ જણ પક્ષપાત રાખેજ નહિ તેમને પુરૂષ જાતિ અને સ્ત્રી જાતિ સમાનજ છે તેમના વચનમાં જાતિ-પરત્રને પલ્લપાત હોવાજ ન જોઈએ તે છતાં તેઓના વચનમાં મને આવો તર્ક થયા કરે છે ધર્મદાસ કાકા ! માટે કૃપા કરી મારો આ સદેહુ દૂર કરો મને સ્ત્રી જાતિ ઉપર પક્ષપાત સ્વસ્થાપવી હોય, પણ જો યુક્તિપૂર્વક તેમ સિદ્ધ

થતું હોય, તો વિસ્તારથી જણાવો. ન્યાયથી મેં એ પાત્ર વાક્ય સાંભળ્યા છે, ત્યારથી મારા મનમાં ઓટી ચિંતા થઈ પડી છે. “આ જગતમાં શું સ્ત્રીજાતિ નિહવા યોગ્ય અને અનુપયોગી છે? સ્ત્રીઓનો અવતાર પુરૂષોને હુ ખાપવાને માટે છે? શું વિશ્વના પુરૂષોનો સમાજ સ્ત્રીઓને લઈને નરકનો અધિકારી થાય છે? શું માનવમંડળને હુ ખદાયક દાસઓજ છે? શું પુરૂષો એકલા જ પવિત્ર અને સ્ત્રીઓ અપવિત્ર છે? અરે કર્મ! તમે અમારી અધમ જાતિને કેમ પ્રેરો છો? અરે દૈવ! જગતમાં હુ ખની ખાવું રૂપ અને કેમ કહેવાઈએ છીએ? એ સ્ત્રી જાત મૂળથી જ ન હોત તો, માનવ જીવન હુ ખરૂંપ ગણાત નહિ સ્ત્રી વિના એ જીવન ઉત્તમ શેણીએ આરૂઢ થઈ શકત પુરૂષોને અધ પાત કરનારી સ્ત્રીઓ શામાટે પેદા થઈ? આ સમાજમાં સ્ત્રી જીવનને જ શામાટે ધિક્કાર્યું હશે?” આવી મહા ચિંતામાં હું મગ્ન થઈ ગઈ છું. મને મારા જીવન ઉપર અપ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ. મણિના આવા વચન સાંભળી ધમિષ્ટ હૃદયવાળા ધર્મદાસ વિચારમાં પડ્યા તેણે ચિંતવ્યું કે, આ સુશીલ શ્રાવિકાનું કહેવું યથાર્થ છે તેણીના નિર્મળ હૃદયમાં જે જે શક્યો ઉત્પન્ન થઈ છે, તે સમાધાન કરવા યોગ્ય છે સ્ત્રીઓની છુદ્ધિ અત્યંત હોય છે, તેથી તેણીએ તે વિષે વિચાર કર્યો નથી, માટેજ આવી શક્યો તેને થઈ છે તે પવિત્ર શ્રાવિકાનું હૃદય ધાર્મિક છે, તેણીએ જેવું સાંભળ્યું, તે ઉપર વિચાર કરીને કહ્યું છે તે યોગ્યજ છે. જ્યારે હું તેને વ્યવહારચક્ષુ ગૃહધર્મ તથા નીતિએ સરેલા સ્ત્રી ધર્મ પહેલેથી જણાવીને, અને તેને લગતા ઉત્તમ દ્રષ્ટાંતો આપીને સમજાવીશ, ત્યારે તેના મનની શક્યો દૂર થશે પછી જ્યારે તે વૈગમ્યના ઝેરપ્રદને યોગ્ય થશે, ત્યારે વૈરા

વ્યના વચનોથી તેમને બોધ કરીશ જો અત્યારે પ્રથમજ વૈરાગ્યનો બોધ આપુ, તો તે પૂર્ણરીતે સમજી શકશે નહિ, તેમજ તે પોતાના હૃદયમા વૈરાગ્યના સ્વરૂપને ધારણ કરી શકશે નહિ જ્યારે વૈરાગ્યની સાવનાથી તેનું હૃદય બાવિત થયો, ત્યારે તે જાગૃત થશે વૈરાગ્ય એ વસ્તુ સર્વોત્તમ છે, જેમના હૃદયમા વૈરાગ્યે વાસ કયો નથી, ત્યાં સુધી તે સુખી થતા નથી, તેમને અપાર દુઃખ થયા કરે છે જ્યાં વૈરાગ્ય ત્યાં સ વેગ, દેશ વિરતિ ધર્મ, અને ચારિત્ર ધર્મ પોતાની મેળે પ્રાપ્ત થાય છે માટે હજી આ સ્ત્રીનું હૃદય વૈરાગ્યની દેશનાને ચોગ્ય નથી હજીવે હજીવે વ્યવહાર ધર્મ તથા નીતિ ધર્મનો બોધ આપી, તેમને વૈરાગ્યના માર્ગ ઉપર લાવવી જોઈએ ”

આવો વિચાર કરવામા ધર્મદાસ થોડીવાર સુધી જો લ્યા નહીં, એટલે મણિ આવિકા વિચારમા પડી તેણીના મનમા થયું કે, મારા પ્રશ્નનો અર્થ કાઈક ગભીર છે ખરો, ધર્મદાસ કાકા કેવા વિચારમા પડ્યા છે ? અથવા પોતે પુરૂષ હોઈ પક્ષપાતતો નહિ કરે ? કેમ બોલતા નહિ હોય ! મણિ આવો વિચાર કરતી હતી, ત્યાં ધર્મદાસ શેઠ બોલ્યા, મણિ બેન ! અધીરા થયો નહીં, હું તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપીશ મને જે વિચાર થયો છે, તે તારે માટેજ થયો હતો તારા જેવી ચતુર અને જુદિશાળી આવિકાને હું ધન્યવાદ આપુ છું તારી ચમત્કારી જુદિને મા ખાશી ઘટે છે, તારા જેવી સાર, અસાર તથા દરેક કામમા સાર નકાર અથવા ખરૂં ખોટું શોધી કાઢનારી આવિકા કોઈકજ હોય છે તારા વચનો સાંભળી એમ પશુ

જણાઈ આવે છે કે, તને પોટા ઉપર ત્રામ છે, તને સાચા ઉપર પ્રીતિ છે તારામા શ્રાવિકાનો ધર્મ જણાઈ આવે છે, તને ધર્મ ઉપર પ્રીતિ છે, એમ સાળીત યાય છે નેન ધર્મના માર્ગે આવી ગૃહ વ્યવહારના માર્ગને સુધારનારી તારા જેવી મ વિદ્યાઓ થોડી હોય

મનિષેન ! તમે જોડુ લગાડ્યો નહિ, તમારામા સ્ત્રી જાતિનો જે દુર્ગુણ કહેવાય છે, તે પણ જણાઈ આવે છે તે એ કે, તમે જે જે શક્યો કરી છે, તેમા દીર્ઘ વિચાર કયો નથી, ઉનાવળથી કામ લીધુ છે તમા । ઉતાવળ સ્વભાવથી તમે તીર્થંકર લગવ તને અને ખીજા ને । વિદ્વાનોને પુરૂષ જાતિના પદ્મપાતિ ક-પી લીધા છે વળી શ્રાવકના દોષમા ગણાતો શુકા એક દેખા છે, તે તમે ફર કરી ગયા નથી, એન્લોજ તમારો દોષ છે જો તમારામા એ દોષ ન હોત, તો તમે પુરૂષ જાતિથી પત્ન્ય રેડ કહેવાત તમારી ગણના એક ભાસ વિદ્વાનોની પત્નિમા થાન તથાપિ તમાન ખીજા શુણો જોતા તમારાથી ઈ ઘણો પ્રમન થશે, તમારા જેવી સ્ત્રીવાળો મ સારમા સર્વથી મુખી હોય છે જે પુત્રને તમારા જેવી સ્ત્રી મળે તે ખરેખરો પુણ્યવાન છે તમારા જેવા સ્ત્રી રત્નથી ગૃહ-સંસાર દી રી નીકળે છે તમારા મુશીબ સ્વભાવને લઈને શ્રાવક કુળ પ્રશસાપાન ગણાય છે જ્યા સદ્ગુણી શ્રાવિકાઓ હોય, ત્યાજ આર્દ્રત ધમ પૂર્ણ રીતે પ્રકાશે છે મતિ જેન ! તમને ધન્યવાદ ઘટે છે હવે જે જે શક્યો તમે કરી છે, તે ઉપર વિચાર કરી હું તમારી શઝાએ ને દૂર ફરીશ મારી શુદ્ધિ પ્રમાણે હું સમાધાન કરીશ, તથાપિ જો તમને મનમા અસતોષ રહે કે વાધા જેવુ લાગે, તે મને પુછજો, જરા

પણ સંજોગ પામ્યો નહિ ધર્મદાસ શેઠના આવા વચન સાંભળી મણી ખેલી—કાન !મે જે સ્ત્રી સ્ત્રીલાવને લઈ ધર્મ વિરુદ્ધ રામ કરી તે દાસા ઠરો, અને મને મિથ્યા દુષ્ટિ હો આપ માગ કદ્યાપુની વાત કહો, તેમા જો હું હા લગાડુ, તો પછી મારા જેવી કોઈ મૂર્ખ નથી આપની ઉપદેશ વાર્તા સાંભળવાથી મને આનંદ આવે છે આપ જે ઠાંઈ કહો છો, તેમા અમારું ક્ષિતજ ગહેડું હોય છે અમારા જેવી અસ્પૃશ્ય અબળાને આપના પવિત્ર જીવેશનો ઘણો લાભ મળે છે તમે ગમે તેટલા લખાણથી અમને ઉપદેશ આપો છો તોપણ અમને કંટાળો આવતો નથી તમારી વાણી સાંભળવાને વિશેષ રસ આવે છે, માટે કૃપા કરી મારા મનનું સમાધાન થાય તેવી રીતે કોઈપણ વ્યાખ્યાન કરી મને સમજાવો હું અજ્ઞાની સ્ત્રી છું મને હજી મારા ઘરના બ્યવહારનું જ્ઞાન નથી, તો ધર્મશાસ્ત્ર તથા નીતિશાસ્ત્રનું તો ક્યાં જ્ઞાન હોય ? તેમા પણ શ્રી અર્જુન પ્રભુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન તો હોયજ ગેનું ? અમે અજ્ઞાની અબળાઓનો આખો દિવસ નકામી કુચલી કરવામા જ નાચ છે ત્યારથી તમે આ શ્રાવિકાશાળા સ્થાપન કરી, ત્યારથી અમારા લાગ્યનો હિદય થયો છે નહિ તો અમારી શી ગતી થાત ? શ્રાવિકાઓ ઘણે ભાગે અભણ હોવાથી ધર્મ કે નીતિમા મમજતી નથી તેઓનું જીવન પશુના જેવું જ હોય છે એક બે સ્ત્રી ભેગી થઈ કે, બીજાની કુચલી કરવા મંડી નાચ છે પોતાનો ગૃહ સમાર સુધારવાની તો ક્યાં થીજ વાત ? તેઓ પોતાના દોષ જોતી નથી, અને બીજાના દોષ દર્શાવવા તત્પર થાય છે વળી કોઈ સાચી વાત કહે

જાણીએ આવે છે કે, તને પોતા ઉપર ત્રાસ છે, અને સાચા ઉપર પ્રીતિ છે તારામા આંધિકાનો ધર્મ જણાઈ આવે છે, તને ધર્મ ઉપર પ્રીતિ છે, એમ સાબીત થાય છે જેન વર્તના મારે આવી ગૃહ વ્યવહારના માર્ગને સુધારનારી તારા જેવી આવિકાઓ ઘોડી હશે

મણિજેન ! તમે ખોટું લગાડ્યો નહિ, તમારામા સ્ત્રી જાતિનો જે દુર્ગુણ કહેવાય છે, તે પણ જણાઈ આવે છે તે એ દે, તમે જે જે શકાઓ કરી છે, તેમા દીર્ઘ વિચાર કયો નથી, ઉનાવળથી કામ લીધું છે તમાન ઉતાવળા સ્વભાવથી તમે તીવ્રકર લગવ તને અને ખીજા નેત વિદ્યા નોને પુરૂષ જાતિ ॥ પદપાતિ કરી લીધા છે વગી આવડના દોષમા ગણાતો રાજા એક દેવા છે, તે તમે દૂર કરી શક્યા નથી, એટલેજ તમારો દોષ છે જો તમારામા એ દોષ ન હોત, તો તમે પુરૂષ જાતિથી પણ એટ કહેવાત તમારી જણના એક મારા વિદ્યાનોની પક્ષિમા થાત તથાપિ તમારા ખીજા શુભો જોતા તમારાથી હ ઘણો પ્રમત્ત થયો છું, તમારા જેવી સ્ત્રીવાળો સસારમા સર્વથી સુખી હોય છે જે પુત્રને તમારા જેવી સ્ત્રી મળે તે ખરેખર પુણ્યવાન છે તમારા જેવા સ્ત્રી રતનથી ગૃહ-સસાર દીર્ઘ નીકળે છે તમારા મુનીલ સ્વભાવને લઈને આવડ કુળ પ્રશસાપાત્ર ગણાય છે જ્યા સ-શુભી આવિકાઓ દોષ, ત્યાજ આર્હત ધર્મ પૂર્ણ રીતે પ્રગટે છે મણિ જેન ! તમને ધન્યવાદ ઘટે છે હવે જે જે શકાઓ તમે કરી છે, તે ઉપર વિચાર કરી હું તમારી શકાઓને દૂર પ્રીતિ મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે હું સમાધાન કરીશ, તથાપિ જો તમને મનમા અસતોષ રહે કે વાધા જેવું લાગે, તે મને પુછજો જરા

પણ સંજોગ પામ્યો નહિ ધર્મદાત્ર ગેઠના આવા વચન સાલણી મણી જોલી—કાકા !મે જે સ્ત્રી સ્વભાવને લઈ ધર્મે વિરુદ્ધ શ્રમ કરી તે ક્ષમા કરો, અને મને મિથ્યા દુષ્ટિત હો. આપ મારા કલ્યાણની વાત કહો, તેમા જો હું હુ ખ લગાડુ, તો પછી મારા જેવી કોઈ મૂર્ખ નથી આપની ઉપદેશ વાર્તા સાલણવાથી મને આનંદ આવે છે આપ જે કાંઈ કહો છો, તેમા અમારૂં હિતજ રહેલું હોય છે અમારા જેવી અલ્પમતિ અજાણને આપના પવિત્ર જીવદેશનો ઘણો લાભ મળે છે તમે ગમે તેટલા લખાણથી અમને ઉપદેશ આપોછો તોપણ અમને કંટાળો આવતો નથી તમારી વાણી સાલણવાને વિશેષ રસ આવે છે, માટે કૃપા કરી મારા મનનું સમાધાન થાય તેવી રીતે કોઈપણ વ્યાખ્યાન કરી મને સમજાવો હું અજ્ઞાની સ્ત્રી છું મને હજુ મારા ઘરના બ્યવહારનું જ્ઞાન નથી, તો ધર્મશાસ્ત્ર તથા નીતિશાસ્ત્રનું તો ક્યાવી જ્ઞાન હોય ? તેમા પણ શ્રી અહિંત પ્રભુના સ્વરૂપનું જ્ઞાન તો હોયજ શેનું ? અમે અજ્ઞાની અજાણાઓનો આખો દિવસ નકામી કુથલી કરવામાજ નાય છે ત્યારથી તમે આ શ્રાવિકાશાળા સ્થાપન કરી, ત્યારથી અમારા લાગ્યનો ઉદય થયો છે નહિ તો અમારી રી ગતી ધાત ? શ્રાવિકાઓ ઘણે ભાગે અભણ હોવાથી ધર્મ કે નીતિમા મમજતી નથી તેઓનું જીવન પશુના જેવું જ હોય છે એક બે સ્ત્રી ભેગી થઈ દે, બીજાની કુથલી કરવા મંડી નાય છે પોતાનો ગૃહ સ સાર સુધારવાની તો ક્યા થીજ વાત ? તેઓ પોતાના દોષ જોતી નથી, અને બીજાના દોષ દર્શાવવા ત પગ થાય છે વળી કોઈ સારી વાત કહે

તો તેને તોડી પાડે છે અને ગમે તે રીતે નિદાજ કરે છે
આવે સ્ત્રી સ્વભાવ છે, તે તમારા ઉપદેશથી સુધરે છે
કાકા ! તમે શ્રાવિકાશ્રાવણ સ્થાપીને અમારા મોટો ઉપકાર
ક્યો છે અમે સ્ત્રીજાતિ કે જે સદા અજ્ઞાનતામાજ રહેનારી
હતી, તેને આવા મારા સારા ઉપદેશ આપી શ્રાવિકા ધર્મનો
તેમજ ગૃહ સ સારનો બોધ કરવા આવે ઉત્સાહ ધરાયો,
તે કાંઈ જેવું તેવું પુણ્ય નથી

ધર્મદાસ શેઠ બોલ્યા—મણિબેન ! તારા વિચાર સાબ
ળી મને ઘણો આનંદ થાય છે એ જે કાંઈ આ કાર્ય ઉઠાવ્યું
છે, તે મારા સ્વાર્થને માટેજ છે ઉપદેશ વાર્તા કરનાર
અને સાબળનાર બંનેને લાભ મળે છે તેમા આ કામ
આરભ થવાનું મૂળ કારણ આ તારી (ગંગા) કાઢી છે
તેના સારા વિચારને લઈનેજ આ શ્રાવિકાશ્રાવણનો આરભ
થયો છે, માટે પુણ્યનો મોટો લાભ તો તેનેજ છે મ
ણિબેન ગંગા તરફ દ્રષ્ટિ કરી કહ્યું, ગંગા કાઢી ! મારા ધર્મ
દાસ કાકા કહે છે, તે ખરૂં છે ? તો અમે તમારો પણ
ઉપકાર માનીએ છીએ તમારા જેવી ધર્મિક અને પરા
પકારી શ્રાવિકાને પૂર્ણ ધન્યવાદ ઘટે છે । ગાંધે વિનયથી
જવાબ આપ્યો મણિબેન ! એમા મી મુ કંઈ ? બધો
પ્રભાવ તમારા કાકાનોજ છે મારા મનમા એમ તો થયું
હતું કે, આજકાલ સુધારાનો પવન વાય છે, આઓ કે
બાવણી લઈ તેના નકારો ઉપયોગ કરે છે સ્ત્રી કેળવણીનો
જે ઉમદા હેતુ છે, તે સચવાતો નથી કેળવણીમાંથી દુરા
ચાર ઉભો થાય છે જો કેળવણીમાંથી દુરાચર ઉત્પન્ન
થાય, તો પછી તે કેળવણી શેની ? શેની કેળવણી લેવાને

શાળાઓમા પુનીઓને મોડલવી, તે કેટલું ભેખમ ભરેલું છે ? તે કેળવણીના માઠા ફળ મે પ્રત્યક્ષ જોયા, એટલે મારો વિચાર આવી ઉપદેશની શાળા આપવાનો થયો હતો. શ્રાવક વર્ગની સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન છે, અને જો તેઓ આવી હાલની કેળવણી લેવા જશે, તો શ્રાવક સ સાર અધમ સ્થિતિએ પહોંચશે તેથી આવી શ્રાવિકાશાળામા ઉપદેશ વાર્તાની જો નિત્ય ચર્ચા થાય, તો સ્ત્રીકેળવણીના ફળ સારા આવે હાલમા ચાલતી સ્ત્રી કેળવણીમા પણ તે મુધારો કરે આવા ઉદ્દેશથી આ કર્યનો આરંભ કરવામા આવ્યો છે મહિષેન ! તે કાર્યમા તમારા કે ઝનોજ પૂર્ણ શ્રમ છે કદિ જો તેઓએ પોતાના ધર્મ તથા નીતિ જ્ઞાનનો ઉપયોગ શ્રાવિકાઓને મોઢા આપવામા ન કર્યો હોત, તો હું શું કરી શકત ? આપણું અજ્ઞાન અજ્ઞાથી શું થઈ શકે ? મહિષેન ! હવે આપણે બીજી વાત છોડી દો, જે શકાઓ તમે પુટેલી છે, તેનું સમાધાન તમારા કાકાના મુખથી સાંભળીએ જીન ! તમારી શકાઓ ખરેખરી છે, મને પણ તે સાંભળીને અનેક નિવારો થયા કરે છે શાસ્ત્રમા આપણી જાતની એટલી બધી નિંદા કેમ કરી હશે ? શું આપણે તેવા નાલાયક જાતિના છીએ કે, જેથી જાહેર વ્યાખ્યાનોમા સાધુઓ અને ધર્મોપદેશકો આપણી નિંદા કરે !

મહિષેન ! આ જાળત બાણી મને ઘણી શરમ થાય ॥ જૈન શાસ્ત્રમા પુરૂષો અને સ્ત્રીઓને સરખા ગણ્યા પણ છે તીર્થંકર પદ અને કેવળી પદની અધિકારણી સ્ત્રીઓ પણ થઈ છે વળી પચે દ્રિય મનુષ્યોમા પુરૂષ અને સ્ત્રી સમાન છે સ્ત્રીના કરતા કાઈ પુરૂષમા વિશેષ ઇદ્રિય નથી

તેમજ ખીમ્બુ જોડિયે જાનના નાધનડપ અ । નથી
તે છતાં સ્ત્રીઓને આવી હવડી મળવામાં આવે, તે આપણે
કેવું શરમાવાનું ?

૦ ગા કાકીના આવા વચન માલગી ધર્મદામ શેઠ વિ
ચારમાં પડ્યા કે, “આજના વ્યાખ્યાનમાં સ્ત્રીઓને બોધ
આપવાનો સારો લાગ આજ્યો છે મણિના વચનો સ્ત્રીજાતિ
ની નિહાને લગના સાલગી દરેક સ્ત્રીઓને ચાનક લાગી
છે પોતાની જાતિને માટે અભિમાન જામત થયું છે આ
સમયે જે કાંઈ ઉપદેશ છે, નીતિની વાર્તા કહીશું, તે આ
સ્ત્રી-સમાજના હૃદય ઉપર સારી અમર કરશે ” આ પ્રમાણે
નિચારી ધર્મદામ શેઠ હુગતા હુગતા બોધ્યા-મણિ જૈન ।
મારે તમારે મેંડે તમારા વખાણ કરવા તે યોગ્ય નથી, પણ
આપણે તો કહેવું જોઈએ કે, તમે જે કાંઈ માલગો છો,
તેનું ધરાધર મનન કરો છો કેટલીક સ્ત્રીઓ તો ખીજતની
દેખાદેખીથી ઉપદેશ વાર્તા, મુનિ મહારાજના મુખથી
ધર્મના વ્યાખ્યાનો સાંભળવા આવે, પણ તેમાં જરા પણ
ધ્યાન આપતી નથી તે વખતે પણ નમમી કુચલી કરવા
મંડી જાય છે કહિ જોડ કુચલી ન કરે, તો બેડી બેડી
કોમ ખાય કે કહિ કોઈ જાગતી રહે તો, ઉપદેશમાં શું
કશું ? કે શેનો પ્રસંગ આવે છે ? એ કાંઈ ધ્યાન રાખતી
નથી કેટલીક તો સાંભળવાને બદલે ખીજતની ચોટા લેવા
આવે કે કોઈ વગી સાંભળે જરી, પણ પછી એક કાનેથી
ખીજે કાને કાની નાખે છે આવી સ્ત્રીઓની આગળ ઉપદેશ
વાર્તા કરવી, તે કેવળ જ જલમાં રૂ ન કયા જેવું છે તેવા
જા જાતની અમળ ઉપદેશ કરવાનો ઉત્સાહ આવતો નથી

મણિબેન ! તમે જે મનન કરી સાબળ્યું, તે જરાખર છે, તેવીજ રીતે ઉપદેશ સાબળવો જોઈએ હું તમારે માટે એટલે મુખી ખાતરીથી કહું છું કે, આપણા શેઠેરમા મોટા મોટા ગૃહસ્થ આવકો તથા અન્ય મતિઓમા મોટા મોટા શાસ્ત્રીઓ અને રાજકારભારીઓ રહે છે, તેમની સ્ત્રીઓ કે જે સુધડ ગણવા યોગ્ય છે, તેમા તમારા જેવી મહિ-
 ચારવાળી તથા સારા સ્વભાવવાળી, અને પોતાના પતિની આજ્ઞા પ્રમાણેજ ચાલનારી અને દુરાચરણમા પ્રાણ જતા પણ પગલું નહિજ સુકનારી, તેમજ સમય પ્રમાણે ચાલનારી, એક પણ સ્ત્રી નહીં હોય ગુણદોષના સ્વરૂપને જાણી પોતાના મનને સુધારનારી તથા ધર્મમા ચિત્તને જોડવાની રૂચિ તથા અભ્યાસવાળી છતાં સઘળા ગૃહ વ્યવહારમા કુ-
 શળતાવાળી તારા સમાન વયની એક પણ સ્ત્રી નથી આ-
 જકાલ આજ્ઞાની અને અનીતિએ ચાલનારી સ્ત્રીઓ ઘણી હોય છે ઘેર ઘેર માટીના ચુલા છે ઘણા પુરૂષો બાહેર પ્રતિષ્ઠાવાળા ગણાય છે, ઘોડાગાડી, મીયાના અને પાલખી વગેરે વાહનોમા બેસીને મોટા આડબરથી ફરે છે, પણ ઘરમા ગયા કે, જકરી જેવા ! તેમનું સ્ત્રીઓ આગળ કાંઈ પણ ચાલતું નથી, અને તે સ્ત્રીઓ પણ સ્વતંત્ર થઈ તે-
 મને ગણે નહિ, આ સઘળી અનીતિ કહેવાય છે તેવી રીતે સ્ત્રીની આગળ પરતંત્ર થઈ વર્તનારા પુરૂષનું પુરૂષપણ નહિ જાણવું, અને પોતાના પતિની મર્યાદા મૂકીને ચાલનારી સ્ત્રી પણ શણિણીજ બાણવી એવા બુદ્ધિ વિનાના મૂર્ખ સ્ત્રીપુરૂષના મુખ સવારમા જોયા હોય, તો આખો દિવસ કલેશમાજ બાય છે, તેથી તેવાઓનું નામ તો લેવા-
 નુંજ નહિ તેવા મૂર્ખ અને સ્વચ્છંદી સ્ત્રી પુરૂષનો પ્રસંગ

અમારો મત શું હોયો ? જેમ તમને ચોન્ન લાગે તેમ કરેલ તમે જે ઉદ્દેશથી આ આવિકાશાળા સ્થાપી છે, તે તમારા ઉદ્દેશ દેવી રીતે સિદ્ધ થાય ? અને આવક પ્રજામાં મી ફેળવણી દેવી રીતે આપવી જોઈએ ? અને આવકોના નૃક સાર દેવા પ્રકારે વર્તવાથી ઉત્તતિમાં આવે ? એ રીતે તમારા વિચાર પ્રમાણે અમોને બોધ આપો, જેથી મળી બેનની શક્યો દૂર થાય, અને આવિકાઓના ત્રણ વર્ગને ધાર્મિક અને સામાજિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય, તેવી કોઈ કયા સંજ્ઞાઓ.

ગ. ગાએ દૂરીથી જણાવ્યું કે, સ્વામિ ! જે કયા કહેા, તેમાં જે હોય તે વચ્ચે કહેા, અને અમને બોધ થાય, અમારા દુર્ગુણો અમારા જાણવામાં આવે, તેવી રીતે અમને સમજાવશે આગાશમાં જે કાંઈ દુર્ગુણ હોય, જે ખામી હોય તે જણાવતા જાને વખતે જીલ બેનોને આપ માફ લાગવાને લીધે ન કહી શકેા પણ મને તો કૃપા કરી મારા જે દુર્ગુણો જાણ, તો પડિએ પડિએ કહેતા રહેા, એથી મને દુઃખ લાગવાનું નથી, જો દુઃખ લાગે તોપણ કાંઈ ચિંતા નથી, મકનું જોશક શુભ કરે છે આપનું કંઈ વચન હોય, પણ જે માફ તેમાં દ્વિત હોય, તો તે સહન કરવું, એ મારા મન છે, અને કહ્યાં વચન કહીને પણ મારા હોય કાઢવા, જો મને શમાવળી એ આપનો ધર્મ છે હવે કૃપા કરીને કયાનો આરજ કરેા, તમારા ઉપદેશના વચન સાંભળવાને આ આવિકા સમાજ તત્પર થઈ રહેા છે નવ્ય દુર્ગી આપણે હમેશનો ઉપદેશ કરવાનો વખત છે, ત્યાં દુર્ગી આજ તે એ વર્તમાન થાયો આટલું કહી ગ. ગા. આજ કિન્ન આજ, એટલે મહિ વચન બોલી ઉઠી,

ગ ગા કાકી ! તમારા વચન સાલળી મને ઘણો હુર્ષ થાય છે તમે જે વચન કહ્યા તે બરાબર છે સ્વામીએ પોતાની પત્નીને જે ચર્ચા હોય તે કહેવું જોઈએ, અને સ્ત્રીએ હું બ લગાડ્યા શિવાય તે માનવું જોઈએ પોતાના દોષ પોતાનાથી જોઈ શકતા નથી વિદ્વાન પતિ હોય, તે પોતાની સ્ત્રીના દોષ કહી, તેને સુધારે છે પતિ ભક્તિવાળી સ્ત્રીએ પોતાના પતિને હુમેશા કહેવું જોઈએ કે, સ્વામીનાથ ! જે દાઈ મારા અપરાધ થયા હોય તે ક્ષમા કરજો તે બદલ હું આપને પગે લાગુ છું મારાથી ઘણી વાર અપરાધ થઈ ગયા હોય, પ્રેમમા કાંઈ નિયમ રહેતો નથી, તેથી દેાઈ સમયે પ્રેમના આવેશમા મારાથી અયોગ્ય વર્તણૂક થઈ ગઈ હોય, અમર્યાદાથી કાંઈ કહેવાયું હોય, તે બધું ક્ષમા કરજો આ પ્રમાણે કહેનારી સ્ત્રીધર્મને પ્રાપ્ત કરે છે તેવી વિનીત સ્ત્રીનો ગૃહ સમાગ્ર સુખી થાય છે ગ ગા કાકી ! વળી આપણે બીજી વાતમા ચડી ગયા, હવે મારા કાકાને કથા કરવાનો આરભ કરવા લો ધર્મદામ શેઠ બોલ્યા—માતાઓ અને બહેનો ! સાવધ થઈને સાલળો એક ધાર્મિક જૈન કુટુંબની કથા ધર્મને વધાવનારી, અને પાપને નાશ કરનારી છે, જે હું કહું છું, તે સમગ્રમા રાખજો કથા સાલળવામા કેટલાએક પ્રમાદી હોય છે, તેઓ એક કાને સાલળીને બીજે કાને કાઢી નાખે છે. જે સાલળ્યું હોય તે હૃદયમા ઉતારી, તેમાથી શુભ અહુષ્ઠ કરતા નથી, તેવી રીતે તમે કર્યો નહિ ગ ગાની તરફ દ્રષ્ટિ કરી કહું, તારે તો વધારે આવધાન થઈ સાલળવાનું છે હું તને ઘેર આવી, આગલા દિવસની સાલળેલી કથા ગમે તે વખતે પુછી જોઈશ, માટે બરાબર ધ્યાન રાખજે કેમ સાલળ્યું કે ?

ગંગા હૃદયથી બોલી—સ્વામિનાથ ! આપનો ઉપકાર માનુ છું કે, માટે માટે આપ આવી રીતે કાળજી રાખો છો બનશે ત્યાં સુધી આપની વાણીને ભુલીશ નહિ આપે મને " શ્રોતાજન કેવા બોલ્યો " એ વિષે એક વખતે ઘરમા ઉપદેશ આપ્યો હતો, તે મને બધો સ્મરણમા છે

ધર્મદાસ વચ્ચમા બોલ્યા—ભલે, જે શ્રોતા વિષેના ઉપદેશ સ્મરણમા હોય, તે કહી આપ તે સાંભળવાથી આ આવિકા વર્ષને લાભ થશે મલ્લિએ ઉત્પાદ્યથી ઠણું, ગંગા ઠાકી ! એ વાત તો અમારા લાભની છે, માટે કહી મ ભળાવો. ગંગા હસતા હસતા બોલી—પ્રાણનાથની આજ્ઞા માથે ચઢાવું છું બેનો ! સાંભળો, ઉપદેશ વાર્તા સાંભળનારા શ્રોતાઓ પ્રજા પ્રકારના છે, ઉત્તમ, મધ્યમ, અને અધમ જે ઉપદેશ વાર્તા કે વ્યાખ્યાન ચાલતું હોય તેને એક મને મદ્દાથી સાંભળી લે અને તેમા જે શકા થાય તેને પછીથી પુછવાને યાદ રાખે, જે સાંભળ્યું હોય તેનું ઘેર આપીને મનન કરે, ' આ ઉપદેશમા શો સાર લેવાનો છે ? અને અસાર શું છે ? તેનો વિચાર કરે, તેવા શ્રોતાઓ ઉત્તમ પ્રકારના કહેવાય છે, તે સર્વ રીતે ઉપદેશ વાર્તા સાંભળવાને યોગ્ય થાય છે તેઓ અલ્પ સમયમા કન્યાજીના પાન થઈ આત્મ સાધન કરી શકે છે જે એક ચિત્તે ઉપદેશ વાર્તા સાંભળે, મદ્દા રાખે અને તે ઉપર જે વળી શકા થાય તે પોતાની મરજી પ્રમાણે કલ્પના કરી શકાનું સમાધાન કરી લે, અને ઘેર આવ્યા પછી તેનું મનન ખીલકુલ દુર કરે નહિ, તે મધ્યમ પ્રકારના શ્રોતા કહેવાય છે તેઓ ઉપદેશ વાર્તા સાંભળવાને કેદવેક અરે યોગ્ય થઈ શકે છે અને ક્રમે ક્રમે તેઓ ઉત્તમ પ્રકારના શ્રોતાના દરજ્જામા આવી શકે છે,

જે ઉપદેશ વાર્તા સાંભળવા આવે, પણ તેની અદર ધ્યાન આપે નહીં, બીજાઓની ચેષ્ટા જોયા કરે, અથવા વાતો કરે કે ઝોકા ખાય, તે અધમ પ્રકારના શ્રોતા કહેવાય છે તેવા શ્રોતાઓ પોતે સાંભળતા નથી, અને બીજાઓને સાંભળવામાં અંતરાય કરે છે કહિ તેઓ કેાઈ વચન સાંભળે તો, એક કાને સાંભળી બીજે કાને કાઢી નાખે છે તેવા અધમ શ્રોતાઓ પુણ્યને બદલે પાપ બાધીને જાય છે બેના ! તેથી આપણે ઉત્તમ પ્રકારના શ્રોતા થવાને પ્રયત્ન કરવો કહિ પણ અધમ પ્રકારના શ્રોતા તો થવું નહિ તેને માટે એક ગરબી ઘણી મનોહર છે, જે મને મારી માતાએ શીખવી હતી



ગરબી.

“ મેઘાડબર ગાજે ” એ રાહ.

પુત્રી કહે નિજ માતને માતા બોધ અપાવો,
મદ્ગુણ રત્ન મળે મુને, ઉપજે મદ્ભાવો ૧

નિર્મળ બુદ્ધિ ચિત્તમા, કેમ થાય અમારી ?
કેમ મળે નિજ ધર્મ શુભ સમજણ સારી ૨

માતા કહે મુણ બાળિકા, શીખ એહ અમારી,
સદ્વર્તનથી ચાલજો, વધે લાજ તમારી ૩

સ્ત્રી વચન નિત્ય બોલવા, દુષ્ટ મિથ્યાથી રહેજો,
માન વડિલને આપજો, વાણી વિનયથી કહેજો ૪

દેવગુર ને ધર્મમા, શુદ્ધ ચદ્દા ધરજો,
લાખી દયા નિજ અંતરે, કદ પરતા હરજો.

જ્યાં ઉપદેશ કથા તણી, ચાચ ચર્ચા સારી,
 ખડેન જુલુ ત્યાં વેગધી, શુભ ભાવ વધારી ૬
 સાલગળવા ઉપદેશને, મન વચન સુધારી,
 પરનિહા પર વાતને, નવ કરવી વધારી ૭
 જે નારી તે આચરે, અતસાસ કરે તે,
 ધર્મતપ્તા ઉપદેશમાં, ગહુ કર્મ ધરે તે ૮
 શ્રવણ કરીને મુદરી, પછી અતર ધરજો,
 મનન કરી તે વાતનું તેથી કરણી કરજો ૯
 એ રીતે ઉપદેશને, જે શ્રવણ કરે છે,
 તે મદ્યુષ્ઠી શ્રાવિકા, નિત્ય પુણ્ય ધરે છે ૧૦

ગ ગાએ જ્યારે આ ગીત ગાઇ સભાજાણ્યુ, ત્યારે
 બધે સ્ત્રી સમાજ ખુટી ખુટી ઘઇ રહ્યો

ધર્મના સગ ગાનીવાણીથી હૃદયમાં આનંદ પામી જોત્યા-
 બહેનો! હરે કથાનો આરભ કરૂ છુ બધાએક વાર 'આદીશ્વર
 મમવાનની જય' જોલો જયનાદથી શ્રાવિકાશાળા ગાણ
 ઉઠી પછી ધર્મદાસે નીચે પ્રમાણે વાર્તા શરૂ કરી

પૂર્વે કાલિપુર નામે એક નગર હતુ, તે નગરમાં ૧૧
 છી ભાગની વસ્તી રહેલી હતી, પ્રજા જુદો જુદો ધર્મ
 પાળતારી હતી, પણ તેમાં ઘણા મોટો ભાગ જૈન પ્રજાનો
 હતો તે નગરમાં વેપાર ઘણો હોવાથી જૈનો ઘણા શ્રીમત
 હતા નગરની સીમા ઉપર એક વેપારના મથકનું બંદર
 હતું, તે બંદર ઉપર ઘણા દૂર દેશમાંથી ઘણા વહાણો
 આવતા હતા તેમાં વેપાર કરનારો મુખ્ય આવક વર્ગ હતો
 જેઓ આવક વર્ગ વેપારમાં પ્રખ્યાત હતા, તેઓ તે ધર્મ

પણથી પણ પ્રખ્યાત હતો ઘણા આસ્તિક જૈન કુટુંબો
એ નગરમાં વસતા હતા વર્ષમાં ઘણી વાર જન મહેલ
સયો થયા કરતા હતા, આથી કુઝીને ત્યાં મારા સારા
જૈન વિદ્વાનો રહેતા હતા તેમજ ઘણા વિદ્વાન અને
ચારિત્રધારી મુનિઓ વાર વાર વિહાર કરતા ત્યાં આનતા
હતા તે નગરમાં ધર્મસિંહ નામે રાજા હતો, પરમ
શ્રદ્ધાથી જૈન ધર્મને માનતો હતો રાજા જૈન હોવાથી ણધુ
કાતિપુર એક જૈન નગરજ કહેવાતું હતું ધનાઢ્ય શ્રાવકોએ
જુદા જુદા અનેક ખાતાઓ પાડી, ધર્મના કાર્યને વધાર્યું
હતું ત્યાં ત્રીશ દાનશાળાઓ, પચાશ પૌષધશાળાઓ, એ રી
ઉપાશ્રયો અને સો ધર્મશાળાઓ હતી તે શિવાય જુદા જુદા
વિષયને માટે જૈન પાઠશાળાઓ સ્થાપવામાં આવી હતી
તેઓમાં સેકડો જૈન બાળકો જૈન શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરતા
હતા દર વર્ષે અમુક માસે તેમની પરીક્ષા થતી, અને
તેમાં રાજ્ય તરફથી તેમજ જૈન શ્રદ્ધાળુ તરફથી સારા
ધનામાં અપાતા હતા તેવી રીતે કેટલીએક કન્યાશાળાઓ
પણ હતી, જેમાં શ્રાવકોની સેકડો કન્યાઓ ધાર્મિક જ્ઞાન
મેળવતી હતી બીજા સાધ્વીઓના ખાસ જુદા ઉપાશ્રય હતા,
અને તેમાં સેકડો શ્રાવિકોએ મધ્યાહ્નકાળે આભાસિક ક-
રવાને આવતી હતી નગરના મધ્યભાગે શ્રાવકમંડા એકી
સાથે રહેતી હતી વિમાનના જેવા સુદર દેરાશરે ત્યાં
ઘણા હતા સવારે અને સાંજે દેવાલયોમાં પૂજા તથા
આરતીની શોભા સારી જામતી હતી, ત્યાં ગાયન વિદ્યામાં
નિપુણ એવા લોકો લોકોના મધુર સંગીત થતા હતા
શ્રાવકોની વસ્તી વિશેષ હોવાથી ઘણા લોકો લોકો ત્યાં
વાસ કરીને રહ્યા હતા એ નગરમાં જુદા જુદા પ્રકારના
દેશ દેશના વ્યાપારીઓ નાના પ્રકારની વસ્તુઓ લાવતા,

જ્યા ઉપદેશ કયા તણી, સાચ ચર્ચા સારી,
પહેન જનુ ત્યા વેગધી, શુભ ભાવ વધારી ૬

ગાળખવા ઉપદેશને, મન વચન સુધારી,
પરનિદા પર વાતને, નવ કરવી વધારી ૭

જે નારી તે આચરે, અતશય કરે તે,
ધર્મતણા ઉપદેશમા, બહુ કર્મ ધરે તે ૮

શ્રવણ કરીને સુદરી, પછી અતર ધરજો,
મનન કરી તે વાતનું તેવી કરણી કરજો ૯

જો રીતે ઉપદેશને, જે શ્રવણ કરે છે,
તે મનુષ્યથી પ્રાવિકા, નિત્ય પુણ્ય ધરે છે ૧૦

ગ ગાએ જ્યારે આ ગીત ગાઇ સભજાઓ, ત્યારે
બધો સ્ત્રી સમાજ ખુટી ખુટી થઇ રહેા

ધર્મદાસ ગ ગાની વાણીથી હૃદયમા આન દ પામી જોડ્યા-
બહેનો। હવે જ્ઞાનો આર ભ કરૂ છુ બધાએક વાર ‘આદીશ્વર
મગવાનની જય’ જોડો જ્યન દથી પ્રાવિકાશાળા ગાણ
હી પછી ધર્મદાસે નીચે પ્રમાણે વાત્તા ચરૂ કરી

પૂર્વ કાતિપુર નામે એક નગર હતુ, તે નગરમા ધ
ણી જાનની વસ્તી રહેતી હતી, મળ લુદો લુદો ધર્મ
પાળનારી હતી, પણ તેમા ઘણો મોટો ભાગ જૈન મંત્રનો
હતો તે નગરમા વેપાર ઘણો હોવાથી જૈનો ઘણા શ્રીમ ત
હતા નગરની સીમા ઉપર એક વેપારના મથકનુ બંદર
હતુ, તે બંદર ઉપર ઘણા દૂર દેશમાવી ઘણા વહાણો
આવતા હતા તેમા વેપાર કરનારો મુખ્ય આવક વર્ગ હતો
જેવો આવક વર્ગ વેપારમા પ્રખ્યાત હતો, તેઓ તે ધર્મ

પણથી પણ પ્રખ્યાત હતો ઘણા આગ્નિઙ્જેન કુંડો
 એ નગરમાં વસતા હતા વર્ષમાં ઘણી વાર જૈન મંદો
 રસવો થયા કરતા હતા, આથી કરીને ત્યાં મારા મારા
 જૈન વિદ્વાનો રહેતા હતા તેમજ ઘણા વિદ્વાન અને
 ચારિત્રધારી મુનિઓ વારંવાર વિહાર કરતા ત્યાં આવતા
 હતા તે નગરમાં ધર્મમિહ નામે રાજા હતો, પન્ન
 શ્રદ્ધાથી જૈન ધર્મને માનતો હતો રાજા જનહોવાથી ળધુ
 કાતિપુર એક જૈન નગરજ કહેવાતું હતું ધનાઢ્ય શ્રાવકોએ
 જુન જુદા અનેક ખાતાઓ પાડી, ધર્મના કાર્યને વધાર્યું
 હતું ત્યાં ત્રીશ દાનશાળાઓ, પચાશ પાવધશાળાઓ, એ રી
 ઉપાશ્રયો અને સો ધર્મશાળાઓ હતી તે શિવાય જુદા જુદા
 વિધ્યને માટે જૈન પાઠશાળાઓ સ્થાપવામાં આવી હતી
 તેઓમાં સેકડો જૈન બાળકો જૈન શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરતા
 હતા દર વર્ષ અમુક માસે તેમની પરીક્ષા થતી, અને
 તેમાં સભ્ય તરફથી તેમજ જૈન ગ્રહસ્થો તરફથી સારા
 ઇનામો અપાતા હતા તેવી રીતે કેટલીએક કન્યાશાળાઓ
 પણ હતી, જેમાં શ્રાવકોની સેકડો કન્યાઓ ધાર્મિક જ્ઞાન
 મેળવતી હતી બીજા માધવીઓના ખાસ જુ. ઉપાશ્રય હતા,
 અને તેમાં સેકડો શ્રાવિકાઓ મધ્યાહ્નકાળે સામાયિક કે
 વસાને આવતી હતી નગરના મધ્યભાગે શ્રાવકપ્રબંધ એકી
 સાથે રહેતી હતી વિમાતના જેવા સુદૃઢ દેરાશરો ત્યાં
 ઘણા હતા મવાળે અને સાગે દેવાલયોમાં પૂજા તથા
 આરતીની ચોખા સારી જામતી હતી, ત્યાં ગાયન વિધામાં
 નિપુણ એવા લોકો લોકોના મધુર સંગીત થતા હતા
 શ્રાવકોની વસ્તી વિશેષ હોવાથી એક
 વાલ કરીને રહ્યા હતા એ
 દેશ દેશના વ્યાપારીઓ ન

અને લઈ જતા હતા વિવિધ જાતના પદાર્થોને વેચનારા
 મોટા મોટા બ્યાપારીઓ ા ત્યાં ખેડોઓ હતી તે શહેરમાં
 જે જોઈએ તે વસ્તુ મળતી હતી તે નગરનો રાજા દયાધર્મી
 હોવાથી ધણો ન્યાયી, ધર્મિષ્ઠ અને પ્રજાને પુરવટા પા
 ળનાર હતો, આથી ત્યાંની સર્વ પ્રજા સ્વર્ગની મમાલ
 સુખ લોગવતી હતી રાજા ધર્મસિંહ મોટા અંશરવાળો
 તથા મર્વ દેશપતિઓમાં મુખ્ય ગણાતો હતો પોતાની પ્રજા
 ધર્મી થય, અને ધર્મના ઉત્સવો સર્વદા થયા કરે, એવી
 તે રાજાની ઇચ્છા હતી જૈન ઉત્સવોમાં તે જાતે ભાગ લેતો
 અને તે ઉત્સવને રાજ્યની રચાસતથી દીપાવતો હતો જેવો
 રાજા ઉત્તમ હતો, તેવાજ તેના મંત્રિઓ પણ ઉત્તમ
 હતા દરેક રાજકાયમાં તે ન્યાયથી વર્તતા હતા

આ નગરમાં શિવચંદ્ર નામે એક વૃદ્ધ આવક રહેતો
 હતો, તે જૈન ધર્મનો પૂર્ણ ઉપાસક અને દેવ તથા ગુરુનો
 પરમ ભક્ત હતો તેના સઘળા ગુણોને અને તેની જૈન
 ધર્મની વિદ્યતાને દેશ દેશના લોકો જાણતા હતા આવકના
 બારમત તેણે અગીકાર કર્યા હતા તે શિવાય તેણે ઉત્તમ
 પ્રકારના અભિષેક ધારણ કર્યા હતા, તથા તે જે કાળ પ્રતિક્રમણ
 અને ત્રિકાળ જિનપૂજા કરતો હતો એકવીશ ગુણોના તે
 તે દ્રષ્ટાતરૂપ હતો પોતે ગૃહસ્થ છતાં કેટલાક નિયમોમાં
 મુનિની પેઠે વર્તતો હતો આસ્તિક આવકો તેને ભાવ સાધુ
 તરીકે જાણતા હતા જ્યારે એ વૃદ્ધ આવક ઘરની બાહર
 નીકળતો, ત્યારે લોકો તેને મુનિની જેમ માન આપતા હતા
 તે નગરનો રાજા ધર્મસિંહ પણ તેને જાણુ માન આપતો
 હતો કોઈવાર તેને ખાને બોલાવતો અને તેની પાસેથી ધ
 મ ઉપદેશ સાંભળતો હતો

આ શિવચંદ્ર ચેકને આન દા નામે સી હતી તે ખરે

રી શુદ્ધ આવિકા હતી સીના બધા શુભો તેણીનામા વામ
તે રહ્યા હતા આન દા વ્યવહારમા કુશળ હતી તે પો-
ને... પાળતી હતી તેને પૂર્વ વયમા

ર સ તાન થયા હતા આન દા
નાનપણમા આપેલી કેળવણી

તુ વિચારી તેણીએ પોતાના
જોઈએ તે આપી હતી, આ-

થયા હતા વિવેક, વિનય
શુભો તેમનામા સાગી રીતે

શુદ્ધ આવક શિવચંદ્રનું કુટુંબ
અને તેના માતાપિતા સા

તેથી કાતિપુરના લોકો
જોળખતા હતા

ની મિતિ સામાન્ય હતી, પણ
તે સુખી હતા તેમના ઘરમા

અને તેની પાસે એક નાનો
હતો પ્રાત કાળે તેમા તે

પ્રતિક્રમણ વિગેરે કરતા
હતી, તેમા જે મોટી

હતું, અને નાની પુત્રીનું

મ કુમુદ હતું લલિતાને વિવાહ કરવામા આવ્યો હતો,
પણ તે હજી સાસરે ફરીવાર ગઈ નહોતી, હવે તેને

પણ વળાવવાની તૈયારી હતી કુમુદનો પણ વિવાહ કર
મા આવ્યો હતો લલિતાને સાસરે મોકલવાનો અમથ

અને લઈ જતા હતા વિવિધ જાનના પદાર્થોને વેચનારા
મોટા મોટા વ્યાપારીઓની ત્યા પેઢીઓ હતી તે શહેરમાં
જે જોઈએ તે વસ્તુ મળતી હતી તે નગરનો રાજા દયાધર્મી
હોવાથી ઘણો ન્યાયી, ધર્મિષ્ઠ અને પ્રજાને પુત્રવત્ પા
ળનાર હતો, આથી ત્યાની સર્વ પ્રજા સ્વર્ગની મમાન
મુખ લોગવતી હતી રાજા ધર્મસિંહ મોટા ઐશ્વર્યવાળો
તથા સર્વ દેશપતિઓમાં મુખ્ય ગણાતો હતો પોતાની પ્રજા
ધર્મી થય, અને ધર્મના ઉત્સવો મર્વદા થયા હરે, એવી
તે રાજાની ઇચ્છા હતી જૈન ઉત્સવોમાં તે જાતે ભાગ લેતો
અને તે ઉત્સવને રાજ્યની રચાસતથી હીપાવતો હતો જેઓ
રાજા ઉત્તમ હતો, તેવાજ તેના મંત્રિઓ પણ ઉત્તમ
હતા દરેક રાજકાયમાં તે ન્યાયથી વર્તતા હતા

આ નગરમાં શિવ ચાંદ્ર નામે એક વૃદ્ધ શ્રાવક રહેતો
હતો, તે જૈન ધર્મનો ખૂબ ઉપાસક અને દેવ તથા ગુરૂનો
પરમ ભક્ત હતો તેના સઘળા ગુણોને અને તેની જૈન
ધર્મની વિદ્યતાને દેશ દેશના લોકો જાણતા હતા શ્રાવકના
બારમત તેણે અગીકાર કર્યા હતા તે શિવાય તેણે ઉત્તમ
પ્રકારના અભિગ્રહ ધારણ કર્યા હતા, તથા તે બે કાળ પ્રતિક્રમણ
અને ત્રિકાળ જિનપૂજા કરતો હતો એકવીસ ગુણોના તો
તે દ્રષ્ટાતરૂપ હતો પોતે ગૃહસ્થ છતા કેટલાક નિયમોમાં
મુનિની પેઠે વર્તતો હતો આસ્તિક શ્રાવકો તેને ભાવ સાધુ
તરીકે જાણતા હતા જ્યારે એ વૃદ્ધ શ્રાવક ઘરની બાહર
નીકળતો, ત્યારે લોકો તેને મુનિની જેમ માન આપતા હતા
તે નગરનો રાજા ધર્મસિંહ પણ તેને ઘણું માન આપતો
હતો કોઈવાર તેને પામે બોલાવતો અને તેની પાસેથી ધ
મ ઉપદેશ સાંભળતો હતો

આ શિવચ દ્ર શેઠને આન દા નામે સ્ત્રી હતી તે ખરે-ખરી શુદ્ધ આવિકા હતી સ્ત્રીના બધા ગુણો તેણીનામા વાસ કરીને રહ્યા હતા આન દા વ્યવહારમા કુશળ હતી તે પોતાનો સ્ત્રી ધર્મ સારી રીતે પાળતી હતી તેને પૂર્વ વયમા દો પુત્ર અને બે પુત્રી મળી ચાર સતાન થયા હતા આન દા સમજતી હતી કે, બાળકોને નાનપણમા આપેલી કેળવણી ઘણી ઉપયોગી થઈ પડે છે, આવુ વિચારી તેણીએ પોતાના બાળકોને જે કેળવણી આપવી જોઈએ તે આપી હતી, આથી તેના સતાન ભવગુણમ પન્ન થયા હતા વિવેક, વિનય અને સુશીલતા વગેરે મારા ગુણો તેમનામા સારી રીતે આવ્યા હતા આથી કરીને વૃદ્ધ આવક શિવચ દ્રનુ કુટુંબ સુખી હતુ તે ચાએ સતાન અને તેના માતાપિતા માં પોતપોતાનો ધર્મ પાળતા હતા, તેથી કાલિપુરના લોકો તેમને ધર્મ કુટુંબ એ નામથી ઓળખતા હતા

બેનો ૧ એ ધર્મ કુટુંબની મિતિ મામાન્ય હતી, પણ ધર્મના પ્રભાવથી તેઓ સર્વ વાતે સુખી હતા તેમના ઘરમા એક નાનુ ગૃહ દેરાચર હતુ, અને તેની પામે એક નાનો ખડ સામાયિક કરવાનો જુદો હતો માત્ર કાળે તેમા તે કુટુંબના માણસો સામાયિક પ્રતિક્રમણ વિગેરે કરતા હતા આન દાને બે પુત્રીઓ હતી, તેમા જે મોટી પુત્રી હતી, તેનુ નામ લલિતા હતુ, અને નાની પુત્રીનુ નામ કુમુદ હતુ લલિતાનો વિવાહ કરવામા આવ્યો હતો, પણ તે હજી સાસરે ફરીવાર ગઈ નહોતી, હવે તેને આજુ વળાવવાની તૈયારી હતી કુમુદનો પણ વિવાહ કરવામા આવ્યો હતો લલિતાને સાસરે એકલવાનો સમય

પાસે આવ્યો એટલે આનંદ નીચે પ્રમાણે વિચાર કરવા લાગી

આનંદ વિચાર કરે છે—આ મમાર હુ ખડપ છે, અનેક જાતની ઉપાધિ સંસારમાં થયા કરે છે, તેમાં જે કુટુંબમાં પુત્રીની પ્રજા હોય, તે કુટુંબને સુખ માનવાનું નથી પુત્રીની માતા સર્વદા વિતાતુર રહે છે ને પુત્રી સુવક્ષણી થાય, તો માતાપિતાને મતોષ આપનારી થાય, અને કુલશાહી થાય, તો કુળની પ્રતિષ્ઠા સુભાવે છે, અને માતાપિતાને લગ્નજ ઉત્પન્ન કરનારી થાય છે, તેથી કોઈ પણ ઘટસ્થને ઘેર છોડીને જન્મ થાય, ત્યારે તેની પ્રથમ અવસ્થાથી માંડીને માતાપિતા આદિ વડીલોએ તેને ઉત્તમ નીતિ તથા મદ્યુષ્ણ શીખવતા જવું જોઈએ પુત્રીને કદિ પણ ઉન્મત્ત આચરણ કરવા અથવા સ્વચ્છ હે ચાલવા ન દેવી જોઈએ બાળવયમાંથીજ તેણીનામાં ઉત્તમ શુદ્ધો આવે, તેમો બોધ માતાએ પુત્રીને આપવો જોઈએ તે સાથે ધર્મનું જ્ઞાન પણ આપવું જોઈએ મેં મારી પુત્રી લલિતાને પ્રથમજ સારો બોધ આપ્યો છે લલિતાએ સ્ત્રી ધર્મને યોગ્ય એવા ઉત્તમ શુદ્ધો મેળવ્યા છે, તેથી લલિતા સારા સ્વભાવની અને ધાર્મિક વૃત્તિવાળી નીવડી છે આ વિકાસને જોઈએ તેવા બધા શુભ તેણીએ મારી પાસેથી સારી રીતે સંપાદન કર્યા છે તેના હૃદયમાં જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા પૂર્ણ રીતે મજબૂત થઈ છે હયા ધર્મનો મહિમા તેણીના હૃદયમાં મારી રીતે ઠમી ગયો છે આવકની ક્રિયાઓના પવિત્ર હેતુ મેં અને તેના પિતાએ તેણીએ સારી રીતે સમજાવ્યા છે, સુવક્ષણી લલિતાએ ધર્મ અને વ્યવહાર બંનેનું સાક જ્ઞાન મેળવ્યું છે, તથાપિ તે હજી બાળક

છે, સામરીઆમા તેનું પ્રથમ જવું છે, માટે સમગ્રી રીત-
ભાત વિષે મારે એને હવે સારી રીતે જાણીતી કરવી નેધ-
એ વળી લલિતાનું સાસરું શુદ્ધ શ્રાવક કુળ છે, ત્યાં શ્રા-
વકના આચાર વિચાર સારા હશે, તેથી મારે ફરીવાર લલિ-
તાને અમગ્નમા રહેવામાટે ઉત્તમ બોધ આપવો જોઈએ,
અને આવિકાની ધર્મ ક્રિયાથી પણ તેને સારી રીતે જાણીતી
કરવી નેધએ

ધર્મહાસ શે. કહે છે—

હે સ્વશુભી આવિકાઓ ! આ પછી શિવચંદ્ર શેઠની
શ્રી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને નિત્ય થોડો ઉપ-
દેશ આપવાનો વિચાર કર્યો એક દિવસ પુત્રીને પામે
જેનાડી તે નીચે પ્રમાણે કહેવા લાગી

આનંદ બોલી—પુત્રી લલિતા ! હવે તારે થોડા વખતમા
સાસરે જવાનું છે તારા માસગણ કુટુંબ ખરેખર શુદ્ધ
શ્રાવકનું કુટુંબ છે, તેથી તારે શ્રાવકના સદાચાર અને શ્રાવક
ધર્મની ક્રિયા જાણવી નેધએ મેં મારી યથાશક્તિ તને જે કાંઈ
શીખવ્યું છે, તે હવે ફરીવાર સ્મરણ કરી અમલમા
લાવવાનું છે, તેથી હવે જે વચનો હું કરું, તે તારા
હૃદયમા દોતડી રાખજે, નહિ તો તું હુ ખી ઘડશ, અને
માળાપને અપયશ અપાવીશ, તેમજ ગાળો ખવડાવીશ

લલિતા વિનયથી બોલી—માતા ! તમારા વચનને મેં
પ્રથમથીજ માન આપ્યું છે તમારા બોધથી મને ઘણું ફા-
યદો થયો છે તે હું કદિપણ ભુલવાની નથી તમે આપેલો
વ્યવહારનો બોધ મને ઘણું લાગે યાદ રહેા છે, પણ ધર્મ
નળથી બોધ મને વધારે તાગે ધાય, તેથી તે ધર્મના

નહ સ્વરૂપનો રસ પ્રગટ થાય છે એ રમ પ્રગટ કરવા માટેજ સામાયિક કરવું કહેવું છે તેથી તે ગુહ્ય અભ્યાસ કરવારૂપ નવમું શિક્ષાવ્રત કહેવાય છે એનું ! સામાયિકનો અર્થ એવો છે કે, બેઘડી સમતામા રહેવું, અર્થાત્ રાગ દ્વેષ ઉપર ગમભાવ રાખી વર્તવું, તે સામાયિક કહેવાય છે સમ એટલે રાગદ્વેષ વિનાના પરિણામ જે પરિણામ થવાથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ મોક્ષ માર્ગનો 'જાણ' એટલે લાભ થાય તે સમાય કહેવાય, અને તેનો ફક્ત એ દેવે જાણ તે સામાયિક કહેવાય છે એનું ! એવું ઉત્તમ સામાયિક વ્રત કહેવું છે સામાયિક કરતાં શ્રાવિકાએ મન, વચન અને કાયાની નહારી એટા છેડી દેવી જોઈએ તે વખતે મનમા નહારા વિચાર લાવવા ન જોઈએ જોને ! આપણા શાસ્ત્રમા આર્તધ્યાન તથા રાત્રધ્યાન કહે છે એનું લલિતા ! આપણા શાસ્ત્રમા સામાયિક કરનાર શ્રાવિકાને સાધનીના જેવી કહેની છે જ્યારે બેઘડી વાર સાધનીના જેવી શ્રાવિકા થઈ, એટલે તેણીએ સાધનીની પ્રમાણે દ્રવ્ય પૂજા કે દ્રવ્ય સ્તવન ન કરવા જોઈએ ભાવપૂજા અને ભાવસ્તવન કરવા જોઈએ પણ લલિતા પુત્રી ! સામાયિક લેતી વખતે બોલાતા સૂત્રોના અર્થને સમજીને સામાયિક કરે, તે વાતો કરવાનું મન ન થાય, તેવો ભાવાર્થ તેના સૂત્રોમાજ છે

લલિતા—માતા ! સામાયિક વ્રતનો હેતુ આવો સારો છે, તે છતાં મને જેની ચચળે દેવી રીતે ખોટી સમજાવી ? તેથી હું અજાણ થઈ છું વળી તે ઉપાશ્રયમા મેં જ્યારે બેઘડીને વાતો કરતાં જોયા, ત્યારે તો મારા મનમા ઘણી શકાઓ થતી હતી કે માતા ! આવું સમજતા છતાં આપણા લોક કેમ વાતો કરતા હશે ? અથવા કદિતેજોને સામાયિક

મત કેવું છે, અને તેના કેવા હેતુ છે ? તે વિષે વિશેષ મમજુતી ન મળવાથી તેઓ વાતો કરતા હશે, પણ સાધ્વીજી તેમને તેમ કગ્વા હેમ દેતા હશે ? સાધ્વીજીની રૂબરૂ તેઓ સામાયિકમા ઘણી ગડબડ કરતા હતા જ્યારે ણહું જડબડાટ થાય, ત્યારે સાધ્વીજી તેમને જરા વારતા, પણ તે શિવાય તેઓ વિશેષ કાંઈ પણ કહેતા નહિ એ વિષે મને ઘણી શંકા રહે છે

આન દાઓ કહ્યું, બેટા ! એ વાત વિષે વધારે શું કહેવું ? આજઠાલ સાધુ તથા સાધ્વીઓ પણ વધારે દક્ષિણતા રાખે છે કેટલાક સાધ્વીજી તો પોતાને ઉપાશ્રય શુદ્ધ્ય કરતા ઝેરાઓ ઘણા આવે, અને પોતાના વિશેષ ગળી થાય તેવી ઇચ્છા ધરાવે છે, તે તેમનો ધર્મ નથી, પણ એ અવનર્પિણી કાળનો પ્રભાવ છે કેટલાએક સાધુ સાધ્વીઓ પોતાની ભક્તિ અને પ્રશ્ન સાનો લોભ રાખે છે, તે સામે વગી પોતાના સ્વાર્થની પાત્ર દ્રષ્ટિ રાખે છે તેઓ પોતાના ઝામમા વધારે ઉપયોગી થામ, તેવી આવીઝઓને એકઠી જરવા ઇચ્છા કરે છે કોઈ વસ્ત્ર, પુસ્તક, અને સારા સાશ જ્ઞાનના ઉપદેશો મેળવી, મશક કરવાની સૃષ્ટિ રાખે છે કોઈ તો ઉત્તમ ધનદય શુદ્ધ્યના ઝેરામાથી કોઈને પોતાની ચેરી કરવાની ધારણા બાધે છે, અને તે ધારણા સફળ પણ કરે છે, તેથી તેઓ જેમ ઝેરાઓ ખુશી રહે તેમ વર્તવા દે છે, પણ ખરી રીતે જોના સાધુ કે સાધ્વીઓ તેમ ન કગ્વુ જોઈએ તેમણે તો ખરે ઉપદેશ આપી સારૂ પ્રવર્તન કરાવવું જોઈએ જોન લલિતા ! આથી તારે તેવી શંકા કરવી નહિ સામાયિકનો ખરો અર્થ, મમતા રાખી એક ચિત્તે પરમાત્માનું ધ્યાન કરવાનોજ છે.

હે આવિકાળો ! આ પ્રમાણે આનંદ અને તેની પુત્રી લલિતા વચ્ચે વાતચિત થતી હતી, તેવામાં જે રી લક્ષ્મી ચંદ શેઠની દીકરી ચચળ ત્યાં આવી ચડી તેણે આવી લલિતાને કહ્યું—લલિતાબેન ! આવો સાધીલને ઉપાશ્રયે સામાયિક કરવા આવવું કે ? આજ તો ત્યાં શ્રીફળની પ્રભાવના થવાની છે તમે તો કેાઈ દિવસે સામાયિક કરવા ત્યાં આવતા નથી ચચળના વચન સાંભળી આનંદએ તેને બોલાવી, અને પોતાની પાસે બેસાડી અને પુછ્યું, બેન ચચળ ! જરા શાન્ત થઈ માલગ હુમણા તમારા સામાયિકનીજ વાત ચાલે છે તમે સામાયિક કરવા બગો છે, કે પ્રભાવના લેવા ? ચચળે જલુ, આનંદ કાઢી ! અમે તો સામાયિક કરવા જઈએ છીએ, પણ તે સાથે પ્રભાવના પણ મળશે એક પથ ને હો કાજ આનંદાકૂરીવાર બોલી—ચચળ ! તું આવી શાણી થઈને કેમ બુલે છે ? તારા બાપા લક્ષ્મીચંદ શેઠ ખાર્મીડ છે, તેની દીકરી આવી થાય, તે કેવી દીવંગીરી ?

ચચળ—કાઢી ! કહો હું કેવી થઈ છું ? મારામાં શા અવશ્ય છે ? હું અને લલિતા સરખાજ છીએ તમારી લલિતા તો કેાઈ વારજ ઉપાશ્રયે આવે છે, ને હું તો દરરોજ જાઉં છું, અને સામાયિક કરું છું કહો લલિતા સારી કે હું ?

આનંદા—બેન ચચળ ! જગ વિચાર કર ઉપાશ્રયે જવાયી તને શો લાભ થયો ? તારામાં શા શા શુભ આનંદ ? અને તને શો બોધ વધારે થયો ?

ચચળ—કાઢી ! બીને તારા તો શું ? પણ બીજા પણ બેસાડ્યો આવે છે, તેમની સાથે જોગજોગ ! ખીછાણ

થાય છે, શહેરની નવી નવી વાતો જાણવામા આવે છે, અને વાતચિતની ઘણી ગમ્મત થાય છે, અને દિવસનો એટલો કાળ આનંદમા જાય છે

આનંદા—જેન ! ઉપાશ્રયે જઈને ધર્મની વાત કરવી જોઈએ કે, ખીજી ગામની વાત કરવી જોઈએ ? તેનો વિચાર હોય ? ઉપાશ્રય એ સાધુ-સાધ્વીને રહેવાનું ધર્મનું સ્થળ છે તેમા ધર્મનું આધન કરના, અગર ધર્મનો ઓધ લેવા જવાય છે સામાયિક લેવાનો ગો રેતુ છે ? તે પણ તારે જાણવો જોઈએ ઉપાશ્રયમા જે સાધુ કે, સાધ્વીજી હોય, તેની પામેથી જે અક્ષર ગીખવા જોઈએ, ત્યાં વાતોથી ગમ્મત કરવી, તે ઠીક ન કહેવાય, માધ્વીજીએ પણ તેમ કરવા હેતુ ન જોઈએ ઉપાશ્રયમા જઈ ઝેરાઓ ગામની કુથલી કરે, અને સામાયિક લઈ વાતો કરે, તો પછી સામાયિક લેવાનું રજી શું ? જેન ચચગ ! જોડુ લગાડીગ નહિ, મારી લલિતા તેવા ઉપાશ્રયમા નહિ આવે તારા જેવી વાતોને ખસ દ કરનારી દીકરીઓની ગોખતમા પણ દાખલ નહીં થાય સ્ત્રીઓને સારી સોખત ગળવી જોઈએ ચચગ ! તારા હિતની ખાનર તને પણ કહું છું કે, ઉપાશ્રયમા જઈ લોડાની વાતો ડરીશ નહિ, તેમ કરવાથી સારા ધનના ઝેરાઓ પછગાટે તારી નિંદા કરશે એટલું જ નહિ, પણ તું એક પ્રલાયક અને ચપળ સ્વભાવની હુલકી સ્ત્રી છું, એવી નક્કરી દાખ લોકોમા ખેસી જશે એમ થવાથી તું તારા સામરીઆમા હલકી પડીશ જેન ચચગ ! તું પણ હવે ઉમર લાયક થઈ છું, થોડા મનયમા તારે સાસરે જવાનો વખત આવશે દીકરીને માનરે જવા પહેલાં સર્વ જાતના સદ્ગુણો મેળવવા જોઈએ.

આનંદાના આવા વચન તાબજી ચચળ નિશ્ચરમા પડી ઈર્મયોગે તેના દૃશ્યમા તે વચન ઉતરી ગયા, તેના મનમા નિશ્ચય થયો કે, આનંદા કાઠી જહે છે, તે બરાબર છે ઉપાસ્ય એક ધર્મ સાધવાનું સ્થળ છે, ત્યાં જઈને બે શબ્દો ગામની કુધવી કહે, ત્યારે પછી ધર્મ કયા સાધવો? ધરમા આખો દિવસ કામકાજમા રહીએ, અને બે ધડી ધર્મ મધવા ઉપાસ્યે જઈએ, ત્યાં પછી ત્યારે બીજી નકામી વાતો કરીએ, તો પછી ધર્મ ક્યારે કરવો? ખરેખર સાધીશુંના ઉપાસ્યમા તો તેવું જ થાય છે બધી આવિકાઓ વાતો, કડા મજરી, અને લોકોની નિંદા કરે છે સાધીશું ગિયારા બવા છે, તેઓ કાંઈ પણ બોલતા નથી જો કે, જોવી બવાઈ તેમને રાખવી યોગ્ય નથી તેઓને કોની દરકાર છે? ધણી આવિકાઓ પોતાના ઉપાસ્યમા ન આવે, તો બંને ન આવે, તેથી શું થઈ ગયું? તેમણે તેવા નિંદાખોડ બરાબરને બેગા કરવાનું શું કામ છે? આવું વિચારી ચચળ સમજી ગઈ પછી તે વિનયથી બોલી— કાકી! તમારું કહેવું બરાબર છે આજ મુખી હું તદ્દન અજ્ઞાન હતી, હવે મને સમજતું પડી, કે સાધી પત્નીના ઉપાસ્યમા ધર્મ સાધવાને જવાનું, નથી પણ કમ સાધવાને જવાનું છે તેઓ બીચારા કાંઈ કહેતા નથી, પણ ઉંડી બેરાઓની ખુશામત કરે છે, તેનું શું કારણ છે? તે કાંઈ સમજતું નથી સાધુ સાધીને બ્રહ્મ લોકોની ખુશામત આપાટે કરવી જોઈએ? તેઓને તો બગવાન વીતરાગની જ ખુશામત કરવાની છે આ સારની ઉપાધિમાથી જ્યારે તેઓ છુટા થયા, તો પાછા ફરી અસારી ઉપાધિમા શાપાટે પણ જોઈએ? બ્રહ્મ લોકોનો સગ સખવો, તે તેમને ઘટનું નથી

આનંદા—જેન ચ ચળ ! તારા સુવિચાર જોઈ મને આનંદ વાય છે માધ્વી પદ્મશ્રી તમારી ખુશામત ડરે છે, તેમા ઝાઝ હેતુ હુમે આજકાલ સાધુ માધ્વીને પગિચહુ વ ધાગ્વામા, અને એવા એલી કરવામા વિરોધ મમતા થઈ છે

ચ ચળ—કાકી ! તમે ઠીક ન જાગી આજુ મને યાદ આજુ, તમારૂં કહેવું જરાજર છે માધ્વી પદ્મશ્રી ઋ હુસ્થની વિધવા અને મધવા છોકરીઓને દીક્ષા લેવાનો જોધ બહુ આપે છે મારા મોતિચહ કાકાની દીધ્વી ચ દન છે, તે બાળ વિધવા છે, તેને પદ્મશ્રી હુમેશા દીક્ષા લેવાતુ કહે છે, અને ઘણી વાર મને પણ તેવો જોધ આપે છે ચ દન મારી ખુદ્ધિવાળી અને રાહી છે, તેના માસરમા ડોઈ નથી, તે બીચારી પિયરમા રહે છે, તેના બાપા સારા ચ હુસ્થ છે, તેને બીજુ કાઈ પણ સતાન ન-રી, એક ચ દન ઉપર બધી બવાઈ છે, ચ દન ઉપગ્જ તેના માત પિતાના દિવમ જાય છે તે લાઠકવાઈ પુત્રી વિધવા ચવાઈ મારા મોતિચહ કાકાને ઘણુ દુખ પડયુ છે

આનંદા કાકી ! એક વખતે માધ્વી પદ્મશ્રી ચ દનને જોધ આપતા હતા, તે વખતે હુ ત્યા પાને બેઠી હતી પદ્મશ્રીએ ચ દનને કહ્યું, જેન ચ દન ! આ મ મારમા શ્રીને પતિનુ મુખ ન હોય, તો પછી દીક્ષા લેવીજ યોગ્ય છે તુ નાની વયની છુ, અત્યારે તાગ માતપિતાનો મોહ તારી ઉપગ ઘણો છે, પણ જ્યારે તે માતા પિતા નહિ હોય, ત્યાં પછી તારૂં કોણુ ? જેન તેનો વિચાર કર, તે વખતે તને સ સારની પીકા વધારે લાગશે, માટે દીક્ષા લઈને દેહતુ સાર્યક કરી લે તે વખતે ચ દન વિનયથી જોલી, પૂજ્ય સાધ્વીશ્રી ! આપનુ કહેવું ચવાઈ છે, પણ માગથી દીક્ષા લઈ

શકાય તેમ નથી જો કે મારા જેવી વિધવા ગરીબો ધર્મ માધન કરી દેવનું સાર્થક કરવું જોઈએ, એ વાત સાચી છે, પણ દેવના ધર્મ માધવામા મને હાનનો દેશકાળ અનુકૂળ લાગે નથી મારા માતા પિતા વૃદ્ધ છે, વૃદ્ધ વયમા તેમની મેવા કરનાર મારા ચિવાય દોષ વીજી નથી તો પછી મારાની શી રીતે દીક્ષા લેવાય ? પૂજ્ય સાધ્વીજી ! આપ જણો છે કે, માતા પિતા એ જગત્તીર્થ છે તેઓનો પોતાની મતલિ ઉપર મોટો ઉપકાર છે તે ઉપકારી માતા પિતાને વૃદ્ધ વયમા ઇચ્છી દઈ દુ દીક્ષા લઈને ચાલી નીજી, એ દેવો અધમ ? તેવી દીક્ષા લેવાથી ધર્મને જાહેર અધર્મજ થાય છે આપણા શાસ્ત્રમા માતા પિતાની સેવને માટે મે ધર્મી વાર સામય્યુ છે તેમજ દીક્ષા લેવામા માતા પિતાની આના પણ લેવી જોઈએ, એવું પણ કહેવું છે વળી પૂજ્ય સાધ્વીજી ! હજી દુ ચારિત્ર ધર્મને લાયક થઈ નથી મારી બુદ્ધિમા સ્થિરતા આવી નથી અનેક જાતના પરીપક્ષ સહન કરવાની શક્તિ પણ મારા શરીરમાં નથી જલ, તપ, નિયમ અને અભિચર હું કરી શકું, તેમ મને લાગતું નથી હું જોકે ગૃહસ્થ માતા પિતાના ધરમા ઉછરી છું માયાજી માતા પિતાએ મને ઘણા લાડ લગાવ્યા છે મારાથી ચારિત્ર શી રીતે પળાય ? ચારિત્ર ધર્મને માટે મે મારા વિદ્વાન્ પિતાની ખાસેથી સાલગ્યુ છે કે, ચારિત્ર પાળવું મુશ્કેલ છે તેમા આહાર વિહારના નિયમ ખાળી વર્તવું પડે છે તે સાથે મમયમમયની ક્રિયાઓ કરવી પડે છે અને લોચ વિગેરેના દુ ખ સહન કરવા પડે છે પૂજ્યશ્રી ! તેથી મારા જેવી કેમજ હૃદયની બાજિકાથી એ ધર્મ કેમ ખાળી શકાય ?

ચ ચા આન દાને કહે છે શ્રી ! જ્યારે ચ દને પદશી

સાધ્વીને આ પ્રમાણે કહ્યું, એટલે પદ્મશ્રી જે ગોળ્યા હતા તે માલગો પદ્મશ્રી કહે છે, જેન ચ દન ! તારા વિચાર તદ્દન બુલ ભરેલ છે માતાપિતા વિગેરે સૌ સ સારમા માર્યા છે તેઓ મોહથી પોતાના છોકરાને મ સારના ખાડમા પાડે છે તેમની આજ્ઞા તો કદિ પણ મળેજ નહિ આજઠાલ માતા પિતાની આજ્ઞા મેળવી દીક્ષા લેનારા કોઈકજ નીડળે છે વળી ચારિત્ર ધર્મ પાળવામા શી સુઝકેલી છે ? તેમા પપ્પ શરીરથી બને તેટલા તપ નિયમ કરવાના છે વર્ગ કોઈ બળાત્કારથી કરાવતુ નથી સાધુ મા વીને જે સુખ મળે છે, તે સુખ મ મારીઓને મળતુ નથી ભાવિડ આવડો તેમને ઉંઘામા ઉંઘા આહારપાપી કરાવે છે, ભાવતા ભો-જન વોહોરાવે છે, જે વસ્તુ જોઈએ, તે તત્કાળ હાજર કરે છે, જમવાને મીઠા પદાર્થોજ મળે છે, અને જે કાંઈ કામ હોય, તે સેવકની જેમ મત્વર જળવે છે આ મિલાયળીજા અનેક જનના સુખ માધુપણમા પ્રાપ્ત થાય છે પરીપહ સહન કરવાની વાત તો શાસ્ત્રમાજ છે, અત્યારે તો માધુ સાધ્વીને ચોથા આગતુ સુખ છે કદિ ગરીરમા શક્તિ ન હોય, તો લોચ પછુ કરાવવાની જરૂર નથી “લોચેવા, મુંઢેવા, ફત્તેરા” એવુ શાસ્ત્રનુ વચન છે તેથી લોચ કરવો હોય તો કરવો, નહીં તો મુ ડાવાથી કે, કાતરનાથી પણ ચાલે

પદ્મશ્રી સાધ્વીના આવા વચન માલળી ચ દન ગોલી-પૂજ્ય ગુરૂણીજી ! આપના વચન સાલળી મને ઘણી રા-હાઓ થાય છે જે તમને વધારે પડતુ કહેવાય તો ક્ષમા કરજો માતા પિતાની આજ્ઞા વિના નિરાધાર માતા પિતાને ગ્રહણવી દીક્ષા લેવી, તે મને ચોગ્ય લાગતું નથી તેવા ચા-રિત્રથી કાંઈપણ લાભ હોય, તેવુ હું ધારતી નથી માતા

પિતા તુલ્ય વય ॥ એવા વિના દુષ્ટી વાય, અને પુ. ૧ કે પુ. ૨
 ચારિત્ર લઈ આત્મસાધન કરે, તેવો ધર્મજ્ઞ હોય નહીં
 વળી આપ કહો છો કે, ચારિત્ર પાઠવામાં કાંઈ પણ
 સુરકચી નથી તપ તિથિ લે કાંઈ જગના છે, તે બંને
 તો કંઈ ॥ સાધુ અને નાદીને મલારીના કંઈ ॥ મુખ દે,
 ઇત્યાદિ એમ કહીને તમે જે ૧ મુખનું મુખનું વર્ણન
 કર્યું, તે તદ્દન ધનથી વિરૂદ્ધ છે જ્યારે ચારિત્રમાં તદ્દન
 મુખ હોય, તો પછી ચારિત્ર શા કામનું ? તપ, સંયમ,
 અને પત્રીકા મહાન કરવા એમાં મુખ કયાં હોય ?
 ત્યારે મુખ હોય, અને નુખ લેવાને માટે ચારિત્ર લેવાનું
 હોય, તો પત્રી ચારિત્ર ધનનો મદિમા હોય ? નામમર
 ચારિત્રને ખાતરી ધારાની ઉપમા આપે છે, ચારિત્રની પા
 રાધના મરવામાં હવે માણિ અધિનની વધુ સકે છે ? તેને
 મરે શામમાં પાડ લખેડુ છે, તે છતાં તને કેવળ સા
 રીન્ક મુખને માટે ચારિત્રનો ઉપયોગ દર્શાવી માણ લેવા
 અનાની હવને લાગાવે છે, તે ઠીક ન કરેવાય ત. ૧૩
 જેવા પૂત્તમની આગળ મારે વધારે કહેવું એવું નથી,
 અને માણથી કાંઈ રીતે ચારિત્ર લઈ શકાય, તેવો થોડા
 નથી જે કમની અનુકૂળતા થશે, અને માણ કાન્યમાં
 ચારિત્રનો યોગ હશે, તો આગળ બંને તે ખરૂં હશે ॥ ૧૪
 ચારિત્ર લેવાના પગિપ્રમ તથ્યમાં મારણ કરૂં છું પૂજ્ય
 સુરજીઈ ॥ વધારે અધોગ્ય કરેવાયું હોય તો હું આપો
 ખમાયું છું

ચ ચળ જાન બને કહે છે—કાકી ॥ પત્રી તે પ્રમાણે
 નાખીછો કહીને ચ દન આપી ગઈ ને આ બધી લાલ

સાબળી હતી, પણ તે વખતે મને કાંઈ પણ વિચાર થયો નહોતો. આનંદ કાઢી હુવે મને એમ થાય છે, કે, તે માધ્વી પોતાની ચેલી કરવાને માટે મરને લલચાવતા હશે, અને તેને લીધેજ તેઓ અમારી ખુશામત કરે છે, અને સામાયિક કરતા શ્રાવિકાઓ ઘણી ગડબડ કરે છે, તે પણ શાધ્વીજી સહન કરે છે પૂજ્ય કાકી ! હું આપનો ઉપકાર માનું છું, જે મને તમે મારા હિતને માટે સાવચેત કરી છે હું તમારી પુત્રી છું, મને લલિતાના જેવી ગણીને બીજી પણ કાંઈ હિતની વાત હોય, તે સમજાવો.

આનંદ આનંદ પાત્રી જોલી—જેન ચ ચળ ! હવેથી બધા અજ્ઞાન જોરાઓ સામાયિકને બદલે તોટોની કુથલી કરતા હોય, અને આપણા ધર્મ શુઝણીજી તેની ઉપેક્ષા કરતા હોય, તેવે સ્થળે સામાયિક કરવાને જે અમનતા જોમવાને જશે નહિ તેના કરતા ઘેર જોગીને સામાયિક કરવી, તે સારી છે સામાયિકની ક્રિયા ઠેવી પવિત્ર છે, તે વિષે મેં તારી જાહેનપણી લલિતાને સમજાવી છે, તે તને પછી સારી રીતે સમજાવશે.

ધર્મદાસ શેઠ દહે છે—જેનો ! પછી શિવચંદ્ર શેઠની બી આનંદને લલિતાએ પુછ્યું, માતા ! સામાયિક એ શબ્દનો અર્થ, અને તેના હેતુ હું પછી ચ ચળ જેનને સમજાવીશ, પણ હવે સામાયિક વિષે જે કાંઈ વિશેષ કહેવાનું હોય, તે મને કહી સંજાવો. આનંદ કહે છે—હે પુત્રી લલિતા ! સામાયિક કરતી વખતે તેના જત્રીશ દોષ વર્જવાના છે તેમા જાર દોષ કથાના, દશ દોષ વચનના અને દશ દોષ મનના, એમ મળી જત્રીશ દોષ થાય છે.

૧ કાયાન્ન ખાર દોષ આ પ્રમાણે-સામાયિક કરતા પગ ઉપર પગ ચઢવી બેસવું ન બેઠાં બે તેમ કરે, તે તે આસન દોષ કહેવાય. તેવી રીતે બેસવા-રી શુદ્ધ વિનયમા ખાત્રી થાય છે એ બેઠક અભિમાની હોવાથી અવિનય ગણાય છે, અને તેમા ઉદ્ધતપણું દેખાય છે.

૨ બીજો અસાસન દોષ છે સામાયિક કરતા આસન ઉપર બેસી ઉંચે નીચે થયા કરે, વાગવાર અડપટ્ટા કરે, તેને એ દોષ લાગે છે સામાયિક કરનારે સ્થિર આસન રાખવું બેઠાં.

૩ ત્રીજો ચલદૃષ્ટિ દોષ છે સામાયિક લીધા પછી ના શિકા ઉપર દૃષ્ટિ સ્થિર રાખવી બેઠાં મનમા શુદ્ધ ઉપયોગ રાખી, મૌનપણે ધ્યાન કરવું એ સામાયિક લાંબા સ્વાસ્થ્યાસ કરવો હોય, તો યતના પૂર્વક મુખ આગળ સુકુપત્તિ રાખી, પુરતક ઉપર દૃષ્ટિ રાખીને લઘુવું અથવા સામળવું એ કાયાસર્જ કરવો હોય, તોપણ દૃષ્ટિને સ્થિર રાખવી. આ પ્રમાણે નહીં કરતા એ દૃષ્ટિને કય પામેલા મૂનલાની જેમ ચારે તરફ ફેરવ્યા કરે, તેને ચલદૃષ્ટિ દોષ લાગે છે, તે દોષનો ભાગ કરવો બેઠાં.

૪ ચૌથો પ્રસાવધક્રિયા દોષ-એટલે એ સામાયિક ની ક્રિયા કરે, પણ તે સાવધ (દોષવાળી) કરે અથવા સાવધ ક્રિયાની સાક્ષી કરે, તેવી સાવધ ક્રિયા ન કરવી બેઠાં.

૫ પાંચમો આલ્લખન દોષ-એટલે, સામાયિક કરતા શીત, તડીયા વિગેરેપર પીઠ રાખી બેસવું નહીં, અર્થાત્

૧ કેમ નાંધ લાગ તેવી ક્રિયા

તેને પુંક લગાવી બેસવું નહીં તેમ કરવાથી હવહિસા થાય છે, અને વખતે નિદ્રા આવી જાય છે

૬ છઠ્ઠો આકુચન-પ્રસારણ દોષ એટલે સામાયિક લઇને હાથ પગ સંકોચવા નહીં, તેમ લાંબા કરવા નહીં, જરૂરી કામ હોય, તો પ્રમાણને હલવુ

૭ સાતમો આળસ દોષ-એટલે સામાયિક કરનારે આળસથી અંગ મરડવુ નહીં તે મરડવાથી પ્રમાદ આવે છે, અને પ્રમાદને લઇને મતમા અનાદર થાય

૮ આઠમો એટનદોષ એટલે સામાયિક કરનારે હાથપગની આગળીઓના ટાયકા ફેડવા નહીં.

૯ નવમો મલ્લદોષ એટલે ચાલે ત્યાં સુધી અંગને ખજોગવુ નહીં તેને પણ બનતા સુધી સહન કરવુ, ઠઠિ લાચારીથી તેમ કરવુ પડે તો, પ્રમાણને ધીમેધીમે કમવુ.

૧૦ દશમો વિમાસણદોષ એટલે સામાયિક કરતા ગળે હાથ લગાવી બેસવુ નહિ

૧૧ અગીઆરમો નીદ્રા દોષ એટલે સામાયિક કરનારે નિદ્રા કરવી નહિ, તેમજ એકા ખાવા નહિ

૧૨ બારમો આચ્છાદન દોષ એટલે સામાયિક કરતા શીત વિગેરેને માટે પોતાના બધા અંગ ઉપાગો ન ઓથી ઢાકવા નહિ

બેન લલિતા ! આ બાર દોષ કાયાના છે, તે સામાયિક કરનારે કરવા નહિ તેવી રીતે દશ દોષ વચ્ચનના છે, તે પણ ઊડી રેવા સામાયિક કરનારે કુવચન અને કૃતિર

વચન બોલવા નહિ તે બોલવાથી પહેનો ૧ કુબોલ દોષ
લાગે છે સામાયિક કરનારે વિચાર કર્યા વિના મહત્ત્વાકાં
બોલવું નહિ તેમ કરવાથી બીજો ૨ સહન્યાકાર દોષ
લાગે છે કોઈની ઉપર ખોટું તોહોમત આવે તેવું વચન
અથવા ન કર્યું હોય તેને કર્યું, એવું વચન ન બોલવું તેથી
૩ અસદારોપણ નામે ત્રીજો દોષ લાગે છે શાસ્ત્રના આ
ધાર વિના પોતાની મરજીથી કાંઈ બોલવું નહિ તેમ કરવા
થી ૪ નિરપેક્ષ વાક્ય નામે ચોથો દોષ લાગે છે વળી
સામાયિક કરનારે જે કાંઈ સૂત્રના પાઠ બહુવા હોય, તે
બરાબર પૂરા ન બહુવા સંદેપમા પડાવે, અક્ષર પાઠ બ
રાબર બોલે નહિ, તેને ૫ અસંદેપ નામે પાંચમો દોષ લાગે
છે સામાયિકમાં કોઈ મિથ્યાત્વી કે, સાધર્મીની સાથે ક
લહુ-કરવો નહીં તેમ કરવાથી છઠ્ઠો કલહુ દોષ લાગે છે
કોઈને બાળો દેવી અથવા કુવચન બોલવા, એ પણ એ દો
ષમાજ આવી બંધ છે સામાયિકમાં આર બાતની વિકથા
કરવી નહિ જે કરવામાં આવે તો, ૭ વિકથા નામે સા
તમો દોષ લાગે છે બીજાની હારી કે, મરકરી કરે તો ૮
હાર્ય નામે આઠમો દોષ લાગે છે સામાયિકમાં જે પાઠ
બહુવા ભેદએ, તે ઉતાવળથી બોલે, અથવા અશુદ્ધ બોલે, અથવા
સામાયિક દેતી વખતે અને પારતી વખતે જોછા અધિમ
સૂત્રો બહે તો તેને અશુદ્ધ પાઠ નામે નવમો દોષ લાગે
છે સામાયિકનાં પાઠ મચ્છરની જેમ ગણગણાટ કરતા બો
લે, અને તે બોલવામાં બીજી ગડગડ કરે, ૧૫૯ ઉચ્ચાર
કરે નહિ, તો તેને સુષુમ્મુ નામે દસમો દોષ લાગે છે

આને દા કહે છે—જેન લલિતા ! હવે મનના દશ

૧ રાજકથા, દેવકથા જે જનકથા, સીકથા

દોષ કહું તે સાલણ

સામાયિક કરનાર, તેમા સર્વ ક્રિયા વિવેક વગરની કરે, અથવા ઉદ્વેગથી કરે, તેમજ મનમા જોવો વિચાર કરે કે, આમાયિક કરવામા શું ફળ છે? આ પ્રમાણે કરવાથી અવિવેક નામે પડેલો દોષ લાગે છે સામાયિક કરતા જો યશ કીર્તિની ઇચ્છા રાખે કે, 'સામાયિક કરવાથી મારી કીર્તિ વધે' તો તેને જીજ્ઞે યમોવાછા નામે દોષ લાગે છે સામાયિક કરી ધન લેવાની વાછા રાખે, તેને ત્રીજો ધનવાછા દોષ લાગે છે સામાયિકમા જે એવું અભિમાન કરે કે, 'ખરેખત ધર્મી હું છું. મારા જેવું સામાયિક ઠાપને આવડતું નથી,' આથી તેને ચોથો ગર્વદોષ લાગે છે જે લોકોની નિંદાથી ડરીને સામાયિક કરે, પણ ધર્મની લાગણીથી કરે નહીં, તેને ભયદોષ નામે પાંચમો દોષ લાગે છે જે સામાયિક કરતા મનમા જોવી ઇચ્છા કરે કે, આ સામાયિક કરવાથી મને પૈસા, સ્ત્રી, પુત્ર, ગજ્ય, તથા ઇંદ્ર કે ચક્રવર્તીની પદવી મળે તો સારૂ આવું ઇચ્છવાથી છઠો નિદાનદોષ લાગે છે જે માણસ તત્વની પ્રતીતિ વિના જોવો સદેહ કરે કે, સામાયિક કરવાથી કાંઈ ફળ મળતું હશે કે નહિ, તેવા માણસને આત્મો આશયદોષ લાગે છે. સામાયિક કરતા જે કોષ વિગેરે કપાય કરે, તેને આઠમો કપાયદોષ લાગે છે જે સામાયિક કરતા મનથી વિનય રાખે નહીં, તેને નવમો અવિનયદોષ લાગે છે જે બહુ માન ભક્તિભાવથી અને ઉત્સાહથી સામાયિક કરે નહિ, માત્ર વેઠની જેમ કરે, તેને દશમો અબહુમાન નામે દોષ લાગે છે આ પ્રમાણે મનના દશ દોષ સામાયિક કરનારે ભજવા જોઈએ

આનંદા કહે છે—જેન લલિતા અને ચંચળ ! તમે આ બાબત વિચાર કરજો કે, સામયિકની ક્રિયા કેવી રીતે કરવાની છે ? જે ક્રિયામા ઉપગ્રહ હોવા જાણી શકાય છે તેવાના કદા છે, અને જ્યારે તેઓમાથી કોઈ પણ કોઈ લાગે તેમ કરવામા આવે, તો તે સામાયિક દૂષિત ગણાય છે તેને બદલે ચંચળી સાધવીના ઉપાદયમા જેસાનો સામાયિક લાગે છે તેનો નિષ્કાર કરે, ગામની કુચલી કરે, જો કેવી વાત કહેવાય ? તેનું નામ સામાયિકજ નથી, અને તેનો ઉપાદય ધર્મ કરવાનું સ્થળ નથી, પણ ધર્મ બાધવાનું સ્થળ ॥

આનંદાના આવા વચન સાંભળી, લલિતા અને ચંચળ બંનેની ખુશી થઈ. ચંચળ અને નંદ પાછી જોઈ—આનંદા કહી ! તમારા વચન સાંભળી મને ઘણી ખુશી ઉપજી છે મારા સારા ભાઈ હું અને તમારે ઘેર આવી ચડી, નહીં તો આ લાભ મને ક્યાંથી મળત ? કહી ! અને ઘણું પરતાવેલા થાય છે કે, આજદિન સુધી મેં જે સામાયિકો કરી, તે બધી ફાગટ બધું તમારી લલિતા તો કોઈવારજ આવતી હતી. તેનો તો પ્રથમથીજ કહ્યો હતો, પણ મને તો આવે! સારો વિચાર પ્રગટજ થયો નહિ અને તો ચંચળીના ઉપાદયમા જવાની હોય વધતી હતી. આજે મને ખરું જ્ઞાન આમ્નું. કહી ! હવેથી હું હરરોજ તમારી પાસે આવતી જઈશ મને લલિતાની સાથે સારો જોષ આવતો

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! ચંચળના આવા વચન સાંભળી આનંદાને આનંદ ઉત્પન્ન થયો પોતાની પુત્રીઓને સારો જોષ મળે તેવા ઈરાદાથી તે પાછી ફરીવાર જોઈ—જેન લલિતા ! સામાયિકને માટે તેના પાસે અતિશય કહેવા છે, તેઓના ૧ કાયદુ પ્રશિક્ષણ, ૨ મનોદુ

પ્રણિધાન, ૩ વચનદુ.પ્રણિધાન, ૪ અનવસ્થા અને
 ૫ સ્મૃતિવિહીન એવા નામ છે આ પાચે અતિચાર વર્જવા
 ભેદએ જે કરવું ન ભેદએ, તે છતા પ્રમાદથી થઈ જાય, તે
 અતિચાર કહેવાય છે સામાયિક લેતા ચારીરના હાથ, પગ
 વિગેરે અવયવ હુલી જાય, પુજ્યા વિનાની ભીન ઉપર પીઠ
 લગાવી બેસી જવાય, તે પહેલા કામદુ પ્રણિધાન અતિચાર
 કહેવાય છે સામાયિક કરતા મનમા નકારૂ ચિતવન થઈ
 જાય, ક્રોધ, લોભ, દ્રોહ, અભિમાન, ઇર્ષ્યા અને સખમ
 મનમા આવી જાય, તે બીજે મનોદુ પ્રણિધાન નામે
 અતિચાર કહેવાય છે સામાયિક કરતા દોષવાળા વચન
 બોલાય, સૂત્રાક્ષર અશુદ્ધ કે જોછા વધતા બોલાય, અને
 સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર ન થાય, તે વચનદુ પ્રણિધાન નામે ત્રીજે
 અતિચાર કહેવાય છે કોઈ કારણને લઈને સામાયિક વ-
 ખતસર ન કરી શકાય, અથવા બેમર્યદાથી કરાય કે,
 ઉતાવળથી આદર વિના કરાય, તે ચોથો અનવસ્થા નામે
 અતિચાર કહેવાય છે સામાયિકમા એવી ભુલ થઈ
 જાય કે, મેં સામાયિક ક્યારે લીધી છે ? તે પારી છે કે
 નહિ ? અથવા સામાયિક કરી છે કે નહિ ? ઇત્યાદિ વિ-
 સ્મરણ થઈ જાય, તે સ્મૃતિવિહીન નામે પાચમે અતિચાર
 કહેવાય છે આ પાચ અતિચારનો સામાયિકમા ત્યાગ કરવો
 ભેદએ જો ! લલિતા અને ચચળ ! આ અતિચાર પણ
 સદા યાદ રાખજો ઉપર કહેલા ષત્રીશ દોષ અને અતિ-
 ચારમા એટલો તક્ષવત છે કે, જાણીએઈને કરે તેને ષત્રીશ
 દોષ લાગે છે અને જાણ્યા વિના થઈ જાય તેને અતિચાર
 લાગે છે ઉપરના ષત્રીશ દોષથી સામાયિક દૂષિત ગણાય
 છે, પણ પાચ અતિચાર લાગવાથી સામાયિક દૂષિત ગ
 ધાર્તું નથી, એટલો તેમા તક્ષવત છે જેન લલિતા ! આવી

રીતે આપણા ધર્મમાં સામાયિકને માટે-લખે છે, તેથી કહી
પણ તમારે એ દોષ થવા દેવા નહિ પદ્મશ્રીના ઉપાધ્ય
યમાં જ્યારે ખરેખર સામાયિક થઈ શકતું નથી, તો પછી
ત્યાં સામાયિક લેવા જવું નહિ માત્ર સાધ્વીજીના દર્શન
કરી અને પચ્ચખાણુ લેના હોય તો, તે લઈને પાછા આવ્યા
આવવું જોઈ ! સાધુ સાધ્વીની નિદા કરવી એ આપણો ધ
ર્મ નથી, પણ જનતા સુધી જે મધુ માધ્વીમાં ચરિત્રતા
શુદ્ધ ન હોય, તેવા સાધુસાધ્વીની પાને જવું તે યોગ્ય
પણ નથી કારણ કે, ચાત્રિ નિતાના વેળધારી સાધુ-સા
ધ્વીજો પોતે ટુમે છે, અને બીજને ટુખાડે છે તેમની મ
નોવૃત્તિ દૂષિત હોવાથી તેઓ નિર્મળ ઉપદેશ આપી શ
કતા નથી માટે જનતા સુધી તેવા સાધુ-સાધ્વીનો પ્ર
સંગ થોડો રાખવો તેમના ઉપાધ્યયના દરતા ઘેર ધર્મ
સાધન કરવું ઉત્તમ છે

ચ'ચળ વચમાં બોલી Cકી—કાકી ! હવે જમને બ
રાખર સમજણ પડી છે કેાઇ દિવસ તેવા સ્થાનમાં સા
માયિક કરવા અને જઈશું નહીં તમે કહેવા સામાયિકના
બનીશ દોષ પદ્મશ્રીના ઉપાધ્યયમાં ભરેલા છે ત્યાં કેાઇ
પણ આવિકા શુદ્ધ અને નિર્દોષ સામાયિક કરતી હોય, એમ
મને લાગતું નથી કાકી ! તમે આ બે ધ આપી મારી
ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે આ લાલ લલિતા બેનને તો
મગત, પણ માતા જેવી ફર પાડોગમાં રહેનારી અસાન
બાળિકાને ક્યાની મગત ? કાકી ! આવી રીતે તો લલિતાને
હમેશા બોધ આપો છો કે કેમ ? તે કહો

આન હા કરે છે—જેન ચ'ચળ ! દોઈવાર બીજા ગૃહકાર્ય
સંગ ખી અને કેાઇ વાર ધર્મ સંગ ખી બોધ હુ મેશા આપુ છું,

પણ હવે તેને વધારે બોધ આપવાની જરૂર પડી છે ચ-
ચળે વચમા પુછ્યુ, આનદા ઝાડી ! હમણા વધારે બોધ
આપવાની શી જરૂર પડી છે ? આનદા કહે છે—બેન ચ-
ચળ ! તારી સખી લલિતાને હવે સાચકે મોહલવાની છે
, સાસરીઆમા ગદી તેણે જે ફરજો બજાવવાની છે, તે તેને
બરાબર શિખવવાની જરૂર છે ચચળ બોલી—કાકી !
“એવો સમય મારે પણ” આટલું બેલી ચચળ શરમાઈ
ગઈ એટલે આનદાએ કહ્યું—બેન ચચળ ! હું તારી વાત
અમલ ગઈ હવે તમે બને સહીયરો સાવધાન થઈ સાલજો

ધર્મદાસ ચેઠ કહે છે—હે ! વિકાઓ ! તે પડી આન
દાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને નિચે પ્રમાણે બોધ આપ્યો
આનદા કહે છે—બેન લલિતા ! તું ગાણી અને સમશુ
છે, તારા જેવી સફળી પુત્રીને વાર વાર કહેવું રોગ્ય નથી,
પણ માતાના ધર્મ પ્રમાણે કહ્યા વિના વાલતુ નવી એથી
તું એમ ન જાણીશ કે, તારી મને પિતા છે હું બાલુ
છું કે, તું મારા ઉદરમા રત્ન પાકી છે અને શ્રાવક કુળની
સફળી સુતા છે માટે મને ખાત્રી છે કે, તું મને લાઇન
લાગે એવું કાંઈ પણ કરીશ નહીં તારામા દેવ, શુદ્ધ અને
, ધર્મની ભક્તિ છે હે લલિતા ! હવે તારે સાસરામા રહીને
દિવસ રાત્રિનો વખત કેમ ગાળવો, એજ વાર્તા પ્રથમ
તને સ્પષ્ટગણુ છું

બેન લલિતા ! ત્યારે તું અહિ થી જા, ત્યારે નવકાર
મંત્ર ભરતી પ્રયાણ માગલ્ય કરી ત્યા જજે, ત્યા જઈને
તારી સાસુને પગે પડી નમસ્કાર કરજે તે પછી જે વડિલ
વર્ગના દરજ્જામા હોય, તેમને પણ પગે લગજે તે પછી
નાના દરજ્જામા નણુક વિગેરે હોય, તેમને પાપુ પગે લા

મળે તથા જે પગે લાગવા યોગ્ય નહીં એવા નાની નણ્ણ કે દેશણી હોય, તેમને પ્રીતિથી આવિગન દેને, અથવા હસતે મુખે તેમની સુખાકારી મુછને પિતારૂપ સસરાને તમા ઘીના પુરૂષ બાતિના વડિલ વર્ગને પગે લાગાને, તેમની પાસે જઈશ નહીં એકાતમા સમય આવે, ત્યારે તારા પતિને વિનયથી ચરણમા નમન કરજે, અને પ્રિય વચન વિગેરેથી સતોષ પમાડજે જુદાથી મુલા ! સખ ધી વર્ન માથી ઠહિ કોઈ પણ મરકરીમા કે અમસ્તા તને કહુ વચન કહે, તો જરા પણ ઉત્તર વાળીશ નહિ, પણ પ્રસન્ન મનથી તારા કામને કરવી જજે બેન લલિતા ! તુ સમજે છે કે, જે માણસ ક્રોધ વિગેરે કપાયને વશ થઈ, અથવા અહુ કારને લઈ કાઈ કહુ વચન બોલે, તો તેમા આપણે શામાટે શેષ કરવો ? જે આપણે સામે કાઈ પણ શેષ ન બતાવીએ, તો તે માણસને પસ્તાવો યશે ક્રોધની સામે ક્રોધ કરવો, એ આપણા ધર્મની વિરુદ્ધ છે ક્રોધરૂપ કપાયને ચડાણની ઉપમા આપેલી છે તે વિષે એક બ્રાહ્મણની કથાનું દ્રષ્ટાત તે નીચે પ્રમાણે કહેવાય છે

આન દા કહે છે—બેન લલિતા ! ક્રોધરૂપ કપાયને શા માટે ચડાણ કહેા ? તેનું દ્રષ્ટાત એવું છે કે, કાઈ એક બ્રાહ્મણ સ્નાન કરીને રસ્તામા આવતો હતો, ત્યાં એક ચડાણની સ્ત્રી માર્ગમા સાવરણાથી વાળતી હતી તે બ્રાહ્મણ ધણે બહેમી અને અવિવ્રતાનો ડાળ સખનારા હતો તેની તરફ તે ચડાણની સ્ત્રીના સાવણામાથી જરા રજ ઉડી, એટલે તે બ્રાહ્મણને ધણે ક્રોધ ચડ્યો તેનું મુખ લાલચોળ થઈ ગયું ક્રોધના આવેશથી તેનું શરીર મુજબ લાગ્યું બ્રાહ્મણનો આવો ક્રોધી દેખાવ ભોળ તે ચડાણની સ્ત્રીએ વિચાર્યું કે, આ બ્રાહ્મણને

અતિ દોષ થયો છે, અને તે ક્રોધને વશ થઈ ગયો છે, માટે તેને ખરેખરી શિખા કરવી, કે જેથી તે ફરીવાર આવે. ક્રોધ કરે નહિ આવુ વિચારી તે ચડાળની સમજી સ્ત્રી પાસે આવીને પ્રાર્થાને આલિંગન કરી ભેટી પડી તે સ્ત્રીશરીરે મજબૂત હતી તેથીનું આ કામ જોઈ તે પ્રાર્થાસ્તબ્ધ થઈ ગયો. મોટે સ્વરેથી પોકાર કરવા લાગ્યો, અને જોરથી છોડાવવા લાગ્યો. ક્ષણવાર પછી તે ચડાળની સ્ત્રી તેને છોડીને ચાલતી થઈ, એટલે પ્રાર્થા પછી તેની પાછળ ગાળે દેતો અને લોડોને એકઠા કરતો ચાલતો થયો. આ વખતે તે નગરનો રાજા તે માર્ગે ફરવા નીકળ્યો. રાજાને જોઈ પ્રાર્થાને ઉભે સ્વરે પોકાર કર્યો. એટલે રાજાએ રથ ઉભો રાખી તેને પુછ્યું, અરે પ્રાર્થા! શું છે? જે હોય તે નિવેદન કર. પ્રાર્થાએ રાજાને કહ્યું, મહારાજા! જીવન થયો છે આપના ન્યાયી રાજા મહા પાપ થયું છે હમણા હું સ્નાન કરીને મારે ઘર જતો હતો, તેવામાં રત્નની અદર આ દુષ્ટ ચડાળની સ્ત્રી શેઠી વાળતી હતી તેના વાળવાની રજ મારી તરફ ઉડવાથી મેં તેને ક્રોધથી અટકાવી, એટલે તે તત્કાળ આવીને મને ભેટી પડી. મારા શરીરને તેણીએ ધણુંજ અપવિત્ર કરી દીધું હવે મારે શું કરવું? હું પ્રાર્થા ધણુંજ દોષમાં આવી ગયો. મારે મોટું પ્રાયશ્ચિત લેવું પડ્યું આ દુષ્ટ સ્ત્રીને મોટી ગિફ્ત થવી જોઈએ. પ્રાર્થાની ફરીયાદ સાંભળી રાજાએ ચડાળનીને પુછ્યું, હે ચડાળણી! તે આવા અપવિત્ર પ્રાર્થાને શા માટે અલગાવ્યો? રજ ઉડવાથી તો તેને ક્રોધ થયો હતો, તે છતાં તું એને કેમ ભેટી પડી? તું ખરેખર ગિફ્તને પાત્ર થઈ છે ચડાળની સ્ત્રીએ વિનયથી કહ્યું, મહારાજા! હું કાંઈ તે પ્રાર્થાને ભેટી પડી નથી, પણ મારા સ્વામીને ભેટી પડી હું આપ બચતા હોયો. કે ક્રોધ એ ચડાળ કહેવાય છે,

એટલે તે ચડાળ મારો સ્વામી કેમ ન થાય ? જ્યારે મે
મારા સ્વામીને તે બ્રાહ્મણના શરીરમાં જોયો, એટલે હું તેને
લેટવા ગઈ હતી બ્રાહ્મણને લેટી તેને અભયવવાની મારી
ધમ્મા ન હતી ચડાળની સ્ત્રીના આવા વચન સાંભળી રાજા
વિસ્મય પામી ગયો, અને ચડાળની સ્ત્રીની અનુગ્રહ જોઈ ખુશી
થઈ ગયો, અને ફરીવાર તેમ ન કરવાની સૂચના આપી, અને
બ્રાહ્મણને શાત કરી રાજા ચાલતો થયો, અને તે ચડાળની
ચતુર સ્ત્રી છુટી ગઈ

આનંદા કહે છે-એન લલિતા ! આ દ્રષ્ટાંત ઉપરથી
સમજવું કે, ક્રોધ રૂપ કષય તે અરેખ્ય ચડાળ છે, તે
ચડાળ આપણા શરીરમાં ન આવે તેમ ઘરવું જોઈએ આ
ખણે ઉંચ જાતિના કહેવાઈએ છીએ, તેથી કદિપણ ચડાળ
જેવી નીચ જાતિનો સ્પર્શ ન કર્યો જોઈએ ચડાળની છાયા
પડે તોપણ અપવિત્ર થવાય છે તો તેનો સ્પર્શ કરવાથી
કેટલી અપવિત્રતા થાય ? તે રિયારી લેવું કદિ ક્રોધ આપણું
નહાડું કરે અગવા ક્રોધને વશ થઈ જાણે આપે, તોપણ
આપણે સહન કરવી જોઈએ હે પુત્રી ! હુમેશા સહન કર
વાનો ગુણ ધારણ કરજે ક્ષમા એ મોટામાં મોટો ગુણ છે
જેના હાથમાં ક્ષમારૂપી ખડ્ગ છે, તે હુમેશા વિજય મેળવે
છે કદિ ક્રોધ કઠોર વચન બોલે, તોપણ તેનો સામો ઉત્તર
વાળીય નહીં સર્વદા મનને પ્રસન્ન રાખી ઘરવું કામ કર્યા
કરજે તારી સહનતા જોઈને કઠોર વચન કહેનારને પદ્માતાપ
થશે, એટલે ફરીવાર તેવા વચન કહેશે નહિ

વહાલી પુત્રી ! બીજો ગુણ એવો રાખજે કે, ક્રોધ
પણ માણસની છુપી વાત સાંભળવાની ધમ્મા રાખીશ નહિ
તેમ કરનાથી બીજાના છિદ્ર જોવાનું મન થયા કરે છે,

અને તેથી કરીને ડોઠ વાર સર્વને અપ્રિય થઈ પડીએ
છીએ આપણા ઘરમા સામૂ, સસરો, જેઠ, જેઠાણી ઠે દિયર,
દેરાણી અથવા ખીબા ડોઠ ગમે તે વાત કરતા હોય, પણ
તે સાબળવાળી ઇચ્છા કરવી નહિ તેવે પ્રસંગે જો તે જો-
લાવે તો જ તેમા જાન લેવો તે વખતે જ્યા રહીને સાલણી
શકાય, એવી પામેની જગામા પણ ઉભી રહીશ નહિ
પણ આત્મજાણના કામમા પ્રવેગ કરજે અને કદાપિ કોઈની
કાંઈ પણ છાની કે ઉઘાડી વાત માલજવામા આવી હોય,
અને તે વાત ખીબાને કહેતા કોઈને નુકસાન થવાનો સ-
ભવ હોય, તો તેવી વાર્તા કોઈની આગળ પ્રગટ કરીશ
નહિ તથા કોઈને નુકસાન ન થાય એવી શિખામણની
વાત હોય, તો તે પ્રીતિવડે પુછનારને દોમળ વાણીથી
મધ્યમ રાવાજે કામ જેટલી કહી સભળાવજે હે લલિતા !
ખીજ એક વાત તારે મદા ધ્યાનમા રાખવાની છે કે, સા-
સુની આજ્ઞાવિના એક ઘરને અતરે પણ જઈશ નહિ.
ઠદિ સાસુ ઘેર ન હોય, અને જવાની અગત્ય જણાય તો,
પતિ અથવા તે ન હોય તો ઘરના કોઈને પણ અગત્યનું
ગણ્ય કહી તેને ઘેર જવું, તેમા પણ જે ઘરમા પુરૂષ ન
હોય, તેવા ઘરમા ખરે કામે જવું, અને સ્ત્રી વગરના એ-
વલા પુરૂષનાગા ઘરમા કારણસર પણ એકલા પ્રવેશ ન
કરવો. કારણ કે, દુર્જન હોય, તે વગર વિચાર્યું બુદ્ધ
આળ મુકવાને ઠરતા નથી, તેથી તે જાણતમા ખડુ
સલાહીને આલવું જોઈ લલિતા ! જ્યા આપણાવી મોટી
ઉમરની સ્ત્રીઓ વાતો ઠરતી હોય, ત્યા તેમના પુછ્યા વિના
વચ્ચે જોડવું નહિ તથા આપણને પુછવાથી પણ જો
કોઈને દુ ખ લાગવા જેવું હોય, કે તે કહેવાની ખીબાનું

માણ ! જ્યાં જેડું હોય, તો તેવી વળતે પુછવાવી ઘટે
એટલું સર્વો નુજાય જેડું વચન બોલવું

યેન હાનિના ! જીજી એક વાત ધ્યાનમાં રાખજો કે,
કાંઈ પણ ઘરકામ હોય, તે ઘરની વડિલ સ્ત્રીઓની આજ્ઞા
પ્રમાણે કરવું કદિ તેમની અજ્ઞા પ્રમાણે કરતા કાંઈ નુક
સાન જેવું આપણી નજરમાં આવે તો, તેમને ખેડું ન
લાગે જેવી ઓઠવળથી તે વત આપણા ઉપર પ્રીતિ રા
ખનાર વડિલની મારફતે મંદ કરવી, અને તે વિષે પોતાનો
અગિનાય જણાવવો પડતું કાંઈ દમ રોડ કે તરત, તે
રોખનારની મૂર્ખાઈ ઉઘાડી પાડી આપણુ ઘડાપણુ પ્રમદ
ન કરવું કારણકે, તેની જુદી પ્રમાણે તેને કીડ લાગે એવો
નિશ્ચય હોયો હોય તેને જો કાંઈ તેજ વળતે અડીક કહે
છે, તો તે દોષ દાહનાર ઉપર તેને દોષ ચઢે છે તેવી વડિ
લની આજ્ઞા એક વાર ટણુલ કરીને કાણુવાળ પછી ને હેતુ
ચોગ્ય હોય તો, તેમાં નુકસાન હોય તો કહેવું, અને ન કહેવા
ચોગ્ય હોય, પણ તે ઈ આજ્ઞા પ્રમાણે કરવાથી સારું નુક
સાન ધવનો સબલ હોય, તો તેજ વળતે આપણી જુદી
પ્રમાણે વિનયથી કારણ જણાવી જરી મમજાવવું ત્યાં પછી
ને તે આપણને દોષ ચલાવી ઢોર વચન કહે, તો તે મહન
કરી લેવું, અને તેની ઇચ્છા પ્રમાણે કામ કરવું વળી કોઈ
દામ કર્યા પછી જો તે આપણા ઉપર દોષ જરી કઠોર વ
ચન કહે, તો તે સહન જરી લેવું, પણ તેની સમે તરત
ઉત્તર વાળ્યો નહીં, તેમજ ચુસ્તો લવી, તેનની રીસાયાનું
કોઈ ચિન્હ ન રાખવું, પણ ઉત્તર તા. નોઈને અપણુમાં
મિથ્યા દોષ તે ધારતા હોય તેને માટ તે ઈ પાસે દામ
માણી, વચા કહે પછી સલામીય, જેવી યતિજ્ઞા કરવી

હે સુતા ! તેણે વડિત કદિ આપણાથી ઓછી બુદ્ધિના હોય, કે કાંઈ ખામીવાળા હોય, તેમનું ક્યારેય હુમ્મન કરવું, તથા આપણાથી નાનાની મૂર્ખતાનું પાપ હારના કરવું કારણ કે, હુમ્મન કરનાર માણસનું વજન ઘટી જાય છે. હસવાની પ્રતિભા તેણે મનુષ્ય હોવાને પામે છે જો તેણે હસવા જેવો પ્રયત્ન કરે, તો આપણે હસવું નહિ, પણ ખીજા જે નાની વયના હોય, તેમને શિખામણ દેવી કદિ જો તે આપણી શિખામણનો અનાદર કરે અથવા હસી કહે, તો તેની પ્રત્યે તે વખતે ક્રોધ કરી જોડવું નહિ, પણ તરત અજાણ્યા વાળાને આપણું કામ કરવા લાગવું તેમ તેણે આપણો અનાદર કે મરડા કરેલ છે, એમ મનમાં રાખી, તેની સાથે વેર રાખવું નહિ, તથા પાછળથી તેની ઉપર અપ્રીતિ જાણવની નહિ, પણ પછીથી તેની સાથે અગત્યનું કામ હોય, તેટલોજ પ્રયત્ન રાખવો જોઈએ સુતા ! સામરીઆમાં જે તેણે આપણાથી નાની વયના ધરના કે બાહિરના માણસો હોય, તેમની સાથે વધારે જોડવાની ટેવ રાખવી નહીં કારણ કે વધારે જોડવાથી આપણું વજન ઘટે છે, તેથી તેમની સાથે કામ જેટલોજ વ્યવહાર રાખવો હરેક કામમાં ઘણી ઉતાવળ કે ધણું ઠંડાપણું રાખવું નહિ. જો કોઈ કામ ઉતાવળથી કરવાનું હોય, તો તેને તુરંતાની ન લાગે તેવી રીતે ઉતાવળથી કરવું, અને ઉતાવળ ન હોય, તોપણ નજીવા કામમાં ઘણી વાર જોડી થવું નહિ જે કામ ઝડપથી થઈ શકે તેવું હોય, તેમાં મિથ્યા વિચાર કરી વખત ગુમાવવો નહિ આ કામ કરી રહીશ, તો પછી મારે ખીજું કામ કરવું પડશે, એવી ધાર્તીથી આગસની જોડી ટેવ પાડવી નહિ જે કામ આપણાથી ન બને તેવું

દોય, તે કાગ મિથ્યા અમિમાન દેખાડવા પોતાને માથે લેવું નહિ, પણ તરત પોતાની અશક્તિ જણાવી દેવી કઠિ તેને માટે આગે મણમણુ કરે, તો તે સહન કરી તેવો, અને જે રીતે કામ કરવું દોય, તેને જાણવાની દોશ રાખી, તે માણુમની માફી માગી તેનાથી જાણીતા વધુ, અને તે છતાં જો તે ન જણાવે, તો તેનો કપડો સહન કરી, ખીલ કામમાં પ્રવેશ કરવો.

પ્રિય પુત્રી ! સાસુ અને વહુનો સંબંધ કેવો હોય છે, તે તું જાણે છે ? તે સંબંધ માતા અને પુત્રી જેવો છે, તથાપિ આલતા કાળને લઈને ઘણું ફેરફાર સંબંધ લપટાઈ ગયો છે કેટલીએક દુષ્ટ સ્વભાવની સાસુ દીકરાની વહુની તરફ સારી લાગણીથી જોતી નથી ખાવાના સારા પદાર્થ હોય, તે પોતાના ઓકરા ઓકરીને આપે છે, અને વહુને આપતી નથી તે પોતાની વહુને એક દાસી જેવી ગણે છે ઘરમાં કાંઈ સારો પદાર્થ થયો હોય, તો વહુને સૌથી થોડો ભાગ આપે છે, અથવા તો છાની રીતે પોતે ખાય છે, અને ઓકરાને ખવડાવે છે જો આવો પ્રસંગ બને તો પુત્રી ! તું તારૂં મન નોંધી રાખજો જો તેવો બનાવ તારા જાણવામાં આવે તો, તારે તે સ્થળે ઉભું રહેવું નહિ, અને તેમના કૃત્ય તરફ જોવું નહિ કહિ સૌથી થોડો ભાગ આપે તો, તેથી પણ સતોષ માનું. તે ખાતે મનમાં દુઃખ લગાવું નહિ પ્રિય સુતા ! કોઈ પ્રસંગે જો તું તને ખાવાની ભેટ મોકલું, અથવા કોઈ પિયરના સંબંધને લઈ તને કાંઈ ખાવાની ચીજ આપે તો, તે વડીલની આજ્ઞા વિના તારે લેવી નહિ, અને તે લઈને ખીજા નાની વચના માણુસોને આપ્યા વિના જાહેર રીતે અથવા છુપી રીતે ખાવાની દેવ પાડવી નહિ હે ॥ ગુણી

મુના । કેાઇ વાર આપણા શરીરે શાંતા ન હોય તો, શક્તિ ઉપરાત કામ કરવું નહિ, અને આપણા હૃદયની વાત ધરના વડિલને પ્રથમથી જણાવવી કહિ તે બહુયા છતા કામ મોપે, પણ જો આપણાથી ન બની શકે તો ન કરવું, અને નહિ, કરનાથી જો જોઈ જવું જરૂર પડે, તો સાબળી રહેવું સાચા ઉત્તર વાળવો નહિ અને નેત્રના ઉપર દેવ ગણવો નહિ અને ફરીવાર પ્રસન્ન મુખથી તેને તાળે ચલું જો કાંઈ આપણી ચીજને ઉપયોગમા લે, તો તેને ઉચ્ચે શાખે ઠોકર વચન કહી ન દેવું, પણ કહેવું ઘટે તો, નરમાગથી યોડું કહેવું જો આપણી ચીજનું આપણાથી અથવા કોઇથી તુલ્યાન થયું હોય તો, થયેલા તુલ્યાન માટે કકાસ કરવો નહિ, પણ ફરીથી ન થાય તેવી સુસ્તિ કરી સલાખથી રહેવું જો કોઇ ચીજ આપણા ઉપયોગમા ન આવતી હોય, અને ખીજને ખરેખરી ઉપયોગમા આવતી હોય, તો તેને આપવા કબુત્તાઇ જરૂરી નહિ, અને તે ચીજ આપણી હોય, અથવા સાસરીઆની હોય, તો ખાસ આપણી ઇચ્છાથી કોઇને આપી ન દેવી, અને જો આપણી સત્તામા હોય, તો ખરે વળતે કોઇને ખુશી થઈ આપવી પણ તે સાસુ વિગેરે વડિલની રજા લીધા શિવાય કોઇને આપવી નહિ

હે ગુણવત્તી પુત્રી ! ખીજ એકવાત ધ્યાનમા રાખવાની છે, કે જે આપણા માળાપ તથા માસરીઆ તરફથી અથવા પતિ પાત્રેથી આપણને જે વસ્ત્રો કે આભૂષણ પહેરવા મળ્યા હોય, તેનાથી સતોષ માનવો કહાયિત્ આપણી દેરાણી કે જેઠાણી, નણદ કે ખીજ કોઇ આહોશણ પાડાગણ અથવા ખીજ કોઇ સીને વધારે ઉચ્ચે જાતના

વચ્ચે કે આજીવો દે । તે તે [ને ' નાજી પડુ આ
 વુ હોય તો ઠીક " એ પ દુઝા પલ । તે વનેતેને
 માટે મનમા બગાડો જોતો નહિ તે જાણી । ' અદેખાઇ
 પડુ ન કરવી તેમ વળી તે ૩, ૪ આજીવ પાનિ, મા
 બાપ કે સાસુ મજાને ન જા મનાવત નહિ તેમજ મ
 છવાડે લાગી રીલી રીલી । દેસા પી છવિ ગ । ન કરવી
 પણ જ્યારે આગળે જ મન । રે, ત્યારે નાપ પી છવિમા
 આને તેવુ વગને પાનિને જવત માખાને જણાવવુ

બેન દાહિયા । નાજીની કુલીન બાળા છુ, તેથી
 શ્રાવકતા ધરના વગાન મનાવત તારે જા પી હેવા, અને તે
 પ્રમાણે સંજગતના વર્તણુ જે કાઈ રા મરવુ, તે જ
 તના પી વરુ ક ક દેવો છીજા રી । હવ હોય છે,
 તેની વિશાધ ન ન થાય તે મગરો સાવે પી ગળવી ॥
 દુસ્ખતા થ મા કટ ના ગેડ જે । જાણુ છે કે જેમા હા
 હતા પ્રાગતા હા પી નિ મા થત પે સતત છે, તેવે કેકાણે
 તારે ઘણી સજામ રાખી પ્રવસવુ પથ । પાળીમારામા
 ઘણી સબળી પર્તિાનુ છે દે દુઝા । તુ મમને છે
 કે, પાન ના રના રવાનર હવ છે, ત । થા રોકે પિ હવ
 કહેવાય છે રવર હવમા નાપૂમય રોકે પાળીના હવ
 આવે છે, તે હવ ઘણા સૂક્ષ્મ હોય છે વગી તેમા પુરા
 વિગેરે બેર દિય હવ ઉપરે રે, તે ન પા પાણી હોય, તા
 ઉત્પત્ત થાય છે, માટ હમેશા પાણે બરાબર ગળીને
 ગોળામા નાખવુ પાણી નાખ્યા પહેલા ગોળાને બરાબર
 સમાળીને ધોવો, અને જે સમારાનુ પાણી હોય, તેને
 જુદુ રાખી જ્યા ઘલુ જળ દોય, તેમા જતનાથી નાખવુ
 સમારમા વારી જળ ગળી લેવુ, અને તેનુ વધેલુ જે સ

ખાતાનું જળ દોય, તેને જગ્યાયપમા ગાયવા જ્યા કુવા વિગેરે પાણી ભરવાના સ્થળ દે, તે ઠેકાણે નખાવવું જો જતો જળ ભરવાનું દોય, તો એક કમમા તેને સામે લઈ જવું, અને ખીજ ઘણું જળ પી અદૃષ્ટ પડવું કહિ પણ નહીં જિના પછી રાખવું નહિ પાણીધારની જગ્યા હમે ત્રા સાકે રાખવી, તેની અસપાત દોવ વગવા દેવી નહિ તેમજ દરેક વગ દેવો નહિ પાણીયાગને હમેશા જતના થી ધોઈને વાળના રહેવું તેની ઉપર દરેકીયાના પડ ન જાણે, તેવી સલાખ રાખવી મવાર માઝ જળને ગળીને વાપરવું ગેઝા, બેડા, ઘડા, અને પીવાના પાત્રો સ્વચ્છ અને નુદ્ધ રાખવા, જે જાનાથી પાણી લેવાનું પાત્ર, અને પીવાના પાન જુદા નાળના પાળીયારની આગળ કાંઈ પણ અછતું પડે નહિ, તેને માટે ગળાઈ રાખવી પાણી ગળવાનું જે જરૂર હોય, તે ઘણું ધોઈને આફ રાખવું જળ ગળી દહ્યા પછી જરૂરને જતનાથી ધોઈને જુદું જ રાખવું પ્રિય સુતા ! પાણીયાતમા જો ગદડી રાખે, અને ખાનાખર જતના ન રાખે, તો ત્યાં અનેક જતના એવ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, પત્રી લવે કાણે તે જીવની પ્રિયા થયા કરે કે અપકાય જીવનું સ્વરૂપ કેવું છે ? તે તું બગાળાર લવે ? કુવા વિગેરે પૃથ્વીમા રહેવું જળ, આમશમા મે ધમાથી પડતું જળ, એમનું પાણી, કે જે ગાડળના ના મથી એજળાય છે, તેમજ બરફ, કરા, વનસ્પતિના પાદડા ઉપરના બિંદુ, અને ઘુમરી, એ બધામા અપકાય જીવ દેહલા છે, ત્યાં પાણીમા જે પૂન પડે છે, તે ઘેરિદ્રિ જીવ છે આવા જીવની કિંસા ન થાય, તેને માટે હમેશા સાવધાન રહેવું બેન લલિતા ! તું શ્રાવકની સુતા, અને શ્રાવકની પુત્રી છું, તેનો વિચાર કરજે, આપણે જીવદયાના

પાગડ કહેવાઈજો છીજો, તેવી આપણે હમેશા દયા પાગવી
જોઈએ પુત્રી ! જો તારામા આવક કુળના આચારની ખામી
પડે, તો તારી મામુ વિગેરે મારી નિંદા કરશે પુત્રીને મદા
ચાર અને કુળાચાર ઊખાવે, જો માતાનો ધર્મ છે માતાના
સહવાસમા રહીને પુત્રી, નર્મ, નાચાર, નીતિ, અને મહા
અવકાશનું નિરૂપણ મેળવે છે જેની માતાઓ અનાની, અ
નાચારી, અધર્મી, અને કુળાચારથી બ્રહ્મ રહેનારી હોય, તે
મની પુત્રીઓ ઉત્તમ વિધવની શિક્ષા લઈ શકતીજ નથી

બેન લલિતા ! ઘણી સ્ત્રીઓ જોવી હોયી અને મૂર્ખ
ધાય છે ન, પોતાના માળાપની કે, સાસરીયાની શક્તિનો
વિચાર કરતી નથી કોઈ ખીજી સ્ત્રીનો સારો પોતાક
કે, આબૂમણુ વિગેરે જીવે, કે તરત ઘરમા કકાસ કરે
છે, અને તેવી વસ્તુ મોટે પોતાના મગાને પગવે છે,
અને જામે તેમ કરીને તે વસ્તુ લાવી આપી, એવી આટાઈ
કરે છે, અને રીસાય છે બન્ધા સુધી જો વસ્તુ મળે નહિ,
ત્યા સુધી પોતાની પાસે જે વસ્તુ, અને અલકાર હોય,
તેને પણ ખુશીથી પહેરતી થી, અને આખો દિવસ ઉ
દગમા રહી, નહુને સતાવે છે હે પુત્રી ! જો અવકાશ મિ
છાવે જોવો છે જે કુલીન આવકની કન્યા હોય, તેણે કદિ
પણ તેમ કરવું ન જોઈએ

વાહાવી પુત્રી ! હવે કેવા માણસની સંજત કરવી ? તે
વિષય જરા ધ્યાન આપી સાબળજો આપણા પીયરમા અમવા
સાસરામા જે નકારા સ્વભાવના, નીચ કુલના, નીચ જુદિના તથા
નીચ વલિના માણસ હેય, તેમની પાસે ઉભા પણ ન રહેવું,
અને કોઈવાર જોસણુ પણ નહિ અને પુરુષ કદિ ઉચ વ
લિના હોય, તોપણ તેની સાથે ઉભા રહેવું કે બેઠવું નહિ

જેની સાથે પૂજ્યપણુનો સબધ હોય, તેવા પુરૂષની સાથે અવશ્ય કાર્ય હોય, તો ઉભા રહેવું, પછી તરતજ ચાલવા જવું કહિ નીચા સ્વભાવની કોઈ સ્ત્રીની સાથે કાંઈ ઠામનો પ્રસંગ હોય, તો મતલબ જેટલી વાત કહી, તરત તેનાથી દૂર થઈ જવું, પણ જાણીવાર તેનો સકુવાસ રાખવો નહિ કારણ કે, જેવી સગત તેવી બુદ્ધિ થઈ જાય છે પ્રિય બેન ! હુમેશા કુલીન, આચિત્ત ધર્મને જાણનારી, નીતિવાળી તથા સારા સ્વભાવની સ્ત્રીઓની સગત રાખવી, તેમની પાસે વારંવાર બેસવું ઉઠવું તેમા પણ જો કોઈ ખીલ સ્ત્રી આવી, અધર્મ, અમર્યાદા, કે અનીતિની વાત કરે, ત્યારે કાંઈ પણ બહાનું કાઢીને ત્યાંથી ચાલ્યા જવું, પણ તેની નકારી વાત સામળવી નહીં વળી બેન ! જ્યાં પુરૂષોનું ટોણું બેઠું હોય, ત્યાં માણુ સકટ જેવા મોટા કારણુ શિવાય પ્રવેશ કરવો નહિ, બનતા સુધી તે માર્ગે થઈ જવું આવવું નહિ, અને જો કોઈવાર પુરૂષની દ્રષ્ટિ આગળ થઈને જવાનો પ્રસંગ આવે, તો વચ્ચનો ધુમટો કરી અથવા નીચી નજરે મર્યાદાથી ચાલી જવું કહિ તેવે પ્રસંગે જો કોઈ દુષ્ટ સ્વભાવવાળા પુરૂષે મસ્કરી અથવા નકારા વચનનો ઉચ્ચાર કર્યો, તો જાણે સામળ્યુ નથી, એમ કહીને આપણે માર્ગે ચાલ્યા જવું, પણ તે પાપી માણુમ તરફ લક્ષ પણ કરવું નહિ વળી કુળની મર્યાદાને લોપ કરનાર એવું પાપી માણુમ જો આપણને સાક્ષાત્ હાની કરનાર જણાય તો, અત્યંત સાવધપણાથી જવા આવવાનો વિચાર કરવો, અને બનતા સુધી વઠિલ સ્ત્રીનો સગાત કર્યા વિના ખરી અડચણ ન હોય તો, બાહેર નીકળવું નહિ રાત્રે તો કહિ પણ એકલા, કારપ હોય તોપણ બાહેર નીકળવું ન

હિ જ્યાં આપણા ઘરના પછુ નાના મોટા પુરૂષો બેઠી હ
સના બોલતા હોય, તે ઠેક છે જુ' નહિ

લલિતા પોતાની માતા ॥ આવા વચન સાંભળી ઘણી
ખુશી થઈ, અને તે વિનયથી બોલી—માતા ! તમારા મુખની
શિક્ષા સંભળી મને ઘણું આનંદ થાય છે તમારી શિ
ક્ષાના દરેક વારે મારા હૃદયમાં ઝેતરી રાખવા જેવા છે
હરે મારે તમને એક વિનવી કન્વાની છે કે, બ્યવહારની
શિક્ષાની સાથે ધર્મની શિક્ષા મને પ્રાપ્ત થાય, તેવો ઉ
પદેશ કરો તમારા જેવી વિદ્વાન અને શુભી માતાના સ
હવાસમાં ગૃહી, અને બ્યવહાર તથા ધર્મનું જ્ઞાન પ્રાપ્તિ
થવું જોઈએ

ધર્મદાન એક કહે છે—હે સવિકાઓ ! લલિતાએ
જ્યારે પોતાની માતાને ઉપર પ્રમાણે વિનવી કરી, એટલે તેની
માતા આનંદા ઘટી ખુશી થઈ તે વખતે અચળે પ્રત
કર્યો, આનંદા ઠાકી ! એક વખતે મારે ઘેર એક સાધ્વીજી
વેદોદારના આન્યા હતા, તે વખતે હુ જીજ્ઞાસામય શ્રી
કમ્બેલી ટાવાળી એ સાધ્વીજીને વિનવિ કરી કે, શુરૂણીજી !
જરાવાર હાંડિજી ઉપર બેસો હુ આપને હુમજ્જાન બંડો
ગણુ છુ મારા આવા વચન સાંભળી સાધ્વીજી તે બિન્યા,
ખાઈ, અમારાથી હાંડિજી બેસાય નહિ, તે હાંડિજી પુરૂષો પછુ
બેસતા હોય, તેમજ હાંડિજી આવે તો વાધુમય જીવની
હિ સા થય, અને તેમ સવાથી અમારા આશિરને દ્રવણ
લાગે આ વચન સાંભળી મને તો તે વખતે હસવું આ
બધુ હતું પછી મે તેમને તરત બંડો ખ્યુ, અને તેઓ
તત્પણ આન્યા ગયા ત્યારથી મારા મનમાં ચક્રા ઘટી
હતી કે, પુરૂષ બેસે તે હાંડિજી ઉપર સાધ્વીને બે

મવામા શી હુકત હશે ? વળી વાયુકાય છવ કેવા હશે ?
અને તે શી રીતે હીજાના હાવાની મરતા હશે ? આ
સળધી મને વાંચણ સમજણ પડતી નથી, તો કાકી !
અને તેનો ખુલાસો આપવા કૃપા કર્યો તે સાથે ચારિત્રને
માટે પણ કાંઈક સમજણ આપ્યો તે વખતે વચમા લ
વિતાયે જાણ્યું, એ પ્રજા બેન ! તમે ઠીકે પુછ્યું, એ વાતથી
આપણને સારો જોવ મળ્યો

અનુજના તથા આલણી આનંદને વધારે આનંદ
થયો તેજો જાણ્યું કે, આ પ્રજા ધર્મ મળધી છે, તેથી
તે વિષે વિવેક ! કમીશ, તો આ ઊડરીગોને જારો જોષ
મળ્યો આવું વિચારી આનંદ બોલી—બેન અચળ ! તે
મને કહ્યો સારો પ્રજા પુછ્યો હું તેના ઉત્તરમા જે કહ્યું,
તે એક વિષે તમે બને સાબળજો દરેક ગાવડ અને શ્રા
વિકાએ એટલું તો સમજવું જોઈએ કે, તૈન ધર્મમા ખરૂ
કર્તવ્ય શું છે ? અને એ ધર્મનો હેતુ અને નિદ્ધાત કેવા
છે ? બેન અચળ ! આપણે આવડ છીએ, આવડનો ધર્મ
દયા પાળવાનો છે, તેથી આપણા વ્યવહાર માર્ગમા પણ
દયા પાળવી જોઈએ કોઈ પણ પ્રાણીની હિસા ન થાય,
એવું વર્તન આપણે સખવું જોઈએ આપણા ધર્મમા જ્ઞાન,
દર્શન અને ચારિત્ર—એ ત્રણ રત્નો કહેવાય છે જ્ઞાન અ
ને દર્શનને માટે હું તમને બીજે પ્રસંગે જણાવીશ, અ
ત્યારે તો તમારો પગ ચારિત્રને લગતો થયો છે ચારિત્રનો
અર્થ સમારનો ત્યાગ કરવો, એવો થાય છે એ ચારિત્રના
જે પ્રકાર છે સર્વ ચારિત્ર અને દેશ ચારિત્ર સર્વ રીતે
સર્વથા ત્યાગ કરી જે વર્તન કરવું, તે સર્વ ચારિત્ર કહે-
વાય છે તે સર્વ ચારિત્ર સાધુ અને અધવીમા હોય છે

ખીનુ દેશ ચારિત્ર તે શાવક અને ગાવિકામા હોઈ શકે છે તેના બાર લોક છે તે ગ્રહસ્થના બાર વત કહેવાય છે તે ગાંધવીજીને સર્વથી ચારિત્ર હતું, તેથી તે પુરુષના અડકેલા હોડિયા ઉપર બેઠા નહીં સાધુ હોય તે સ્ત્રીના અડકેલા હોડિયા ઉપર ન બેરે માધુને માટે ચારિત્ર ધર્મમા એવે વેળ છે કે, જે આસન, ચામડા કે મ્યાન સીએ ઉપયોગ મા લીધુ હોય, તે સાધુએ ઉપયોગમા ન લેવું તેવી રીતે સાધ્વીજીએ પુરુષના આસન, શમ્યા કે મ્યાન ઉપયોગમા લેવા ન જોઈએ વળી તે હોડિયો હાલનાચાલવાથી વાયુ કાય જીવનો નાશ થાય છે વાયુનય જીવ વાયુની અદર રહેવા દોય છે વાયુ જાતિ તરીકે એક છે, પણ તે ઉપાધિના સ્વરૂપને લઈને ઘણા પ્રકારનો થઈ શકે છે જે માસ વિગેરેને બમાવી ઉઘાડનારો વાયુ, નીચે પડતો વાયુ, વટોડીયો, મોટો પ્રચડ વાયુ, શુભવર કરી પાતો વાયુ અને દેવલોકના વિમાન વિગેરે જુમિને આધાર આપનારા ઘનવાત અને તનુવાત વિગેરે, એ બધા વાયુકાય જીવના પ્રકાર છે, તેની અદર જીવા વાયુકાય જીવ રહે છે હાં ટાળા વિગેરે હાલવાથી તેવા જીવ નૃત્ય પામી જાય છે તેથી સર્વ પ્રકારે હિસાને ત્યાગ કરનારા સાધુ કે સાધ્વીજી હોડિયા પ્રમુખ ઉપર કેમ બેસે? બેન સ્વચ્છ ? આપણા શાસ્ત્રમા શાવક ગાવિકાના બાર વત કરેલા છે, તેઓમા પહેલું વત અહિસાનું છે એ વતનું ખીનુ નામ સ્થૂળ પ્રાણુતિપાત વિરમજ છે સ્થૂળ એટલે મોટા પ્રાણુનો અતિપાત એટલે હિસા, તેનાથી વિરમનું, એવો તેનો અર્થ થાય છે એ પ્રાણુતિપાત એટલે જીવ હિસાથી વિરામ પામવાના મનના બે પ્રકાર થાય છે એક જીવ પ્રાણુતિપાત, અને ખીનુ દ્રવ્ય પ્રાણુતિપાત બીજાના

છવને પોતાના જેવો જાણી, તેના દશ પ્રકારના દ્રવ્ય પ્રાણની રક્ષા કરવી, તે દ્રવ્ય પ્રાણાતિપાત વિરમણુ મત કહેવાય છે અને વ્યવહાર દયા પણ કહે છે ખીજી ભાવ પ્રાણાતિપાત મત તે પોતાના આત્માની રક્ષા કરવી, એટલે જે આત્મા કર્મને વશ પડી દુખ પામ્યા કરે છે, તેના પ્રાણને બચાવવા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ આત્માના ભાવપ્રાણ છે તે ભાવપ્રાણનો મિથ્યાત્વ તથા ચાર ક્રમાય (ક્રોધ, માન, માયા, લોભ) વિગેરેના અશુદ્ધ પ્રવર્તનથી ક્ષણે ક્ષણે ઘાત થયા કરે છે, તેમજ કર્મરૂપ શત્રુઓથી પણ તે ભાવપ્રાણનો ઘાત થયા કરે છે, તેવા ઘાતથી આત્માને છોડાવવાના ઉપાય કરવા, તેનું નામ ભાવ પ્રાણાતિપાત વિરમણુ મત કહેવાય છે

અથજે વચમા પ્રુછયુ, આનદા કાકી ! ભાવપ્રાણાતિપાત મતમા તમે આત્માને ઘાતમાથી છોડાવવાના ઉપાય કરવાને કહ્યું, તે ઉપાય કયા ? અને કેવી રીતે કરવા ? તે સમજાવો. ધર્મદાસ શેઠ કહે છે, હે આવિકાઓ ! પછી આનદાએ લલિતા અને અચળને આ પ્રમાણે તે ઉપાય વિષે કહ્યું, બહેનો ! ધ્યાન ઇન્દ્રિયાલજલે પ્રથમ હું મેશાઆત્મરમણુતા કરવી, એટલે પોતાના આત્માનાજ વિચાર કરવા હું કાણ છું ? મારો આત્મા કેવી સ્થિતિમા છે ? મારે કરવા ચેત્ય શું છે ? અને મારો ધર્મ શો છે ? પછી ખીજી પરરમણુતા એડી દેવી એટલે ખીજા પદાર્થો ઉપર મોહ રાખવો નહીં ખીજા પદાર્થો મેળવવાની તૃષ્ણા કદિ પણ કરવી નહિ હું મેશા શુદ્ધ ઉપયોગમાં પ્રવર્તિલુ. એટલે દરેક કામ ઉપયોગ રાખી કરવું, કોઈ કામમા પ્રમાદ કરવો નહિ કર્મના ઉદયમા વ્યાપક રહેવું નહિ, ન-

દારા ક્રમેા ય ધાય તેવા પ્રવર્તન આચરવા નહિ, દર વખતે પ્રાણી શુભાશુભ કર્મ બાધ્યા ડરે છે, તેથી નદારા કર્મ ધાય નહિ, તેને માટે સાવચેત રહેવું એક સ્વભાવમાજ મગ્ન થઇ રહેવું. દરેક પદાર્થે સ્વભાવને અનુમરીને રહે છે, એમ નિશ્ચય કરી એક સ્વભાવમાજ મગ્ન થઇને રહ્યા કરવું આ ચાર ઉપાય કર્મરૂપી શત્રુઓનો નાશ કરવામા શમરૂપ છે ખેન લલિતા અને ચ ચગ ! જો તમે હુમેશા આ ઉપાન પ્રમાણે આવી આત્માની રક્ષા કર્યો, તો તમે પણ ભાવ પ્રાણાતિપાત મતના અધિકારી થયો જે દ્રવ્ય પ્રાણાતિપત છે, તે તમારાથી સમજાય તેવું છે આપણે સ સારીને સ્થળ પ્રાણાતિપાત વિરમણમન હુમેશા ગળવાનું છે, એથી કરીને હિ સાના હોપમાથી આપણે બની શકે તેટલું બચી રાખી શૂચ્ય એટલે જે નજરે જોઈ શકાય, તેવા મોટા અને હાલે ચાલે તેવા નિરપરાધી સાપેશ ત્રમ છવને સ કટપથી હુણવા નહિ આપણ સી જાતિને ધરના દરેક કામ કરવા પડે છે, તેથી હિ સા થવાનો વધારે મભવ હોય છે, માટે ઉપયોગ પૂર્વક જાતના રાખી વર્તવું જોઈએ હિ સા ચાર જાત િ કહેવાય છે, અને એ ચારે જાતની હિ સા ન કરે તેજ ખરેખર આપક અને આપિકા કહેવાય છે

લલિતા યોગી—માતા ! તે ચાર જાતની હિ સાતું સ્વરૂપ અમને સેહેલી રીતે સમજાવો એક વખત મે તમારી પાસેથી તે વિષે સાલજું છે, પણ ફરીવાર મારે સાલજવાની મન્છા છે વળી આ બ ચગ બહેને કોઈવાર સાલજેવ નહિ હોય, તો તેને ઘણું લાલ થાયે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે આપિકાઓ ! પછી આ ન હોય પેતાની પુત્રી લલિતાને અને ચ ચગને ચાર જાતની

હિ સા વિષે આ પ્રમાણે કહ્યું, બહેનો ! ૧ આકુટ્ટી હિ સા, ૨ દર્પ હિ સા, ૩ કટપહિ સા, અને ૪ પ્રમાદ હિ સા, એ ચાર વાતની હિ સા કહેવાય છે જેમકે આવકને કોઈ પણ આખા કળના લડ-થા કરવાનો નિષેધ છે, તેથી જેણે જેટલી વાતના કળ ખાવામા રાખ્યા હોય, તેઓમાથી કોઈ પણ કળનું લડથું ન કરવું, છતાં મનમા ઉત્સાહ લાવી તે કળના લડથા કરે, તે આકુટ્ટી હિ સા કહેવાય છે મનમા ઉચ્છરગ લાવીને, ઉન્મત્તપણાને લઈને, તેમજ ગર્વ ધરીને દોઢે, તથા ગાહી, ઘોડા પ્રમુખને દોડાવે, તે બીજી દર્પ હિ સા કહેવાય છે ચંગીરના કામભોગ વાસ્તે તીવ્ર અભિલાષાવડે કામનો જોશ ચડાવા ત્રસ જીવની હિ ના કરે, અથવા શક્તિની ગોળીઓ તથા માજમ ખનાવી ખાય, તે ત્રીજી કટપ હિ સા કહેવાય છે ઘરના કામઠાજ જેવા કે રાધવું, દળવું, ભરડવું વગેરે અનેક કામ કરતા ત્રસ જીવની હિ સા થઈ જાય, તે ચોથી પ્રમાદ હિ સા કહેવાય છે આ ચારે હિ સાઓમાથી પહેલી હિ સા તથા બીજી હિ સા તો ખીલકુલ ન કરવી જોઈએ પહેલી આકુટ્ટી હિ સા સ કટપથી બુદ્ધિપૂર્વક થાય છે, અને બીજી દર્પ હિ સા ગર્વ લઈને થાય છે તે બંને હિ સા આવક અને આવિકાએ કદિ પણ ન કરવી જોઈએ ગ્રિય બહેનો ! આપણું સ્ત્રી વ્રતિને ત્રીજી કટપ હિ સા અને ચોથી પ્રમાદ હિ સા થવાના ઘણા પ્રસંગ આવે છે સામાનિક દરેક કામમા તેવી હિ મા જૈરાઓને હાથે વિશેષ થવાનો પ્રસંગ આવે છે રાધવું, દળવું, ભરડવું, ઇત્યાદિ કામ આપણા હાથનું જ છે, અને તેમા ત્રીજી અને ચોથી હિ સા થવાનો વિશેષ સભવ છે જૈરાઓ ને છોકરા છોકરીના શરીરમા કે માથાના કેશમા કીડા પડે, તે વખતે અને વાધિને પ્રસંગે ઔષધોપચાર કરતા તો હિ સા થવાનો પૂર્ણ સભવ છે, તેથી તેવે પ્રસંગે આપણે જતનાથી પ્રવ

તેવું જોઈએ પ્રિય જોનો ! તમારે મામરામા તેવા પ્રસંગે આવે, ત્યારે ઘરાબર ધ્યાન રાખવું, તે કામ ઉપયોગ માટે જતનાથી કરવું જો ઘરમા પશુ, ઘેર કે કાંઈ હોય તો, તેને માર મારવો નહિ કદિ નિયમમા રાખવાને ભય જ લાવવો પડે, તો તે જતાવવો, પણ લાકડી, ચાણુક વિગેરેના તેમને માર મારવો નહિ આપણા શરીરમા અનેક જાતના જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, પેટમા કૃમી પડે છે, તેમજ ગડાગા થાય છે, પગમા વાળા નીકળે છે, તે ચિવાય હરસ, જી પ્રમુખ અનેક જીવો શરીરમા પડે છે, તે જીવને જતનાથી કાઢવા, બીજા સ્વજન સ્નેહી વિગેરેના શરીરમાથી પણ જતનાપૂર્વક કાઢવા કેટલીએક સીમો હાલતા ચાલતા જીવ લીખ વિગેરેને મારી નાખે છે, તેમને મોટું પાપ લાગે છે તે આપણે આવિઝાને ધર્મ નથી, તેવું કામ તો કદિ પણ કરવું નહિ જો કે કેટલાએક સામાજિક કાર્યોમા આપણાથી જીવહિંસા થઈ જાય છે, તથાપિ આપણે જતનાથી વર્તવું ગૃહસ્થધર્મમા અમુક હિંસાના સ્થાન તો રહેલા છે, અને તેથી કરીને સાધુને વિશ વિશ્વા દયા છે, અને ગૃહસ્થને સવા વિશ્વાની દયા છે આ વખતે અચળ વચમા બોલી ઉઠી—આન દા કાકી ! સાધુને વિશ વિશ્વા દયા અને ગૃહસ્થને સવા વિશ્વાની દયા છે, તે કેવી રીતે થાય ? તે અમને સારી રીતે સમજાવો

આન દાએ કહ્યું, બેન અચળ ! તું જીવવિચાર લઈ છું કે નહિ ? જો જીવવિચારના પાઠ તને ચાહ હોય તો, તેનું સ્મરણ કરજો, એટલે જો દયાનું સ્વરૂપ સમજાશે અચળ બોલી—કાકી ! પૂર્વના જ્ઞાનાવરણીય કર્મના દોષથી મને વિદ્યા ચકી નથી, તેમજ મારી માનો સ્વભાવ જ્ઞાન

તરફ ખીલકુલ પ્રવર્તતો નથી, અને તેના હૃદયમા ધર્મની લાગણી ઓછી છે, તે સાથે તેણે પોતે પણ કેળવણી લીધેલ નહિ, તેથી હું જ્ઞાન મેળવવામા બેનસીબ રહી છું મારા પિતાનું જ્ઞાન તરફ લક્ષ છે, પણ મારી માતાનું લક્ષ ન હોવાથી મને જ્ઞાન મળી શક્યુ નથી મારા પિતાએ મને જૈન કન્યાશાળામા મોકલી હતી, પણ અતશયને લઈ હું કાર્યપણુ જ્ઞાન મેળવી શકી નથી, તેથી માર્ત્ર નવકાર મંત્રજ બાણુ છું, ખીજુ કાર્યપણુ બાણુતી નથી

ધર્મદાઅ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! તમારે અહીં એક ખરેખરી શિક્ષા લેવાની છે જે અજ્ઞાન માતાઓ પોતાની સતતિને જ્ઞાન અપાવતી નથી, તે માતાઓ પોતાના ત્રતાનગી અજ્ઞાનતાનું ઘરણુ થાય છે, અને અજ્ઞાનતાને લઈ તેમના ફરજ હો જે ધર્મથી વિમુખ રહી અધમ અવસ્થા ભોગવે છે, તે પાપના તે લાગીદાર થાય છે ત્યાં સુધી માતાઓ જ્ઞાનનો સંસ્કાર પામી નથી, ત્યાં સુધી તેમની સતતિને જ્ઞાનનો લાભ ક્યાથી મળે ? અજ્ઞાન માતાઓના ઉદરમા ઉત્પન્ન થતા સતાનો માતાની અજ્ઞાનતાના ભોજ થઈ પડે છે, માટે સીશિક્ષણની ઘણીજ જરૂર છે ત્યારે સ્ત્રીઓ ઉત્તમ પ્રજારનુ શિક્ષણ સ પાઠન કરે, ત્યારે સતતિ સુશિક્ષિત થાય છે, જેને માટે સાહિત્યમા નીચે પ્રમાણે કહેવાય છે —

નિરક્ષરા તુ યાનારી નિરક્ષર કુચ્છોદ્ભવા ।

કર્પ સા જનયેત્પુત્ર સાક્ષર સાક્ષર પ્રિયમ્ ॥ ૧ ॥

જે સ્ત્રી પે તે નિરક્ષર—અબલુ છે, અને વળી જે નિરક્ષર—અબલુ કુળમા ઉત્પન્ન વયેલી છે, તેવી સ્ત્રી, સાક્ષર,

ભણેલા, અને સાક્ષર-વિદ્વાનોને પ્રિય, એવા પુત્રને કયાથી જન્મ આપે ?

બહેનો અને માતાઓ ! તેથી તમે હમેશા શ્રી શિ
ક્ષણને વધારો તમારી પુત્રીઓ, બહેનો, અને સખીઓને
જ્ઞાન સંપાદન કરાવજો, સર્વ પ્રકારની તેમને સહાય બાંધો,
બણેલી સ્ત્રીભક્તિનું જીવન કેવું ઉત્તમ છે ? તેના માટે ની
ચેના સાર પદ્ય હમેશા સ્મરણમાં રાખજો

વસંતતિલકા.

જે શ્રાવિકા સતત બોધ વધારવાને,
સદ્જ્ઞાન^૧ સેવન કરે રહી એક ગતાને,
સેવે સતીવ્રત મુબોધ ગુણે યજ્ઞહીનો,
છે જન્મ તે સદ્ગુણ સાક્ષર સુન્દરીનો. ૧

જે સ્ત્રી પ્રતિક્રમણના શુભ પાઠ બણે,
જે જ્ઞાન રમ્ય નવ તત્ત્વ તર્જુ પ્રમાણે,
ધામે અસાદ ધરી સાર સરસ્વતીનો,
છે જન્મ તે સદ્ગુણ સાક્ષર સુન્દરીનો. ૨

જે કર્મની પ્રકૃતિઓ પદતી અપ્રબોધે,
જે મુક્તિના અગ્નિનિભતે પ્રતિવાક્ય રોધે,
જે બલ્યતાથી ધરતી શુભ ભાવ રાખીનો,
છે જન્મ તે સદ્ગુણ સાક્ષર સુન્દરીનો. ૩

૧ હમેશા ૨ સાર જ્ઞાન ૩ એકતાન લગાવીને ૪ હિંચો
નદિ તે ૫ બણેલી ૬ સાર ૭ મહેરવાની ૮ ઉચા બોધથી,
૯ જોન યતર્થ ૧૦ દરેક વાક્યમાં ૧૧ આદ્ય-મોખમ

હરચાર જે કદિ અશુદ્ધ નહીં ઉચારે,
જે શબ્દ અર્થ સમજી મન ભાવ ધારે,
જે નાશ આચરતી રૂઝ મહા અગ્નિ,
છે જન્મ તે સફળ સાક્ષર સુદરીનો

૪

આવી સાક્ષર સ્ત્રીઓનો જન્મ ખરેખરો સફળ છે
માટે માતાઓએ પોતાની પુત્રીઓને શિક્ષણ આપી સુધારવી
જોઈએ આ પ્રમાણે ધર્મદાસ શેઠે સર્વને જોધ આપ્યા
પછી તેઓએ જ્ઞાન દા, લલિતા, અને ચ ચળની વાર્તા આગળ
ચલાવી જ્ઞાન દા કહે છે-એન ચ ચળ ! સાધુને વિગ વિચ્છા
દયા છે, અને ગ્રહસ્થને સવા વિચ્છા દયા છે, તે વિષે તમે
એક ચિત્તે સામળો બહેન ચ ચળ ! તને જીવવિચારતું જ્ઞાન
નથી, માટે તું વધારે ધ્યાન આપજો આ જગતમા જે પ્રકા-
શના જીવ છે સ્થાવર અને ત્ર્યંબ જે હાલે ચાલે નહિ, તે
સ્થાવર, અને જે હાલે ચાલે તે ત્ર્યંબ જીવ કહેવાય છે તેમા
સ્થાવર જીવના સૂક્ષ્મ અને બાહર, એવા બે ભેદ છે તેમા
જે સૂક્ષ્મ જીવ છે, તે ઘણાજ બારીક હોવાથી તેમની હિ મા
યઈ શકતી નથી કારણ કે, તેમના શરીર એવા સૂક્ષ્મ છે
કે, જેની ઉપર બાહેરના શબ્દોના ધા લાગતા નથી, તેથી
અહીં સૂક્ષ્મ શબ્દ પાચ જાતના સ્થાવરને માટે લેવાનો
છે તે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, પવન અને વનસ્પતિરૂપ જે
પાચ સ્થાવર સૂક્ષ્મ સમજવા, અને તેજ પાચ બાહર સ-
મજવા, અને બે ઇન્દ્રિયવાળા, ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા, ચાર
ઇન્દ્રિયવાળા અને પાચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોને સ્થૂળ
જાણવા આ બે પ્રકારના જીવોમા સર્વ જાતના જીવ
આવી જાય છે આ બધા જીવની સાધુ શુદ્ધ મન, વચન

૧ કર્મરૂપ મોટા શત્રુનો,

અને કાયાથી રક્ષા કરે છે, માટે સાધુને વીશ વિન્ધા (વાસા) દયા છે, અને ગૃહસ્થ આવકથી તો પાચ રથાવરની દયા પળાતી નથી. પ્રથમ તો ગૃહસ્થ સચિત્ત આહાર વિગેરે કરે છે, તેથી હિ સા યયા કરે છે, એટલે વીશ વિન્ધામાંથી દશ વિન્ધા દયા જોઈ યાય છે. પછી દશ વિન્ધા બાકી રહે છે, એટલે હવે ત્રસણવની દયા બાકી રહી ત્રસણવની હિ સાના બે ભેદ છે, એક સકલ્પથી હણવા, અને બીજા આરભથી હણવા. તેમા ગૃહસ્થ આવકને સકલ્પથી હણવાનો ત્યાગ છે, પરંતુ આરભથી હિ સાનો ત્યાગ નથી, માત્ર આરભથી હિ સામા આવકે યતના રાખવાની છે. કારણ કે, આરભથી હિ સા ગૃહસ્થ આવકથી યયા વિના રહેતી નથી. જ્યાં ગૃહસ્થાવામ હોય, ત્યાં અનેક જાતના આરભ કરવા પડે છે. ખાવું, પીવું અને પહેરવું વિગેરે ક્રિયાઓનો આરભ ગૃહસ્થને ઘેર યયા કરે છે, આથી ઠરીને જે બાકી દશ વિન્ધા દયા હતી, તેમાંથી પાચ વિન્ધા બાકી થઈ, એટલે હવે સકલ્પથી છવ્વિ હિ સા ન કરવાની. પાચ વિન્ધા દયા બાકી રહી સકલ્પથી ત્રસણવની હિ સાના પણ બે ભેદ છે. એક અપરાધી છવ્વિ હિ સા, અને બીજી નિરપરાધી છવ્વિ હિ સા, તેમા ગૃહસ્થે નિરપરાધી છવ્વિ હિ સાને હણવા નહીં, અને જે અપરાધી છે, તેઓને હણવાની જ્યલુ છે. કારણ કે, અપરાધી છવ્વિ હિ સા ગૃહસ્થ આવકથી સર્વ પળાતી નથી. ઘરમા ચોર ચોરી કરવાને આવે, અને કાંઈ પરપુરુષ પોતાની સ્ત્રીની સાથે દુરાચાર સેવતો. જોવામાં આવે, તો ચોર તથા નરપુરુષને મારવા જોઈએ, વળી કે જે આવકે રાજા હોય, અથવા રાજાના હુકમથી મુક્ત કરવા જવું પડે, તેવે પ્રસંગે આવકને પણ સત્તુની સામે રાખે. અનાવજાં જોઈએ. અહીં એટલી મર્યાદા છે કે, જે આવક

હોય, તેણે પ્રથમ શસ્ત્ર ચલાવવા ન જોઈએ, જ્યારે શત્રુ
 શસ્ત્ર ચલાવી મારવા આવે, ત્યારે તે સમયે શત્રુઓને મા-
 રવા જોઈએ વળી મિત્ર વગેરે શિકારી પ્રાણિઓ સામા-
 બક્ષણ કરવા આવે, તે વખતે પણ તેમને મારવા જોઈએ
 આ બધે પ્રસંગે સકલ્પથી પણ હિંસાનો ત્યાગ નથી,
 એટલે તે કારણને લઈ પાપ વિશ્વાદયામાંથી અરધી બાદ
 થઈ, એટલે બાકી અડી વિશ્વાદયા રહી, સારાથ કે, માત્ર
 જે ત્રસ જીવ નજરે આવે તેને ન મારવાનો નિયમ રહ્યો
 તેના પણ જે લેહ પડે છે એક સાપેક્ષ નિરપરાધી ત્રસ
 જીવની હયા, અને બીજી નિરપેક્ષ નિરપરાધી ત્રસ જીવની
 હયા આપણે ઘોડા તથા બળદની ગાડીમાં કે ઘોડા વગેરેમાં
 સ્વારી કરીએ છીએ, ત્યારે તે ઘોડા કે બળદ વિગેરેને
 હાંકવા પડે છે, અને આજુબ વિગેરેના માગ પણ મારવા
 પડે, તે ઘોડા વિગેરેએ કાંઈ આપણે અપરાધ કયો નથી,
 નાહક તેઓની ખીંક ઉપર આપણે સ્વારી કરીએ છીએ
 તેઓ બીયારાને ચાલવાની શક્તિ છે કે નહિ ? તે આપણે
 જાણના નથી વળી જો તે પ્રાણી હળવે હળવે ચાલે, અ-
 થવા ન ચાલે, ત્યારે અજ્ઞાનતાના ઉદયથી આપણે તેમને
 ગાળો હાંકીએ છીએ, અને માર મારીએ છીએ આવી રીતે
 નિરપરાધી જીવોને હુખ આપવું, તે સાપેક્ષ નિરપરાધી
 ત્રમજીવની હિંસા ગણાય છે વળી પોતાના શરીરમાં,
 તેમજ પોતાના સ્નેહી કે સગાના શરીરમાં, મસ્તક, મુખ
 કે કાન વિગેરે અવયવોમાં કીડા પડે, તો તેમને દૂર કરવા
 માટે આપણે ઉપચાર કરવા પડે, અને તેથી કરીને તે જી-
 વોનો નાશ થાય છે આ જીવોએ કાંઈ આપણે અપરાધ
 કયો નથી કારણ કે તેઓ પોતાના કર્મને વગ થઈ, એ-
 વી યોનિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. કાંઈ આપણને ખીડા કરવા

માટે થતા નથી આ પણ સાપેક્ષ નિરપરાધી ત્રસ છવની હિ સા ગણાય છે તેવા સાપેક્ષ નિરપરાધી ત્રસ છવની દયા મહુર્ય આવકથી કે આવિકાથી પાળી શકાતી નથી, એટલે અડી વિશ્વાદયામાથી તે સવા વિશ્વાદયા એાળી થઈ, એટલે બાકી સવા વિશ્વાદયા રહી તે સવા વિશ્વાદય શુદ્ધ આવક કે આવિકા હોય, તે પાળી શકે છે. અર્થાત્ " સકલપથી નિરપરાધી ત્રસ છવને હુ કારણ વિના હણુ નહીં " એમ પ્રતિજ્ઞા લેઉં, અને પોતાથી બની શકે ત્યાં સુધી તે પાળે છે એન લલિતા અને ચ ચળ ! આથી કરીને મહુર્ય આવક તથા આવિકાને સવા વિશ્વાદયા ને બા કી રહે, તે પાળવી નોંધએ બહેનો ! તમારે હવે સાસરે જવાનું છે, તેથી સાસરાના શુદ્ધ કામનો બોલો તમારે માથે આવી પડશે, તેથી ઘરનું દરેક કામકાજ કરવામા એવે ઉપયોગ રાખએ કે, તેથી તે સવા વિશ્વાદયાને હાનિ થાય નહિ

ચ ચળે બે હાથ બેટી કહુ, પુન્ય કાકી ! તમે દયાને માટે ને કહી સબળાબુ, તેથી મને ઘણું લાભ થયો છે મારા હૃદયમા તે વાત સારી રીતે ઉતરી છે, તથાપિ હવે અમારે કયા કયા ઘર કામમા ઉપયોગ રાખવો, તે કૃપા કરી સમજાવો

ચ ચળના આવા વચન સાંભળી આનંદા બોલી— બહેનો ! એક ચિત્તે સાંભળે ને શ્રવિકાને ઘરનું કામ કરવાનું હોય, તેથીએ ઘણું ઉપયોગ રાખવો નોંધએ ઘરમા આરભ કરતા પણ ચતનાથી વર્તવું નેજાએ ઘરમા સરપણ માટે લાકડા નોંધએ, તે સડેલા ન હોય તેવા મ ગાવવા આ જગ ઉપર નેમા છવ ન પડે, તેવા સુકા પાન લાકડા લાવ

વાની સૂચના કરવી રમોઈ કરવી વખતે તે લોકડાને ખ ખેરી
 હવ રહિત ઢરી સમગાવવા જે વામણોમા ધી, તેલ, વિ
 ગેરે પ્રવાહી વસ્તુઓ રહેલી હોય, તેવા પાત્રે ને મુખ બાધી
 ચતનાથી રાખવા ઉઘાડા વામણો રાખવા નહીં રમોડામા
 ચુલાની ઉપર અને પાણીયારાની ઉપર ચ દરવા બાધવા
 જે ખાવાને અનાજ લાવવામા આવે, તે લીંતેણુ ન હોવુ
 નેહએ, તે ધ્યાનમા રાખવુ અનાજ નવુ હોય તે લેવુ
 કદિ એક વર્ષ ઉપરાંતનુ અનાજ લાવવામા આવે, તો જેમા
 હવ પડ્યા ન હોય તેવુ મ ગાવવુ પાણી ગળવાનુ ગ
 નહુ ખાગીક રાખવુ નહિ, તે બાડા વચ્ચનુ રાખવુ દરેક
 હોટે પાણી ગળવુ પાણીને જે મ ખ રો હોય, તે જે
 ધાનુ તે પાણી હોય, તે કુવામા નાખવો

ચોરામાના વખતમા અનેક જાતના અસ ખ્ય હવેની
 ઉત્પત્તિ થાય છે, તેથી તે ઋતુમા ગાડી કે, રચની સ્વારી ક-
 રવી નહીં કા છુ કે, તે કાળે જ્યા ગાડીના પૈડા ફરે ત્યા
 અમ ખ્ય હવેનો નાશ થઇ જાય છે જે હરિજાય લીસોત
 રી તથા ખટુ બીજવાળા ફળ હોય, અથવા જે ફળમા ત્રન
 હવ પડ્યા હોય, તેવા ફળને ખાવા નહિ પણ ગ, કે ખા
 દલા વિગેરેમા માકડ પ્રમુખ હવ પડે, તો તેને જાતનાથી
 કાઢવા, પણ પણ ગ વિગેરેને તડકામા સુકવા નહિ અત્રના
 મ સર્ગવાળા પાણીને મેરીમા (ખાળમા) નાખવુ નહિ,
 કારણ કે, મેરીમા પણ હવે ઉત્પન્ન થયા કરે છે
 વળી જે મેરીમા સડે થઇ આવે, તો ઘરમા બીમારી
 થઇ આવે છે જ્યારે ફાગણ શુદ્ધ પુનમ આવે, ત્યારથી
 માહીને તે કારતક શુદ્ધ પુનમ સુધી પાદકાવાળા શાક લા-
 હ ખાવા નહિ કારણ કે, તે કાળે પત્ર શાકમા ત્રમ હ
 વની ઉત્પત્તિ ઘણીજ હોય છે, તેથી જે ખાવાથી ત્રસ હ-

વની હિ સા થાય છે, અને શરીરમાં અનેક જાતના રોગ ઉત્પન્ન થાય છે શીયાળામાં એક માસ, ઉનાળામાં વિશ દિવસ, અને ચોમાસામાં પંદર દિવસ ઉપરાતની જનાવેલી મીઠકાં કે, પડવાન ખાવા નહિ કારણ કે, તેમાં ત્રસ ન્યાવર લવ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેથી ખાનારના શરીરમાં રોગ ઉત્પન્ન થાય છે, અને પાપ લાગે છે જાહેનો ! વાશી વસ્તુ ખાવાની કદિ પણ ઇચ્છા કરેશો નહિ વાશી અન્ન, શાદલી, અને અથાણા પ્રમુખને કદી ખાવા નહિ, તેમ કોઈને ખવરાવવા નહિ વાશી અન્ન ખાવાથી રોગ થાય છે, બુદ્ધિ મંદ થાય છે, અને લવ હિ સાનુ પાપ લાગે છે આદ્રી નક્ષત્ર ભેગ પડી કદિ પણ આખાના ફળ ખાવા નહિ કારણ કે, તે કાને આખાના રસમાં લવની ઉત્પત્તિ થઈ જાય છે કદી પણ કાચુ દુધ, કાચુ દહીં અને કાચી છાશની સાથે કોઈ પણ કોળ ખાવું નહિ કોળ અને દુધ, દહીં, છાશ, વિગેરે સાથે મગવાથી ધણા બેરેદ્રી જતુઓ ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ કદી તથા રાયતું કરવામાં આવે, તે પણ છાશ દહીંને ઉપજુ કરીને કરવા વગી ધરને હમેશા વાસીદુ વાળી સાદ રાખવું પુણે કાદવાની જે સાવરણી પ્રમુખ હોય, તે કો મગ ગણ પ્રમુખની રાખવી, કઠોર સગીઓની રાખવી નહિ કોમળ સાવરણીવટે વાળવાથી લવ હિ સા થતી નથી જાહેન સહિતા અને ચ લળ ! હમેશા સ્નાન કરવા વખતે પણ ધણી જતના રાખજો ધણુ જળ ઘેળીને સ્નાન કરવું નહિ, રેતીવાળી જમીનમાં સ્નાન કરવું અથવા મોટા વાસણમાં બેસીને સ્નાન કરવું સ્નાન કરવાનું જે જળ હોય, તે મેાનમાં થોડું થોડું છાટી રેવું જ્યા ખાગ હોય, ત્યા સ્નાન ન કરવું કારણ કે, તેવા સ્થળમાં કાદવ-કીચડ ! લવની ઉત્પત્તિ થાય છે ધરમાં અલુહા આતનું

પણી જે ઘડી ઉપરાંત રાખવું નહિ કારણ કે, તેમા
 જીવ તરત ઉત્પન્ન થઈ જાય છે કેાંઈ પણ વસ્તુ લેરી,
 કે મુકરી હોય, તેા પ્રથમ તે જગ્યાને તપાચી તથા પુ-
 જીને લેરી અને મુકવી હીવાજતી સજગાવતી વખતે પણ
 ઘણી રાવચેની રાખવી હીવાજતીને જીવની રક્ષા માટે
 ક્ષાત્રમ વિગેરેમા ગળવી, જે વાસણથી પાણી લેવાનું હોય,
 તેવામણને જીવું થયું હોય, તેા તેને ફરીથી પાણીમા ઝોળવું
 નહિ કારણ કે, મુખની લાજ લાગવાથી જીવ ઉત્પન્ન થાય
 છે વળી મેા માથે જેમીને એક કામમા ખાવું નહીં કેમકે
 એકાએકનું જીવું ખાવાથીવાથી જીવિ સંકોચ પામે છે વળી
 કેટલાએક ચેપી રાગો પરસ્પર જીવું ખાવાથીવાથી લાજ
 પડે છે કેાંઈ, ક્ષય, ખમ અને શીતલા પ્રમુખ કેટલાએક
 ચેપી રાગો એકી વસ્તુ ખાવાથી લાગી જાય છે અને તેથી
 ફરીને મોટી વેદના લોગવવી પડે છે માટે દરેક શ્રાવિકાએ
 તે વિષે સાચાં રહેવાની જરૂર છે એ પ્રમાણે માવચેતી
 નાખવાથી શ્રાવક અને શ્રાવિકા પોતાની સવા વિશ્વાદયા પાળી
 ગાકે છે જો એ દયા બરાબર પાળવામા આવે, તેા શ્રાવક
 કે શ્રાવિકાએ પોતાનું મહેતુ શુદ્ધ થત પાળેલું છે, એમ સમજવું

આને દા કહે છે—જેન લલિતા અને અચળ ! વળી
 બીજી એક પાત તમારે ખામ ફરી ધ્યાનમા રાખવાની
 છે જો તમારા સામગ્રીઆમા સારો વૈભવ હોય, અને આ-
 પણા ઘરમા સ્ત્રીઓના મહાનમા કામકાજ કરવા પુરૂષને
 ચાકર રાખવામા આવ્યો હોય, તેા જનતા મુખી આપ-
 ના પતિ અથવા સાસુને કે સાસુને વિનયથી જણાવી,
 તેને પુરૂષના કામમા રખાવવો, અને આપણા સ્ત્રી મહાનમા
 તેા સ્ત્રીને જ ચાકર રાખવી જે પુરૂષો જીવિમાન અને
 તૃપ્ત વિચાર કરનારા હોય, તે કદિ પણ પોતાના સ્ત્રી

વગમા પુરૂષ આકરને રાખત નથી તેઓ સમજે છે કે, પુરૂષની સંગતિ સ્ત્રીને ઢોષ ઉપજાવનારી છે સ્ત્રી જાતિ સ્વભાવે ચચળ હોવાથી સહનગમા પ્રીતિને પામી લે છે, અને તેમા પણ જ હું અલ્પ બુદ્ધિવાળી સ્ત્રીઓ તો દુરાચરણીજ થઇ જાય છે માટે સ્ત્રીઓની પાસે પુરૂષને નોકર રાખવા નથી તેમ છતાં જો પુરૂષને નોકર રાખ્યો હોય, તો બનતા પ્રયત્ને તેને દુર કરાવે.

બહેન લલિતા ! તારા જેવી મદ્ગુણી સ્ત્રીને તે વિશે વિશેષ ઠંડેણું પડે તેમ નથી દીર્ઘ નિચાર કરનારી અને શીઘ્ર રક્ષા કરનારી શુદ્ધ આત્મ જાળા છે, તથાજ એક માતા તરીકે મારી ક્ષત્રજ બળવવાને તને કંટેણું પડે છે આપણા આવક કુળની આજીવિકા જગપાર ઉપર હેય છે, તેથી દુઝાન અને ઘરના કાર્યને જો પુરૂષ જાતિના નોકરો રાખવાનો વધારો જ્યારે છે, તેથી નોકરો તારી મત્તા ન ચાલે, અને ઘરમા પુરૂષ વગનાજ નોકરો હોય, તો તેની સાથે તારે ઘણી સાવચેતીથી વર્તવું જ્યારે આપણી સેવામા પુરૂષ આકર હોય, ત્યારે તેને ઘણો વખત આપણી બેસવા ઉઠવાની તથા સુતાની તેમજ વસ્ત્ર અવકાર રહેવાની ખાનગી જગ્યા હોય, તેમા બનતા સુખી પ્રવેશ કરવાની છુટ આપવી નહીં કહી કોઈ અમત્યના કારણગર તે આકર માણસને આપણા ખાનગી મંદિરમા આવવાની જ દૂર પડે, ત્યારે તેને જોવી મૂંઝવણ કરી રાખવી જોઈએ કે, ઘરના દ્વારથી છેડે રહી રવ્દ માગવી, અને આપણી પરવાનગી વિના તેણે અચાનક ખાનગી જગ્યામા પ્રવેશ ન કરવો કારણ કે આપણે સ્ત્રી વ્યતિ સ્વતંત્ર જગ્યામા ગમે તેવી સ્થિતિમા બેઠા હોઈએ, અંગે વળતે મર્યાદા રહિત પણ બેઠા અથવા સુતા હોઈએ, અથવા શરીરના કોઈ

લગ ઉપરથી વસા જમી ગયેલું હોય, અને એકદમ પર પુરુષનો પ્રવેગ થાય, તો મર્યાદાનો લગ થાય છે એટલુંજ નહીં, પણ આપણા મનમાં અચાનક લય ઉત્પન્ન થાય છે, અને એવા લયને લઈને અત કરણમાં ઓચીંતો ગણરાટ થવાની તે ઘણા રોગનું કારણ થઈ પડે છે, તેથી પ્રથમ થીજ એવો કાયદો બાધી મુકયો હોય કે, માહિતી આ પછી રત્ન સિવાય કોઈ પણ પુરુષે ધરમાં અચાનક પ્રવેશ કરવો નહિ, તો પછી આવા પરિણામ ભાગ્યેજ બને. જો એવો બદોળત આપણાથી ન બની શકે, તો પછી આ પહેાં માવધાનપણે મર્યાદામાં રહેવું, અને આપણા વસ્ત્ર અલકાગ્ની માગી જવ-થા રાખવી બહેનો ! કદિ તમરે પુરુષ ચાકરની સાથે પ્રસંગ આવે, તો ખગ કારણ વિના તેની સાથે મિથ્યા વાત કન્વાની ટેવ રાખવી નહીં કારણ કે, તેથી તે ચાકરની આગળ આપણો મોલો ઉડી જાય છે, અને ગહુવાને કરી આપણી સાથે વધારે બોલવાની તેને ટેવ પડે કે, તેથી ખરે વખતે તે ચાકરને આપણી મર્યાદા રખવાનો લગ રહેતા નથી વગી તે ચાકરોમાં ઉચ્ચ ગુણ હોના નથી, અને પ્રાચે ઠરીને તેઓની ભર્તિ અને બુદ્ધિ હલકી હોય કે તેથી જો કોઈ અજાણ ભણુસ આપણે ઘેર આવે, તે વખતે પણ તે પડેલી ટેવ પ્રમાણે આપણી સાથે મળે. યી છુટકા બોલવા જાય છે, ત્યારે આપણે ઘેર આવેલા સખ માણસોમાં આપણી હલકાઈ જણાય છે એટલુંજ નહિ પણ કુદ બુદ્ધિનાલોકો તે જોઈ આપણા વિષે મિથ્યા દોષ મુકવાને પણ કન્ટા નથી.

મિત્ર બહેનો ! વગી નોકરની સાથે વર્તવામાં બીજી કેટલીએક રીતો રાખવાની છે. ગમે તેવા સહવાસમાં આવે, તે પણ નોકરની સાથે મરજે આસને અથવા મરખા વાહન

ઠહી સભાગાવુ ધર્મદાસ ચેઠ તે સાભગી ખુશી થયા, અને
જણાવ્યુ કે, બહેન મલ્લિ ! મારા મનમા પણ, એમ થતુ
હતુ, કે સગત વિષેની કોઈ પણ ગરબી આ વખતે ગવાય,
તો આ સાભગનાર શ્રાવિકાઓને ઘણો લાભ થય પછી મ
લ્લિએ નીચે પ્રમાણે ગરબી ગાવા માંડી, અને તે બધી
શ્રાવિકાઓએ એક ચિતે સાભળવા લાગી

ગરબી

(રામ સીતાદેના મદિનાને)

કર્મતણી કેને કથનીરે કયા જઈને કેહુ — એ રામ.

બહેનો સામણો સુદર વાન સગન કેરી એતથી,
રાણો મનમા ધરીને પ્રેમ નિર્મળતાના નેત્રી
જેના હૃદયમા ધમ નભાવ પ્રગટ છે લાગ્યો,
ભવ્ય ભાવના મારી થાય, સુખીવ સ્વપ્ન થી
તેવી સુદર સુદગી સાથ સદા સનહ રાખ્યો
શુભ સગતનો જે સ્વાદ, સ્ત્રીયર નિત્ય અખરો
જે અભાગા ધરે અભિમન, અતિથે અગમા,
મદ ધરતો ફરે મંમાહિ, રહે જે કુમગમા
તેવી પદારથી રહેવુ દૂર નેતીને ચલતુ
તેરી આનિની કેત મગ વિષે નહિ મહલતુ
જેગો ધારે કર્મતણા અપ, તદા નિર્મલત્વની,
નહિ જગુ ધરતો જેહુ જત વિત તતની
તેની સાથે ન કર્યો નનહ, નથી કનિ રમગથી,
ન ધરવુ હૃદયન લા ૧૫૨ ઉમગતી

નીચ મોકર કેરી માથ, નહિ રનેહ બાધવો,
તેને આપી અનિશે છુટ, રનેહ નહિ સાધવો

તેથી થાય મદા નિવરીત, રહી ત્યા નીચતા,
ત્યાહિ પ્રગટે દિલે દુરાચાર, ધરીને ધીઠતા
કરો મગત તેની નિત્ય, મોટી વય જે ધરે,
રાખે આવકનો આચાર, કુકર્મો પરહરે

મખી માલમજો ધરી ચિત્ત, સારો ઉપદેશ આ,
શુભ સગતના શુભ હોય, ફળોજ હમેશ આ
મન રાખજો સારી ટેક, આવકના કુળાણી,
તેથી વધશે જગતમા લાજ, પ્રતિષ્ઠા થશે ઘણી

મહિએ જ્યારે આ ગરબી ગાઇ જનાવી, ત્યારે બધો
અવિદા મમાજ પુત્રી થઈ ગયો ધર્મદાસ શેઠના દુદયમા
પણ અતિ આનંદ આવ્યો તે વખતે ધર્મદાસ શેઠના સ્ત્રી
ગંગાએ ઉભા થઈને કહ્યું, મણીબેન ! તમે ગાયેલી આ
ગરબી સભગી આપણી બહેનોને અને માતાઓને અતિ
આનંદ થયો છે, માટે તેની એક નકલ તખીને અવનીકા
લે લેના આનંદો નો ઉત્કર થશે જ ગંગા વચન માલગી
મહિએ નિનયવી કહ્યું ગંગા કાઢી ! એમા ઉપજારશેનો ?
તે લગી નાપવી એ માગી ફગ્ગ છે આવવી કાલે હું જ-
રૂર ત ગરબી લખીને લવીશ

ધર્મદાસ એક કહે છે—હે અવિદાજો ! આનંદ આ
પ્રમાણે પેતાની પુત્રી લલિતાન અને અચમન જે ધ આ-
પતી હવે જ્યારે આનંદ ડેવી સગત કરવી, એ વિ-

ઘેનો બોધ આપી રહ્યો, એટલે અચળ જરા સરમાતી શ
 રમાતી બોવી—કાકી ! તમે અમને બોધ આપો છો, તેથી
 અમેને ઘણો લાભ થાય છે પણ મને એક ચક્ર ઉત્પન્ન
 થઈ છે, તેનો ખુલાસો કૃપા કરી આપ્યો કહિ આપણા
 સાસરીઆમા સાસુ કે સસરા કોઈ વડીલ ન હોય, અને
 ધરની સ્થિતિ સારી હોય, તો નોકર વિમેરની સાથે કેમ
 વર્તવું ? અને પોતાને માથે આવી પડેલા ધરના બોલને
 શી રીતે ઉપાડી લેવો ? તે વિષે જરા સમજુતી આપો
 તો વધારે સારૂ આનદાએ હસીને કહ્યું—એન અચળ ! તા
 શા પુછવા ઉપરથી તેવો પ્રમગ તારેજ હોય તેમ લગે
 છે હવે હું કહું તે સાંજળો જ્યારે આપણા કોઈ સાસુ
 સસરા કે વડીલ ન હોય, અને ધરમા આપણીજ સ્વતંત્રતા
 હોય, ત્યારે ચાકર માણસને પ્રથમ આપણી મર્યદામા શા
 ખવા, તે ચાકર આપણા આમય નીચે રહેનાર કોઈ પણ
 કુટુંબી માણસનું અપમાન કરે નહિ, તે વિષે કાળજી
 રાખવી આપણા પુત્ર, પુત્રી, દીયર દેરાણી કે કોઈ સ
 ગાની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાકરને વર્તવાની સૂચના કરવી કેટ
 લાએક અલ્પબુદ્ધિના અને હલકા વિચાર ધરાવનારા નો
 કરે એવું સમજે છે કે, ‘ આપણે ખણીની મરજી સાંચ
 વવી, બીજાનું શું કામ છે ? ’ આવા વિચારથી તેઓ ધરના
 બીજા માણસોની આજ્ઞા માનતા નથી, અને વખતે તેમનું
 અપમાન પણ કરે છે વળી આપણા ધરના કોઈ પણ મા
 ણસે ચાકર ઉપર કોઈ અન્યાય કર્યો હોય એવું જણાય,
 તોપણ ન માટે તેને ચાકરના દેખતા ઠપકો આપવો નહિ
 તેઓ ઠપકો ચાકરના દેખતા આપવાથી ચાકરને ઉત્તેજન
 મળે અને પછી તે તેમની અજ્ઞામા રહેતા નથી, અ
 ઠણ જ નહિ પણ કોઈવાર અપમાન કરતા પણ વાર લગાડતા

નથી આપણા ઘરના માણસો આકર ઉપર અનીતિ ગુનાર તા જોવામા આવે, તો તેમને એકાતે જણાવવું કે, “ આ પ્રમાણે કરશે નહિ તેમ કરવાથી આકરો વખતે તમારું અપમાન કરશે ” કદિ કોઈ નોકર તામસી સ્વભાવને લઈને આપણા ઘરના કોઈ માણસની સામે જોલે, અથવા કોઈ જાતનું તેમનું અપમાન કરે, તો તેમને સર્વની દેખતા ક પકો આપવો કે, ખજારદાર ! તમારે કોઈએ એમની સામું કામ, કહેવું નહિ જો એમની આજ્ઞા પ્રમાણે તમારે કામ કરવાની અનુકુળતા ન હોય, તો વિવેકથી કારણ જતાવી તે મને ના કહેવી, તે છતાં જો તમારી સાથે અણુઘટતું જોલે, અથવા વર્તે, તો તમારે તરત અમને કહેવું, પરંતુ તેમનું સાક્ષાત્ અપમાન કરવું નહિ હે પુત્રીઓ ! આપણો આકર, ગમે તેવો જીનો હોય, અથવા આપણા વિશ્વાસને પાત્ર થયો હોય, તોપણ તેની સાથે ઘરની વાતચિત્ત કરવાનો પ્રસંગ વધારવો નહિ કદિ નોકર એક ખીજની સાચી જુઠી વાતો કરતો હોય, તો તેમા જરા પણ ધ્યાન આપવું નહિ જો તેની વાતમા ધ્યાન આપીએ, તો તેને પછી સાચી જુઠી વાતો કરવાની કુટેવ પડે છે, અને તેવી કુટેવથી કોઈ વાર કોઈ રોહી કે, સગા વચ્ચે મોટો કલહ થઈ પડે છે હમેશા આકરને આ પ્રમાણે શિક્ષા આપવી કે, બહા માણસ ! કોઈની વાતમા તારે પડવું નહિ કોઈની ચાડી ને નિંદા કરવી નહિ આ ઘરમા તારે માથે જે જે કામ કરવાના હોય, તેમાજ ધ્યાન રાખવું કદિ જો કામમાથી નવરાશ મળે તો, તારે વિશ્રામ લેવો અમારા ઘરના કોઈ માણસની સાચી જુઠી વાત એક ખીજની આજ્ઞા કરવી નહીં કારણ કે, તેવી વાત કહેવાની કુટેવ જો તારામા આવશે, તો ફરી કોઈ માણસ તારો ભરોમો કરશે નહિ માટે

તું હમેશા સરળ પ્રકૃતિનો થા. તારામાં રાખી નાક કામ ને હોય, તેમ કરીને તારા કુટુંબનું પૈસા ૨ ને તારામાં કુટુંબ વધશે તો, તો કેમ નો? ખરે જો આવી શિક્ષા આપી નોતરને પાપ સારા ગુણ-ને જાતરનો છે નહિ. સુના કિન્તે આપણા કુટુંબના ગણને નાકરની મારે હુમ્મ કરી આપણા ઘરની નિદ્રા કરતા. જનવા છુપી વાતને પ્રગટ કરતા જવાન તો તે કુટુંબના મજુરો ને પણ નિરે-ના વચન કહીને એવી કુળાલથી જાણવા તથા જો આપણાં સુધારી શકાય તેમ । હોય તો તેને યુગ વડે આપણા કુટુંબના વિશે ? માણસ મારફત સુધારવા ઉભા કરવા, પણ આકરની મારફતે તેમનું અપમાન કરાવતું નહિ તથા કંઈ હોય, તો સહન કરી આખા આઠા કનક વા નહિ પણ જાનેને જુગી જુદી વાતી વિખામણ આવી જોડેનો । વગી એક વાત દેવાનમાં રાખજો કે, હરેક પ્રકારે આપણા ઘરની કે કુળની જુડી નિ । પ્રગટ ન થય પત્ર ગથી સ્તુતિ પ્રગટ થાય તેમ કરવું આપણા ઘરના નાકર પત્ર આપણા ઘરની અને આપણા કુટુંબના મજુરો ને પ્રગટના કરે તેની રીતે તેની ૧૧થે વર્તીને કામલેતુ અને એવાર્ત દેવ નમારાખવી ન, અપની તથા આપણા કુટુંબીની કમુ- છતા અનાયથી થાક ને દુખ પડે નહિ અથવા તે તેનેતુગ ન થય નહિ કાણુ કે ગીગ નિરપરાધી આપરને ખરી આવી કરવા છતા તનો ખરો જાદનો ન મળે અને લુકગાન થય તો તેનો નીસાતો આપણને લાગે છે

આનંદા કહે છે—હેબેન લલિતા, અને જ્ઞાન । તમે આ નમાણે મરી વિદ્યા દૃઢમાધરીને સાસરીઆમા વર્તે ને તમારા સાનસાતું કુળ પવિત્ર જાવક કુળ છે, તો તેમા ધર્મ ને મર્યાદા સચીને વર્તેતે આપણા જોન ધમ વિનય

અને દયા પ્રધાન ધર્મ છે તે ધર્મ, વર્તન ઘણું ખારીક છે. આવક કુળના આચાર પણ ઉપયોગ રાખી માનવવાના છે તમારા વર્તન ઉપરથી ખીજી શુદ્ધ શ્રાવિકાને એવું લાગ થાય કે, 'આ ખરેખરી શુદ્ધ શ્રાવિકા છે' જ્યારે તમારે માટે તેમનો એવો ઉત્તમ નિશ્ચય થાય, એટલે પછી તમારું કર્તવ્ય પૂર્ણ થયું, એમ જાણવું પડેનો ! તમે હૃદયમાં થાક રાખો કે, આ જગતમાં મનુષ્ય જન્મની પ્રસિદ્ધિ હુ લીધા છે આપણા શાસ્ત્રકરો મનુષ્ય ભવના દશ દ્રષ્ટાનો આપે છે, તે તમારે જાણીને મનન કરવા ચોગ્ય છે. દોઢ પ્રસંગે હું તમને તે વિષે સંક્ષેપમાં નમ્રજીવીના આજ તો સમય થઈ ગયો છે, માટે આટલી ચિંતા આખી હુને આ વતી કાલ ઉપર રાખીએ કેમ પડેત સચળ ! તારી શી ઇચ્છા છે ? સચળે કહ્યું, આનંદ કાઢી ! તમારે ધનકામ હોય, તેથી હું વધારે કદી શકતી નથી પણ તમારી પાસેથી એક ક્ષણવાર પણ ઉઠવું ગમતું નથી તમારી વાતોમાં મને ઘણોજ આનંદ આવે છે જાણે આખો વિસ ખાધા પીધા વગર તમારી પાસેજ બેસી રહીએ, એમ થયા કરે છે તમારા મુખની વાળીમાંથી હિતશિક્ષાના જે વચનો નીકળે છે, તે મને તો અમૃત સમાન લાગે છે તે માથે વળી પશ્ચાત્તપ પણ થાય છે કે, આજદિન સુધી મેં કાંઈ પણ કર્યુંજ નહિ, મારા આટલા વર્ષ વ્યર્થજ ગયા, હું લ લિતા બહેનને ધન્યવાદ આપુ છું કે, તેમણે જાત્યવયથીજ તમારી પાસેથી સારો ભેદ પ્રાપ્ત કર્યો છે જે પુત્રીઓની માતાઓ તમારા જેવી હોય, તે પુત્રીઓનું જીવન ખરેખર કૃતાર્થ થાય છે તમારા જેવી માતાઓ જગતમાં થોડી હશે જ્યારે પ્રત્યેક શ્રાવકકોમમાં તમારા જેવી માતાઓ ઘણી, ત્યારે આ જગતની શ્રાવકકોમમાં સ્ત્રીશિક્ષણનો

મોટામા મોટો વિજય થશે ભારતવર્ષમા આવકનો મ સાર
મર્વોત્કૃષ્ટ ગણાશે કાકી ! હવે જો કાંઈ વખત હોય તો,
નમારા વચનામૃત વધારે સ લખાવો નહીં તો આ પ્રમાણે
આવની કાલે પાછી શિક્ષા આપવાની કૃપા કરજો

આનંદાચ્છે હર્ષ ધરીને કહ્યું બહેન ચ ચ જ ! તને
ખુશી થયે ની જોઈ મારા મનમા વધારે આનંદ આવે છે
ત્યારે કાંઈ પણ ધર્મની વાત કે શિક્ષા જો સાબળનારને
પ્રીતિ કરે તેવી હોય, તો કહેનારને વધારે આનંદ આવે
છે જો તાલગનાર સારા હોય, તો વાત કહેનારના
હૃદયમા વિશેષ ઉત્સાહ પ્રગટ થાય છે તમારી માબજવાની
મિતિ જોઈ મને કહેવામા વધારે આનંદ આવે છે હવે
આજ તો મમય થઈ ગયો છે, જોડવે આ વાર્તા બધ
કરીએ, આવતી કાલે પાછી આજ વખતે શરૂ કરીશું

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે
વાનિપુરના ગહસ્થ, અને વૃદ્ધ શ્રાવક શિવચંદ્રની સ્ત્રી આ
નંદાચ્છે કહ્યું, જોડવે ચ ચ જ કે જે તેના પાડોશી લક્ષ્મીચંદ
નામના એક ગહસ્થની પુત્રી હતી, તે પોતાને સ્થાને આ
લી આલવી વખતે તેણીએ આનંદાના પગમા પડી, નમ
સ્કાર કર્યો આનંદાચ્છે પોતાની પુત્રી લલિતાના જેવી તેને
ગણીને આશીષ આપી

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—બહેનો ! આ પ્રમાણે આજે આ
પછી પણ ધર્મ કથાની સમાપ્તિ થાય છે સૌ બાળા, પ્રૌદા
અને વૃદ્ધા શ્રાવિકાઓને રજા આપવામા આવે છે પછી
તરત- “ આદીશ્વર ભગવાનની જય ” એવો મોટો ધ્વની
સર્વ સ્ત્રી મહામાથી ઉત્પન્ન થયો સામાયિક વિગેરે
નિયમમા બેઠેલી શ્રાવિકાઓ તે ક્રિયા પૂર્ણ કરી, પોતાને

અને ચાલતી થઈ ધર્મદાસ શેઠ, અને તેમની મ-
નુષ્ઠ પત્ની ગંગા પોતાના જીવનને કૃતાર્થ માનતા થેર
આવ્યા

દિવસ ૨ નો



જે દિવસે સમય થયો, એટલે ધર્મદાસ શેઠ
પોતાની નિત્ય ક્રિયામાંથી પગ્વારી શ્રાવિકા
શાળામાં આવ્યા તેમની સ્ત્રી ગંગા પાડ
સાથે આવી હુમેશના નિયમ પ્રમાણે બાળ,
યુવાન અને વૃદ્ધ શ્રાવિકાઓથી શ્રાવિકાશાળા

ચીકાર ભરાઈ ગઈ ધર્મદાસ શેઠની બોધ આપવાની ખુબીની
પ્રશંસા આખા શહેરમાં ચાલવાથી રૂપનગરની શ્રાવિકાઓ-
નો મોટો ભાગ ત્યાં આવવા લાગ્યો, ગેરિઓ ગેરિઓ શ્રા-
વિકાઓ તેની-ચર્ચા કરતી હતી ધર્મદાસ શેઠે જે કંઈ
કહેલી, અને તેમાં જે જે શિક્ષા આપેલી, તેને શ્રાવિકાઓ
વારવાર સ્મરણ કરતી હોવામાં પ્રભુને દર્શાવે જતા,
ઉપાશ્રયે શુરૂને દર્શાવે જતા, તેમજ પનથટ ઉપર પાણી
ભરતા, તે ધર્મદાસ શેઠના બોધનીજ વાતો ચાલતી હતી
આનંદ અને લલિતાના વૃત્તાંતમાં જે જે બોધ આપવામાં
આવેલ, તેનું શ્રાવિકાઓ પરસ્પર વિવેચન કરતી હતી

જ્યારે શ્રાવિકાશાળામાં શ્રાવિકાઓનો સમાજ એકઠો
થયો, અને બરાબર સમય થયો, એટલે ધર્મદાસ શેઠે
“ આદીશ્વર મંગલાચારી જય ” બોલાવી, પોતાની ધર્મ-

કથાનો આરભ થયો આ વખતે આવક, લક્ષ્મીચ દની આ તારા, કે જે તેની પાડોશમાં રહેનારી શ્રાવિકા આજવાણી ના કહેનાથી, આ શ્રાવિકાગામમાં આવતી હતી, તે મર્વની પછવાડે આવી તેને વિવળ થયેલો જોઈ ધર્મદાસ ગેકની સ્ત્રી ગંગાએ પૂછ્યું કે, કેમ તારા બહેન ! આટલો વિલગ થયો ? તારાએ કહ્યું, હું સાધુજીને ઉપાસ્યે ગઈ હતી, ત્યાં વિલગ થયો ગંગાએ પૂછ્યું, ત્યાં વિલગ થવાનું શું કારણ હતું ? તારા બોલી—સાધુજી બ્યાખરાન થાવનું હતું, તેમાં કનકશ્રીએ પોતાની ચેનીને મારીને કાઢી મુકી છે, તેની ફરીયાદ શુર પામે આરેલ, તે સાબળી આવકો શુરને કહેતા હતા કે, મહારાજ ! આજ નવ સાંધીઓમાં દીક્ષા દેવાની વાત વિશેષ થઈ પડી છે, તો તેમાં સુધારો કરવાની જરૂર છે, કેમકે ખરી યોગ્યતા જોયા વિના જેને તેને દીક્ષા દેવી ન જોઈએ, અને મને તે વિષે વિચાર કરવો જોઈએ નહિ તો આવા કવેશ જોડ, લોકો જે પામશે, અને પવિત્ર જૈન દીક્ષાને લોકો કનકિત માનશે આવી ચર્ચા ચાલતી હતી, તે સાબળવા શંકાઈ ગઈ, તેથી બહેન ગંગા ! મને જરા વાર થઈ આ સાબળી ધમ્મદાસ ગેક બોલ્યા—બહેનો ! આવી ખટખટ હોય, તેમાં દીક્ષા લઈ પડવાથી વધારે કર્મ બાધવાનું કારણ થાય છે, તેથી નેવી દીક્ષા વિના સસારી થઈને રહેલું વધારે સાફ છે જે કે ચારિત્રનો લાભ એ મોટો લાભ છે, અને તેનાથી ઉત્તમ ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે, પણ જો ચારિત્ર પાળવાની શક્તિ ન હોય, તો તેથી દુર્ગતિ થાય છે ચારિત્રનો માર્ગ તે ખરે ખરો ધ્યાનપૂર્વક આચરવા યોગ્ય છે જ્યાં બરાબર ચારિત્ર પળાય, ત્યાં તેનો મોટો પ્રભાવ છે સર્વ ધર્મમાં જૈન દીક્ષા વિશેષ પ્રથમ સાધારણ થઈ છે, તેનું કારણ તેને પાળવામાં

અતિ મુશ્કેલી તેજ છે બહેનો ! તે વિષે હું તમને બીજે પ્રસંગે સંભળાવીશ હવે આપણે આનંદ અને લલિતાની ચાલતી વાતને આગળ ચલાવીશું

ચ ચળે ઘેર ગયા પત્ની તે આનંદની બધી વાત પોતાની માતાની આગળ કહી સંભળાવી, અને પોતે હુમેશા ત્યાં જવાને માટે માની આગળ રજા લીધી ચ ચળની માઠાઈ પણ શ્રીગિશ્ણ પણ ખામી ન હતી, તથાપિ સ્વભાવે બહુ આકર્ષી ન હતી તેના હૃદયમાં ધર્મની આસ્તા હતી, પણ પોતે ધર્મના સ્વરૂપથી અજ્ઞાન હતી, તે ગાડરીયા પ્રવાહની જેમ ધર્મના ઢામ કરતી હતી આ વખતે જમુના નામની કોઈ પાટોશીની દીકરી ચ ચળને ઘેર આવી તેણીએ આવીને ચ ચળને કહ્યું, કેમ બહેન ! કાલે ક્યા ગઈ હતી ? સાધીજીના ઉપાશ્રયમાં કે બીજે ઢોઢ કેકણે હું જોવામાં આવી ન હતી માટે તને એક વાત કહેવાની છે આ પણ પડેશમાં જે પ્રેમ રહે છે, તેને તેની ભાણીની માથે મોટો કણચો ધર્યો છે, તેની ભાણી રીસાઈને તેને પીયર ચાલી ગઈ છે પ્રેમ આપણી બહેનપણી છે, માટે ચાલો, આપણે પ્રેમને માટે તેની માને સાચા વચન કહી આવીએ જો કે પ્રેમની માથે તેનો પક્ષ લીધો છે, અને તેની ભાજાઈને ઘણી ગાળો આપી છે, તથાપિ આપણે જો તેની પૂરતી કરીએ, તો પ્રેમના હક્કમાં ઘણો ફાયદો થાય, અને તેની ભાજાઈને વધારે દુઃખ મળે બહેન ! ચાલ, ઉતાવળ કર, પ્રેમને ઘેર જઈ તેની ચલાવણ લઈએ, અને તેની મદદમાં ઉભા રહીએ

જમુનાના આવા વચન માલગી પ્રથમ ચ ચળને હસ-હુ આનંદ, પત્ની તે બોલી—બહેન જમુના ! તારી આગળ

મારી માગીને કહું હું કે, હવેથી કોઈવાર આવી વાતને
 માટે તું મારી આજળા આવીશ નહિ બહેન જમુના મનમાં
 જોઈ લાખ્યા વિના વિચાર કર કે, પારકી પચાતમાં આ
 પછે શા માટે પડવું ? તે વાત પ્રેમ અને પ્રેમની ભોળાઈ
 બંને, તેમાં આપણે શું ? પ્રેમનો સ્વભાવ બાકરો છે, તે
 આપણે બાકીએ છીએ જે મળ્યું સ્વાભાવે તીખા હોય,
 તેમને ગમે તેટલો બોધ આપીએ, તેપણ તે સુધરતા નથી.
 પ્રેમની બાબતે હું સારી રીતે જાણજુ છું, તે બીચારી
 સ્વભાવે ગરીબ છે, આપણા બધા પાડોશીઓ તેના ગુણના
 વખાણ કરે છે તેવી ગરીબ સ્વભાવની સ્ત્રી ઉપર તીખા
 સ્વભાવની પ્રેમ ખરેખર ભુલમ કરવી હશે કેટલીવાર તો
 મેં મારી બંને તે વાત જોઈ છે, અને સાક્ષી છું બહેન
 જમુના ! પ્રેમ આપણી સહીયર થાય, તેથી આપણને તે
 છીંતા દોષ દેખાયા નહતા, પણ હવે મને તેના બધા દોષ
 દેખાઈ આવે છે જમુનાએ પ્રેમનો પક્ષ કરી મધુ, બહેન
 થયજા ! આ તું શું જાહે છે ? પ્રેમ આપણી બહેનપટ્ટી
 છે, તેની મદદ આપણે કરવી જોઈએ તું જરા વિચાર તો
 કર, કે પ્રેમ તેની બાબતની નણુદ છે, નણુદનો મોતો કાંઈ
 જેવો તેવો નથી અરે બાઈ ! વધારે શું કહું તારૂં માથું
 ફરી ગયું લાગે છે નણુદના હુકમમાં ભોળાઈએ રહેવું
 જોઈએ, એ તું કેમ બુલી બાવ છે ? નણુદ એ આપણા
 વરની બહેન છે ગમે તેવી ગૃહસ્થની દીકરી હોય, તેપણ
 જો તે ભોળાઈ થઈને આવી હોય, તો તેણીએ નણુદની
 આજ્ઞા ઉઠાવવી જોઈએ, અને તે કદી ગાળો આપે, તેપણ
 તે સહન કરવી જોઈએ નણુદની સામે બાકીએ એમ
 અક્ષર પણ કહેવો ન જોઈએ હરેક ભોળાઈ નણુદની એક
 દારી છે, એમ બાકી લેવું બહેન ! આવું શું જોઈ છે ?

પ્રેમ તો સારી છે, પણ વખતે બીજી કંઈ તીખા સ્વભાવની કે દુર્ગુણી હોય, તોપણ જો તે પોતાની સહીયર થતી હોય તો, તેને સર્વ જાતની મદદ કરવી જોઈએ. ચચાજ નરા આવેશથી બોલી-બહેન જમુના ! ગઈ કાલ સુધી હું પણ તારા જેવાજ વિચારવાળી હતી, પણ આજે મારા સ્વભાવમાં ઘણો ફેરફાર થઈ ગયો છે, હું એક બીજી જીવનમાં આવી છું, મારા મલિન જીવનનું રૂપ બદલાઈ ગયું છે, તેથી હવે મારા વિચાર બીજા છે. કંઈ પણ ત્રી દુર્ગુણી કે દુરાચારી હોય, તેનાથી હું દૂર રહેવા ઈચ્છું છું. ખરેખરે આવિકા કેવી જોઈએ ? આવડ કુળમાં જન્મ મળવાનું ફળ શું ? આવડ અને આવિકા કોણ કહેવાય ? અને જોન ધર્મની આરાધના કેવી રીતે થાય ? એજ વિચારો મારા હૃદયમાં થયા કરે છે. પ્રેમ જેની ઉચ્છૃંખલ અને દુર્ગુણી છોકરીનો શી રીતે પક્ષ કરી શકાય ? આપણા લોકોમાં હજી મુર્ખાઈનો અત આવતો નથી આપણે આવડ છીએ, એમ સમજીએ છીએ, તે છતાં આવડમાં જે શુદ્ધ હોવા જોઈએ, તે બીલકુલ રાખતા નથી, એ કેવી શરમની વાત ? જમુના લાખો વિચાર કરીને વિચારીને આવિકાએ કેવા શુભ રાખવા જોઈએ ? પ્રેમ અને તેની બોલાર્થ બને આવિકા છે, તેઓ આપણી સાધર્મી બહેનો છે, તે બંનેની ઉપર આપણે સગળી દષ્ટિ રાખવી જોઈએ. કોઈને મદથી કે અભિમાનથી દુખ આપવું, એ આવિકાનો ધર્મ નથી. પ્રેમ જેને લોભમરૂપે જુવે છે, તે કાઈ લોભમરૂપ થઈને જન્મી નથી. તેના માતા પિતાની તે પુત્રી છે, અને તેના લાઈની બહેન છે. જેવા આપણે આપણી માતાને, અને આપણા દુહીઓને બહાલો છીએ, તેવી તે પણ છે. તેને દુખ આપવું, એ કેવી અ-

જ્ઞાનતા ? આપણે પણ ખીજને ઘેર જવાના છીએ, અને જી
જાની લોભાઈ થયેલા છીએ કહિ આપણને તેવો વખત
આવે, તો શું કરવું ? જે ક્ષેત્ર અને જે દુષ્ટ તે વખતે
આપણને માય, તેવું જ તેને થતું હશે ઢેલવીએક નિર્દય
નણુ દો લોભાઈને ગાળો આપે, તેનો તિરસ્કાર કરે, અને
તેને પજવે, ત્યારેજ તે પોતે સારી કહેવાતી હોય તેમ માને
છે, આ કેવી મૂર્ખાઈ ? ખીજને ગાળો આપી, તેનું મન
દુષ્ટ થવું, એ આપણા આવક ધમધી તદ્દન વિરુદ્ધ છે, ખી
જાનું મન દુષ્ટ થાય, તેથી ડરીને આપણે કર્મ બાધવા પડે
છે બહેન જમુના ! તું જાણે છે કે, પ્રેમનો સ્વભાવ નકારો
છે તે ઘોડી બાળતમા ચડી જાય તેવી છે ગાળો આપવામા
ઘણીજ તે છડી છે વળી પોતે એવી અભિમાની છે કે,
ખીજ કાઢને ગણતીજ નથી તેની લોભાઈ ઘણીજ ગરીબ
છે તે ખીચારી પણે પણે પ્રેમથી ખેંચી રહે છે, તોપણ
પ્રેમ તેની પાછળ લાગીજ રહે છે કણે કણે તેના કાંઈપણ
છિદ્ર કે શુન્ધા કાઢી તેને હેંગન કરે છે આ બાળન ઘણી
વાત મારા જણવામા આવી છે તેવી હલકી અને હુક
સ્વભાવની સ્ત્રીઓને કિ પણ મદદ કરી ન જોઈએ

જમુના બોલી—બહેન ચ ચાજ ! તને આટલું બધું ન ન
ક્યારે થઈ ગયું ? એક દિવસમા તને ડોણ શુક્ર મળ્યો ?
ગઈ કાલ સુધી તારા વિચાર આવા ન હતા આટલો બધો
અહરમાત દેરફાર કી રીતે થઈ ગયો ? તે કાંઈ સમજાતું
નથી ચ ચાજ બોલી—બહેન જમુના ! આપણા પાડોશમા
જે લલિતા રહે છે, તે પિ મા આન દા ઘણી ડાહી, અને ધર્મની
વાતો જણવામા ચતુર છે લલિતાને હવે થેડા દિવસમા
સાસરે જવાનું દેવાથી તે પિ મા આન દા તેને ગીખામણ

આપે છે, ગઈ કાલે હું લલિતાની પાસે ગઈ હતી, તે વખતે તેની મા તેને શીખામણ આપતી હતી, તે મારા સાબળવામા આવી બહેન જમુના ! તને વધારે શું કહું ? પણ તેમણે જે અસરકારક બોધ આપ્યો, તે સાબળી હું તો ઘણીજ ખુશ થઈ ગઈ ત્યારથી મારા વિચાર તદ્દન બદલાઈ ગયા, અને આજ દિવસ સુધી જે હું અજ્ઞાનતામા રહી, તેને માટે મને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થયો હવેજ મને જ્ઞાન થયું કે, આપણે આવક છીએ આવિકાનો ધર્મ શો છે ? આવિકાએ કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ? અને આવિકાનું કર્તવ્ય શું છે ? તે બધું મારા જાણવામા આવ્યું બહેન જમુના ! હું તને પણ મલાહ આપુ છું કે, તું પણ જ્ઞાનના કાકીની પાસે શિક્ષાની વાતો સાબળવા આવ તને પણ તેથી ઘણું લાભ થશે આપણે હજી ખરેખરા આવકજ થયા નથી આજકાલ ખરી આવિકાઓ કોઈજ હશે ઘણી આવિકાઓ તો નામનીજ આવિકા દરેવાય છે આજકાલ તો દેડે ઉપાત્રયે આટો મારી આવે, પર્વના દિવસમા પહેડે ચોઢે, અને કંઈકે કંઈ, ભાવડાની આગળ ઘી બોલાવી, જળયાત્રામા માથે ઝાગી લે, અને બીજા કોઈ પ્રસંગે રામણદીવો મગણદીવો લે, એટલે ભાવિક આવિકા થઈ ચુકી આથી કાંઈ આવિકાપણ આવતું નથી, આવિકા થવાની યોગ્યતા મેળવવાને ઘણું જાણવાનું, ઘણું સાબળવાનું છે, અને તે પ્રમાણે વર્તવાનું છે દેરે જવામા શો હેતુ છે ? પ્રભુના દર્શન કેવી ભાવનાથી કરવા જોઈએ ? દેવવંદના કેમ થાય ? અને જિવ પૂજા કેવી રીતે કરવી જોઈએ ? તે બધું આવિકાએ સારી રીતે જાણવાનું છે, અને તે હેતુપૂર્વક સમજવાનું છે વળી ઉપાત્રયે જઈને શું શું કરવું જોઈએ ? એ પણ જાણવું જોઈએ શુરને વંદના, સત્યાય કે ધ્યાન કરી તેમને મુજેથી

ઉપદેશ સાક્ષણવાનો છે આ બધું પોતાનું કર્તવ્ય બુદ્ધી જઈ દેરામાં અને ઉપાશ્રયમાં પણ પારત્રી કુચલી કરવી, કોઈની નિંદા કરવી, કોઈની ચેષ્ટા કરવી, કોઈની ચર્ચા કરવી, અને કોઈનો પક્ષપાત કરી અનીતિને ઉત્તેજન આપવું, તે આવકપુત્રીને કેવું ચરમ ભરેલું ? મને તો આનંદ દાદીના દહેવાથી ઘણું લાભ થયો છે મારા સ્વપણ મનને વશ રાખવાની અને હરેક બાબતમાં વિચાર કરવાની મારામાં થોડી થોડી શક્તિ આવતી જાય છે જમુના બહેન ! જે તું ત્યાં આવે તો તને પણ ઘણું લાભ થશે

અચળતા આર્વા વચન સાક્ષણી જમુના નારાયણ ઘણું બોલી—બહેન અચળ ! તારી જેમ મારે ભક્તિથી જનલુ નથી, તને તો આનંદાએ ખરેખરી ભમાવી લાગે છે આ દુનિયામાં જે આનંદ, સુખ, વિલાસ સોગંધ્યા, તેજ ખરું છે, બાકી બીજું કંઈ છેજ નહીં દેરા અને ઉપાશ્રયમાં કંઈપણ વળવાનું નથી તે બધી એક જાતની દુકાનો છે મત ઉપવાસ કરવા, તે મરીરને નાહક હાનિ કરવાનું છે વહિવ અને પૂજ્ય એવું કંઈ છેજ નહીં જે આપણને એક ગાળ આપે, તેને આપણે બે ગાળ શા માટે ન આપવી ? આપણને મદદ કરે, તેનો પક્ષપાત શા માટે ન કરવો ? પ્રેમનો સ્વભાવ આકરો હોય, અને વખતે તેનામં દુર્યુષ હોય તેથી કરીને શું થઈ ગયું ? તેની સોજાઈ ગરીબ ગોલી છે, નહુ દની સામે કંઈપણ જોતવું ન જોઈએ નહુ દ તો ગાળે આપે, હુમ્મ ચલાવે, અને વખતે મારે પણ ખરી, સોજાઈએ બધું સહન કરવાનું છે તને આવે વિપરીત બોધ કોણે આપ્યો ? જેણે તારા જેવી ભત્તી સ્ત્રી મગજ એક દિવસમાં ફેરવી દીધું, તો આનંદ કોઈ કામ

જુગારી સ્ત્રી લાગે છે તને જોઈને મને વધારે નિશ્ચય થાય છે કે, હું કદિપણ ભરમાઈ જવા માટે આનંદની પાત્રે આવીશ નહિ અમે તો ડાઁ ધરમ ણરમમા સમજતા નથી, તે પાત્ર લેતે તારે હોય, વિમાનનો ડાડીઓ ભયે તનેજ મળે, જેમની ભુદ્ધિ ભગમાઈ ગઈ હોય, તેવાઓજ ધર્મના ખોટા ઢોંગમા પડે છે, મને તો તે વાત ખીલકુલ પસંદ નથી કોઈ વાર હું દેરે કે ઉપાશ્રયે ભઉ છું, તે કોઈ તારા જેવાની સાથે પહેરી ઓઢીને ગમત કરવા અ-થવા નવીન જાતના કૌતુકે જોવા આવુ છું, ખીનુ કાઈ છેજ નહિ

જમુનાના આવા વચન સાંભળી, અચળ તો વિચાર માંજ પડી ગઈ તેના હૃદયમા થયું કે, જગતમા આવી સ્ત્રીઓ પણ હોય છે આવા વિચારવાળી નાસ્તિક નારીઓની સંગત કરવી તે વાજખી નથી, માટે હું તેને તરછોડી ર ન આપુ આવો વિચાર કરતા પાછો તેણીએ વિચાર કર્યો કે, આવા માણસોની સાથે માન રાખવુંજ સારૂ છે, તેને તરછોડવી તે પણ ઠીક નહિ હલકા વિચારના માણસોનું અપમાન પણ ન કરવું જોઈએ તેનાથી તો દૂરજ રહેવું સારૂ છે વળી તેના કર્મ તે બાણે આપણે તેને તરછોડી શામાટે હું ખાવવી જોઈએ ? આવું વિચારી અચળ કાઈ પણ જોતી નહિ જ્યારે અચળે કાઈ પણ મન આપ્યું ન હોય, એટલે જમુના પોતાની મેજેજ ચાલી ગઈ જમુનાના ગયા પછી અચળ ઉતાવળી ઉતાવળી લલિતાને ઘેર આવી ત્યાં આનંદ અને લલિતા તૈયાર થઈ બેઠા હતા, અને અ-ચળની રાહ જોતા હતા

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! તે પછી આ

નહ એ ચચળને પુછ્યુ, બેન ચચળ ? બે કે તુ વખત
સર આવી પહોચી છુ, પણ જરા વિલગ થયો છે, તેટલો
પણ વિલગ હવેથી ફરીવાર કરીશ નહિ કારણ કે થોડા વખ
તમા આપણે ઘણી વાર્તા કરવાની છે ચચળે કહ્યુ, આન દા
કાદી ! હુ તો ઘણીજ વહેલી આવવાની હતી, પણ એક બદલા
મને વળગવા આવી હતી આપણા પાડોશમા જમુના કરીને
મારી અને લલિતાની એક સહીયર છે, તે અજ્ઞાનતાથી એક
વાતમા મને ફસાવવાને આવી હતી, પણ પૂજ્ય કાદી ! તમારા
બોધથી મને તેના કુવિચારની જરા પણ અમર થઇ નથી
આટલુ કહ્યા પછી ચચળે પ્રેમ અને તેની લોભઇની બધી
વાત આન દાની આગળ કહી સંભળાવી પછી ચચળે વિ
નયથી ફરીવાર જણાવ્યુ, આન દા કાદી ! મને આશ્ચર્ય થાય
છે કે, જમુનાને એ ઘણુ મમળવા માદી, તથાપિ તેના મ
નમા કાંઇ પણ અસર ન થઇ, તેનુ શુ કારણ હશે ?

આન દાએ આન દથી જણાવ્યુ, બહેનો ! આપણા
તો ! શાસ્ત્રમા દરેક વાત જણાવેલી છે આવક કુળમા જન્મ
લેવાલી, અને ખોટા આડબર કરવાથી અને અવિ
કાપણનો દેખાવ કરવાથી કાંઇ આવિકાપણ પ્રાપ્ત થતુ
નથી ઘણીજ આવિકાઓ ઘરમા પોતાનો આવક ધર્મ છતા
મિથ્યાત્વથી મલિન થયેની હોય છે કેટલીએક તો હુ
દયમા બુદ્ધિ ભાવ રાખી, ઉપરથી દેખાવની ખાતર આવિકા
થઇને ફરનારી હોય છે તેવી આવિકાઓ દેરે જાય, ઉ
પાશ્રયે જાય, અને કોઇ કોઇ મોટા પર્વમા વત ઉપવાસ
ડરે, તોપણ તેના હૃદયમા જૈન ધર્મની દ્રઢતા હોતી નથી
કેટલીએક તો જૈન ધર્મની બધી જાતની ક્રિયા કરતી હોય,
તથાપિ તે ક્રિયાનો ગો હેતુ ? તે વિષે કાંઇ પણ જા

પુત્રી નથી બહેન લલિતા અને ચચળ ! તમે ધ્યાન દપને સાળજને તે વિષે તમારી આગળ મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ કહું છું આપણા શાસ્ત્રમા જે કાંઈ કહ્યું હોય, તેથી વિપરીત રીતે માનવું, તે મિથ્યાત્વ કહેવાય છે જે દેવમા દેવપણના ગુણ ન હોય, તેને દેવ માનવા, એ અધકારમા પ્રકાશ માનવા જેવું છે જે શુરમા શુરપણના ગુણ ન હોય, તેને શુર માનવા, તે લીંબડીના ઝાડને આગો ગણવા જેવું છે જેમા જીવ હિંસા થતી હોય, તેવા અધર્મને ધર્મ કહેવાની બુદ્ધિ ગખની, તે સર્પને પુંપડી માળારૂપ માનવા જેવું છે આવી માન્યતાનું નામજ મિથ્યાત્વ છે આ મિથ્યાત્વના પાંચ ભેદ છે, તેમના નામ ૧ આભિચ્છદિક, ૨ અનાભિચ્છદિક, ૩ આભિનિવેશિક, ૪ માશયિક, અને ૫ અનાસોગિક એવા નામ છે જે પુરૂષ વા મ્હી કુશાન્ત્ર ભણીને કુદેવ, કુચુડ અને કુધર્મ ઉપર દ્રઢ આસ્થા રાખે, અને મનમા ભરે છે, જે મારા સમજવામા આવ્યું છે, તેજ સત્ય છે, બાકી બીજાઓ સમજ્યા છે, તે સત્ય નથી આવેા દુરાચરુ રાખી, માયા બુદ્ધાની પરિક્ષા કરવાનો પત્તુ વિચાર લાવે નહિ, આ મિથ્યાત્વ તે પહેલું આભિચ્છદિક મિથ્યાત્વ છે અન્ય મતવાળાઓમાજ આ મિથ્યાત્વ જોવામા આવે છે જે બધા ધર્મને મારા માને, અને બધા ધર્મથી પત્તુ આત્માનું કસ્યાણુ થાય છે, એમ નિર્ણય કરી, સર્વ ધર્મના દેવ, અને શુરને પગે લાગે, અને સત્ય અસત્ય કાંઈ જોવે નહિ, તે બીજું અનાભિચ્છદિક મિથ્યાત્વ કહેવાય છે આવા લોકો જ્ઞાનતાવાળા હોય છે તેમને અમૃત અને જર ઉપર સગ્મી બુદ્ધિ હોય છે જે બાળી કરીને બુદ્ધ બોલે, પોતે ખરેખર બુદ્ધ થઈ હોય, તેપણ દુરાચરુથી તે બુદ્ધ કબુલ ન કરે, વળી મનકલ્પિત નહારી શુદ્ધિઓ

ઠરી પોતાના મનમાં માનેલા મતને જોડી રીતે સાબીત કરવાને મથન કરે, કહિ વાદવિવાદમાં હારી જાય, તેપણ પોતાનો દુરાગ્રહ છોડે નહિ, તે ત્રીણુ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ કહેવાય છે આ મિથ્યાત્વ પ્રાપ્ત કરીને જે પોતે જૈન છતાં, જેન મનને વિપરીત રીતે કહેનાશ હોય, તેઓ માં પણ હોય છે દેવ, ગુરુ અને ધર્મમાં સત્ય શું હશે ? “આ સત્ય હશે કે આ ?” એમ જેને સશય બુદ્ધિ વધ્યા કરે, તે યોગ્ય આશયિક મિથ્યાત્વ કહેવાય છે જેનામાં આવું મિથ્યાત્વ હોય, તે ધર્મ મળી સર્વ બાળતોમાં મગયજ રાખના કરે છે, અને તે કહિ પણ નિશ્ચય ઉપર આવી શકતા નથી જેઓને ધર્મ અને અધર્મ શું છે ? એવું કાંઈપણ ભાનજ હોતું નથી, અને સસારની ખટપટ ઉપર વધારે પ્રીતિ રાખના કરે, તે પાંચમું અનાલોગિક મિથ્યાત્વ કહેવાય છે આ મિથ્યાત્વને લઈ લવને ધર્મની ક્રિયાઓમાં, અને ધર્મ મળી કાર્યોમાં પ્રીતિજ થતી નથી

મિય બહેનો ! આ છેલ્લું અનાલોગ મિથ્યાત્વ તમારી બહેનપણી જમુનામાં હોયુ જોઈએ બહેન ચચળ ? તે એને જેમ જેમ ઘણું સમજવા માડયું, તેમ તેમ તેને તે વિપરીત રૂપે ભાસવા લાગ્યું હશે અનાલોગ મિથ્યાત્વ વાળી આવિઝા પૂર્વના પુણ્ય વિના કહિપણ ધર્મની ઉપાસક થતી નથી તે હમેશા ધર્મના

નથી તે લે કૌતુક

પેહેરવા એ ને કા

ધર્મના સ્વ

આવી

સખધ જોડવો નહિ તેની સગત કરવાથી વળતે આ-
પણુમા તેણીની ખરાબ અસર થઈ જાય છે કદિ અસર
ન થાય તો, બીજા લોકોને આપણી ઉપર ખોટા વિચાર
આવે છે માટે જાહેરના તમે મારા આ અક્ષરને તમારા હૃ-
દયમા કોતરી રાખજો કદિપણુ તે અનાભોગ મિથ્યાત્ન
વાળી આવિકાની સગત કરશે નહિ તેવી સ્ત્રીઓની
સગતમા પડવાથી આપણી ધર્મ ઉપરની આસ્તાને ધ-
ક્કો લાગે છે આપણા વિચારમા પણ તેણીના જેવો
નાસ્તિક લાવ ઉત્પન્ન થાય છે " સગત તેવી અમર "
એ કહેવત યથાર્થ છે સારી સોજત અને નહારી સોજ
તને માટે એક વિદ્વાને દાખલો આપ્યો છે કે, " કોઈ
પણુ માણુમ પોતાના મસ્તક ઉપર સુતરનો એકલો તાત
ત્રો ગળવાને ઇચ્છતુ નથી, પણુ જ્યારે તે તાતણુને
પુખ્ત જેવી સારી વસ્તુનો સગ થાય છે, એટલે તેને પુખ્તના
હારની સાથે સર્વ લોકો પોતાના મસ્તકપર ધારણ કરે છે,
એ સારી સગતનો પ્રભાવ છે જો સુતરને તાતણુ પુખ્તની
સોજત ન કરી હોત, તો તેને કોઈ પણુ માથાપર ચડાવત
નહિ, તેમ કંઠમા ધારણ કરત નહિ " તે દાખલા ઉપરથી
એમ સાબીત થયુ કે, સારી સોજત કરવાથી સાફ રૂબ
મળે છે નહારી સોજતને માટે પણુ એક દાખલો આપ્યો
છે કે, મિથ્યાત્વી લોકો ખાટલામા માકડ પડે, એટલે તે
માકડને દૂર કરવા માટે ખાટલાની ઉપર દડાના ધા કરી,
ખાટલાને ખ ખેરે છે આમા જે ખાટલો છે, તે નિર્દોષ
છે, તે કાંઈ તેની ઉપર સુનારને કરડતો નથી, તેમ કાંઈ
બીજુ દુ ખ આપતો નથી, તથાપિ તેની ઉપર દડાના ધા
પડે છે, અને તેને પછાડવો પડે છે, તેનુ શુ કારણ છે ?
બીજુ કાંઈ નહિ, માકડની નહારી સોજત કરવાનુ એ નહાક

કુળ ખાટલાને લોગવનુ મટે છે જાહેનો ! આ બંને દાખલા ઉપરથી તમારે સારી અને નકારી સેજતના કેવા કુળ મળે છે ? તે જાણવાનું છે

ધર્મદાસ ચેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! આ પ્રમાણે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતાને અને તેની સખી ચંચળને જોધ આપે છે આનંદ કહે છે—હે પુત્રી ! હવે આપણે મૂળ વાતને પાછી ચલાવીએ આ જોધ આપવાનો હેતુ તમારી ધાર્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ થવાને મટે છે હવે તમને સામાજિક સ્થિતિમાં શુદ્ધ મર્યાદા રાખવાને માટે દેવતાઓએ સૂચનાઓ આપી, તે જરાબર ધ્યાનમાં રાખજો કેાઈ વાર આપણે ઘેર કેાઈ મોટું માણસ આવે, ત્યારે તેમને આપણે ઉભા થઈને માન તથા આમન આપવું તેમને બેસાડીને બેસવું, અને તેમના સુખના સમાચાર પુછવા તે માણસ જો આપણા પ્રસંગમાં એકવાર આરેવ હોય, તો તેની સાથે સારી રીતે વાતચિત કરવી, નહિ તો જોટલું તે કહે, તેનો ઉત્તર આપવો અબળવ્યા મોટા માણસની સાથે છુન્ધી વાતચિત ન કરવી, અને જ્યાં સુધી તે પોતાની મેળે વાત કર્યા કરતા હોય, ત્યાં સુધી જરૂર વિના વચમાં બોલવું નહિ, પણ પ્રીતિથી સાંભળવું, અને જ્યારે તે વાત કરી રહે, ત્યારે તેમને હું ખ ન લાગે, તેમ ઘટે તેનું થેડું બોલવું, અને તેને વિવેક ખાતર પ્રેમ દેખાડવો જો તે માણસ જોઈ દિવસ આપણે ઘેર આવતું હોય, તો તેને પોતાના આ વખત કારણ પુછવું જો આપણાથી બની શકે તેમ હોય, તો તેમાં ઘટતી મદદ કરવી, અને જો આપણાથી બને તેવું ન હોય, તો પ્રથમ સમા માગી, આપણી અશક્તિ તેમને જણાવી દેવી કારણ કે જો એમ ન જણાવીએ,

તો તે માણસ આપણા ઉપર ભરોસો રાખી તે કામને માટે બીજી રીતે ઉપમ કર્યા વિના બેસી રહે, અને પોતાના કામનું નુકશાન મહન કરે ત્યારે તે બધ, ત્યારે તેમને યોગ્યતા પ્રમાણે 'ધરના બારણા સુધી વિદાય કરવા જવું કહિ જો કોઈ સાધાણું માણસ હોય, તોંપણુ તેના ઘટે તેવો સત્કાર કરવો દરેક માણસ આપણે ઘેર આવે, ત્યારે તેને ' આવો ' અને ' આવજો ' એ શબ્દો કહેવાને કહિ પણ ચુકવું નહિ મોટું માણસ આવે, તેને ' પધારો ' અને ' પધારજો ' એવા શબ્દ કહેવા કોઈ પણ માણસ આપણે ઘેરથી જાય, ત્યારે કોઈ પણ કારણથી હાસ્ય કરવું નહિ આપણે કહિ બીજા કારણથી હાસ્ય હોઈએ, પણ તે માણસને વહેમ પડી જાય છે, અને તેથી તેનું દિલ દુ ખાય છે, તે સાથે આપણું હૃદયપણું જણાય છે, તેથી તેવે વખતે હસવાની ટેવ ન રાખવી, તથા ધરના માણસોને પણ સાવધ કરી રાખવા, તેમજ પાછળથી તે જવા માણસની નિદા પણ ન કરવી

હો દીકરી ! બીજી એક વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે, આ સંસારમાં સર્વનું જીવન આહાર પાણી ઉપર છે, તેથી તે જાળત જે જે સૂચના કરવાની છે, તે તું યાદ રાખજે આ શરીરરૂપ યત્રને ચલાવવાની અન્ન અને જળ એ બેજ કળ છે, તે બેનેની ઉપર આપણા ગરીરનો બધો આધાર છે 'અન્ન જળ વિના આ શરીરરૂપ યત્ર ચાલી શકતું નથી, તેથી તેને જેમ ઘટે તેમ અન્ન જળ આપવું, એ દરેક જીવનું કામ છે વળી આટલું યાદ રાખજો કે, ખાવાપીવાથી જેમ ગરીર ટકે છે, તેમ નિયમ વગર ખાવાપીવાથી શરીરનો નાશ પણ થાય છે, માટે એ વિષે વ

ધારે બારીકીથી જાણવાનું છે બહેનો ! મેં આટલા દિવસ મા તે સબ ધી ને કે કાઈ કહ્યું હશે બહેન લલિતા ! તારે માટે તો મને તે વિષે પૂર્ણ ખાતરી પણ છે, તથાપિ હજી તારી બાળબુદ્ધિ છે, તેથી તે વિષેના સાધારણ નિયમ હું તને કહું છું, તે એક ચિત્તે સામજીને બહેનો ! જો આપણા ઘરની સ્થિતિ સારી હોય, અથવા આપણી કેમ વેપારી હોવાથી પરદેશના વહીવાતોની સાથે વિશેષ વેપાર નોડાયો હોય તો, આપણા ઘરમા રસોઈમા હોય છે, તે રસોઈ કરનારો 'માણસ કેવો હોવો જોઈએ ? તે લક્ષ્યપૂર્વક સામજીવાનું જ તે રસોઈએ છેક જુવાન તેમ છેક ઘરડો ન હોવો જોઈએ, કારણ કે જુવાન રસોઈએ હોય, તેની બુદ્ધિ ઠરેલી હોતી નથી, કારણ કે જે માણસની વય ત્રીશથી ચાળીશ વર્ષ સુધીની હોય, તેની બુદ્ધિ ઠરેલી અને પરિપક્વ હોય છે, તેથી નીચેની જેમ જેમ નાની વય હોય, તેમ તેમ બુદ્ધિ ઉછાછળી હોય છે જે લોકો જન્મથી મરણ સુધી કોઈ કર્મને યોગે મદ બુદ્ધિના છે, છતાં તે પણ તેટલી વયે તેમના પ્રમાણમા પાકી બુદ્ધિવાળા થાય છે, તેથી જુવાન વયનો અને પાકી બુદ્ધિ વગરનો માણસ રસોઈમા રાખ્યો હોય, તો તે પ્રથમ તે ઓછી બુદ્ધિનો, ચ ચળ ચિત્તવાળો તથા ઉતાવળીયો હોય છે, તેમજ વિષયની વાસનાવાળો હોવાથી સદા અસ્થિર મનનો રહે છે તેવો માણસ વખતે ચ ચળતાના દોષને લઈ રસોઈની સામગ્રીમા બીગડ કરે છે, તેમજ આપણા ઘરમા રસોઈના પદાર્થોમા હુમેશા તુકસાની કરે છે, તેવો માણસ વખતે બરાબર રસોઈની બધી સામગ્રી જાણતો પણ ન હોય, અને કદિ જાણતો હોય, તો તેની બરાબર કેળવણીથી થતા લભ તથા ખેરલાસને જાણતો ન હોય, કદિ તે પણ જાણતો

હોય, પણ તેની વય નાની હોવાથી ઝરાઝર અનુભવ પણ તેને ન હોય બહેનો ! છેક વૃદ્ધ વયના રસોઈયાને રાખવાથી ઘણી હાનિ થાય છે તે વૃદ્ધ અવસ્થાને લઈને ક્ષીણ બળવાળો હોય છે, તેથી તેને વારવાર ઉઠવા બેસવામા આજસ થાય છે તે આજસને લઈ પાકના પદાર્થોમા યોગ્ય સમયે મશાલા વિગેરે નાખી શકતો નથી, તેથી પાક બગડે છે, વળી ફરીવાર ઉઠવાની આજસને લઈ, તે પાક ઝરાઝર થયો ન હોય, તોપણ કાચો પાકો નીચે ઉતારી નાખે છે વળી ઘરડા માણસને પ્રાચે કરીને વિસરી જવાની ટેવ હોય છે તેથી ઘણી વાર તે જરૂરના લૂણ વિગેરે પદાર્થો નાખવા ચુકી જાય છે તેથી કરીને પાકનો સ્વાદ બગડે છે તેની ગફલતને લઈને ઘણીવાર રસોઈના પદાર્થો વધારે ખારા, વધારે તીખા, કોઈવાર કાચાપાકા અને કોઈવાર દાઢી ગયેલા થાય છે વળી વૃદ્ધ વયના રસોઈઆમા અદ્ય બળ હોવાથી, તેની રસોઈમા ઝરાઝર સ્વાદ આવતો નથી, સુરમા જેવા પદાર્થને ઝરાઝર પકાવી ભાગી શકતો નથી, અને રોટલીઓ વધારે બળથી ઢુપી સારી સ્વાદવાળી કરી શકતો નથી વળી તે વૃદ્ધ રસોઈો ઉઠવાની આજસને લઈને થુક, લીટ વિગેરે નાખવાને પાકશાળાની બહાર જતો નથી, એટલે તે રસોઈમા ગદકી કરે છે વળી ધુમાડા વિગેરેના કારણથી તેનું નાક વારવાર ગળ્યા કરે છે, અને તેથી રસોઈના પદાર્થોમા પણ વખતે તેનો મળ પડ્યા કરે છે કોઈ વાર જો તે રસોઈની ચીજને ઉઘાડીને જુએ તો, તેમા તેની ભાજ પણ પડી જાય છે આવા કેટલાએક કારણોથી પાકશાળાની પવિત્રતા જળવાતી નથી, અને સ્વચ્છતા રહેતી નથી.

બહેનો ! આથી કરીને છેક વૃદ્ધ થયેલા રસોઈાને કદિ

પણ રાખવો નહિ તેમજ જેને કોઠ, દમ, ઉદરરોગ, ઘા
દી, છાતીના રોગ, રક્તપિત્ત, ત્વચા, ગરમી અથવા ફાડ
ગરમી વિગેરે મોટા બચકર રોગ થયા હોય, તેવા રોગી
માણુસને કહિ પણ રસોઈના કામમા રાખવો નહિ તે
શિવાય દેહસા વિગેરે વામુના રોગવાળાને અને બનતા સુધી
બીજા પણ રોગવાળાને રાખવો નહિ પુત્રી ! મુખ્ય રીતે
તો તે રસોઈ આવકધર્મને માનનારો રાખવો કહિ તેવો
ન મળે તો બીજાને રાખવો, પણ તેને આપણા જેન આ
ચારની સૂચના આપવી તે કહિ પણ અબક્ષ્ય એવા પદાર્થો
આપણા રસોઈમા પોતાને માટે બનારે નહિ, તે વિષે પૂરતું
ધ્યાન આપવું આથી કરીને જ્યાં સુધી આવક રસોઈઓ
મળે, ત્યાં સુધી બીજા ધર્મના માણુસને રસોઈમા રાખવો
નહિ શકિને ! આપણું શાસ્ત્રે, ત્યાં સુધી તો રસોઈના કા
મમા પુરૂષને બહાર કોઈ ચતુર સ્ત્રીને કે ગરીબ આવિઝાને
રાખવી, જેથી ઠગીને આપણા આવકનો આચાર જળવાઈ
રહે જ આપણા ધરના બીજા નોકરોની પક્ષિમા રસોઈની
નોકરી કરનારને ગણવો નહિ, બધા નોકરો કરતા તેને
ઉચ્ચ દરજ્જાનો નોકર ગણવો, અને તેના પ્રમાણુમા તેનો
વિશ્વાસ રાખવો વગી લોભી, બ્યભિચારી, ચોર તથા પ
દાર્યની અધિક લાલસાવાળા માણુસને રસોઈઆની નોકરીમા
રાખવો નહિ કારણ કે તેવો માણુસ કોઈ વાર માણુ લે
વાને ચુકતો નથી સ્વધર્મે આવનારો, રસોઈના સારા અ
નુભવવાળો, આખા દિવસ પ્રસન્ન ચિત્તવાળો, કદેલા મનનો,
શાંત અને પરિતાપ વગરનો રસોઈઓ એટ ગણાય છે
તેથી જાતના પુરૂષને અથવા તેવાજ ગુણુની સ્ત્રીને રસોઈના
કામમા રાખવી

બહેનો ! જો આપણી સ્થિતિ રસોઈઓ રાખવા જેવી ન હોય તો, આપણી જાતે રસોઈનું કામ કરવું પડે, તેથી તે વિષે જે હું કહું, તે સાવધાનપણે માલખે. કદિ રસોઈઓ રાખવાની શક્તિ હોય, તોપણ રાધનાનું કામ આપણે જાણવું જોઈએ દરેક સ્ત્રીએ, રસોઈ કરવાનું શિક્ષણ પુરું રીતે મેળવવાનું છે બહેન લલિતા ! મેં તને તે શિક્ષણ સારી રીતે આપ્યું છે, અને તે સંપાદન પણ કર્યું છે, તથાપિ તેમાં કેટલીએક સુચના ફરીવાર આપુ, તે ધ્યાનમાં રાખજે પ્રથમ રસોઈ કરવાની જગા ઘણી સ્વચ્છ રાખવી તેવીજ પાઠશાળા પણ વધારે યોગ્ય રાખવી રસોડાની ઉપરની જગાને માટે વધારે કાળજી રાખવી, કારણ કે, ઘણે ભાગે રસોઈના પાત્રો ઉઘાડા રહે છે, અને તેથી કરીને તેમાં જીવજંતુ પડવાનો વધારે સંભવ છે, માટે ઉપરના ભાગમાં ચદરવો વિગેરે બાંધવાની ગોઠવણ કરવી હમેશાં વાળી યોગ્યીને માફ રાખવું રસોઈમાં કેટલાએક પદાર્થો અર્ધા પાકે, ત્યાં સુધી ઢકાતા નથી, અને કેટલાએક તો આખર સુધી પણ ઢકતા નથી, તેથી તેમાં જીવજંતુ, કચરો વિગેરે કાઢી પણ ન પડે, તેને માટે સારી યોજના કરી જોઈએ હમેશાં એક વાસની સાથે કોમળ સળીવાળી સાવણી બાંધી, તેના વતી ઉપરના ભાગને માફ કરવો, તે પછી રાધવાના કામનો આરંભ કરવો. ઘણું કરીને તેવી જગ્યામાં કરોળીયા વિગેરેના જાળા થાય છે, તથા તે જાળામાં ઉડતા અથવા તો બીજાં જીણાં જીણાં અથવા મોટા જીવ જંતુ ભરાયલા મરી ગયેલા હોય છે, અથવા જીવતા પણ હોય છે, તે વખતે પવનથી અથવા ચુલાના અગ્નિની જ્વાળાથી નીચેના ઉઘાડા પદાર્થોમાં પડે છે, તેથી કરીને કોઈ ઝેરી જીવને લઈ વખતે કોઈના જીવનું જોખમ થાય છે, કદિ થોડાં ઝેરવાળા જીવ પડે તો મૃત્યુ ન

થાય, પણ તે રસોઈ ખાનાર અવશ્ય રોગી થાય છે એટલું જ નહિ, પણ આપણા આચરકને તેથી જીવહિસાનું પાપ લાગે છે જ્યારે રાધવાની સરૂઆત કરવી હોય, ત્યારે રાધવાના દરેક કામ બરાબર તપાસીને ચુલા ઉપર મુકવા, તે પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે રાત્રે સાફ કરીને તે વાસણો ઉંધા મુકી રાખવા, તથાપિ રાધવા અગાઉ તેને બરાબર તપાસી જોવા આપણા ધર્મમાં શુદ્ધરથ ધર્મને માટે એવી સૂચના છે કે, દરેક પાત્ર કે પદાર્થ જતનાથી પુન્યા વગર વાપરવા નહિ

બહેનો ! બીજી એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે, જે ચીજ રાધવાની હોય, તેને બરાબર તપાસવી રાધવાના દાણા કે લોટ બરાબર જોઈ લેવો વખતે તેમ ન કરવાથી અનાજમાં કીડી, ધનેશ અથવા એક વિગેરે રહી જાય, તો આપણને જીવહિસાનું પાપ લાગે, એટલું જ નહિ પણ તે જો ખાવામાં આવે, તો કેટલાએક રોગ ઉત્પન્ન થાય ॥ કહિ જો તેવા જીવ, પછી જોવામાં આવે તો મુશ-જમનારાને ખેદ થાય છે, અને તેમને મોટી આશ્ચર્યજ્ઞા લેવી પડે ॥ વખતે રાધવાનું કામ બીજાને આપ્યું હોય, તો પણ આપણે તે વિષે બધી જાતની ચોકસી રાખી તેમાં ગફલત કરવાથી આલોક અને પરલોકમાં હાનિ થાય છે આપણા જીવનનો આધાર સોજન ઉપર છે, તો જો તેમાં કંઈપણ ગફલત થાય, તો સોજન કરનારને વખતે મોટી હાનિ થઈ જાય છે, અને જીવહિસા થાય, તો નન જીવની વિરોધનાનું મહાપાપ લાગે છે બહેનો ! શુદ્ધતા સર્વ કામ કાજમાં સીને પ્રધાનપણું છે સર્વ જાતની મુશડતા રાખવી અને રખાવવી, એ બેસાઓનું જ કામ છે તેથી કરીને શ્રી મરની દેવી કહેવાય છે

આ વખતે ચ ચળ વચમા બોલી—અન દા કાકી ! રા-
 ધવાને લગતો તમે જે બોધ આપ્યો, તે ઘણોજ ઉપયોગી
 છે આપણા પાઠાશના એક રમણીબાઈ રહે છે, તેનામા
 એવીજ સુઘડતા છે. હું મણીવાર તેને ઘેર જાઉં છું, ત્યારે
 તેનું રસોડું ઘણું સ્વચ્છ બેવામા આવે છે તે બાઈ ચોકો
 પાટલો વિગેરે ઘણી સફાઈથી કરે છે તે જાતે પ્રાદક્ષણ છે,
 તેથી તેનામા ઘણો સારો આચાર છે આપણી આવક કો-
 મમા એવો આચાર કોઈને ઘેરજ બેવામા આવે છે ઘણી
 શ્રાવિકાઓ તો એમજ સમજે છે કે, આપણે વાણીયાને
 વધારે આચાર હોય નહિ જે પ્રાદક્ષણ કે મહેત્વરી હોય,
 તેઓનેજ આચાર રાખવો જોઈએ આવકને તો જતના રા-
 ખવી, આચાર રાખવાની કાંઈ જરૂર નથી આવા વિચારથી
 કેટલીએક શ્રાવિકાના રસોડા ઘણા ગદા રહે છે તે રમણી
 બાઈનું રસોડું ઘણું સ્વચ્છ અને સુઘડ છે તેમ વળી
 તેની રાધવાની સુઘડતા પણ ઘણી સારી છે કાકી ! એક
 વખત હું તેને ઘેર ગઈ હતી, ત્યારે તેણી રસોઈ કરવી
 હતી, તે વખતે પાઠાશના રનેહને લઈ તેણીએ મને કહ્યું
 કે, ચ ચળ ! આજે મેં સેવનું ખાદ્ય શાક કર્યું છે, તે જરા
 આખી જો પછી મેં તેનું ગધેલું શાક આપ્યું, એટલે
 મને ઘણોજ સ્વાદ આવ્યો, પછી બીજું વધારે માગના
 મેં પુછ્યું કે, રમણી પ્રુઈ ! આ શાક શેનું છે ? તેણે કહ્યું,
 તે સેવનું શાક છે, અને તેમા સૂરણ નાખ્યું છે તે વખતે
 મેં કહ્યું રમણી પ્રુઈ ! અમારે આવકને તો સૂરણ ખપે નહિ,
 પણ તમારા શાકમા એટલો બધો સ્વાદ છે કે, તે ખાવાની
 ઇચ્છા થાય છે પછી મેં બીજું વિશેષ શાક લઈને ખા-
 યું હતું

આ વિષે તારે ભરાબર ધ્યાન આપવાનું છે તે આવકે થઇને સૂરણનું ભક્ષણ કર્યું, તે તારી ઓઢી જીલ થઈ છે વડના, પીપરના અને ઉબરાદિકના કૂળ અભક્ષ્ય છે તે કૂળમા ઘણા ઝીણા છવજ તુ ઉત્પન્ન થાય છે વળી મદિરા, માસ, મધ, અને માખણ આ ચારે વિગય ગણાય છે, તેનાથી અન્ય ત વિકાર ઉત્પન્ન થવાથી તેને વિગય કહે છે આ નવ જાતના અભક્ષ્ય ગણાય છે મદિરા અને માસ એ બનેમા જે દોષો છે, તેનું તો વર્ણન થઈ ચકે તેમ નથી આઠમું અભક્ષ્ય જે માખણ છે, તેમા પણ અનેક જાતના દોષ છે છાશમાથી બાહેર કાઢેલા માખણમા જે ઘડી વાર પછી તરતજ ઝીણું છવ તેના જેવા રંગના ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી આપણા જૈન શાસ્ત્રમા લખ્યું છે કે, છાશમાથી બાહેર કાઢેલા માખણને તત્કાળ અગ્નિ ઉપર તાવી નાખવું, અને તે પછી ગળીને તેના ઉપયોગ કરવો બહેનો ! અહિ તમારે યાદ રાખવું કે, ઘી, તેવ જેવા પદાર્થો ગાંધા વિના કઠિપણ વાપરવા નહિ તેવા પદાર્થોમા માખી, કસારી, મચ્છર વિગેરે છવ તથા તેના અવયવ પડેલા હોય છે તે જો ખાવામા આવે તો હાનિ થાય છે તેમજ મનમા વહેમ રહ્યા કરે છે, માટે તે પદાર્થો ગળીનેજ વાપરવા નવમું અભક્ષ્ય મધ છે તમે જાણો છા કે, અનેક છવનો ઘાત કરવાથી મધની ઉત્પત્તિ છે, અને તે માખીઓના મુખની લાળ છે, માટે તે ખાવામા દુગ છ ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી તેના ભક્ષણમા પર લોક અને આ લોકની વિરુદ્ધના યજ્ઞા દોષ રહેવા છે દરામું અભક્ષ્ય બરફ છે બરફના પિંડમા અમખ્ય અપકાય છવો રહે છે વળી તે ખાવાથી શરીરમા પણ હાનિ થાય છે બરફ ચેનનાને મદ કરનાર અને શરદીને ઉત્પન્ન કરનાર છે આગીવારમું અભક્ષ્ય અશીલુ વિગેરે જેરી પદાર્થો છે

ઝેરી વસ્તુ ખાવાથી પેટના કરમીયા, ગ ડોળા વિગેરે ભૂવ
મરી જાય છે તેમજ તેનાથી ચેતના મુઝાય છે, અને વ
ખતે કાયમની કુટેવ થઈ પડે છે, તો શરીરને મોટી હાની
ઉત્પન્ન કરે છે ખારમુ અલક્ષ્ય, આકાશમાથી પડતા
કરા છે સર્વ જાતની કાચી માટી, એ તેરમુ અલક્ષ્ય છે
કાચી માટી સચિત્ત હોવાથી, તેમા જાત જાતના અસખ્ય
ભૂવો ઉત્પન્ન થાય છે ચૌદમુ અલક્ષ્ય રાત્રિ લોજન છે
રાત્રિએ લોજન કરવાથી અનેક ભૂવની હિસા થઈ જાય
છે, તેમજ કોઈ ઝેરી ભૂવ આવવાથી મૃત્યુ પણ થાય છે,
તેથી એ રાત્રિ લોજન આ લોક અને પરલોકમા હુ ખાઉ
કારણ છે રાત્રે જમવાથી જો કોઈ પણ ભૂવ આહારમા
પડે, તો શરીરને મોટી હાની થાય છે વૈદક શાસ્ત્રના નિ
યમ પ્રમાણે પણ તેમાથી મોટા રોગ થઈ પડે છે તે વિષે
આ પ્રમાણે લખે છે —

મેઘાં પિપીલિકાં હંતિ યૂકા કુર્યાં જ્વલોદરમ્ ।

કુરુતે મક્ષિકા વાંતિ કુષ્ટરોગ ચ કોલિકા ॥ ૧ ॥

કટકો દારુ સ્વદ ચ વિતનોતિ ગલગ્ન્યથામ્ ।

વ્યજનાં તર્નિપતિત સ્તાલુ વિધ્યતિ દૃશ્વિકઃ ॥ ૨ ॥

વિલમ્બથ ગલે વાલ સ્વરભગાય જાયતે ।

ઇત્યા દયો દુષ્ટદોષાઃ સર્વેષાં નિશ્ચિ મોજને ॥ ૩ ॥

ખહેન ચ ચગ ! આ ૭લોકના અર્થને મળતી એક
કવિતા છે, તે યાદ કરી લેજે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—શ્રાવિકાઓ ! તે વખતે આન-
દાએ રાત્રિ લોજનને માટે નીચે પ્રમાણે કવિતા કહી હતી —

કવિતા

(એ મહિને નવ જઈએ પિયુ પરદેગમા એ ગગ.)

રજની લોજન સજી ક્ય છે નવ કહે—એ ૧
 રાતે જમતા જતુ પડ્યે પાનમા,
 તેથી લાગે જમતાશને પાપને,
 પાપ થતા નવ મચવાયે ભવની દયા,
 જિન વાળીને તેવી થય ઉઘાપ ને
 રજની ભોજન મજની ક્યારે નવ કહે। ૧

દીડી ગાયે શુષમા મનિ લોપાય છે,
 જુ આપેલી ગગ જલોર થાય ને,
 વમન ડગે માખી શુષમા પેમતા,
 મકડી ખાતા કોઠ સગીર થાય ને
 રજની ભોજન મજની ક્યારે નવ કહે। ૨

દાગે પીડા કરે ગગમા અતિ ઘણી,
 વાંછી તાજી વીંધે પીડાકાર ને,
 સરનો જગ કરે છે વાળ શુણે પડ્યો,
 પીડા તેથી થાયે પ્રનટ પ્રસારને
 રજની ભોજન મજની ક્યારે નવ કહે। ૩

હસ અને કેમવની કથા ગવાય છે,
 રાત્રિ ભોજનપર છે તે દ્રણત ને,
 શ્રવણ વરીને મનપર ધરને પ્રીતથી,
 એ મતથી જન પામે પુણ્ય મહત ને
 રજની ભોજન સજની ક્યારે નવ કહે। ૪

વળી રાત્રી લોજન કરનારા મનુષ્યો ધુવડ, ડાગડો, બીયાડી, ગીધ, હરણ, સુઅર, સર્પ, વીંછી, અને ઘોની યોનિઓમાં અવતરે છે.

પદરમુ અભક્ષ્ય બહુ ખીજવાળા કુળ છે જેમાં ગર્ભ થોડો હોય અને ખીજ બહુ હોય તે જેવા કે પટ્ટાળ, ખનખન, વિગેરે જાતના કુળ એ ગંધા બહુ ખીજ ગણાય છે તેમજ અભક્ષ્ય દ્વિજ છે જેની એ દાળ થઈ જાય, તેમજ ઘાણીમાં પીવવાથી જેમાંથી તેલ નીકળે નહિ, એવા મર્વ ધાન્ય દ્વિજ કહેવાય છે એ દ્વિજને કાચુ દહીં, દધ કે છાસની સાથે મેળવીને જમવું નહિ તે દહીં દધને જરમ કર્યા પછી દ્વિજની સાથે મેળવવામાં નોય નવી અદારમુ અભક્ષ્ય મર્વ જાતના રીંગણા છે તે બહુખીજ હોવાથી તેની અદાર ત્રમણવ ઉત્પન્ન થાય છે તે માથે તે ડામને અને નિદાને વધારનારા તથા બુદ્ધિને જડ કરનારા છે એજાળીગમુ અભક્ષ્ય તુરુ કુળ છે એ તુરુ કુળમાં જાણુ, પીલુ તથા અતિ કોમળ ફળનો સમાવેશ થાય છે જે કુળમાં કેટલી દેવાનો નકામો ભાગ વધારે હોય, તે ગંધા તુરુ કુળ ગણાય છે વીશમુ અભક્ષ્ય અભક્ષ્ય કુળ છે જે કુળનું નામ કોડના અભક્ષ્યમાં નોય, તવા જે કોડના ખાવાના ન આવ્યું હોય, તે ગંધા અભક્ષ્ય કુળ કહેવાય છે એડીશમુ અભક્ષ્ય અવિતરમ કહેવાય છે જે વસ્તુનો કાગ પુરો થઈ જાયો હોય, તેમજ સ્વાદ બદલાઈ જાયો હોય, અને જેમાંથી દુર્ગંધ નીકળવી શરૂ થઈ હોય, તે અવિતરમમાં ગણાય છે બાવીશમુ અભક્ષ્ય બાવીશ પ્રકારના અનતરમ છે નોયના અત્ર ભાગ ઉપર જે-જે અનતરમનો દટકો છે, તેટલા દટકામાં જ્યાં અનતરમ નહીં, તેથી તે અનતરમ કહેવાય છે

વાધી ભક્ત તથા અભક્તનો નિયમ રહેતો નથી. જ્યારે
ભક્ત્યાભક્તનો નિયમ ન રહે, તો પછી આવકના સત્તાનને
ધાનું પાપ લાગે છે. કદિ ઘરમાં સારી મ પત્તિ હોય,
તો સારા મીઠા પદાર્થો મળી ગડે, અને તેનો સ્વાદ
ઠરવાની ઇચ્છા પણ થાય, તથાપિ તેના સ્વાદની હુદ રાખ
વી ભેદબે ભે સ્વાદની હુદ ન રહે, તો પછી અગમ્ય
વસ્તુ ખાવાનો વિચાર પણ થઈ જાય છે, અને તેમાં કડીને
દેવટે અજીર્ણ, તથા ગરમી વિગેરેના દુષ્ટ ઝેરો ઉત્પન્ન
થાય છે. તેવી રમના ઇદ્રિયને વગ મળવી જાહેત અથવા
રમના ઇદ્રિયને નહિ વગ રાખનાથી માણસ બહુ થઈ જાય
છે અને ઢોઢવાર વટવાડને પોતાની નાતિની જાહેર બ
વજીવ મુધી રહી અપમાન પામે છે, અને દુર્ગી છત્રી
શુભરે છે તે વીધે નીચેની કથા યાદ રાખવા જેવી છે તે
ધ્યાન દેને સાચા.

વમ તપુર નગરમાં રવિગર્ભા નામે એક બ્રહ્મણ ર
હેતો હતો. તે ઘણો પવિત્ર અને આચાર વિચારમાં તપર
હતો. તે માથે પોતાની સાતિનું, અને બાનિનું અભિમાન
ધરાવતો હતો. કાંઈ પણ જીજી બાતના માણસને કપગ
કરીને સનાન કરતો હતો. કોઈનો જોગ પડે, તે પણ તે
વસ્ત્ર સહિત નહાતો, અને હા તથા તુલસીને સ્પર્શ કરી
થાડો પવિત્ર થતો હતો. તેનામાં આવી પવિત્રતા હતી
પણ તે સ્વાદીનો વખરો હતો. કોઈ સ્થળે પણ મિષ્ટાન્ન
મળે, તો તે ઘણું જ ખુશ થતો હતો. મિષ્ટાન્ન જમવાને
માટે તે ઘણી આતુરતા રાખતો, અને તેવે સ્થળે જવાની
ઇચ્છા અતિશે ધરાવતો હતો. જે દિને મિષ્ટાન્ન જમવાનું
મળે, તે દિવસને તે એક ઉત્સવ કે ગાયનો, અને તે
આજો દિવસ આનંદમાં જ ગેહતો હતો.

આવા સ્વાદીલા અને મિષ્ટાન્ન ઉપર અતિ પ્રીતિવળા તે સ્વિશર્માને વસ તપુરના લોકો લોજનભરૂં એવા નામધા ખોલાવતા હતા ઘણા લોકો એક સમુજની ખાતર પપ્પુ તેને આમ ત્રણ આપી જમાડના હતા, અને તેની એટલા હતા હતા સ્વિશર્મા ખાવામા આવે ખુબુદિત હતો, તથાપિ પોતાના આચાર વિચારમા ઘણોજ ચુસ્ત રહેતો હતો તેને યશોદા નામે સ્ત્રી હતી તે ઘણી પવિત્ર અને પતિ પ્રના હતી યશોદાએ સ્ત્રી ધર્મનુ શિક્ષણ લીધેલુ હતુ તેમને શબ્દ અને ભદ્રા નામે એક પુત્ર તથા એક પુત્રી હતી જભુની વય દશ વર્ષની હતી અને ભદ્રાની વય બાર વર્ષની હતી શબ્દ પ્રાણીય વર્મને ઉપયોગી થાય, એવી વિદ્યાનો અભ્યાસ કરતો હતો ભદ્રા સાધારણ વાચન તથા લેખનનુ જ્ઞાન મેળવી કન્યાશાળામાથી ઉડી ગઈ હતી તથાપિ તે યશોદાની પાને ઘેર એકા કેટલુએક જ્ઞાન મેળવતી હતી

જા પ્રમાણે સ્વિશર્માનુ કુટુંબ વસ તપુરમા રહેતુ હતુ સ્વિશર્માનો નિર્વાહ સીમુદ્વૃત્તિથી ચાલતો હતો લોકો તેને સ્વામીલો જાણી, સમુજની ખાતર વધારે આપતા હતા દેહને લ્યા પ્રમત્ર હોય, તો સ્વિશર્મા ઘણા આટા ખાતો, અને છેવટે લોજનનુ આમ ત્રણ મેળવતો હતો

સ્વિશર્માની આવી ખુબુદિતવૃત્તિ તેની સ્ત્રી યશોદાને ખીલકુલ પ્રમદ ન હતી પોતાના પતિની આની નહાતી વૃત્તિ તરફ તેને ઘણો તિરકાગ હતો અને તેવી ડઝીને તે લોકોમા પપ્પુ ગરમાતી હતી ઘણી વાર તે પોતાના પતિને વિનયથી બોલાવતી, અને તેવી નહાતી ટેવ ઝાડવાને આજીજી

કરતી, તથાપિ જુલુમુ રવિશર્મા તે કાંઈ પણ માનતો નહીં, અને પોતાની કુટેવને છોડી શકતો પણ નહીં

એક વખતે કોઈ મજમાન તરફથી રવિશર્માને ઘેર છે કસાઓને માટે મીઠાઈના લાડુ આયા રવિશર્મા ઘેર ન હતો. શબુ અને ભદ્રા બાહેર ગયા હતા આ વખતે યશોદાએ વિચાર્યું કે, આ મીઠાઈ ખાસ છેકસને માટે આવેલી છે, અને તે મારે શબુ અને ભદ્રાને વહેંચી આપવી જોઈ એ પણ જો મારા પતિને તે વાત જણાવીશ, તો જરૂર તે પોતેજ ખાઈ જશે અને જો નહીં જણાવું તો, મારા પતિમતમા ખામી આવશે અને જ્યારે તે મતમા ખામી આવે તો, પછી હું સ્ત્રી ધર્મથી બ્રહ્મ થઈ જણાઉં કારણ કે, “કુચિન અને નવશુદ્ધી સ્ત્રીએ કાંઈપણ ધરની વાત પતિને જણાવ્યા વિના રહેવું નહિ પતિથી છાની રીતે કાંઈપણ કામ કરવું નહિ” આવા ઉત્તમ પ્રગરના સતી ધર્મને લો ! મારાથી શી રીતે થાય ? માટે જો હું આ વાત પતિને ન જણાવું તો, મને ટોપ લગે યશોદા આ પ્રમાણે વિચાર કરતી હતી, ત્યાં રવિશર્મા બહેરથી આયો તેને આવતો જોઈ યશોદા સામી આવી અને વિનયથી બોલી—સ્વામીનાથ ! કોઈય જમાનને ઘેરથી આપણા છેકરાના નાનું મીઠાઈ આવી છે, તે મેં આપની આજ્ઞા વિના સ્વીકારી છે, જો તેમા આપની સમતી ન હોય અને મેં સ્વીકારી હોય તો, મને ક્ષમા આપશો અને હવે જો આપ કહો તો, તે હું શબુ અને ભદ્રાને વહેંચી આપુ તે સાલગતાજ બંને જીભ ઉપર ચળ ચાલી હોય, તેમ રવિશર્મા બોલ્યો—ભદ્રે ! મીઠાઈ ક્યા છે ? જવદી લાવ યશોદા અજલી જોડી બોલી—સ્વામીનાથ ! આપને તેનું શું કામ છે ? છેકરા કોઈ ઘેર નથી, જ્યારે આવશે ત્યારે હું તેમને વહેંચી આપીશ રવિ

શર્માએ કહ્યું, પ્રિયા ! છેકરાને આવતા વાર લાગશે તો જગ
 મને ખતાવ અને તેમાથી થોડું ચખાડ, તે કેવી છે? તે હું
 જોઈ પોતાના પતિની કુટેવને જાણનારી યશોદા વિચારમા
 પડી, કે જો તહીં ખતાવુ તો, સ્વામીની આજ્ઞા ન માનવાનું
 પાપ લાગશે, અને ખતાવીશ તો તે તરતજ બધી ખાઈ
 જશે, માટે જરા યુક્તિથી સમજાવુ યશોદાએ કહ્યું, સ્વા
 મિનાથ ! મને માફ કરજો હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્ત-
 વા તૈયાર છું પણ જો હું તમને ખતાવીશ તો, તમે તે બ
 ધી ખાઈ જશો, અને આપણા બાળકો બિચારા રહી જશે
 પ્રિયનાથ ! મારે તમને કાંઈપણ ઉપદેશ કે શિખામણ આ-
 પવી તે યોગ્ય ન કહેવાય તથાપિ માત્ર હિતની ખાતર
 કહેવું પડે છે કે, આપ હવે આધેડ વયના થયા છો, આવી
 પ્રાંઢ વયમા ખાવા પીવાનો નિયમ રાખવો જોઈએ મિઠાઈ
 વિગેરે ભોજનના પદાર્થો છેકરાને માટે હોય છે કાંઈ પ્ર
 થ જે જ મોટાઓને તે મળી શકે છે ખાવું, ખેલવું, એ
 બાળકોનો ધર્મ છે માતા પિતાએ તો પોતાના છેકરાને સા
 રૂ સાઈ ખવરાવીને રાજી થવાનું છે નાના છેકરાને મુઠી
 માતાપિતા સારૂ સારૂ ખાઈ જાય, એ કેવું ખરાબ ગણાય ?
 સ્વામીનાથ ! તમે વિદ્વાન, પવિત્ર અને પ્રતિષ્ઠિત છો,
 માટે તે વિષે વિચારવું જોઈએ વસ તપુરના લોકો
 આપણી હાસી કરે છે આપણા સગાવહાલામા પૉ
 વાડે તમારી નિદા થાય છે મને જોઈ લોકો કહે છે કે,
 “ આ ભોજનજટની ભાર્યા જાય છે ” આ માણી
 મને ઘણીજ શરમ આવે છે પ્રાણનાથ ! હવે વિચાર કરો
 સ્વના ઇન્દ્રિયને વશ કરી, તમારી ઉત્તર વય મુધારો ત
 મારામા જે પ્રાણજના આચાર વિચાર સારા છે, તે માત્ર
 બુબુખુપણના દોષથી આલ્યા જાય છે જેણે રસના ઇન્દ્રિય

જીતી નહીં, તે આચારમાં રહી શકતો નથી રમના મદ્રિય
 જીતવાથી લક્ષ્ય અલક્ષ્યનો વિચાર રહે છે, અને તેવા વિ
 ચારથી શુદ્ધ આચાર જળવાઈ રહે છે યશોદાના આવા
 વચન સાંભળી રવિશર્મામાં શંકા ઊભી થઈ, તે ક્ષણવાર કાંઈ
 પણ જોત્યો નહિ રવિશર્મામાં છુબુક્ષિત થવાનો જેવો
 અવગુણ હતો, તેવો તેનામાં શરમાવાનો ગુણ હતો તેની
 પ્રકૃતિ શાત અને બીડ હતી, તેનામાં કોઈવારજ ક્રોધનો
 દેખાવ થતો હતો લોકો તેને ઘણી રીતે ઠપકો આપતા,
 અપમાન કરતા, અને હામી કરતા, તોપણ તે શાત થઈ
 સહન કરતો હતો પોતાની સ્ત્રીના આવા વચન સાંભળી
 રવિશર્મા કાંઈ પણ જોત્યો નહિ તેનું હૃદય તો હજી પેલી
 મીઠાઈમાં જ હતું વારવાર તેને મીઠાઈનાજ વિચાર આ
 વના હતા, તથાપિ શાત પ્રકૃતિ તથા શરમાળ સ્વભાવને
 લઈ તે કાંઈ પણ કહી શક્યો નહિ દૈવયોગે તેજ વખતે
 ડાહ્યા પાટાશીને ઘેર લખનો પ્રમગ હોવાથી શબ્દ અને
 ભદ્રાને જન્મવાનું આ યુ કોઈ કાર્ય પ્રસંગે રવિશર્મા બા
 હિર થયો, અને ગણુ તથા ભદ્રા બાહેરથી આવી પાટા
 રામાં જન્મવાને ગયા

ગત્રિનો સમય થયો, જોત્યો મિષ્ટાન્નનાજ વિચાર ક
 રતો રવિશર્મા ઘેર આવ્યો તેણે આવીને પ્રથમ યશોદાને
 પૂછ્યું, ભદ્રે ! પેલી મીઠાઈનું શું થયું ? તે શબ્દ અને ભ
 દ્રાને વહેતી આવી કે નહિ ? યશોદા વિચારમાં પડી કે,
 જો હું ના કહીશ, તો તે વખતે મીઠાજ ખાઈ જશે, અને
 જોત જોતું તો પાપ લાગશે, માટે જે બને તે ખરૂં, પણ
 મારે તો સત્યજ વાત કહેવી જોઈએ પતિની આગળ જોતું
 જોવાથી સ્ત્રીને ઘણું પાપ લાગે ■ સ્ત્રીને સ્વામીને છે

તરવા, તે પરમેશ્વરને છેતરવા જેવું છે માટે જે સત્ય છે, તેનું કહું આ'લું વિચારી યગોદા ખોલી—અમિનાથ ! તે મીઠાઈ હજી મેં વહેંચી આપી નથી, કારણ કે તેનું વખતે આપણા પાટોશમાં શલુ અને ભદ્રાને જમવાનું નોતર્યાંબું, એટલે આવતી કાલને માટે તે મીઠાઈ રાખી મુકી છે રવિશર્માની જીમ ઉપર પુજાની આનતી હતી, તેની તેણે રાગમાતા શરમાતા મન રનરે કહ્યું, ભદ્રે ! તં મીઠાઈ કેવી છે ? જરા ચખાડીય ? જરા ચખાડવી ન હોય તો, મને નજરે તો જતાવીય ? પતિની આવી લોહુપતા જોઈ યગોદાએ નિઃશ્વાસ મુક્યો ગયો. કેવી કુટે છે ? મને દ્રિય નહીં ઉતનાન માણુનોની વૃત્તિ કેવી હલકી હોય છે ? જે વસ્તુ પોતાના જાણ મતાનને માટે રાખેલી છે, તેમાં પણ પિતાને આવી લોહુપતા રહે એ કેવા અકથોપની વાત ? યગોદાએ કહ્યું, સ્વામીનાથ ! આજે શબ્દ અને ભદ્રાને પાટોશમાં જમવા જવાનું હતું, તેથી આવતી કાલ ઉપર તેમને માટે તે મીઠાઈ રાખી મુકી છે તે જાણકને આવાની વસ્તુ તમારે જોઈને શું કરવી છે ? આવા વચન તમાન મુખમાં મોલતા નથી જરા પ્રાદ પડે રાખી વિચારો યગોદાના આવા વચન સાંભળી રવિશર્મા શરમાઈ ગયો. હાં પાં કુત્રીવાર જોડ્યો નહીં હોતે જોડન કર્યા પછી ગતે જાણ મુજ ગયા જગજગર વિચારમાની અર્ધ રાત્રિ થઈ, તેથી મનોવૃત્તિ મીઠાઈમાં હતી, તેને મીઠાઈનાજ વિચાર આવવા લાગ્યા તે વિચારની તેને નિદ્રા પણ ન આવી છેવટે તેણે વિચાર્યું કે, અત્યાં ઘડના મર્વ માણુનો મુક જયા છે, જો છાની મીને તે મીઠાઈ લઈને જાઈ ભઈ, તો ઠાણુ જોનાર છે ? આ'લું વિચારી રવિશર્મા ગથ્યા ઉપગથી જોઈ થયો કાઈ પણ વિચાર નહીં

વગર જે ઠેકાણે મીઠાઈ મુકી હતી, ત્યાં ગયો ત્યાં આવીને મીઠાઈનો ડાળલો લીધો, અને તેમાંથી કાંઈ પણ શબ્દ કર્યા વગર તે છુપી રીતે ખાવા લાગ્યો. જ્યારે એ ડાંધી મીઠાઈ ખાધી, ત્યારે તેના હાથમાંથી ડાંધો ગળતી પડ્યો. તરતજ તે ડાંધો ઉપાડી લેવા ગયો, ત્યાં યશોદા જાગી ઉઠી અર્ધ રાતે, આ શું હશે, એવા બચથી તેણીએ 'ચોર ચોર' એવા શબ્દો કહી, છુપો પડવા માટી તેથી શરમાળ પ્રકૃતિનો રવિશર્મા ત્યાંથી દુર ખસી ઘરના આગળામાં આવ્યો, ત્યાં આસપાસના પાટોશીઓ એકઠા થયા અને તેને પકડી લીધો. અધારને લીધે કાંઈ તેને જોળખી શક્ય નહિ, અને કેટલાએક માણસોએ તેને મારવા માડ્યો. તેવામાં રાજના પોલીસો ત્યાં આવ્યા, અને રવિશર્માને મીઠાઈના ડાંધા સાથે પકડી રાત્રદ્વારમાં લઈ ગયા.

અહિં યશોદા દીવો કરી પોતાના સ્વામીની પથારીએ ગઈ, અને સ્વામીને જાણાવા લાગી, પણ કોઈ જોડ્યું નહાં તેમ જોવામાં આવ્યું નહિ, એટલે તેણીએ જાણ્યું કે, તે આવનાર માણસ ચોર નહિ, પણ મીઠાઈ ખાવાને ગયેલ મારા સ્વામીજી હશે. અહા ! ઘણું બુઝુ થયું તેને પકડીને ક્યાં લઈ ગયા હશે ? યશોદાને માટી ચિંતા થઈ પડી ચિંતામાં ને ચિંતામાં સવાર પડી ગઈ ત્યાં ખગર આવ્યા કે, રાતે ચોરી કરનાર પુરૂષ, તે ઘરઘણી પોતેજ હતો.

અહિં રાવશર્માને રાજના માણસોએ ઘણું માર માર્યો, અને તેને ચિંતા આપવાને ફાજદાર પાસે લઈ ગયા ત્યાં તે જોળખાયો, અને તેની પાસે મીઠાઈનો ડાંધો જોઈ, તેને બધી હાહાકાર પુછવામાં આવી તેણે પોતાનો સર્વ વૃત્તાંત

સાચેમાચો કદો બધા તોફાને તે વાતની અજર પડી,
અને લેજનલટની નિદા ચારે તરફ યજા લાગી.

રજિમો મનમા દોષ પ મતો, અને પોતાની કુટે-
વને નિદનો પશ્ચાતાપ કરનો ઘરમા આળ્યો યથોદા પેતે
પતિની અપરાધી ધણ છે, એમ માની મુજતી મુજતી
તેની પાસે આવી રવિશર્મા પોતાની સ્ત્રીને ધન્યવાદ આપી
બેઠ્યો—મહાસત્રી ! તારા જેવી સ્ત્રી સ્ત્રી સ્ત્રીને મારા જેવો
દુષ્ટપતિ હોવો ન જોઈએ તે ઘણી વાર મને બોધ આપ્યો,
તે છતા હું મારી છાંડી ઇન્દ્રિયને વશ રાખી શક્યો નહિ
હવે મને ઘણું પશ્ચાતાપ થાય છે અહા ! મારા જીવિતને
મે રસના ઇન્દ્રિયના સ્વાદમા કવક લગાડ્યું મને આજે
ઘણું તિરસ્કાર મળ્યો છે પ્રિયે ! હવે મૃત્યુ સિવાય બીજો
કોઈ મારે રસ્તો નથી આવું કવકિત જીવિત ધારણ કરવું,
તેના કરતા મરવું ઉત્તમ છે હે સ્ત્રી ! હવે મને માગ જા-
તાવ, મે ઘણી દુષ્ટતા આચરી છે જે પદાર્થ એકવાર
સ્વાદ આપે છે, અને પાછા તે વિષાદપ થઈ જાય છે,
તેવા પદાર્થને માટે મે મારી સર્વ પ્રતિષ્ઠા શુભાવી દીધી
એ કેવી વાત ! હવે આ મુખ કોઈને બતાવવું, તે યોગ્ય
નથી રવિશર્માના આવા જીવે સાક્ષી મૃગુણી યથોદા
બોલી—પ્રાણનાથ ! ચિંતા કરે નહિ જે જન્યુ, તે ખરું
તમને આવો પશ્ચાતાપ થયો છે, તો હવે કોઈ વાતની
હીકર કરવી નહિ તમે હૃદયથી રસનાઈન્દ્રિયને જીતવાનો
હજી પલ્લુ નિયમ લેશો તો પાછા તમે સારી પ્રતિષ્ઠા મેળવશો.
સ્વામિનાથ ! વિશેષ ચિંતા કર્યો નહિ “ન્યારથી સમન્યા
ત્યારથી સવાર ” એ ન્યાયે હવે તમારે વર્તન કરવું ય-
થોદાના આવા વચનથી રવિશર્માને ધીરજ આવી ત્યા-
રથી તેણે ઠેઠલોક સમય પોતાની જાનને વશ રાખી, પણ

છેવટે તે નિરામી જાગ થયો એવું જાણ્યું કે, એક વખતે તે પરગામમાં ડોહને ત્યાં મીઠાના થઈને ગયો હતો. રવિશર્મા તેનો સજા કરી દેવાથી તે ગૃહસ્થ તેને જમાડવ ને માટે મિથાન કરાવ્યું, પણ જ્યારે તે મિથાન તૈયાર થતા તેની અંદર કોઈ જેરી જીવ નીકળ્યો, એટલે ઘરધણીએ તેને કોઈ પાનમાં રાખી જુદું મુક્યું અને તે વખતે તે કાંઈપણ બોલ્યા વિના હમેશાં સામાન્ય ખોરાક જમાડ્યો. જ્યારે રસોડામાં મિથાનની તૈયારી થતી હતી, ત્યારે તેવાનું સ્વાદીયું રવિશર્માના જાણવામાં આવેલું, પણ જ્યારે પોતાના પાત્રમાં મિથાન આપ્યું ત્યારે એટલે તે ઘણાજ આકુલ બન્યા થઈ ગયો તે વખતે તે તેણે જે પીરસ્યું તે જ ખાધું, પણ તે પછી તે મિથાન મેળવવાનો લાગ જોવા લાગ્યો. શાયદાણે એવું જાણ્યું કે, તે ગૃહસ્થ બહાર ગયો, અને તેના કુટુંબના માણસો આડા અવળા ચાલ્યા ગયા આ સમયનો લાગ જોઈ રવિશર્મા ઘરમાં પેઠો, અને મિથાનનું પાન ચોખી તે જાણ્યું મિથાન ખાઈ ગયો. કાલુવાર પછી તેના શરીરમાં જેર બાપી ગયું, અને બેશુદ્ધ થઈને પડી ગયો, અને મૃત્યુ પામી ગયો ત્યાર પછી તે શુદ્ધના કુટુંબીઓ આવ્યા, અને તે જોઈ આશ્ચર્ય પામી ગયા છેવટે તપાસ કરતા જાણવામાં આવ્યું કે તે જેરવાળું મિથાન ખાઈને મૃત્યુ પામ્યો હતો તે બખર તેની સતિ સી થશે. દાનાજાણવામાં આવી સર્વને ઘણો ખેદ થયો, અને વસ તપુરમાં તે વાતની મોટી ચર્ચા થઈ પડી લોકો કહેવા લાગ્યા કે, "લોજનવાટ રવિશર્મા આખરે જીવ્યા ઇન્દ્રિયના સ્વાદમાં લપટ થઈ જીવથી માર્યો ગયો."

પ્રિય બહેન ચચાજી ! નો વાત ઉપરથી કેટલી શીખામણ મળે છે ? તે બરાબર ધ્યાનમાં લેજો દરેક આવક અ

થવા આવિકાએ છુટ્ટાઈદિયને વચ્ચે રાખવી બેઠાંએ તદ્દન
 સ્વાદ લાપટ થવાથી અભ્યાસક્ષયનો વિચાર રહેતો નથી
 રવિશર્મા જેવા વિદ્વાન અને પવિત્ર બ્રાહ્મણના કેવા હાલ
 થયા ? રમનાઈદિય માણસને બ્રહ્મ અને દુસચારી કરે
 છે બહેન ચચળાં તે સ્વાદને લાગે જ રમણીબાઈના ઘરનું
 મુગજી ખધું હતું આવિકા ઘણું કદમૂગનો આહાર કરે
 તે કેવું ખરાબ કહેવાય ? હવેથી કેઈવાર તારે એવી ભૂલ
 કરવી નહિ આવિકાનો આચાર સર્વોત્તમ છે ત્યાં અભ્યાસ
 અભ્યાસનો વિચાર નથી, ત્યાં આપકપણું રહેતું નથી બહેન
 લલિતા અને ચચળાં ! તમારે હમેશા ધ્યાન રાખવું કે,
 દરેક વસ્તુ ખાવાની હોય, તેને માટે ઘણાજ વિચાર કરવે
 તે વસ્તુમાં કેવી ચીજો રહેવી છે ? અથવા તે ખાતે કેવી
 ચીજ છે ? એ બધી વિચેક કરી તે વસ્તુનું ખધું જ્ઞાન
 મેળવવું જેથી કરીને તે 'અભ્યાસ છે કે અભ્યાસ છે' એ
 જ્ઞાન સારી રીતે થાય છે આપણા રસોડામાં કેાઈ અભ્યાસ
 વસ્તુ આવે, તો તેને તરત બાહર નાખી દેવી. કહિ સાસ-
 રીયાના કેાઈ વડિલ વર્ગમાંથી તેવી વસ્તુ રાધવાને લાવવા-
 મા આવી હોય, તો તે આકળા થઇને રાધવી નહીં
 તેને માટે બનતી મહેનત લઇ, વિનયથી તે વડિલને વિનતી
 કરવી કે, આપણે આવકને આ ચીજ ખપતી નથી તે
 છતાં બે તેઓ ન માને, તો પછી આપણે હાથે તે ચીજ
 ન રાધવી તરત જણાવી દેવું કે, મેં તેવી 'અભ્યાસ ચીજ'
 રાધવાની અને ખાવાની બાધા લીધી છે, આપણે
 ધર્મને માટે કદ અગ્રહ જેવામાં આવે, તો પછી કેાઈ
 માણસ આપણને દમ લુ ક્રી શકતું નથી બહેનો ! બીજી
 બધી બબતમાં ઘરના વડિલ માણસોની કાશ્ચિરૂપતા રાખવી,
 પણ ધર્મની બબતમાં કેાઈની કાશ્ચિરૂપતા કે અરમ રાખવી

નહીં ધમમા તો બરાબર ચુસ્ત રહેવું

ધર્મદાસ ચોંક કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે
આનંદા પે તાની પુત્રી ૧ લતા અને ચ ચગને બોધ આપવી
હુતી જગારે વખત થયો. જોટવે આનંદાએ જણાવ્યું બ
હોનો ! હુરે આવતી કાલે બીજી શીખામણની વાનો કરીશ
આજે તો વખત થઈ ગયો છે, માટે ચાલો, હવે આપણા
નિત્યના ગૃહ કર્તવ્યમ પડીએ આનંદાના આવા વચન સા
ભગી ચ ચગ બેઠી થઈ, અને તે બેઠી—આ રહા કાઠી !
આજની ધમ ચર્ચા ઘણીજ ઉપયોગી થઈ છે મને તો સામ
જતા ઘણાજ આનંદ આવે છે હવે આવતી કાલે હું પાછી
બરાબર નિયમબદ્ધ આવીશ આ પ્રમણે કહી ચ ચગ આ
નંદને પગે લગી અને સંવિધાને ભેટીને પોતાને ઘેર ચાલી
ગઈ ધર્મદાસ ચોંકે કહ્યું બહેનો ! હુરે આપણાં પણ ધર્મ
કથા સમજ કરવાનો રખત થયો છે (બેલો આદીશ્વર
ભગવાનની જય) બધી શ્રાવિકાઓ ધમદાસ ચોંકની પ્રશંસા
કરતી કાંઈ પોત સંતાન ઘેર ચાલી ગઈ

દિવસ ૩ નો



ત્રીજા નિયમ પ્રમાણે ધર્મદાસ ચોંક શ્રાવિકાશા
ળામા આવ્યા ગયા પણ હુરખસેર તેમની
પાછળ આવી બધી શ્રાવિકાઓ એકઠી થઈ ગઈ
શ્રાવિક શાળાનો બધો ભાગ ચીકાર બરાબર રહ્યો
મતિદિન રૂપનગરમા દૂરથી પણ નાની મોટી
શ્રાવિકાઓ ત્યાં વધારે વધારે એકઠી થતી હતી વળી ધર્મ

હાસ શેઠના આવા ઉત્તમ ઉપદેશને ઉત્તેજન આપવાને ઘણા ગૃહસ્થો તરફથી નવી નવી પ્રભાવના પલ્લુ થતી હતી ઘણી શ્રાવિકાઓ ધર્મદાસ શેઠની પહેલા આવીને હાજર થતી હતી ચક્રોર પક્ષીઓ જેમ ચંદ્રની સામે જોઈ રહે, તેમ બધી શ્રાવિકાઓ ધર્મદાસ શેઠના મુખની સામે જોઈ રહેતી હતી હુમેશ મુજબ સમય થયો, એટલે ધર્મદાસ શેઠ નીચે પ્રમાણે મંગલાચરણ બોલ્યા મંગલાચરણના આરભની પહેલા બધી શ્રાવિકાઓએ (આદીશ્વર જગવાનની જય) જેમ ઉચે સ્વરે કહ્યું તેના નાકથી બધી શ્રાવિકાશાળા ગાળી ઉઠી

મંગલાચરણ.

શાહુલલિપિકીકિત વૃત્ત.

જ્યા સ સાર સુધરણા તણી કૃતિ સદર્મ સાથે બને,
જ્યા છે સાક્ષર શ્રાવિકા ગૃહવિષે સનદ રિદ્યા ધને,
જ્યા સમ્યક્તર મુખારથે રસિક થઈ શોભેજ મત્કર્મથી,
નિત્યે જૈન કુટુંબ તે જય થશે જૈનેદ્રના ધર્મથી ૧

આ પ્રમાણે મંગલાચરણ કરી ધર્મદાસ શેઠે પોતાની વાર્તા અંગત ચલાવી. માતઓ, બહેનો અને પુત્રીઓ ! હવે અંગત શી વાર્તા બની, તે જો, ચિત્તે સંભળજો. ત્રીજે દિવસે ચચળ લલિતાને ઘેર ગઈ, ત્યાં આનંદા ઘરમાં ન હતી ચચળે લલિતાને કહ્યું, બહેન લલિતા ! મારા આનંદા કહી ક્યા ગયા છે ? લલિ. બોલી, આજે આઠમ છે, તેથી મારા બા ઉપવામના પરચખાણ લેવાને ઉપાસ્યે ગયા છે અને કહેના ગયા છે કે, હું હમણા આવું છું, જો ચચળ આવે, તો તેને બેમાડને ચચળ

વિવાહમાં અમારા ઘરનું કોઈ પણ માણસ ગયું ન હતું તેનો વર ધરડો ડાસો છે એ પક ચોંટે ચાર હજાર રૂપીઆ લઈને, તે ખીચારીને સીતેર વર્ષના ડાસાની સાથે પરણાવી છે આ મહાન્ અનર્થ સાબળી, અમારા ઘરનું કોઈ પણ માણસ તેને ઘેર ગયું ન હતું આટલી વલ મારા બાણ વામા છે, તે શિવાય વધારે ખુલાસો મારી બા આવશે ત્યારે થશે

ધર્મદાસ ચોંટ પડે દે—હે મારિકાઓ! આ પ્રમાણે લલિતા અને અચળ વાતચીત કરતા હતા ત્યાં શિવચંદ્ર ચોંટ આવ્યા તેમને આવતા જોઈ લલિતા અને અચળ બેઠા થયા, અને તેમને પ્રજ્ઞામ ઠરી ઉભા રહ્યા

શિવચંદ્ર—મેટા લલિતા! આજનો રસોડાનો કાર ભર નાંખે મધે આળ્યો છે તારી બાએ ઉદાસ્યમાં પેપકુ લેવાની આજ્ઞા મળી છે, અને મેં તેને આજ્ઞા પણ આપી છે, તેથી તે માટે ઘેર આવશે બપોરે પ્રાણુક જગનું પાત્ર લઈ તુ તેની વૈવલ્ય કરવા ન જા અને આનંદ પણ સુધીતુ અધુ મહાકાર તારી બાને બહારે તુ બજારજો બેટા! આજે મારો ચિચાર ઉપવસ કરાનો હતો, પણ વૃદ્ધ વખાને લઈ મરખી બની શકે તમ લગતું નથી તેમજ મેં એ ઠસણું થું ૩ જઈના! આજના સંસારમાં અભિ અનુરા જે તારા તથા મત કવને કહ્યું ૧ જો આજ પરિણામ રહે તેણે હોય અને દુષનો પરસહ મહાન થાય તેણે હોય, તોજ મત ઉપવસ કરવા નહીં તો કરવા નહિ જો શબ્દ ગિના તેવા મહાન મતના આજ્ઞા કરે તો પરિણામ આજ રહેના નથી અને તેવા નહાન પરિણામથી વખતે અશુભ કેમાન થવાનો નહવ છે

લલિતાએ નિનગથી જણાવ્યું, બાપા ! જ્યારે મારીબા પોપહુ કરી આજના પરિત્ર પર્વનો લાભ લેશે, ત્યારે જો મને અજ્ઞા આપે તો હું પણ ઉપવાસ કરું હુમેશા હું પર્વ ના દિવસે એકામલું તો કરું છું, પણ આજે ઉપવાસ કરવાના પરિણામ થયા હે, માટે કૃપા કરી આજ્ઞા આપે.

શિવચ દ્ર—બેટા ! તારાથી ઉપવાસ થઈ શકશે નહિ, માટે એકામલું કરે તો વગરે સારૂ, વગી આજે તારી બાની ગેરહાજરી છે, તેથી તારે માથે ધરના કામનો બોલો આવી પડ્યો છે, મને તને વધારે વચનું લાગશે તથાપિ તા ! પરિણામ ચડતા હોય તો, મને આજ્ઞા આપવામાં વાધો નથી વગી તારા મનના ચડતા પરિણામને ફેરવવા, એ પણ અનુચિત છે અપણા શાસ્ત્રમાં બીજાના મારા પરિણામને અનુમેદન આપી ઉમાહુ આપવાનું કહ્યું છે, તેથી હું તને ના મહેન નથી.

લલિતા—માપા ! ત્યારે હું ઉપવાસ કરીશ, અને તેના પરમપ્રાણ લેવાને ઉપાશ્રયે જઈશ બાપા ! મારીબા કહે ઉપાશ્રયે ગયા છું હમણા ઘણા દિવસ થયા તેઓ સામીજીને ઉપાશ્રયે જતા નથી, અને આજે અયા, તેનું શું કરણ હશે ? કદિ પર્વન દિવસે ઉપાશ્રયે જાય, પણ પોપહુ કરીને ત્યા રહે, એ વત આજે આશ્ચર્યની બની છે, તેમા પણ પદ્મશ્રીને ઉપાશ્રયે તો કદિ પણ જાયજ નહિ આજે શું થયું, તેને વિષે મને શકા થય છે.

શિવચ દ્ર—બેટા ! દરેક આરિકાએ હુમેશા દેવશુરના દર્શન કરવા જોઈએ, તેથી શુરના દર્શન માટે ઉપાશ્રયે તો અવશ્ય જવું જોઈએ, અને શુરના મુખની ઉપદેશવાણી સાંભળવી જોઈએ તારી બા પ્રથમ હુમેશા ઉપાશ્રયે જતા

હતા અને પેલોને ધર્મ છે કે ? તે પણ જણ વળા હતા. સામી સંનથી કહેવા હતા કે, હે સચિવાઓ ! તમારે તમારું કર્તવ્ય શું છે ? તે જિંને વધે છે ધ્યન આવતું છે સીઓના કર્તવ્યના ભે જાણ પડે છે એક ધર્મીક કર્તવ્ય, અને બીજું સામાજિક કર્તવ્ય તે બંને કર્તવ્ય સી ઓને મુખ્ય છે ધર્મીક કર્તવ્ય જેટલું જરૂર છે, તેટલું જ તેમને સામાજિક કર્તવ્ય પણ જરૂર છે કારણ કે સીઓની છાત્રી હમેશા પરત્ર છે, તેથી કરીને તેણે જે કાંઈ પણ કમ કરવું, તે સ્વતંત્ર રીતે થઈ શકતું નથી પુરૂષને જે લીમ વૈરાગ્ય થાય તો તે પોતાની સી ઓને ગમે તે સ્થિતિમાં મુકી દીધા લેવા બાહી નીકળે છે, પણ સીઓથી બહુધા તેમ બની શકતું નથી સીઓ થી પોતાના માતા પિતા, સામુ સસરા કે, પતિને છેડી પુછ્યા પિના વ્યાજના જવાતું નથી તેઓ સર્વદા પરાધીનજ છે કદિ સી સામી મત લે, તોપણ તે સ્વતંત્ર રીતે વિચરી શકતી નથી તેઓને માટે હમેશા રક્ષણની જરૂર છે, જેને માટે નીચેનું પદ કહેવાય છે —

“ વિના રક્ષાતિ વીવારે વર્ષી ”

વૃત્તે રક્ષાતિ વૃત્તે

“
શ્રીમદ્ ગુણ
સિ, ૧૫૫
વર્ષી
શ્રી મનમોહ

તમે જેવી રીતે સ્વતંત્રતામા રહી તમારૂં જીવન ઉપર
તમા લાવી ગયો, તેવી રીતે સ્વતંત્રતામા કંઈ પણ લાવી
શકો નહિ જે સ્ત્રીઓ સ્વતંત્રતા મેળવવાને ઇચ્છે છે, તેઓ
પોતાના કર્તવ્યથી બ્રહ્મ થઈ જાય છે જાહેનો ! એથી હુમેશા
થાક રાખજો કે તમને તમારા હૃદયમા સ્વતંત્ર થવાનો
વિચાર પણ લાવવો નહિ આવ્યું હશેમા જે સ્ત્રીઓ સ્વતં-
ત્રતા ઇચ્છે છે, તે તેમના શીઘ્રપર્યવર્તિ ઉપરથી નીચે
પડે છે જે ઘરમા સ્ત્રીઓ સ્વતંત્ર થઈ વર્તે, તે ગૃહ સ-
સરનો મધ્ય સમયમા જ નાગ થઈ જાય છે, તેથી તમારે
સ્વતંત્ર થવાનો વિચાર કંઈ પણ લાવવો નહિ જો સ્વતં-
ત્રતાના વિચાર તમારી મનોવૃત્તિ ઉપર આવ્યા હશે, તો
તમે તમારા કર્તવ્ય ધર્મમાથી બ્રહ્મ થઈ જશો, અને તેથી
કરીને તમારૂં જીવન કલકિત થઈ જશે

આ પ્રમાણે જ્ઞાનશ્રીએ સંક્ષેપમા જણાવી તે પછી
સ્ત્રીઓના કર્તવ્ય માટે જે દ્રષ્ટાંતો આપ્યા, અને તેથી સ્વ-
ર્ણા આવિકાઓના હૃદય હરી લીધા આ સાક્ષી લલિતા
અને ચચળ વધારે ખુશ થયા તે પછી લલિતા અને
ચચળ આનંદાને મળ્યા ચચળે વિનયથી આનંદાને જ-
ણાવ્યું કે, આનંદા કાકી ! આજે તમારા મુખથી હિતચિ-
ન્તા સાંભળવાનો શું અમને લાભ નહિ મળે ? આનંદા
બોલી—જાહેન ચચળ ! આજે મારે પોષહુવત લેવાનો વિ-
ચાર છે, તેવી હું સાંજે પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી ઘરે આવીશ,
તેથી જી રીતે જાની ગઈ ? માટે હવે આવતી કાલે જનશે
વળી આવતી કાલે સાંધીજી જ્ઞાનશ્રીના મુખની વાણીનો
આજે લાભ લઈ તમને તે વિષે વધારે જોધ આપીશ

ચચળ—કાકી ! આજનો દિવસ તદ્દન ધર્મકથા વ-

ગરને બાપ, તે તો ઠીક નહિ માટે જો વખતે વખત હોય
તો આપણે રાતને વખત રાખીને

આનંદા—બહેન ચ ચળ ! આ શું બોલે છે ? બી
જાતિને રાત્રે ઘરની બાહર નીડળવું તે ગાડું ન કહેવાય
ગમે તેવો લાભ હોય, ગમે તેવું કાર્ય હોય, તોપણ બીજા
જાતિને રાત્રે બાહર જવું નહિ કહિ ઘણું જરૂરનું હોય, તો
વડિવની આના તથા કેઈ રૂઢી ઓની સાથે બાહર જવું,
અથવા કેઈ ધરના લાયક માણસની સાથે જવું અને તે
પણ રાત્રિના પહેલા પહોરના જવાનું હોય, તોજ જવું ને
પછી તો કહિપણ જવું નહિ બહેન ચ ચળ ! નારી જાતિ
ને રાત્રે ફરવું, તે તેના વર્તનને માટે શકા ઉત્પન્ન થવાનું
કારણ થાય છે કહિ બી પોને શુદ્ધ હોય, તોપણ લોકો
તેને કવક આપે કે તેમજ રાત્રિને વખતે કુલ્યાએક
લુગ્યા લોકો ફરવા પીડળે છે દુરાચારમાં ભરપૂર રોવા
એ લોકો વખતે બીજો પી લાગ લુગ્યાને શુદ્ધતા નથી આવા
કેટલાએક કારણને લઈને બહેન ચ ચળ ! તારે રાત્રે કહિ પણ
બાહર જવું નહિ દિવસે પણ પોતાના પડોશમાં જ્યાં બી વ
ર્ગ પી સાથે સારો સબ થ હોય ત્યાં જવું, ને પણ ઘરના વડિવ
માણસની રજા લઈને જવું કહિ વડિવ જન તરફથી રજા મળી
હોય, પણ જો પાડોશીના ઘરમાં પુરૂષ વર્ગજ હાજર
હોય, અને બેસાઓમાંથી કેઈ પણ જોવામાં ન આવે, તો
તરતજ પાડા વળી જવું બહેનો ! મુખ્ય રીતે તો બી
જાતિને પારકે ઘેર જવું જ ન જોઈએ કહિ ખરેખર કારણ
હોય, તો વડિવની આજ્ઞા લઈને જવું બહેન ચ ચળ ! તારી
ઉંમર હજી નાની છે, બીપણના બધા ધર્મ તારામાં
મંદ થતા નથી, ત્યાં સુધી તું મારે ઘેર આવે છે, ને

પણ આમ મારીજ પાસે આવે છે વળી તારી માની રબ, લઈને આવે છે, તેથી તને કંઈ હરકત નથી, પણ જો તું ખરાબર જીવાન વચની હોય, અને મારે ઘેર બીજા જીવાન વચના પુરૂષો રહેતા હોય, તો તારે ખરા કારણ શિવાય હુમેશા આવવું ન જોઈએ કદિ કારણથી આવવું પડે, તો તારે તારી મા સાથે આવવું જોઈએ એકલા કદિ પણ આવવું ન જોઈએ તેથી બહેન ચચળ ! તું રાત્રે મારે ઘેર આવીશ નહીં આજે આપણે અહીં ને વાતો કરી, તેથીજ આપણે દિવસ સફળ થઈ ગયો છે, તેમા મને તો આજનો લાભ ઘણોજ મળ્યો છે સાધીજી જ્ઞાનશ્રીની વાણીમા અતિ આનંદ આવે છે તેમના ઉપદેશની વાણી માલખલાજી મારા પરિણામ જીહાજ થઈ ગયા, અને તેથીજ પોપહ લેવાનો નિશ્ચય થઈ ગયો, બહેન ચચળ ! હવે આવતી કાલે જ્ઞાનશ્રીની વાણીને ને આનંદ મને મળ્યો છે, તે હું તમને પણ આપીશ જો કે તેમની વાણીની ખુબી તો જીહાજ છે, તથાપિ માગી જીહામા ને કંઈ રમરણ રહેલું હશે, તેનો, લાભ તમને હું પૂરેપૂરો આપીશ બહેન લલિતા ! તું હવે સત્વર જ તારા બાપાને એકાશલુ છે, તેથી સારી રીતે રમોઈ કરી જમાડજો બહેન ! તને વધારે કહેવું પડે તેવું નથી તું ખરેખરી પિતૃ ભક્ત દુહિતા છું તારા જેવી પુત્રીઓના પિતાઓ ખરેખરા ભાગ્યશાળી છે આવક કુળની બાળિકાઓમા તું ખરેખરા ધન્યવાદને પાત્ર થઈ છું બેગ ! તું સમજે છે કે, તારા બાપાની ત્રણાવસ્થા છે, તેમના મુખમાથી દાત પત્તુ પડી ગયા છે, તેથી રોટલી બિગેર ને કાંઈ પદાર્થ બનાવે, તે કુણા અને સ્વાદિષ્ટ કરજે બેટા ! મને તારે માટે ખાત્રી છે કે, તું તારા પિતાને સતોપ આપીશ,

તથાપિ તને સ્મરણમા લાવવાને મટે કહેવું પડ્યું છે

લલિતા બોલી—બા ! મારા બાગના ઠોમ વાતના ઉચાટ રાખ્યો નહિ હું તેમને સારી રીતે જમાડીશ, અને તેમને પૂર્ણ સતોષ આપીશ બા ! તમે અગાઉ માતાપિતાની ભક્તિ વિષે મને ઘણું સમજાવ્યું છે તમારા તે ઉપયોગી શબ્દો મારા હૃદયમા ઠોતરાઈ ગયા છે મને નિશ્ચય થયે છે કે, માતાપિતાની ભક્તિ બધાએ અવશ્ય કરવી જોઈએ આ સંસારમા માતાપિતા સર્વથી વધારે ઉપકારી છે તેના ઉપકારનો બદલો તેમના સત્તાનોથી કદિ પણ વળે તેમ નથી જપાશથી જન્મ થયો, ત્યારથી જીવની જેમ રસણ કરનારી જનનીનો ઉપકાર કોણ જુદી જાય ? બાગપણમા માતા કણે કણે સ્તનપાન કરાવે છે, ઉઘાડા અંગને ઢાંકે છે કુખા તૃપાની સજાગ લે છે, અને વારે વારે શીના માથી સુકામા સુવાટે છે, રોવી શાંતિ આપનારી માતાના ઉપકારને કેમ જુદી જવાય ? દરેક વસ્તુ લાવી, પોષણ કરનાર, અને નવનવા વસ્ત્ર તથા અલકાર પહેરાવી શાંત નાર અને કેળવણી તથા સદ્બોધ આપી ઉદ્ધાર કરનાર પિતાના મહાન્ ઉપકારને કોણ વિસરી જાય ? જે સત્તાનો માતાપિતાના ઉપકારને જુદી જાય, તે ખરેખરા કૃતમી છે તેવા સત્તાનો માતાપિતાને જુદી જઈ ગમે તેવા સત્ક્રમ કરે, ગમે તેવો સહાયક સેવે, અને ગમે તેવો ધર્મ આચરે, તોપણ તેઓને સદ્ગતિ મળતી નથી માતાપિતાની સેવા વિના સતતિનું કર્તવ્ય કદિપણ પૂર્ણ થતું નથી અને તેઓ કૃતશ પણ કહેવાતા નથી બા ! એ તમારા બધા શબ્દો મારા હૃદયમા ઠસી ગયેલા છે, હુમેશા નેટલી વાર તમને કે મારા બાપને હું જોઉં છું, તેટલી વાર મને જો શબ્દોનું વારવાર સ્મરણ થયા કરે છે

બા ! હવે હું બાઈ છું, મારા બાપાની ઠશી વાતની વિતા સખશો નહિ તે મારા ઉપકારી અને શીરછત્ર છે, તેમની એવા કરવાને મને ઘણી હોશ આવે છે માતા ! જેવી રીતે તમે માધ્વીજી જ્ઞાનશ્રીના મુખની વાણી સાબળવા પોપહુમત લઈ આજનો દિવસ કૃતાર્થ ગણો છો, તેવી રીતે મારા બાપાની સેવા કરવાનો આજે મને લાસ મળ્યો, તેથી હું આજના દિવસને પણ કૃતાર્થ ગણું છું

લલિતાના આવા વચન સાંભળી આનંદાને ઘણો હર્ષ આવી ગયો તેના નેત્રમાથી હર્ષના આસુ ચાલવા લાગ્યા. અને શરીર ઉપર રોમાચ ખડા થઈ ગયા આનંદાએ હૃદયમાં વિચાર્યું, અહા ! લલિતાનું ઠેવું ઝહાપણુ છે ? તેના હૃદયમાં કેવા મારા નિયાર આવે છે ? આવી બાળિકાઓ ભવિષ્યમાં કેવી આવિકા થાય ? હે શાસનદેવતા ! જૈનકોમ ઉપર ધૃષ્ટા કરી જૈનોના હરેક કુટુંબમાં આવી બાળિકાઓ ઉત્પન્ન કરે, કે જેથી જૈનોની સામાજિક ઉત્થાનિ થાય ? ભવિષ્યમાં તેઓ ઉત્તમ આવક માતા થાય ? એવી આવક માતાઓ જૈનોના સત્તાને કેવી ઉન્નતિમાં આવે ? ખરેખર, લલિતાના જન્મથી માત્ર જીવન સર્થક થયું છે આ વક કુળમાં જન્મ લઈ મારા શ્રી જીવનની કૃતાર્થતા થઈ છે

આવું વિચારી તેણીએ લલિતાને જોયું, એટા ! બા, હવે તારા પિતા ગદ્ગદ બોલ રહ્યા હશે હવે મારે પોપહુમતની ક્રિયા કરવાની છે, તારી ઉપર મને વધારે પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો છે પ્રેમને લીધે મોહુલગા થવાથી મારી ધાર્મિક ક્રિયામાં અતરાય થવાનો વખતે મને સંભવ રહે છે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે ત્રવિકાઓ ! આ પ્રમાણે 'મા' દ્વારે લલિતાને કહ્યું, એટલે લલિતા અને ચંચળ બેઠ

યથા લલિતાએ વિનયથી પાછી સાધ્વી જ્ઞાનશ્રીને વદના કરી, અને તે દિવસે ઉપવાસના પચ્ચખાણ કર્યો. સાધ્વી જ્ઞાનશ્રીએ લલિતાને ધર્મનામ આપી ઉપવાસના પચ્ચખાણ આપ્યા, ત્યારે લલિતાએ પચ્ચખાણ લીધા, એટલેય ચળે ખણ સાધ્વીજીને વદના કરી પચ્ચખાણ લીધા તે પત્રી લલિતા અને ચચળ પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યા આવ્યા.

લલિતા અને ચચળ ઘેર આવ્યા પછી ચચળે લલિતાની રજા લીધી, અને તે પોતાને ઘેર મડલલિતા પોતાના ઘરમાં આવીને પોતાના પિતા શિવચંદ્ર શેઠને મળી શિવચંદ્ર શેઠ પૂછ્યું, બેટા ! આટલી વાગ ક્યા રોકાણી હતી ? તારી જા તો જ્ઞાતામાં છે ને ? નાનથી સાધ્વીજીના દર્શન થયા કે નહિ ? લલિતા બોલી—મ પા ! મારા જા જ્ઞાતામાં છે, સાધ્વીજી જ્ઞાનશ્રીના દર્શન થયા, અને તેમના મુખથી થોડી વાણી પણ સાંભળી જાયા ! જ્ઞાનશ્રી સાધ્વીજી ઘણા વિદ્વાન અને શુદ્ધી છે, તેમની વાણીમાં વિનય અને માધુર્ય બંને રહેલા છે તે માથે તેઓ પોતાના ચારિત્રધર્મમાં ઘણા દૃઢ છે અને તો એટલાજ પરિચર થયો છે, તથાપિ તેમની રીતમાત્ર બેતાલેમની તરફ ઘણી મન મુદ્દિ થાય તેવું છે. આવા સાધ્વીજી કાલિપુરમાં રહે તો, શ્રાવિકાએને જુલો-લાભ થયે આપણા તહેરમાં જાવા સાધ્વીજી હાજર આવ્યાજ નથા, તેઓ ની વય નાની છે, તે છતાં તેમનો આચાર ધણોજ ઉત્તમ છે જાયા ! તમે પણ એકવાર જઈને તેમને અહીં રહેવાને વિનવિ કંઈને આપા સાધ્વીજીની આગમ પત્રશ્રી તો હા હિસાબમાં નથી તેમના ચારિત્રમાં અને આમના ચારિત્રમાં ઘણો તફાવત છે બે આ સાધ્વીજી કાલિપુરમાં એટલે જોમાતુ હશે,

તો ઘણો લાલ થાય આપણા શહેઁની નાની અને મોટી
 અવિકાઓનો ઉદ્ધાર થઈ જાય કેટલીએક માધ્વીએ શુ
 રૂનીશ થવાના લોભથી લોળી લામિનીઓને દીક્ષા લેવા
 માટે ભભાવે છે, અને ખીજા અનેક જાતના પોતાના આ-
 થો સાધી લે છે આ માધ્વીશુ તો ખરેખરા માધ્વી છે,
 તેમની વાણીમાજ આરિનનો ચળકાટ જણાઈ આવે છે
 જાપા ! મને તો આજે જે લાલ થયા એક તો એવા
 પવિત્ર સાધ્વીશુના દર્શન થયા, અને ખીજા મારી જાની
 ગેરહાજરીને લીધે તમારી સેવા દગ્ધાનો મને વખત મળ્યો
 પિતાશુ ! હવે હું રમોઈના કામનો આગ્રહ કરું છું, તમારે
 જિનપૂજ કરવી હોય તો કરી આવો,

શિવચ દ્ર—ખંડેન લલિતા ! મે દેવનેવા કરી છે,
 તેમજ હું શુરના દર્શન પણ કરી આવ્યો છું હવે સખાય
 ધ્યાન કરવાને ઘરમા એકાંતે જોનું છું, જ્યારે રમોઈ ત્યાં
 થાય, એટલે ખજાન આપજો

લલિતા—ખાપા ! દેવપૂજ ક્યારે કરી આવ્યા ? એ
 તો મને ખજાન ન રહી હું ઉપાસ્યે ગઈ, ત્યારે તમે
 દેવપૂજ કરી—ખંડેન—હા ?

શિવચ દ્ર—જેટો ! તે વખતે હું દેવપૂજ કરીને અને
 શુરના દર્શન કરીને આવ્યો હતો. હરેક જાણકે અથવા આ
 -વિકાએ પ્રાત કાળમાં ઉઠીને પ્રથમ દેવપૂજ અને શુરના
 દર્શન કરવા જોડે તે બંને કાર્યમા કદિ પણ પ્રમાદ
 કરવો ન જોડે કેટલાંએક ગ્રાવકો પ્રમાદને વશ થઈ
 મધ્યાહ્ન કાળે દેવપૂજ કરવા જાય છે, તે સર્વથી ઉત્તમ્તો
 પક્ષ છે પ્રાત કાળે જાગૃત થયા પછી તરતજ આત્મમાધ
 નના કાર્યો કરવાના છે, વ્યવહારના કાર્યો કરવાના નથી

દિવસ ૪ થો.



ત્યનો સમય થયો, એટલે આવિકાશાળામાં ધર્મદાસ શેઠ તથા તેની સ્ત્રી ગંગા વિગેરે આવી આ આવિકાશાળા આવિઝાઓથી ચીકારબગાઈ ગઈ આ વખતે અજવાળી નામની આવિકા તેના પાડોશમાં રહેનારી લક્ષ્મીચંદ્ર શેઠની સ્ત્રી તાગને આવિકાશાળામાં જવાને બોલાવા આવી

અજવાળી—તારા બેન ! ચાલો વખત થઈ ગયો છે આજ હજી સુધી કેમ તૈયાર થઈ ગયા નથી ? તમે તો મોઢા બહુ થાઓ છો, હમેશાં તેડવા આવીએ ત્યારે આવો ?

તારા—બહેન અજવાળી ! એમ બોલો છો ? હમેશાં એમ કયા થાય છે ? આજેજ થયું છે અને તેમ થવાનું કાગલું પણ હતું

અજવાળી—એવું શું કારણ હતું ? તે કહે તો ખરા ?

તારા—બહેન ! ગઈ કાલે મારી કુછની દીકરી સ્ત્રી તો કંઈ વિધવા થઈ તે ખીચારી તદ્દન નાની વયની છે હજી પરણ્યાને માત્ર એકજ વર્ષ થયું છે ખીચારી કાઈપણ સુખમાં મહાલીજ નથી તેના પિતા રતનજી શેઠ ઘણા જુદરથ છે તેને આ સતોક એકજ દીકરી છે તેની માત્ર બાર વર્ષની ઉંમર થઈ છે ગયે વર્ષે મોટા ઉત્સાહથી તેને પરણાવી હતી બહેન અજવાળી ! આ બનાવથી બંધી આવક કોમમાં હાહાકાર થઈ ગયો છે, અને તને તો ખબર પણ નથી, એ કેવી વાત ? આજુ રૂપનગર તેનો શોક કરે છે

અજવાળી—બહેન તારા ! ગયે દિવને શ્રાવિકાશા
 માથાથી છુટયા પછી હું ઘરે ગઈ, અને સામાયિક લઈ બેઠી
 હતી. મામયિક પાર્યા પછી ‘આનંદમંદિર’ નામનો રાસ
 રાચના બેઠી, તે આખો દિવસ તેમાજ ચાલ્યો ગયો. પછી
 ઘરના કામકાજમા ગુથાઈ ગઈ, એટલે આખો દિવસ બા-
 ટુર નીકળવા પામી નથી વળતે બહેર જવાની તક
 પડી હોત તો, કોઈ પાસેથી પણ એ વાત માલગત, પણ
 કંઈર વિના મ્હાં માટે બહેર જવું ?

તારા—બહેન ! તમને આખો દિવસ ઘરમા કેમ
 ગમે છે ? બહુ, ઘડીક તો બહેર નીકળવું જોઈએ, તમે
 તો ઘરની ધુલે ચઢે રહ્યા

અજવાળી—બહેન તારા ! આમ કેમ બોલો છો ?
 નિત્ય ધર્મચાર્યા સાબળો છે, પણ હજી સમજ્યા નહિ
 આપણુ ઐરાઓને ખરા કામ વિના બહેર નીકળવું ન જો
 ઇએ, ઘર ઘર ઉતારા જણવા, એ નકારી ટેવ કહેવાય છે

તારા—એમા શું નુશ્માન ? ઘડી બહેર જઈએ તો,
 ગામની નવી નવી વાતો સાંભળીએ, અને જે માણુમના
 મો નેવાય

અજવાળી—એથીજ નુશ્માન થાય છે કેઈની મા-
 રી જે નકારી વાતો સાંભળવાથી આપણા હૃદયમા ખોટી
 અનર થાય છે કેઈની નિંદા થાય, અથવા કેઈનું વાકુ
 બોલાય, તો તેનાથી વિરોધ થાય છે આપણા બગની વ્તન
 વિચિત્ર રોગ છે, કેઈના મનમા કાંઈપણ વાત છાની રા
 જવાની ટેવ જેને રોગી નથી એથી કમીને મેટો કહી

થો ઘડ પડે, તેને માટે આપણા ધર્મપિતા ધર્મદામ શેઠે એક વાર આવિઝાણામાં આપણને સમજાવ્યું હતું, તમે કેમ ભુલી પાયા ?

તારા—હા ખરી વાત, મને તે યાદ આવ્યું બદેન ! મારું હૃદય પુલ છે, કેટલીક વાતો હું પાછી ભૂલી ગઈ છું

અજવાળી—બદેન ! હવેથી એમ રાખવો નહિ એક વખત આપણને ધર્મદામ શેઠે સમજાવ્યું હતું કે, સામાન્ય રીતે જોઈએ ? જે સામાજીક તેનો વિચાર કરે, અને તે પ્રભાવે કરવાને પ્રયત્ન, તે ઉત્તમ શ્રોતા કહેવાય છે બાકીના મધ્યમ, અધમ એવા બીજા બે જાગ પણ શ્રોતાના જણાયા હતા, તે પાન યાદ કરો

તારા—હા, મને યાદ આવ્યું પણ જાનના શ્રોતાઓ વિશે તેમજ આપણને મારું મનજી મુ હતું કે જે કદિ પણ ભૂલીશ નહીં, અને જરૂરી કામ સિવાય બાકી જવાની કુલ પલ રાખીશ નહિ

અજવાળી—કહે, પડી શું થયું ? તે બીચારી સતોક વિધવા થઈ, તે ઘણું જોડું થયું તે તમારે સગી પુત્રની દીકરી થાય કે કાંઈ છેટે સળધ છે ? કદિ નજીકનો નબ વેળ, તો તમારે પણ ઉપાધિ થઈ

તારા—બદેન ! તે મારું સગી પુત્રની દીકરી થાય છે મારી પુત્ર બીચારા હુ બી થઈ ગયા તે બીચારી મને મારું કાંઈ પણ સમજતી નથી સાનરું શું કહેવાય ? તે તેને બીવનું જાગ નથી જ્યારે તે પરાણી, ત્યારે અ.

ચાર વર્ષની હતી તેણીના વરની ઉંમર પણ તેટલીજ હતી તે બીચારો જીવ કુમળી વયનો હતો શી પિતા રોગમા તેનું મરણ થઇ ગયું છે

અજવાળી—બહેન તારા ! આવા વિપરીત બનાવો બને છે, તે છતાં હજી આપણા લોકો બાળલગ્નનો કુરીવાજ ઊઠના નથી દીંગલી અને દીંગવાળી જેમ તેઓને પરતાવી દેછે મહા, સસાર કે વ્યવહારનું પૂરું જ્ઞાન મળ્યા વિના લગના જેવો પવિત્ર સંબંધ ભેડી દેવો, તે કેવો જીવ ? હજી વય કે અગીયાર વર્ષના બાળક અને બાળની બીચારા કાંઈ પણ સમજતા ન હોય, તેમને રમતની મરક મમારના મેટા સંબંધમાં ભેડી દેવા, એ ઘાતકી કર્મ કર્યો જેવું છે બહેન તારા ! બાળલગ્નના કુરીવાજથી થતી હાની, એવો એક નિબંધ મારા વાચકામા આવ્યો હતો તેમજ એકવાર હું મારે મોશાળ ગઇ હતી, ત્યાં જોનાના હાનિકારક રીવાજ ઉપર એક સોમચ દ્રવ્યનામના જૈન શુદ્ધચે બાપલુ આપ્તુ હતા, જે સાબળી ઘણા લોકોને સારી અસર થઇ હતી બહેન ! તે બાપલુની અસર હજી પણ મારા હૃદયમાંથી ગઇ નથી, ત્યારથી મેં તે મારા કુટુંબને માટે બાધા લીધી છે કે, મારે મારા કુટુંબમાં કદિ પણ બાળલગ્ન કરવા નહિ

તારા—બહેન ! તારું કહેવું યોગ્ય છે, પણ આપણામાં તે રીવાજ પરપરાથી ચાલતો આવ્યો છે, તે શી રીતે દૂર થાય ? આ સતોકના વિધવાપણાના બનાવથી મને પણ નિશ્ચય થયો છે કે, બાળપણમાં લગ્ન કરવા, તે અત્યંત હાનિકારક છે અત્યારે બીચારી સતોક ! એ હાનિકારક રીવાજની ભેગ થઇ પડી

અજવાળી—બહેન તારા ! બાળકને માટે બાઈ સોમચક્રે ધણુ સારૂ વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તેણે એટલે મુઠ્ઠી જણાવ્યું હતું કે, બાળકના હાનિકારક રીવાજથીજ આપણી જૈન કોમની પટ્ટી થઈ છે માણસને ઉજતિને મળે જવામા બાળકથી મોટું વિજ્ઞ આવી પડે છે દરેક પુરૂષ કે સ્ત્રીને ઓછામા ઓછા ચઢાર, અને વધારેમા વધારે એકવીસ વર્ષની અવસ્થા સુધીમા અનેક જાના ગેગ થવાનો સંભવ છે વળી તેટલી વયમા વિદ્યાભ્યાસ કે કાર્ય પણ વ્યવહાર જ્ઞાન સંપાદન કરવાનો વખત હોય છે કે, જેથી ગૃહવ્યવહાર ચલાવવાની યોગ્યતા થાય છે, તેથી પુરૂષને ચઢાર કે વીસ વર્ષ, અને સ્ત્રીને ચૌદ કે પંદર વર્ષે વિવાહ કરવાની યોગ્યતા જણાય છે આ વિષે આપણા સામ્રાજ્યોએ પણ સારી મર્યાદા બાધી છે લખનો પવિત્ર સખધ કેવો ઉત્તમ છે ? તે સખધ એટલા વખતે કેવો સારો વિધિ થાય છે, અને તેનો હેતુ કેવો પવિત્ર અને સુદાસન છે ? તે શિશુવયના વચ્ચેના શ્રી મીને મમલ શકે ? બહેન તારા ! જાડ સોમચક્રે જૈન લક્ષ વિધિના કેટલાએક વાક્યો તે વખતે અભ્યાસ હતા, જેમાથી મને કેટલાએક યાદ રહ્યું છે, જેનો અર્થ નું એક અગ્ર વિદ્વાન બાપુની પાને ગીળી હતી.

તારા—બહેન અજવાળી ! મને તો હાંડ પડ્યું બાપુ નથી માગ પિતાએ પણ મારા લક્ષ બાળકમા જ દર્શાવેલું હતા તું આપણના પત્નુ એવા મારા વિધિવાદ લખે ? કેટલેક ઠેકાણે તો મિથ્યાની મૂર્ખ પ્રાદ્યે “મુદ્ધ વર્ગે સાવધાન” એવા બે ગાથ વાંચ્યે દર્શી, હાં માર્કુ નેડી હેલે એકવાર માત્ર મુખને ચેડું નિહા પ્રસંગે,

જામ હુતી ત્યારે મે તેવા વાક્યો પ્રાદ્યુને મોઢે સાંજળ્યા હતા. મારા સમજવામાં તે એમજ હતુ કે, પરજીવાનો વિધિજ આવો હશે જો કે મનમાં શકા થતી, તથા મારી અદ્ય બુદ્ધિમાં તેનો લાભો વિચાર થતોજ નહોતો જાહેન અજવાળી ! જરા મને તે જ વિધિ લગનના વાક્યો તે સંજાળા ?

અજવાળી—જાહેન ! મને બધા વાક્યો યદ નથી, પણ એક અદ્યુ જામ્ય યાદ આવે છે જરા મે સમજાવવાના વરકન્યા અંગને ચાર ફેરા ફેરે છે, તે વખતે ગૃહમ્ય શુક તેમને મસારનો મળધ જણાવી, મારા “માશીર્વા” આવે છે એવા ફેરમાં તે જણાવે છે કે, હું વરકન્યા ! તમારો આ સળધ અર્વની સમજા થયો છે, અને તે તમારો મળધ આવતુલિત પવિત્ર પ્રેમવાળો બની રહ્યો. ખીજા ફેરામાં કમનો મળધ દર્જાથી ઘણી અસગકારક રીતે તેમને કહેવામાં આવે છે તે વખતે ગૃહમ્ય શુક જે વાચાવે છે, તે મે બાધ મોમચદ પાસેથી બરાબર ધ્યાન પૂર્વક સાંભળી યાદ કરી લીધુ છે તે વાક્ય આ પ્રમાણે છે—

“ તદસ્તુ વાં નિજાચિત નિરિદ વદ્યોદનીય ક મોદ્યદત સ્નેહ સુકૃતોઽસ્તુ સુનિષ્ઠિતોઽસ્તુ હુસવ દ્વોઽસ્તુ આભવમસ્યોઽસ્તુ વત્પદક્ષિણી ત્રિપતા ત્રિ-માવસુઃ ” ।

જાહેન તારા ! એ વાક્યનો અર્થ એવો છે કે, “ હું વરકન્યા ! તમારા બનેનો આ સ્નેહ ઘાટી રીતે બાધેલા મોહનીય કર્મના ઉદ્યથી થયેલો છે, તે સ્નેહ તમારો આ

સંભાર રહે ત્યાં સુધી સારી રીતે જ ધામને અક્ષય રહે,
અને તેને માટે આ અગ્નિની પ્રદક્ષિણા કરો ”

આવા ઉત્તમ અર્થવાળા વાક્યોનો અર્થ નાની વયના
વરકન્યાઓ શી રીતે મમજી શકે ? તેઓને લગ્નની પવિત્ર
ક્રિયાનું જ્ઞાન પણ હોતું નથી જોઈને તારા ! આવી રીતે
મુઘ્ધ અવસ્થાના કરેલા લગ્નનો હેતુ ખીનકુલ સચવાતો
નથી, અને તેથી તેઓ ગૃહ સમાગ્નિ સુખ મેળવી શકતા
નથી તેવી અજ્ઞ અવસ્થામાં વિવાહિત થયેલા સ્ત્રી પુરુષ
અનેઃ જાતની વિટળના પામે છે પુરુષ લઘુવયમાથીજ
સંપારના કાચા મેહેલમાં દાખલ થાય છે, અને તેથી તેનો
મેહેલ અકસ્માત્ તુટી પડે છે, અને અનેક કષ્ટ તેને ભો-
ગવવા પડે છે એટલું જ નહિ, પણ જે અવસ્થામાં પુરુષને
વિદ્યા મેળવવી જોઈએ, તે અવસ્થામાં તેને આ સંસાર
રૂપ અગાધ સમુદ્રમાં જ પલાવું પડે છે, તેથી તે જ્ઞાન
મેળવી પોતાના મનુષ્ય જીવનની સાર્થકતા કરી શકતો નથી
સ્ત્રી પણ લઘુવયમાથી વિવાહિત થવાથી ગૃહપાત્રને માટે
યોગ્યતાનું લઈ શકતી નથી કહિ તે કેવળ પ્રકારે ગૃહ
વ્યવહારના ઝામને લાયક થાય, તો બાળવયમાં અનેક જા-
તના રોગ ઉત્પન્ન થવાથી તેને માથે વૈધવ્ય દુખ આવી
પડે છે જોઈને તારા ! આ શિવાય બાળ લગ્નથી અનેઃ
જાતની હાની થાય છે એ દુષ્ટ રીવાજે આપણી હોમની
પાયમાલી કરી છે, તેનાથીજ દર વર્ષે વિધવાઓની સં-
ખ્યામાં વધારો થયા કરે છે અનેક સુખી કુટુંબ દુખી
થઈ ગયા છે વળી તે સાથે તેમાથી કળેહાનત મહા કષ્ટ
અને તેને અંગે બિચાર જેવા દોષ પણ ઉત્પન્ન થાય છે
જોઈને તારા ! વધારે શું કહેવું ? બાળવંશની નહારી રૂઢિથી

વિધવાપણુ આવતું હતું સેકડો સૌભાગ્યવતી સુંદરીઓમા
કોઈજ દુર્લભા દેખાતી હતી એવે ઉત્તમ સમય શા માટે
હતો? એકું જો પુછવામા આવે તો, તેનો પ્રત્યુત્તર એટ
લોજ છે કે, તે સમયે બાગલમનો દુષ્ટ રીવાજ બારત
ભૂમિપર હુયાત ન હતો, એ દુષ્ટ રીવાજનું દુનિયામા ના
મજ ન હતું

તારા બહેન ! બાગલગન ન કરવાને માટે આપણા
જૈન શાસ્ત્રમા કાંઈ પ્રમાણ હશે? અને તે પ્રમાણ કોઈ
આચાર્યના મુખનું હશે ખરું?

અજવાળી—બહેન તારા ! એક વખતે મેં ધર્મદાસ
ચોકના મુખથીજ સાંભળ્યું હતું, અને તે સાતળીનેજ મેં
બાગલમનો દુષ્ટ રીવાજ માગ કુટુંબમાથી દૂર કર્યો છે
બહેન ! આપણા જૈન શાસ્ત્રમા હરિભદ્રસૂરિ નામે એક
ધણા વિદ્વાન્ અને પ્રખ્યાત આચાર્ય થઈ ગયા છે તેમણે
આપણી સામાજિક ઉત્તરિનો માર્ગ દશાવધા ‘ ધર્મમિત્રુ ’
નામે એક ઉત્તમ ગ્રંથ રચેનો છે તેની અદર જૈનાએ
દેવી રીને સાર બચાવ્યો અથાવનો, એ મહા શિમા આ
પેલી છે તે કુળાણુ મહાશયે લખેનું છે કે, ઉવર બાર
વર્ષની કન્યા અને સોગ વધનો વર વિવાહને યોગ્ય છે,
તેનાથી નાની વયના વરકન્યાને વિવાહ કરિ પણ ખરો
નહિ આ વયનું પ્રમાણુ તેમણે ઉલટનું આપેનું છે, તેના
થી વિશેષ વય હેય, તોપણુ તેઓ પ્રમાણુ ગણે છે તે
મહાદેવ આચાર્યે વિવાહપર્યંત વ્યવહારનો હેતુ અયો દર્શાવ્યો
છે કે, થાવક કુટુંબ ઉત્તર કરવું અને તેનું નીતિથી પાલ
ન કરવું, સાતિના રીવાજની ઉલટુ માંડ પણ કરવું નહિ
યોગ્ય રીવાજ અને જૈન વિધિ પ્રમાણુ જે પરણે તે કુળ

માન કાળની જૈન કોમને પછી મિથ્યાત્વી કહેવામા ગો
ળાધ છે ? જેઓ પોતાના પૂર્વાચાર્યોના વચનને માન્ય ક
રતા નથી, તેઓ ખરેખરા મિથ્યાત્વી છે તેથી બાળકન
જેવા દુષ્ટ રીવાજને માન આપનારા અથવા તે રૂઢીને નહિ
અટકાવનારા જનોના અગ્રેમરોને કેવા કહેવા ? તે બહેન !
મને તો મુજ પડતી નથી કેમકે પોતાની કોમને અધમ
સ્થિતિમા મુકનારા અગ્રેમરોજ નણાય બહેન તારા ! ત
વિષે જેટનું મેં સાંભળ્યું છે, તે કહેવાનો અત્યારે વખત
નથી હવે હું આવિકાશાળામા જાઉં છું, જો તમારે આવવું
હોય તો સત્વર આવો ત્યાં આવવાથી તમારા મનને શા
તિ વગે બાળવિધવા સતોકને માટે જે તમારી લાગણી
દુ ખાય છે, તે ધર્મદાસ ગેકના વચન સાંભળવાથી શાન
ધઈ જશે

તારા—બહેન બજવાળી ! તમારું કહેવું યોગ્ય છે
પણ અત્યારે મારા શરીરની સ્થિતિ નબળી થઈ ગઈ છે
મરી છાતીમાં દુ ખાવો અને માથામા ચઢી આવે છે, તેથી
હું આવિકાશાળામા આવી શકીશ નહિ કહિ આવું તો જાં
તિની બેગી શકીશ નહિ આજે મારો દિવસ ધર્મવાર્તા
સાંભળ્યા વગર વ્યર્થ જશે, અને તેથી માગ મનમા ધોળા
અફસોસ થયા કહે છે

અજવાળી—બહેન તારા ! તમારા શરીરની તેવી
સ્થિતિ કેમ થઈ ગઈ ?

તારા—બહેન ! સતોક વિધવા થવાથી તેના લૌકિક
કર્મ માટે હું નહીં હતી અકાત મરણને લઈને નજીકના
સા ખોખો તેમા હૃદયથી જાગ લેવો જોઈએ, અને સ જા
ધની લાગણી પ્રમાણે રડવું કુલ પછ તે જો આવી કરીને

મારી મારી છાતી તોડી નાખવાના અગત્યના કામમા વળગે છે. જરા એકએકને બેઈ જમણા શૂરા થાય છે. જે આવે તે હુ ખીને ધૈય આપવાને જઈલે પોતાના મરેલાને યાદ કરી રહે અને રહાવે આવો નહારો રીવાજ આપણી કો મમા ચાલે છે. બીજી કેટલીએક સાતિઓમા ને બીજા ધર્મવાળાઓના મનમા શું પ્રેમ નહીંજ હોય? તેમના હૃદયમા લાગણીઓ પણ નહીંજ હોય? આ કેવું જ ગલીપણું? કેવું મિથ્યાત્વ? એક તરફ આપણે જૈન પ્રબંધને મિથ્યા ત્વથી દૂરમા દૂર રહેવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ, અને બીજી તરફ મરણ પામેલાની પાછળ મિથ્યાત્વીના જેવું વર્તન કરીએ છીએ, એ કેવી અજ્ઞાનતા?

જાહેન તારા! વગી તે કુરીવાજને અડમરી પોતાને અતરની લાગણી ન દોષ, તે છતા કેટલાએક ખોટો આ ઠગાર કરે છે. માત્ર 'ઓ ઓ' નો રાગડો તાણે, અને રડવું ન આવે, તોપણ પરાણે પાછળથી 'હું હું' ના ખેટા હૃદયમા ખાય છે. તેમના મનમા બધ લાગે છે કે, જે આ પછે લાગણી નહિ જતાવીએ, તે લોકો આપણને કઠોર ચિંતાના ગણે, આ કેવી ભૂર્જતા?

જાહેન તારા! જ્યારે મરનારના શબને શબવાહન (કાઠડી) મા બાધી પ્રથમ ઉપાડે છે, તે વખતે આપણા અજ્ઞાની બૈશઓ એવી ધમાલ કરે છે, અને રોકનો આવેશ એટલો જતાવે છે કે, જો તે વખતે સ્ત્રીઓ પાસે પુરુષો ન ઉભા રહે, તો તે લઘુ જતા જૈરા જોસમા તે કાઠડીને પણ તોડી નાખે. આ દેખાવ જો કે પચ્ચર જેવા હૃદયવાળાના નેત્રોમાથી પાણી કઢાવે તેવો છે, છતા પણ નકમો અને નિર્ણયક છે, તે જ જાણી ગયાય છે તે ઉપરાંત વગી બીજો

એક દેખાવ ખરેખર આપણને શરમ ઉપજાવે તેવો. અને છે
 શબ્દની પાછળ નીકળેલા ઝેરાઓ ચક્રવે ચક્રવે છાંડ્યા
 કરે છે, તે વખતે ઉઘાડા મુખ રાખી, કેશ છુટા મુઠી અગ
 ઉઘાડા રાખીને કુટે છે, આ દેખાવ કેવો ખરાબ છે ? ને તો
 ભેવા ઉપરથીજ જણાઈ આવે છે આમ બેઅદબી રીત છા
 છા કરવાનો દેખાવ ભેવાને બીજા લોકો એકઠા થાય છે
 બહુ એક તમારો હોય તેવું બીજાને જણાય છે, તેથી
 કરીને એવા રીવાજથી દૂર રહેલા લોકો આપણી હામી કરે છે.
 બહેન તારા ! તે વિષે વધારે શું કહેવું ? આપણે ખરેખરા
 જ ગલી બનીએ છીએ જે વખત મરનારના આત્માને શાંતિ
 સાધવાનો, બીજા મરનારના સબ ધીઓને મસારની અનિ-
 ત્યતાની વાતો કરી ધીરજ આપવાનો, અને મરનારના આ-
 ત્માના કલ્યાણનો વિચાર કરવાનો છે, તે વખતે આવી જ-
 ગલી રીતિ કરવી તે કેવી અજ્ઞાનતા ? કેવી મૂર્ખતા ? અને કેવી
 બેઅદબી કહેવાય ? બહેન તારા ! તમારા જેવી ધર્મકથાની
 વાર્તાના પ્રેમ રાખનારા આવિકાએ તેવા દુષ્ટ રીવાજમા
 ભાગ લેવો, તે કેવું અનુચિત ? અને કેવી ભુલ કરી કહેવાય ?
 હવેથી ઠઠિ પણ તેમ કરવું ન જોઈએ

તારા—બહેન ! તમારું કહેવું ખરાબર છે મને પણ
 હવે પરતાવો થાય છે અને હૃદયમા વિચાર પણ આવે છે
 કે, આવો નહારો રીવાજ આવકર્ણને દૂષિત કરનારો છે
 કોઈપણ ઉપાયથી તે દુષ્ટ રૂઢિને નાબુદ કરવી જોઈએ
 મને તો અત્યાદેજ તેનો કડવો અનુભવ થયો છે પ્રથમ તો
 મારા શરીરમા મોટી પીડા થઈ પડી છે, અને તેના લીધે
 આજે આવિકાશાળામા મારાથી આવી ચકાશે નહિ, તથા
 ધર્મનાસ રોકની મધુર અને પવિત્ર વાણીનો લાભ પણ મ

ઘણી ઉત્કેષા છે જરા મોડેથી જવાશે તો, એમા શું થઈ
જશે ? એક ગરબી ડહેનામા કાઈ વધારેવાગ લાગશે નહિ

અજવાળી—ખડેન ! કાલે નીરાતે સાબળજે, મારે
વખત થઈ ગયો છે ધર્મદાસ શેઠ જરાજગ વખત પ્રમા
ણેજ પોતાનું કામ શરૂ કરે છે, ને તેમનું કામ શરૂ થઈ
જાય, તો પછી મને સાબળવાનો ખૂગે લાભ મળે નહિ

તારા—ખડેન ! કાઈ માણસ ઉપર ઉપકાર થતો
હોય, અને આપણને તેથી ઓછો લાભ થાય, તો તે લા
ભને ગણવો ન જોઈએ ધર્મદાસ શેઠે ધર્મીવાર કહ્યું છે કે,
માણસે પોતાના સ્વાર્થનો લોભ આપીને પશુ બીજાનો ઉ-
પકાર કરવો, મોટે મને તે ગરબી સલાખાવ

[અજવાળી નીચે પ્રમાણે ગરબી ગાય છે]

ખાળલગન ત્રિપે.

ગરબી

સહુ આવડ મન પર ધારો,

ખાળલગની રીતિ નિવારો

એથી થાય અનર્થના ઓઘ,

ગૃહધર્મ હણાય અમોઘ

સહુ ૧

ખાળ ભુદિ શું વ્યવહાર બાણે,

વિધિ લગની શું તે પ્રમાણે

સહુ

એથી મૂર્ખ પ્રજા સહુ રહે,

શાય અતગમા ખટુ દે છે

સહુ

નિર્વિધિ જને જન જાતિ,

ધર્મદાસ શેઠીને કુટતી છાતી

સહુ ૮

જાને નહિ આ પ્રમાણે જાણેજ મને ચોટી હાનિ થઈ પડી
 યી ખીચરી સતે કરે નિધવાપણ બાળલગ્નના નકારા રી
 જાજીથી પ્રાપ્ત થયું, તેથી મારી લાગણી દુઃખાય છે, પણ તે
 ના જે કર્તવ્ય છે, તેને છોડી આવું જ ગતી મેલું કરવું, તે
 ખૂબખૂબ ગિથ્યાત્ન છે હવેથી હું કદિપણ તંવો દુરાચાર
 કરીશ નહિ, કોઈની પાસે કરાવીશ નહિ, અને કોઈ જે,
 તેને અનુમોદન આપીશ નહિ

અજવાળી—બહેન તારા ! હવે હું બહુ છુ આવીશ
 શાશ્વત ઉપદેશ કયાનો વખત થઈ ગયો છે

તારા—બહેન ! આજે, ધમવારના માલગવાનો મને
 લાભ તો મળ્યો નહિ, પણ બાળલગ્ન અને રહવા કુટવાના
 હાનિગારક ગીતાજીને માટે મને સારો બોધ થયો છે આપણી
 જીન કેમમા દરેક આવ કુટુંબને આ હાનિગારક રીવાજને
 માટે બોધ આપવો જોઈએ બાળ અને તરૂણ આવિકાઓને
 તેની ગરબીઓ રચાનીને શીખડાવવી જોઈએ

અજવાળી—ત્રિય બહેન ! બાળલગ્ન વિરોધી ગરબી
 તો મેં બાઈ સોમચંદ્ર પાનેથી લખી લીધી છે, અને તે
 મેં મોકલે કરી છે

તારા—બહેન ! તે કેવી છે ? તે મને સહગમ્ય
 તો ખરી !

અજવાળી—ના બહેન ! હવે વખત થવા
 આવ્યો છે, માટે અત્યારે મને જવા દે, પછી તને હું સ-
 હગમ્યીશ

તારા—બહાવી બહેન ! મારે અત્યારે

આજે મારે તો સાબળવામા વિઘ્ન આવ્યું બહેન ! કૃપા કરીને જે તુ સાબળે, તે મને કાલે ઠહેવા આવજે

અજવાળી—બહેન તારા ! તુ ચામાટે સાંભળવા આવતી નથી ? એમા વિઘ્ન ચાતુ ? ઘર મ સારમા એવા વિઘ્ન ઘણા આરે છે તેમ જો કરવા બેસીએ, તો પારજ આવે નહિ તેમા તારા જેવા વિઘ્ન તો આજકાલ ઘણા આવતા હશે જો વિઘ્નો લોકો પોતાની મેળે ઉત્પન્ન કરે છે બાળલગ્ન અને કન્યાવિકૃત્યથી એવા ઘણા બનાવે બને છે

તારા—અરે બહેન ! શુ કહું ? મારે તો બેવડું દુઃખ થયું છે સતોક વિધવા થયાના માઠા સમાચાર આવ્યા, તે પહેલાં જ દિવસ ઉપર મારા કાકા ચ પકચેઠની દીકરી ગોમતીવિધવા થઈ, એવા સમાચાર આવ્યા હતા બહેન ! તે બાદ પછી લૌકિક વ્યવહારમા જવું પડ્યું, અને આજ પછી તેમજ થયું, એટલે શરીર વધારે ખરાબ થયું બહેન ! હમણા તો મારે તરફથી બેદગારક સમાચાર મળે છે આ પછી જ્ઞાતિમા કન્યાવિકૃત્ય અને બાળલગ્નથી તો કાળો દેર થાય છે હજી ગયે વરમેજ મારા કાકાની દીકરી ગોમતીને પરણાવી હતી અરે પ્રભુ ! મારા કાકાને અમે ઘણું સમ લાવ્યા, પણ માન્યું નહિ, અને દીવો લઈ કુવામા પડ્યા બહેન ! અમે તો તેટલા માટે તેમને ઘેર વિવાહમા પણ કેગયા નહોતા અમે ન ગયા એટલું જ નહિ, પણ પ્રેમદા સ્ત્રીના ઘરતું પવુ ગેઈ આવ્યું નહોતું અરે મારા કાકાને જોખતે કેવી કુણુદિ સુઝી !

અજવાળી—અરે ! તમે ચ પકચેઠને ઘેર વિવાહમાં શુ કાઈ વાધો પડ્યો હતો ?

બાળ વિધવા બને બહુ બાળા, વ્યભિચારના પ્રસરે ચાળા	સહુ ૫
કાળો દેર બને ઘરે ઘરમા, ધર્મ ભંગ બને અનાદરમા	સહુ ૬
જૈન તેજનો અતજ આવે, આવી અન્ય મતિ બહુ ફાવે	સહુ ૭
ઘેનો બજૂત થઇને વિભારો, થાય જૈનમા હાની હુબરો	સહુ ૮
વીર શાસનની યાચ હાસી, બાળ કહમા પડતી ફાસી	સહુ ૯
માઇ ઉલ્લમા અસ્ત શુ લાવો, રૂઢી દુષ્ટ તે કેમ નિભાવો	સહુ ૧૦
માતાપિતા બની શુ કરો છો ? પુત્રીનો ચિરચ્છેદ કરો છો	સહુ ૧૧
બાળ શ્રેષ્ઠનો પ્રલય કરો છો, નિજ સતતિ સુખને હરો છો	સહુ ૧૨

અજવાળીના મુખથી આ ગરબી સાબળી તારા ॥
છીજ પુથી યમ ગમ પોતાની પુછની ફીકરી સતોક વિ
ધવા થઇ, તેનું કારણ તેણીના બાણવામા આવી ગયું પછી
અજવાળી ધર્મવાર્તા સાબળવાને લાથી ચાલી, એટલે તા
રાએ કહ્યું—

જાહેન ૬ હવે તને રોકવાનો આગ્રહ કરતી નથી

આજે મારે તો સાલગવામા વિધન આવ્યું જાહેન ! કૃપા કરીને જે તું સાલજે, તે મને કાલે કહેવા આવજે

અજવાળી—જાહેન તારા ! તું ગામાટે સાલગવા આવતી નથી ? એમા વિધન શાનું ? ઘર સ સારમા એવા વિધન ઘણા આરે છે તેમ જો કરવા બેસીએ, તો પારજ આવે નહિ તેમા તારા જેવા વિધન તો આજકાલ ઘણા આવતા હશે એ વિધનો લોકો પોતાની મેળે ઉત્પન્ન કરે છે બાળલગ્ન અને કન્યાવિક્રયથી એવા ઘણા બનાવે બને છે

તારા—અરે જાહેન ! શું કહું ? મારે તો બેવડું દુ ખ થયું છે સતોક વિધન થયાના માઠા સમાચાર આવ્યા, તે પહેલાં જો દિવસ ઉપર મારા કાકા ચ પકચેઠની દીકરી ગોમતી વિધવા થઈ, એવા સમાચાર આવ્યા હતા જાહેન ! તે વખતે પણ લૌકિક વ્યવહારમા જવું પડ્યું, અને આજ પણ તેમજ થયું, એટલે શરીર વધારે ખરાબ થયું જાહેન ! હમણાં તો આરે તરફથી ખેદકારક સમાચાર મળે છે આ પટ્ટી જ્ઞાતિમા કન્યાવિક્રય અને બાળલગ્નથી તો કાળો ઠેર થાય છે હજી ગયે વરનેજ મારા કાકાની દીકરી ગોમતીને પરણાવી હતી અરે પ્રભુ ! મારા કાકાને અમે ઘણું સમ લાવ્યા, પણ માન્યું નહિ, અને દીવો લઈ કુવામા પડ્યા જાહેન ! અમે તો તેટલા માટે તેમને ઘેર વિવાહમા પણ ગયા નહોતા અમે ન ગયા એટલું જ નહિ, પણ પ્રેમદા કાકીના ઘરનું પણ કોઈ આવ્યું નહોતું અરે મારા કાકાને તે વખતે દેવી કુબુદ્ધિ સુજી !

અજવાળી—અરે ! તમે ચ પકચેઠને ઘેર વિવાહમાં પણ ન ગયા ? શું કાંઈ વાધો પડ્યો હતો ?

તારા—જાહેન અજવાળી ! શી વાત કહૂ ? મને તો તે વાત સાલરે છે, અને કપારી છુટે છે મારા કાકા ચ પક થેઠે ગોમતીનું વેશવાળ એક વૃદ્ધ ઉંમરના પતિની સાથે રું હુતું પતિની ઉંમર છેતેર વર્ષની હતી, અને ગોમતી ૧૬ વર્ષની હતી અને બીજા લોકો પાસેથી સાલાજી કું, મારા કાકાએ પાચ હજાર રૂપીયા લઈને ગોમતીનો સળ પ યો પહેલા તો આ વાત અમારા માનવામાં આવતી રહતી, પણ જ્યારે તેનો વિવાહ થયો, અને અને તેના વૃદ્ધ પતિને નજરે લેયો, ત્યારે અમને વધારે ખાતરી થઈ આથી મારા પતિને અને મારા બીજા સાસરીઆને વધારે માહુ લાગ્યું તત્કાળ અમેએ મારા કાકાને જણાવ્યું કે, આ વિવાહમાં અમે બીજાનું લાગ લાઈશું નહિ આવો લુલમ અમારાથી જેઠ શકાતો નથી મારા પિતાએ તેમના લાઈને ઘણોજ ઠપકો આપ્યો અને ઉવટે અમારા ઘરનું એક છોકરું પતું તે વિવાહમાં જ મવા રમવાને ગયુંજ નહિ જાહેન અજવાળી ! એ વિવાહની વાતો લોકોમાં નિદા નાથે પ્રસરવા લાગી લોકો ૧ પકથેઠ સામળે તેમ નિદાના વચનો કહેવા લાગ્યા, અને કેને અનેક રીતે ધિક્કરવા લાગ્યા

અજવાળી—જાહેન તારા ! આ વાત સાલગીને હું તો ચકિત થઈ ગઈ છું શું છેતેર વર્ષના ડોસા સાથે ૧૬ વર્ષની બાગડીનો વિવાહ ! એ કેવો લુલમ ? એ કેવો અવિચાર ? તારા કાકા ચ પકથેઠને સહુજ વાર ધિક્કાર છે ગોમતી જેવી બીચારી સુદર બાળાની આખી જી હરી તોણે બગાડી દીધી જ્યારથી એવો સળ પ કયા હતો, ત્યારથીજ એ વિધવા થઈ ચુકી હતી નરે ! કર્મ ! તારી સત્તા

અને તારી વિચિત્રતા જુદી તરેહની છે બહેન તારા !
મારે ધર્મવાર્તા સાંભળવામા વિલબ થાય છે, પણ આ વાત
સાંભળીને મને તે વિષે કાંઈ કહેવાની ઘણીજ ઉત્કંઠા થાય
છે પવિત્ર હૃદયના ધર્મદાસ શેઠે અમને તે વિષે પ્રસંગે
પ્રસંગે ઘણુંજ સંભળાવ્યું છે, તેથી રૂચનગરના શ્રાવકોમા
એ કુરીવાજ નાખુંદ યતો જાય છે,

તારા—બહેન ! મને તે દુકામા સંભળાવ, તો ઉપ-
કાર થશે હું તો એટલુંજ જાણું છું કે, દીકરીના પૈસા
લેવા, તે ખરાબ છે, અને મોટી ઉમ્મરના વરને બાળવયની
કન્યા પરણાવવી, એ નહારો રીવાજ અને પાપનું કામ છે,
તે જિવાય ખીલું હું કાંઈ જાણતી નથી, તેમ વળી સારા
કુળના માણસો જો દીકરીના પૈસા લે, તો લોભે તે કુળને
વિખાતે છે, અને તેની ઘણીજ નિંદા થાય છે પ્રિય બહેન !
તે વિષે તે જે વિચેચન સાથે સાંભળ્યું હોય, તે કહી સં-
ભળાવ, તો ઉપકાર થશે પ્રથમથીજ તું મારી ઉપર ઉપ-
કાર દેખારી છું, ને ધર્મદાસ ગેહની ધર્મવાર્તાનો મોટો
લભ મને અગવનારી તુંજ છું

અજવાણી—બહેન તારા ! એક વખતે ધર્મવાર્તાને
પ્રસંગે કન્યાવિક્રયની વાત નીકળતા ધર્મદાસ શેઠે ઘણું
જુસ્સાથી જણાવ્યું હતું, અને તેઓ બોલ્યા હતા કે, હે
શ્રાવિકાઓ ! કન્યાવિક્રય મોટું પાપ છે, આ જગતમા કન્યા-
વિક્રયનું કામ પાપથી ભરપૂર, નિંદાથી પરિપૂર્ણ અને અ-
ધમમા અધમ છે પોતાની બાળવયની બાળિકાને વૃદ્ધ
વરને આપી, વિધવાપણના મહા દુખના સાગરમા ડુબા
વવી, એ કેવું અધમ કામ ? ગાય અને દીકરી જ્યાં દોરે
ત્યાં જાય છે, તે બિચારી બાળિકા માળાપના તાળામા રહી

પોતાની આખી છાત્રી દુ ખમાજ ગાળવાને યોગ્ય થાય છે, જૈન સમારના સુખથી જૈનશીળ રહી, તે વૈધવ્ય દુ ખની ભોગ થઇ પડે છે જૈન શાસ્ત્રકારોએ વિવાહના અધિકારમાં વરકન્યાની જે વય નક્કી કરી આપી છે, તેથી ઉવટી રીતે વર્તી વૃદ્ધ પતિને કન્યા આપનાર આવકો પોતાના શાસ્ત્રની વિરુદ્ધ વર્તનારા છે, અને તેથી કરીને તેઓ મિથ્યાત્વરૂપ મહા પાપમાં મગ્ન થયેલા કહેવાય છે

ગહેન તારા ! પોતાની જાળપુત્રીઓને વેચી જ સાર સુખ ભોગવનારા આવકોને સહુજ વાર ધિછાર છે તેવા પાપી પુરુષોને આવક કહેવા, તે સર્વ રીતે અનુચિત છે કન્યાવિક્રય કરનારા આવકો આવકધર્મને દૂષિત કરનારા, જૈન ધર્મને કલકિત કરનારા અને વીરધર્મને વગોવનારા છે એ માનવરૂપ સહુસની છાયા પણ લેવી ન જોઇએ તેવા અધમ નરોથીજ આ ભારતભૂમિ ભારે મરે છે કન્યાવિક્રયના મહા પાપથી જે કલકિત થયેલા છે, તેઓના ઘરનું અજ પાપી પણ ખરા આવકને અભક્ષ્ય છે જ્યારે આવકને અભક્ષ્ય હોય, તો પછી વિદ્વાન સાધુઓ તો તે પાપી ન ઘરનું શી રીતે બહારે ? જૈન મુનિઓએ તેવા અધમ આ વકના ઘરમાં ન જવું જોઇએ તેમના ઘરના આહારપાણી બહારવાથી કુબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે, અને કુબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થવાથી ચારિત્ર દૂષિત થઇ જાય ॥

ગહેન તારા ! આપણા પવિત્ર આવક કુળગણિ ધર્મ દાસ શેઠે ધર્મતા આવેશથી ઉરકેસમને એટલે સુધી કહ્યું હતું કે, હે ભારતભૂમિ ! કન્યાવિક્રયના મહા પાપમાં મગ્ન થયેલા પુરુષોનો તને ભાર લાગતો હશે પૂર્વે તીર્થંકરો અને અનેક મહા મુનિઓ તારી ઉપર વિચર્યા છે, અને હવે

પવિત્રતાને દૂર કરનારા કન્યાવિક્રયી કૂર પુરૂષો ઉત્પન્ન થાય છે, તો તું શામળ દેવતાને પ્રાર્થના કર, કે જેથી એ મહા નુભાવ શામળ દેવતા તારી પવિત્રતાનું રક્ષણ કરવા તત્પર થશે હવે જ્યાં સુધી વીરધર્મનો પ્રભાવ પ્રવર્તે છે, જ્યાં સુધી જૈનના મહા મુનિઓ તારીપર વિચરે છે, ત્યાં સુધી એવા દુષ્ટ પુરૂષો છે, તોપણ તારી પવિત્રતા જ્વાળી નથી માતા ! આ અવસરિણી કાળ પ્રવર્તે છે, તેથી કન્યાવિક્રયના મહા પાપને કરનારા કેાઈ પુરૂષો પ્રગટ થશે, પણ તે પા પીઓનો પરાભવ થઈ જશે તેઓ પોતાની તૃષ્ણા પૂર્ણ કરવાની ધારણા રી તે મહા પાપ કરવા આગળ પડશે, પણ છેવટે આ લોકમાં દુ ખી થઈ, પરલોકે નારકીના દુ ખ લોગવશે દીકરીના દોકડા લઈ દિલમાં ખુશી થનારા તે પાપીઓ જૈન પ્રભામાં નિદાપાત્ર બની અધમ અવસ્થા લોગવશે પોતાની પ્રભાને ભક્ષણ કરનારા એ ભય કર રાક્ષસો આ લોકમાં અનેક વેદનાનો અનુભવ કરશે દુહિતાના ધનથી ધનાઢય થવાની ઇચ્છા રાખનારા એ કૂર પુરૂષોને કુકર્મના તીક્ષ્ણ બાણ વાગશે, અને તેમની પકતી દશા અવશ્ય થશે

બહેન તારા ! પછી ધર્મદાસ શેઠે સર્વને તે વિષે આ પ્રમાણે શિખામણ આપી—પ્રિય માતાઓ અને ભગિનીઓ ! તમને વિનંતિ કરી જણાવું છું કે, કન્યાવિક્રયનું મહા પાપ તમે કદિપણ કર્યો નહિ, કરાવ્યો નહિ, અને જે કરે, તેને અનુમોદ્યો નહિ કન્યાવિક્રયરૂપ દાવાનળ તેના કરનારના કુટુંબરૂપ મહા વનને બાળી નાખે છે પુરૂષરૂપી મહા પર્વતને છેદનારૂં એ વજ્ર છે કન્યાવિક્રયનું પાપ ધર્મના પ્રભાવનો ક્ષણમાત્રમાં નાશ કરે છે એ મહા પા

પથી આવકનું ધર્મનેજ હુણાઈ જાય છે તપસ્યા મને ન તનો નાશ થઈ જાય છે કન્યાવિક્રયથી કરેલો રાક્ષસ વિવાહ આવક ધર્મને જડમૂળમાથી નાશ કરે છે તેવા કર નિવાહમા જે સામેવ થય, તેઓ પણ તે પાપના બાગી થાય છે જે અધમ પુરૂષો કન્યાવિક્રય કરનારા છે, તે લોકશસ્ત્રમા અકાળથી પણ નીચ ગણાય છે પોતાની લાલમા તૃપ્ત કરવાને દીન અને બાળદુહિતાને જે વેચે છે, તે ખરેખર કસાઈનું કામ કરનારા છે તેવા કસાઈઓનો જૈન પ્રજાએ ત્યાગ કર્યો જોઈએ તેઓને અતુર્વિધ શાધની બહેર સુકવા જોઈએ આવક કુળમા આવિકા માતાના ઉરથી જન્મ લઈ તેવું અધમ કાર્ય કરનાર આવકને આ લોક અને પરલોકની બને શિક્ષા થવી ઘટે છે પ્રિય આ વિકાઓ ! કન્યાવિક્રય વિષે જેટલું કહીએ, તેટલું થાડું છે તે વિષે એક પ્રત્યક્ષ બનાવ ગન્યો હતો કે જે બનાવ ને મારી નજરે જોયો હતો, તે એક ચિત્ત કરી સાબળો—

અ દ્રુપુર નગરમા રાચચ દ્રુ કરીને એક આવક રહેતો હતો, તેને કૈશર નામે સ્ત્રી હતી તેમને ઉત્તમચ દ્રુ નામે એક પુત્ર અને મહાલક્ષ્મી નામે એક કન્યા હતી રાચ ચ દ્રુનું કુટુંબ તે નગરમા કુચીન ગણાતું હતું તેના વડિલો આવકના સહાચારને અને જૈન ધર્મને પાળનારા હતા તે મનો વ્યવહાર શુદ્ધ હતો, અને તેથી કરીને તેમની સારી પ્રતિષ્ઠા આવી આવતી હતી

દેવયોગે રાચચ દ્રુની સ્થિતિ નળળી આવી વડિલો પાર્જિત બધી મીવકત તેના વેપારમા નષ્ટ થઈ ગયું, છેવટે તેણે મોટું દીવાળું કાઢ્યું દીવાળું કાઢવાથી તેની ઉપર કર્મદેવનો મહા ક્રોધ થઈ આવ્યો લોકોને દીવાળાના પ્ર

યોગથી છેતરી તેણે જે દ્રવ્ય ગુપ્ત રાખ્યું હતું, તે પશ્ચ
જેમ નીચી ભૂમિ ઉપર જળનો પ્રવાહ ચાલી જાય, તેમ
ચાલ્યું ગયું

શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રસંગે મારે તમને દીવાળાના મહા
પાપ વિષે કહેવાનું છે આપણે જાણીએ છીએ કે, વેપા-
રનો માર્ગ જેવો લક્ષ્મી મેળવવા માટે ઉત્તમ છે, તેવો તે
વિપરીત પણ છે, તેથી વ્યાપારનો ઉદ્યોગ કરનારી શ્રાવ-
િકાએ તે વિષે સાવચેત રહેવાનું છે પોતાની શક્તિનો
અને હેશકાળનો લાભો વિચાર કરી વ્યાપાર કરવો જોઈએ
જે વ્યાપાર પે તાની શક્તિ ઉપરાત હોય, તેવા વ્યાપારમાં
આવકે પ્રવૃત્તિ ન કરવી જોઈએ આર્હત ધર્મસ હિર્તામાં શુદ્ધ
વ્યવહારને માટે સારી રીતે લખેલું છે શુદ્ધ વ્યવહારથીજ
શ્રાવિકાનો નિર્વાહ થવો જોઈએ શુદ્ધ વ્યવહારથી પ્રવર્તન
કરતાં છતાં જો મોટી હુની થઈ જાય, તો પછી તેમાં શ્રા
વક પોતે, દોષવાળો ગણાતો નથી, અને તે હુનીથી તેના
વ્યવહારને કલક લાગતું નથી

પણ શક્તિ ઉપરાત વ્યાપાર કરનારા શ્રાવિકાની ઉપર
દીવાળાનું મહા કલક લાગે છે એ કલકને લઈને શ્રાવ-
િકા નર્વ રીતે દૂષિત થઈ જાય છે દીવાળાનું અધમ કામ શ્રા-
વિકાના ધર્મને પણ દોષ લગાડે છે એથી પ્રતિષ્ઠા અને વ્ય-
વહારને મોટામાં મોટો ધોડકો પોહાવે છે જે વ્યાપારીને
દીવાળાનો કાળો કાઢ લાગ્યો હોય, તે યાવજીવિત અધમ
અવસ્થા લોગવે છે દીવાળાના દાવાનળની અંદર વેપારીના
વિત્તનો, પ્રતિષ્ઠાનો, લાજનો, કુલીનતાનો અને ધર્મનો હો-
મ થઈ જાય છે દીવાળારૂપી મહાસાગરમાં મગ્ન થયેલો
કુટુંબી પોતાની પ્રતિષ્ઠારૂપ પ્રાણુથી રહિત થઈ, જીવતા

મરેલા જેવો થઈ જાય છે દીવાળાની રચના મોણસને કપટ અને દુરાચાર શીખવે છે હે આવિકાઓ ! તમે તમારા પતિને દીવાળાનું મહા પાપ કરતા અટકાવજો કદિ વ્યાપારને અંગે મોટી હાનિ થાય, તો તમરા આબુવણો તથા ઘરનું સર્વસ્વ અર્પણ કરીને પણ તેમની પ્રતિષ્ઠા જાળાવજો જો એ મહા પાપ તમને લાગશે, તો તમારી વ્યવહારિક અને ધાર્મિક સ્થિતિનો તે મૂળભૂતી પ્રલય કરી નાખશે

આવા દીવાળાના મહા પાપથી રાચચ દ્ર શેક દ્રવ્યથી અને પ્રતિષ્ઠાથી રહિત થઈ જાયો, તેના મુખ ઉપરથી કુ હીનતાનું અને ધાર્મિકતાનું નેજા ઉતરી જાયું, મુખપર સ્થા મતા છવાઈ રહી લોકોને દીવાળાના કપટથી ઠગનાર મા લુભને તેનો બદલો તગ્ત મળે છે મનુષ્ય અને દ્રવ્ય બનેની તેના ઘરમા હાનિ થાય છે રાચચ દ્રનું કુટુંબ ધાર્મિક ગણાતું, પણ આથી કરીને તેની ધાર્મિકતા હુક થઈ ગઈ લોકો અનેક જાતની ઉપાધિ કરી તેને પીડવા લાગ્યા

રાચચ દ્રની શ્રી કેશર કે જે ઉત્તમ કુળની આવિકા હુતી, તેણીએ પોતાના પતિને સર્વસ્વ અર્પણ કરી દીધું પણ તે બધું દ્રવ્ય તેના દરિદ્રરૂપ દવમા હોમાઈ ગયું તેના કુટુંબને નિર્બાહ માઠ માઠ ચાલવા લાગ્યો ઉપાધિ સાથે ગૃહવ્યવહાર ચલાવવાને તે તદ્દન અશક્ત થઈ પડ્યો સત્કર્મ મા પ્રીતિવાળી કેશર પોતાના પતિને ધૈર્ય આપતી, પણ રાચચ દ્રના હૃદયમા તે ધૈર્યના વિચાર ટકી શકતા નહતા આખરે તેના મલિન હૃદયમા કુવિચારો પ્રગટ થયા કેાઈ પણ પ્રગરે દ્રવ્ય મેગવી, ખનાવ્ય ચવાને તેનામા પ્રગટ લાગમા પ્રગટ થઈ પૂર્વના પાપયોગે તેની મનોવૃત્તિમા કુ

વિચારો આવવા લાગ્યા તેની પુત્રી મહાલક્ષ્મી બાર વર્ષની થઈ હતી તે આવક બાળાએ જૈનશાળામાં જઈ ધાર્મિક જ્ઞાન સારૂ મેળવ્યું હતું તે ઉપરાંત શ્રી કેળવણીના ઘણા પુસ્તકો વાચનાથી તેણીને સારૂ શિક્ષણ મળ્યું હતું આવક કુળની કન્યામાં જે લક્ષણ, જે વિચાર, અને જે આચાર જોઈએ, તે તેણીએ સારી રીતે પાલન કર્યા હતા પોતાના પિતાની ઉપર આ આપત્તિ આવેલી જોઈ, તે બાળા અહોનિશ ચિંતા કરતી હતી, અને શ્રીજિન પ્રતિમાની ઉપાસના કરતા પોતાના પિતાને આવી ચિંતાને લઈ અશુભ ધ્યાન ન થાય, તેવી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરતી હતી મહાલક્ષ્મી એ ખરેખર મહાલક્ષ્મી હતી તેણીની મુખ્યવસ્થામાં તેણે સ્વાભાવિક સૌંદર્ય ખીલી નીકળ્યું હતું એ સૌંદર્યની શોભામાં સદ્ગુણોએ આવી વધારો કર્યો હતો.

પાપી હૃદયના રાયચક્રના મનમાં વિચાર થયો કે, મહાલક્ષ્મી હવે વિવાહ કરવાને યોગ્ય થઈ છે, તેનું દોષ સારે ઠેકાણે વેવિશાળ કરવું જોઈએ પણ જ્યાંથી આપણને દ્રવ્યનો સારો લાભ મળે, તેવા કોઈ યોગ્ય પુરૂષની સાથે તેનો મળધ જોડો કદિ હજી બે વર્ષ વિલગ થાય, તો હરજત નહિ, પણ જ્યારે પૂરતા દ્રવ્યનો લાભ મળે, ત્યારે તેણીનો સળધ કરવો આ પુત્રીને સારો લાભ લઈનેજ આપવી આવી મુદ્દર અને સદ્ગુણી કન્યા જો કોઈ મોટી વયના ગૃહસ્થને આપીશ, તો મને સારી રકમ મળશે પછી તે રકમમાંથી વેપાર કરી, હું પાછો મોટો ધનાઢય થઈ પડીશ.

આ તેનો કુવિચાર ધરમાં તેણે કોઈને જણાવ્યો નહિ તે દ્રવ્યની આશાના તરંગમાં પોતે એકલોજ રહ્યા

કરતો હતો આ સંબંધી વિચારમાં તેણે પોતાના મનો-
રથ સફળ કરવા વિચાર ચલાવ્યો ધાર્મિક હૃદયની અને
સુગિણિત એવી આવડવાળા મહાલક્ષ્મી ઉપર તે દુર્ગને
અનેક આશાઓ બાધવા માંડી જેમ વેપારી કરીયાણાના
વકરા ઉપર ભવિષ્યમાં અનેક વિચાર બાધ્યા કરે, તેમ કુ-
ટિલ હૃદયના તાયચક્રે તે કન્યાને કરીયાણારૂપ ગણી, અ-
નેક વિચાર બાધવા માડ્યા મોટામાં મોટું મૂલ્ય લઈ પુત્રી
મહાલક્ષ્મીને વેચવાનો એ કૂર પિતાએ નિશ્ચય કર્યો. ગમે
તેવા કુળનો, ગમે તેવા આચારનો, અને ગમે તેટલી ઉ-
મરનો પુરૂષ હોય, પણ જો તે પૂરતા પૈસા આપે, તો
તેને પોતાની કન્યા સ્વાધીન કરી દેવી આ કુવિચાર તેના
મનમાં પ્રતિદિન વધવા લાગ્યો, અને તેના શોધને માટે
પોતે વિદેશ જવા તૈયાર થયો.

એક દિવસે શેઠાપ્પી કેશરને એકાંતે બોલાવી રાય
ચક્રે પુછ્યું, કેમ ? મહાલક્ષ્મીને વરાવવાનું હવે શું કરી
શું ? પુત્રી ઉમ્મર લાયક થતી જાય છે, તે જાતે મને
સહા પિતા રહ્યા કરે છે મારો વિચાર તેને કોઈ ધનાઢ્ય
સાથ કુટુંબમાં આપવાનો છે આપણા ગામમાં તેવો કોઈ
ગૃહસ્થ જોવામાં આવતો નથી, તેમજ તેવો કુળવાન
અને શુદ્ધી પુરૂષ પણ મળી આવતો નથી, માટે તેની ત-
પાસ કરવાને પરગામ જવાનો વિચાર થાય છે પણ કે-
રીને હું આવતી કાલેજ જવા ધારૂ છું.

કેશરે નમ્રતાથી કહ્યું, ખાણનાથ ! આપણી મહાલક્ષ્મી
માટે આપણા ગામમાંજ સાસ મૃતિઆ છે, પણ વિવાહ
કરવાની આપણી સત્તા ક્યા છે ? હવે તો મારો વિચાર
કોઈ ગરીબ સાવકને આપવાનો મયો છે કારણ કે, ગરીબને

આપવાથી આપણને વિવાહમાં આવે જાય, એટલે આપણે પહેલી શક્તિએ માટે પરગામનો અને તેમાં વળી ગૃહસ્થને આપવાનો વિચાર કર્યો નહિ આપણી પહેલાના જેવી સત્તા નથી હોય વાર ગૃહસ્થના કરતા ગરીબને ઘેર કન્યા સુખી થાય છે હવે વિચાર કરવાનો આપણે વખત નથી

રાયચંદ્રે ઉચ્ચે સ્વરે કહ્યું, પ્રિયા ! આ શું બોલે છે ? મહાલક્ષ્મી જેવી બહેલી ગણેલી કન્યા ગરીબ આનંદને આપવી, તે ચોક્કસ ન કહેવાય આપણે અત્યારે ગમે તેવી સ્થિતિમાં છીએ, પણ આપણુ ઘર અને કુળ મોટું કહેવાય છે, માટે ગમે તેમ કરીને પણ મહાલક્ષ્મીને કોઈ ધનાઢ્ય શ્રાવકને આપવી છે કદિ કોઈ બે વર્ષે મોટી ઉમ્મરનો કે બીજાવર હોય, તોપણ સાશ ગૃહસ્થને આ કન્યા આપવી, એ તો મારો નિશ્ચય છે

કેશર ચિ તાતુર થઈ બોલી—સ્વામી ! તમારો વિચાર ગૃહસ્થપણની બાબતમાં સારો છે, અને તેથી મને સંતોષ થાય છે, પણ તમે જે મોટી ઉમ્મરના વરને આપવા જાણો, તે મને ચોક્કસ લાગતું નથી આવનાય ! કદિ એવી સુલખાઓ નહિ કદિ આશા કુળનો અને ધનાઢ્ય હોય, પણ જો આપેકવચનો હોય, તો તે શા કામનો ? તેવા પુરૂષના ઘરમાં કન્યાને કદિ પણ સુખ મળતું નથી તેમજ જે પુરૂષને બીજી સ્ત્રી હોય, તેવા પુરૂષના ઘરમાં પણ નવી સ્ત્રીને ગૃહસ્થપણનું સુખ આવતું નથી, માટે ચોક્કસ વિના તરૂણ વયના પુરૂષની સાથે આપણી મહાલક્ષ્મીનો સંબંધ કરજો એજ મારી લલામણુ છે

રાયચંદ્ર હાસ્ય કરતો બોલ્યો—બહાલી ! તું શામાટે

તેની ચિંતા રાજે છે ? તેમા મને બીવકુલ કહેનાતુ દે।
યજ્ઞ નહિ જેમ આપણી પુત્રી સુખી થાય, તેની ગોઠવણ
હું કરીશ

રાયચંદ્ર બીજે દિવસે બાહર જામ ગયો। કેટલાએ
દિવસ કરી તે રામનગર જામના એક નાના શહેરમા
આવ્યો। રામનગર એક નાનું શહેર હતું ત્યાં જુદા જુદા
ધર્મને માનનારી વહિક પ્રજા રહેતી હતી ત્યાં આવીને
રાયચંદ્ર એક ધર્મશાળામા ઉતર્યા જામના કેટલાએક લોકો
કેાને મળી તેણે મહાલક્ષ્મીના વેવિશાળની વાત ચલાવી
રામનગર ચંદ્રપુરનગરથી પચાસ ગાઉ દૂર હતું રાયચંદ્ર
ફરને ઘણા લોકો યોગખતા ન હતા, પણ જો રાયચંદ્ર પો
તાના વડિલોના નામ આપે, તો વખતે લોકો તેને
યોગખી શકે ખરા તે નગરમા ગિરધર શેઠ નામે એક
ગૃહસ્થ હતો તેની પાસે દગ હજાર રૂપીઆની પુણ હતી
તે વ્યાજવટાવનો સાધારણ ધંધો કરી પોતાનો નિર્વાહ
ચલાવતો હતો, તે વણ ચાર વર્ષ થયા ઘરભંગ થયો હતો
ગિરધર શેઠને આગવી સ્ત્રીની જો પુત્રીઓ હતી, પણ પુત્ર
થયો ન હતો, આથી કરીને તેના મનમા ફરીવાર પરણ
વાની ઇચ્છા થતી હતી, અને તે વિષે તે ખાનગી રીતે ત
પાસ કરતો, અને કન્યાની શોધમા રહેતો હતો। ગમે તેટલું
ખર્ચ થાય, તોપણ પરણવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો હતો। રા
ચંદ્ર ફરને કોઈએ તે વાત જણાવી, એટલે તે ગિરધર શેઠને
ગેર ગયો। ગિરધર શેઠને પણ રાયચંદ્ર શેઠના ખજાર મ
ળેવા, તેથી તે તેને મળવા ઇતેજાર થઈ રહ્યો હતો।

રાયચંદ્ર શેઠ ઘેર આવ્યો, એટલે ગિરધર શેઠ બેઠો
થયો। વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે તેને બેઠા થવામા ઘણી સુસીખત

પડી 'આવો પધારો' એમ કહી, તેણે રાયચ દ્રને માન આપ્યું, અને તેની ઝોળખાણ પાડી ગીરધર શેઠને જોતાજ રાયચ દ્ર વિચારમાં પડ્યો કે, આ ડોસો તો મરણપધારીએ છે, આવને મહાલક્ષ્મી જેવી જાળકન્યા આપવી, તે અનુચિત છે, પણ જો આની પામેથી મારી ઇચ્છા પૂર્ણ થાય, તેટલું દ્રવ્ય મળે, તો પછી કાંઈ હરકત નથી ગીરધરશેઠ જોત્યો—રાયચ દ્ર શેઠ ! જો તમારે તમારી ઠીકરી સુખી કરવી હોય, તો આ ઘરમાં આપો, મારા ઘરમાં સ્વર્ગના જેવું સુખ છે પૈસાનો લોભ વધારે કરશે નહિ, એમ પરસ્પર વાતચિત કરતા છેવટે પાચ હજાર રૂપીઆ નક્કી થયા, અને બીજા બે માણસને વચ્ચે રાખી ત્યાં વેવિશાળના તિલક કઢવામાં આવ્યા આવું ઘોર કર્મ કરી રાયચ દ્ર પોતાને નગર આવ્યો. એ વાર્તા પોતાના કુટુંબને જણાવી બીજી બાધી વાત કહી, પણ ગીરધર શેઠની ઉમ્મરની વાત અને પાચ હજાર રૂપીઆ લેવાની વાત છુપાવી રાખી પાપી હૃદયન પિતાએ આ પ્રમાણે પોતાની પુત્રાને મહા દુખમાં નાખી

તરતજ વિવાહ કરવાની તૈયારી કરી લક્ષ્મીનો નિવગ આવ્યો, એટલે સમનગરથી ગીરધર શેઠની જાન પગલુવાને આવી ગીરધર શેઠને જોતાજ લોડો મોટી ચર્ચા કઢવા લાગ્યા શેઠીએ શેઠીએ અને ઘરે ઘરે તેજ વાર્તા ચાલી કેટલાએક તો રાયચ દ્રને ગાળો આપવા લાગ્યા, અને મહાલક્ષ્મી જેવી નુદર કન્યા તરફ વિચારી ઘણું અફસોસ કરવા લાગ્યા

શેઠાણી કેસરે જ્યારે માતૃગૃહમાં (માયરા) માં ગયા વેલા ગીરધર શેઠને જોયો, ત્યારે તેણીને મૂર્છા આવી ગઈ

દ્રવ્ય પેદા કરો, પણ માગ જેવી જાળકન્યાને વેચો નહિ
 ચોરી અને જુમાર રમી કુટુંબનો નિર્વાહ કર્યો સારો છે,
 પણ કન્યાવિક્રયનું મહા પાપ કરવું સારું નથી પિતાજી !
 તમારા હૃદયમાં આવે કુવિચાર ક્યાથી આવ્યો ? તમારો
 મારી તરફનો પ્રેમ ક્યા ગયો ? તમારું પુત્રીવાત્સલ્ય ક્યા
 ચાલ્યું ગયું ? પિતા ! દીર્ઘ વિચાર કરી દુહિતાને સકટ
 માંથી બચાવો તમારા પૂર્વના વચન સભારો તમે જ
 હેતા હતા કે, " ગેટા મહાલક્ષ્મી ! તું જ્ઞાન ત્રાપાદન કરે
 છે, તેથી મને પ્રણો આનંદ આવે કે જૈન કન્યાશાળા
 માં વહેવાતા ઇતમોમાં તું મોટું ઇતમ ત્રાપાદન કરે
 છે, તે જોઈ મને અતિશય પુર્વ ઉપજે છે, તારા જેવી પુ
 ત્રીથી હું મારું જીવન તૃપ્તિ ગણું છું તું હમેશાં સુખી
 થઈશ " પિતાજી ! આ તમારા સખ્તો સભારો જ્યાં
 તમે મને અયોગ્ય રચાને વેચી દેશો, તો પછી હું શી
 રીતે સુખી થઈશ ? પિતાજી ! તમે પોતે મારા પોતક અને
 પાળક જાની જનારે મને હું ખતા મહામાગરમાં દુગ્ધાકરો,
 તો પછી આ અનાથ બાળા કેને સરણે જશી ? તમે દેખા
 છો ? એ પણ વિચાર કરો તમે અહિં મા જનના ઉપારજ
 આવક ઠો, ત્યાં ધમના પાળક અને ભારતવર્ષમાં એક પ
 વિન પુરૂષ મહાવીર પ્રભુના પૂજક છે, તમારું શુદ્ધ હૃ
 યમાં આવું મિશ્રાત્વ ક્યાથી પેશી ગયું ? બાપા ! મારી
 વિનલી દયાનમાં લેજો હું તમારે આધીન છું ગાય અને
 કોકરી દોરે ત્યાં જાય છે તમારા કૃત્વની આગળ મારું કાંઈ
 પણ ચાલશે નહિ નિરપરાધી અને પરાવીન એવી આ
 બાળા તમે કહેશો, તે કરવા તૈયાર છે, કારણ કે, પિતા !
 આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું, એ સ્વતંત્રીની કરજ છે મને મરી
 કરજમાંથી બદ થવા દેશો નહિ

પિતા ! જો તમે અમાગ પોપણથી ક ટાળી ગયા હો, અને પોપણને માટે દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવાને અશક્ત હો, અને તેને લીધે આ કન્યાવિક્રયનું મહા પાપ કરવા તૈયાર થયા હો, તો હવેથી તમે તે વિષે નિશ્ચિત રહેજો તમે કાંઈપણ ઉદ્યોગ કર્યા વગર ઘેર બેસી જિનેશ્વરનું ભજન કરો. હું અને મારી માતા ગમે તે બીજા ॥ યોગ્ય કામ કરીને અથવા દળણું દળીને કે બીજી મજૂરી કરીને તમારૂં પોપણ કરીશું, તેમ કરવાથી આપણી લાજ જશે નહિ કન્યાવિક્રયના ઘોર કૃત્યથી જેટલી લાજ કે પ્રતિષ્ઠાની હાનિ થશે, તેના કરતા પારકા કામ કે મજૂરી કરવાથી થશે નહિ કહિ તમે એમ ધારતા હો કે, તારો વિવાહ કરવામા જે દ્રવ્ય ભેંધજો, તે ક્યાથી મેળવવું ? તો એટલુંજ કહેવાનું કે, એ પણ ચિંતા રાખશો નહિ કાંઈપણ ઉત્તમ વર્ગ વગર અને ખર્ચ કર્યા વગર મને કોઈ યોગ્ય સ્થળે પરણાવજો તેમ કરતા જો કોઈ ન મળે, તો હું ચાવજીવિત કુમારિકા ત્રત લઈ પરમેશ્વરનું ભજન કરીશ, અથવા સાધ્વી થઈને મારા જીવનને સુધારીશ તે બધું કરવું સાડ છે, પણ આવો રાક્ષસ વિવાહ કરી, જેનું પરિણામ વેધ-ય છે, તેનો ગૃહસ્થ ધર્મ કરવો યોગ્ય નથી પિતાજી ! આ દુરાચાર હોડી દો, અને મારા જીવનને દુ ખમાથી મુક્ત કરો તે છતા જો તમારી વૃત્તિમા પ્રચંડ લોભ રહ્યો હોય, તો આ સમશાન જેવા વિવાહ મંડપમાજ મને મારી નાખો કન્યાનો વિક્રય કરવાના પાપથી સી હન્યાનું પાપ તમને વધારે લાગશે નહિ આ પ્રમાણે કહી મહાલક્ષ્મી રૂદન કરતી પિતાના ચરણમા પડી

પુત્રીના આવા વચનથી રાયચંદ્ર મેંના હૃદયમા અસર થઈ ગઈ, અને તે અધુનયને પેતાની પુત્રીને લેટી

પડ્યો પછી ક્ષણવારે ગદ્ગદ કંઠથી બોલ્યો બેટા ! શાત
 થા, આ પાપી અને કૂર પિતાનું મુખ જો નહિ મને તારા
 વચનથી મારી અગર થઈ છે હે ભૂમિ ! તું ફાટી જા, અને
 આ ધાતકી માણસને તારા પડની અંદર સમાવી દે મારે હું
 વે કલકિત જીવન ધારણ કરી જીવવું નથી પૂર્વના કયા કર્મ
 થી મારી આવી કુખુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ ? મને કયા પાપે આવી
 નકારી પ્રેરણા કરાવી ? વત્સે ! રૂઢન કર નહિ હવે તારો ધાત
 કી પિતા પશ્ચાતાપના મહામાગરમા પડ્યો છે વૃદ્ધ અને
 નાલાયક જેવા આ વરને હું તને આપીશ નહિ
 શ્રીવીર શામનના પ્રભાવિક દેવતા મને સહાય કરશે હે
 શાસન દેવતા ! મારા જેવા ધાતકી અને કન્યા વિકૃત કર
 નાશ શ્રાવકોને તમે શિક્ષા આપજો મારા જેવા પાપી પ્રા-
 ણીઓને જૈન ધર્મના પવિત્ર શાસનમા પ્રગટજ થવા
 દેશે નહિ

આ પ્રમાણે કહી રાયચંદ્ર મંડપમા આવ્યો, અને
 પોતે જે પાચ હજાર દ્રવ્યની કોથળીઓ લીધેલ, તે ધન
 માથી સાથે લેતો આવ્યો રાયચંદ્રને જોતાજ ગીરધર ડાસો
 જીમ પાડી બોલ્યો—ચેક ! હવે કેમ વિલગ કરો છો ? કન્યાને
 સત્વર મંડપમા લાવો પાચ હજાર રૂપીઆ લીધેલા છે,
 તે કાંઈ તમારા બાપના નથી કન્યાનું મોટું મૂલ્ય લીધા
 છતાં કેમ વાર લગાડો છો ? આ વચન સાંભળી રાયચંદ્ર
 ચેકને વધારે ક્રોધ થયો સર્વ લોકોની સમક્ષ તેણે તે કો-
 થળીઓ પેલા વૃદ્ધ વરની પાસે મુકી અને ઉચ્ચે સ્વરે કહ્યું,
 ગીરધર ચેક ! આ તમારા રૂપીઆ ગણી લ્યો, અને અ-
 કિચી ચાલ્યા જાઓ દૈવ ઇચ્છાથી મને મારા ધર્મનું જ્ઞાન
 થયું છે તે વળતે દ્રવ્યના લોભે મને આવા કૂર કર્મમા પ્રેરણા
 કરી હતી, તે લોભ હવે જલ્મ થઈ ગયો છે હું નારકીના

હુ ખથી અને પરમાધામીઓની ખીલથી ભરી ગયો. હુ જાઓ, હવે મત્વર ચાલ્યા જાઓ મારા જેવા ખીલ કાઢ પાપીને ક્ષમાવશો નહીં કન્યાવિક્રય કરનાર, કરાવનાર, અને અનુમોદના કરનાર એ ત્રણેને સરખા પાપ છે તમે કોઈને લોભમા નાખી આવુ કૂર કામ કરાવશો નહિ જો તમે હજી તેવુ કામ કરશો, તો તમે પણ મહા પાપી ગણાશો ખીલ ની બાળપુત્રીને હુ ખના દાવાનળમા નાખી બાળશો નહિ શેઠજી ! બાળ આવિકાને વૈધવ્ય હીક્ષા આપનારા કુચર થશો નહિ

રામચંદ્રના આવા આવેશના વચન સાંભળી ગીરધર શેઠ વિસ્મય પામી ગયા, તેનુ મુખ નિમ્તેજ થઈ ગયુ, અને પાછા જવાના વિચારમા ખેદ પામી, તે ચિંતાતુર થઈ ગયો તેની સાથે આવેલા ખીલ લોકો પણ ચકિત થઈ ગયા, અને મંડપમા કોલાહલ થઈ ગયો. ગીરધર શેઠની જાનમા આવેલા લોકોએ રામચંદ્રને મમજાવા માડ્યો, પણ તે વાત તેને જરા પણ રૂચિ નહિ છેવટે ગીરધર શેઠને જાન લઈ રામનગર પાછા ફરવુ પડ્યુ, અને આથી લોકમા તે પણ હામીનેપાત્ર થયો, અને છેવટે તેના હૃદયમા નિશ્ચય થયો કે, કન્યાનો વિક્રય કગવી પરણવુ, તેના કરતા સ્ત્રી રહિત રહેવુ સાફ ઠે પડી તેણે એ વિચાર માઠી વાળ્યો, અને તેથી તે છેવટે સુખી થઈ બે વર્ષમા મરણને શરણે થયો.

અહિ રામચંદ્ર શેઠને લોકોએ ધન્યવાદ આપ્યો, અને તે જોઈને ખીલ આવડોએ કન્યાવિક્રય ન કરવાના પચ્ચખાણુ લીધા અને ત્યાના સઘે કરાવ કર્યો કે, જે કોઈ આવક કન્યાવિક્રય કરશે, તેને સઘની બાહેર મુકવા મા આવશે

અને મરણમા કદિપણ હુર્ષ શોક કરવો ન જોઇએ આવો
નિચાર નહીં કરનારા અજ્ઞાની પ્રાણીઓ જન્મમા હુર્ષ અને
મરણમા શોક ધારણ કરે છે પોતે અનતવાર જન્મ્યો છે,
જન્મે છે અને જન્મશે, તેમજ અનતવાર મરણ પામ્યો
છે, પામે છે અને પામશે, તે છતાં તે જન્મ અને મરણ
વળતે અપાર હુર્ષ શોક ધારણ કરે છે, એ કેવી અજ્ઞાનતા ?
જો કે દોષ પણ પ્રિય પદાર્થનો વિયોગ કે નાશ થાય,
ત્યારે પ્રાણીને શોક થવો જોઇએ, અને દોષ પદાર્થનો લાભ
થાય, ત્યારે હર્ષ થવો જોઇએ, પણ તે સમયે તેણે આર્દ્રત
ધર્મની અનિત્ય ભાવના વિચારવી જોઇએ, જેથી માણસને
હુર્ષ અને શોક થતો નથી

ખડેનો ! આ પ્રસંગે આરે તમને મરણ પાછળ રડવા
કુટવાના નકારા રીવાજને માટે કહેવાનું છે મરનારની પા
છળ ધર્મક્રિયા કરવાને બદલે અજ્ઞાની બેસાઓ ઉચે સ્વરે
રડે છે, અને કુટે છે, એ કેવી અજ્ઞાનતા છે ? જે માણસ
મૃત્યુ પામેલ છે, તેના આત્માને શાંતિ આપવાને બદલે
અજ્ઞાની લોકો રડાકૂટ કરી મુકે છે, એ ખરેખરો જ ગદ્દી
રીવાજ છે અવગણ, એ નેકરે પ્રસંગે કદિ મોહને લીધે
લાગણી દુ ખાય, એ સ્વાભાવિક છે, અને તેવે પ્રસંગે રૂદન
અને પલ્લ યવા સંભવ છે, પણ સામ્રત કાળે
અજ્ઞાની પુરુષો પોકારથી રૂવે છે, અને કુટે
છે, તે એ છે એટલું તો સ
મને અજો લોકવાના છે, પર
પુરુષની અજો પડે, તેવી રીતે
કુલીન ની શ્રીઓ
ઉચે કરી કુટે
અને જો

કેવી બેમર્યાદા ! કેટલેક સ્થળે તો ઊંચાએ મરનારની પા-
છા ડાટ મુકી પડતા મુકે છે, અને શેરીએ શેરીએ ઉઘાડે
અને ગણઆ કરે છે, જે દેખાવ બીજાઓને હાસ્ય કરવા
જેવો બને છે

સદ્ગુણી આવિકાઓ ! તમે આવક કુળની શોભારૂપ
છો, તમને જોઈને આવકના સંતાનોને બોધ લેવાનો છે,
મે તમે આવો અમર્યાદ અને જંગલી રીવાજ છોડા નહિ,
એ કેવા ખેદની વાત ! એજ ખરેખર તમારૂં મિથ્યાત્વ છે
આવકનું મરણ વખતે શું શું કર્તવ્ય છે ? તે તમારે શા-
અને આધારે જાણવું જોઈએ. આવકની ઉત્તરક્રિયા કેવા
પવિત્રપણાથી કરવાની છે, તે પ્રત્યેક આવિકાએ શીખવું
જોઈએ. મરણ વખતે શાંતિ કુળની ઇચ્છાવાળા શુભાત્માને
અધોગતિ મળે, તેવો રહવા કુટવાનો અધમ દુરાચાર છે
શાવલશુવિત આર્હત ધર્મની ઉપાસના કરી શાંત થઈ પર-
લોકમાં જનારા આવકના મરણ વખતે તેને અશ્રુભ ધ્યાન
ઉપજાવે તેવી રહવા કુટવાની અધમ ક્રિયા કરવી, એ કેવો
અધર્મ ! કેવો ભુલમ ? તેમ કરનારા સગા સબધી અને
મિત્રો તે મરણ પામેલાનું અત્યંત અહિત કરનારા છે આ
વિષે એક નીચેની બનેલી કથા સાંભળવા જેવી છે, તે
ધ્યાન આપી સાંભળ્યો

વિજયપુરનગરમાં એક ધર્મમિત્ર નામનો આવક વહેતો
હતો તેને ચાર પુત્રો અને ત્રણ પુત્રીઓ હતી તે શિવાય
તેના નણકના બીજા પિતૃઓ ઘણા હતા તેના મોટા પુત્રનું
નામ શિવચંદ્ર હતું શિવચંદ્ર બાલ્યવયથી ઘણો વિદ્વાન,
ન્યાયી અને ધાર્મિક હતો, તે સાથે તેનામા કુટુંબવાત્સ-
લ્ય ધણુ હતું પોતાના બધાઓ અને બહેનોની સાથે તે

ધણા પ્રેમભાવથી વર્તતો હતો તેનો સ્વભાવ માયાળુ હોવાથી તેના કુટુંબીઓ તેને ખરા જીગરથી ચાહતા હતા તે ગિવાય વિગ્રયપુરના ખીજ લોકો પણ તેની ઉપર ઘણો પ્રેમ દર્શાવતા હતા શિવચંદ્ર જોન ધર્મનો ખરો ઉપાસક હતો આવકના સદાચારને તે સારી રીતે જાણતો, અને તે પ્રમાણે વર્તતો પણ હતો તે શિવચંદ્ર એક કુનીન અને ધનમય આવકની કન્યાની સાથે પરણ્યો હતો, તેનું નામ કમળા હતું કમળાએ ભાવ્યવયથી સારી સ્ત્રી કેળવણી લીધી હતી, અને પોતાના ધર્મનું સગીન જ્ઞાન મેળવ્યું હતું કમળા જેવી વિદુષી અને વિવેકી હતી, તેથી તે સુદર પણ હતી સદ્ગુણ અને સૌદર્ય બંનેની શોભાથી તે આવિકા પૂર્ણ રીતે પ્રકાશતી હતી તે ધમુરગૃહમાં આવ્યા પછી સારી રીતે ગૃહકાર્ય કરી સર્વને સતોષ આપતી હતી

કર્મયોગે એવું બન્યું કે, શિવચંદ્રના શરીરમાં અકસ્માત્ વ્યાધિ ઉત્પન્ન થઈ આવ્યો તે વ્યાધિ પ્રાણને હરણ કરે તેવો હતો, પણ મરણ સુધી તેને જોભાની આવે તેમ ન હતું એ વ્યાધિના બળથી શિવચંદ્ર સર્વ અગમ્ય શિથિલ થઈ ગયો આઠ દિવસમાં તો તેની અવસ્થા તદ્દન ખરાબ થઈ ગઈ આ ખબર ગામમાં પ્રસરી ગઈ, અને તેના રાગી લોકો ટોળે ટોળે તેને જોવાને આવવા માડ્યા તેના માતાપિતા અને કુટુંબીઓ નેરમા અશ્રુ લાવી, તેની નારવાર કરવા લાગ્યા બધા લોકો એક દિલથી તેની વ્યાધિના ઉચા ઉચા ઉપચાર કરવા લાગ્યા તેનો પિતા ધર્મમિત્ર ગાલગ બની ગયો તેની સુસ સ્ત્રી 'કમળા' શોકાતુર થઈ પતિ સુખ ભેતી ભેતી નિશ્વાસથી રૂદન કરવા લાગી એ શાણી આવિકા શોકાતુર હતી, પણ તે પોતાના પતિના આત્માને પરલોકે શાંતિ મળે તેવા હેતુથી પતિના કાનમાં

નવકાર મત્રનું સ્મરણ કરાવવા લાગી ક્ષણવારમા તો શિ-
વચ દ્ર નિશ્ચેત થઈ ગયો, તેના મુખ વિગેરે અંગ ઉપર
મરપુનાં ચિન્હો જણાવા લાગ્યા, તે વખતે તેના મગાસ
બધીઓએ કટપાત કરી મુક્યું તેના શરીરની આગળ મોટો
ઢોલાહલ થઈ રહ્યો એક કમળા શિવાય બીજી બધી સ્ત્રી-
ઓએ હવે સ્વરે રૂઢન કરી કુટવા માડ્યું

આ વખતે અજતાથી ભરેલી ગિવચ દ્રની માતા તેની
આજ્ઞા આવી, અને બધા સાબળે તેમ હવે સ્વરે બોલી,
અરે વહુ કમળા ! તું કેવી નિર્દય છું ? આ વખતે તારા
ધણીની આગળ મુગી મુગી કેમ બેસી રહી છું ? અરે
નાડ ! તને ધણીનો પણ ધરમકો નથી ? તારા જેવી ક
ઠોર હૃદયની સ્ત્રી હોજ નહિ આ વખતે બેસી રહેવાનું છે
તે મુટવાનું છે ? અરે અભાગિત્વી ! તું વિચાર કરી જો
ખરેખર હું ખ તારે માથે આવ્યું છે મારે તો બીજા ત્રણ દી
કરા છે, પપુતું તો રાડીને બેઠી તારે સાભાગ્યનો શણગાર ઉ-
તર્યો છે, તે છતાં કાંઈ પણ કરતી નથી, એ તારૂં કેવું હૃદય ?
અરે રડા ! તારા જેવી કઠોર કોણ સ્ત્રી હોય ? ભાગ્યે મરવા
સુતો, તોપણ બેઠી બેઠી બેઠું રહે કે હવે તારાથી ઠાંઈ
બીજે નાતરૂં થાય તેમ નવી અરે નશ્ટ ! તું અહિંથી
જુગ ૧૧

સાસુના આવા વચન સાંભળી કમળાને ઘણું લાગી
આવ્યું તત્કાળ તે નયનમાથી અશ્રુધારા વર્ષાવતી બેઠી
ઘડને મર્વ માબળે, તેમ સાસુ પ્રત્યે વિનયથી બોલી—સા-
સુજી ! આવે વખતે આવા કઠોર વચન નહેવા, તે તમને
ઘટિત નથી તમાગ પુત્ર માછા કુશળ હોમ બેઠા વાય,
અને તમને અને મને આનંદ થાય, એ મારી ધારણા

૬ હજી તેમના શરીરમાં પ્રાણાત્મા છે, સારા કર્મે તેઓ
 પાછા વિશેષ સચેત થાય, હજી હું તેમના જીવનને માટે
 નિરાશ થઈ નથી તે છતાં જો મારા દુર્ભાગ્યે વિપરીત
 જનાય અને, તો તેમાં આપણુ શુ જોર છે ? આ અત
 કાળનો વખત છે, ખરેખર ધર્મનું સ્મરણ આપવાનો છે,
 આ વખતે તેમને નવકારનું સ્મરણ આપવું જોઈએ આ
 પછે તેમના પરમ સ્નેહી અને હિતકારી હીએ જે હિત
 કારી હોય તેમણે તો સર્વદા હિતજ કરવું જોઈએ આપ
 છુને મોહને લઇને તેમના વિયોગનું દુઃખ લાગે છે,
 પણ તેમાં આપણા સ્વાર્થ છે આજ સુધી આપણે તેમની
 પાસેથી સ્વાર્થ સાધવાની ઇચ્છા રાખતા હતા, પણ આ
 વખતે આપણે કેવળ સ્વાર્થી ન થવું જોઈએ, પૂજ્ય સા
 મુજી ! હું તેવી બુદ્ધિથી તેમને નવકારનું સ્મરણ કરાવતી
 હતી હું સમજી છું કે, તમારા પુનજ મારા આધાર છે,
 માફ સર્વસ્વ છે, માફ તન, મન અને ધન છે, અને માફ
 જીવન છે, એટલુંજ નહિ, પણ મારા સૌભાગ્યનો સૂર્ય તે
 મનાથીજ પ્રકાશે છે, તથાપિ અત કાળે તેમના હિતને
 અર્થે ધર્મનું સ્મરણ કરાવવું, એ મારી ફરજ છે રહવાથી
 અને કુટવાથી કંઈ વિશેષ નથી જે થવાનું છે તે કર્મને
 આધીન છે આપણા જૈન ધર્મમાં અત વખતે શુ કરવું
 જોઈએ ? તે એ સારી રીતે સામજ્ય છે, અને તે પ્રમાણે
 હું અલ્પારે કરતી હતી, માટે સામુજી ! આપે અને મર્મને
 ભેદે તેવા વચનો કહ્યા, તે ઠીક ન કહેવાય તમે મારી
 માતા છો, માતા પુત્રીને ગમે તેવી તીક્ષ્ણ આપે, તે પુત્રીએ
 સહન કરવી જોઈએ અને ક્ષમા કરો, આટલું કહી કમળા
 મોલતી બધ રહી, અને તેની આંસુ ઉંચે સ્વરે રૂદન કર
 રવા લાગી

મરણ સધ્યામા પટેલો શિવચ દ્ર હજી છેક બેભાન
 ધ્યયનમા ન હતો, પોતાની માતા અને સ્ત્રીની વચ્ચે જે
 વાર્તા થઈ, તે પોતે શાંત ચિત્તે સાંભળતો હતો. પોતાને
 બ્રાહ્મણની શક્તિ ન હતી, તે સાથે વગી પોતાનું મૃત્યુ
 મજબૂત જાણી પત્યપરમેષ્ઠીનું ધ્યાન ધરતો હતો. એ સદ-
 શુભી શિવચ દ્રે શુદ્ધ મન, વચન અને કાયાથી પત્યપરમે-
 ઠીનું જ મરણ લીધું હતું.

સપ્તવારમા તોતેના કુટુંબીઓ એકઠા થઈ ગયાં કેાઈ
 વૈદને લાવી શિવચ દ્રની નાડી જતાવી, કેટલાએક તો હવે
 તેના પ્રાણ અદ્યસમયમા આવ્યો જશે, એમ ધારી મરણ
 ક્રિયાની તૈયારી કરવા લાગ્યા, કેાઈ શબવાહનને માટે જો
 ઇતો સામન મંગાવવા લાગ્યા એકઠા થયેલા પુરુષોએ જો
 ગએને દૂર કર્યા, ને તેના શરીરની આમપામ વોટાઇ
 વળ્યા, અને એટો કેાલાહલ થઈ ફેલા આ વખતે
 વિદ્વાન વૈદે તેની નાડી તપાસી કહ્યું કે, ઉતાવળા થાઓ
 નહિ, હજી તેનામા જીવ છે મરણના ખરેખર ચિન્હ હજી
 બીજકુલ જણાતા નથી વૈદના આવા વચનથી તેના કુટું-
 બીઓ જરા શાંત થયાં સપ્તવારે શિવચ દ્રને પાણીને માટે
 પુછવામા આવ્યું, એટલે તેણે પોતાનું ટાંકુ પુલાવી પાણીની
 ઇચ્છા દર્શાવી પાણી પીધા પછી તેણે પોતાના નેત્ર દધારી
 આમપાસ જોયું તે જોઈને તેના કુટુંબીઓને પીરજ આવી,
 સૂર્ય શાંત થઈ ગયું, રૂદન અને કુટવું બંધ થઈ ગયું
 સમશાનની સ્વારીની તૈયારી થઈ બંધ કરી એક ઘડી પછી
 શિવચ દ્ર મદ સ્વરે બોલ્યો—આટલા બધા લોકો કેમ
 એકઠા થયા છે ? મને આમાટે વિન કહે છે ? તે વખતે
 તેના પિતા ધર્મમિત્ર બોલ્યો—બેટા ! બહુ સારૂ થયું એક
 ઘડી પહેલા તારી સ્થિતિ બધ કરૂં હતી. તમે નવો અવતાર થયો

છે અમે તો તારૂં વિપરીત વિચારીને બેઠા હતા તારા દુશ્મનની જે તૈયારી થાય, તેવી તૈયારી અમે કરવા માડી હતી તારી માયાગુ માતા, તારી બહેનો અને તારા બીજા કુટુંબીઓ મોટે ભાગે આક્રંદ કરતા હતા ભાઈ ! પ્રભુએ તને સદાય કરી, અમારા પૂર્વ ભવના પુણ્ય મળ્યા થયા, તે કચેલી જોન ધર્મની ઉપાસના અચારે આડી ગાવી

આ વખતે શિવચંદ્રની માતા તેની પામે આવી પુત્રને ચુબન કરી, અને પૃથ્વિ લા । પ પાળતી તે બોલી—જાણુ ! તને મારૂં ધયુ, તેથી અમારામા નવું જીવન આવ્યું છે ઘડી પહેલા અમારા પ્રાણ ઉડી ગયા હતા બેગ ! તા । ઉપર લોકોની લાગણી ઘણી છે અમે તો તારા માળાપ ડીગે, તેને તો દુખ લાગે તેમા કાંઈ નવાઈ નથી, પણ ગામના બીજા લોકો તારા પ્રેમથી ઘણું દુખ લગાવતા હતા આ વખતે કંકત એકજ મને આશ્ચર્ય થયું કે, તારી સ્ત્રી કમળા કે જનો તુ આધાર છે, અને જે ભણેલી ગણેલી ગણાય છે, તેના હૃદયમા નાગ વિષે કાંઈ પણ લાગણી જોવામા આવી નહિ આવું તેનું વર્તન જોઈ લોકો પણ અગ્તિ થઈ ગયા છે જાણ ! જોઈ તુ તેણીને નિશ્વાસ કમીશ નહિ અમોને તેની કુત્રીનતાની પૂરી પરીચા થઈ છે આજ મુખી લોકો વેળે વખાણતા, અને તેને ગુદ આધિકા કહેતા, પણ અભારે તે બધું સર્વને નાજુવામા આવી ગયું છે

માતાના આ વચન સાંભળી શિવચંદ્ર માતાપિતા અને બીજા કુટુંબીઓને પાગે બોલાવી ધીરે ભરે બોલ્યો— પૂણ્ય માતાપિતા અને મારા કુટુંબીઓ ! હું આપનો એક બાળક છું, મારાથી કાંઈ પણ અયોગ્ય કે અમર્યાદ બોલાય,

તે ક્ષમા કરશે. ઘડી પહેલાં મરી ગિયતિ વિપરીત હતી
 જે આયુષ્ય ન હોત, તો મારો પન્થોક વામ પણ થઈ
 વાત સત્કર્મ અને જૈન ધર્મના પમાયથી મને પાછું જીવન
 પ્રાપ્ત થયું છે તમે બધા તો મને મરણ પામવાની તૈયારીમાં આ
 વેલો ધારતા હતા, અને લગભગ તેવી સ્થિતિમાં પણ હું
 આંખેા હતો, તથાપિ ધર્મના પમાયથી હું જોભાન અવ-
 સ્થામાં હતો નહિ મારા અનેક ખાતર તમારે જે ઠંપાં
 તનો આરભ કરવા માડેલ, તે બધું મારા લક્ષમાં હતું મારી
 મનોવૃત્તિમાં પચપરમેષ્ઠીનું ધ્યાન ચાલતું હતું મારે શરમ
 મુકીને કહેવું પડે છે કે, આ પવિત્ર શ્રાવિકા ક્રમમાં તે
 વખતે ખરેખરી પતિભક્તિ બતાવી આપી છે તેથીએ મારા
 હૃદયમાં નવકાર મંત્રથી ધર્મરૂપી અમૃતની ખાશાઓ જ-
 ડવા માડી હતી, અને મારા ધર્મિજ સ્મરણને પુષ્ટિ આ-
 પતી હતી મારી તરફ મોહવશ થઈ પ્રેમ-સ્નેહની લા-
 ગણી દર્શાવનારા તમે મારા ધર્મસ્મરણમાં મોહું વિદ્ય કરતા
 હતા, તમારા બેહુ કટપાત અને રડાકુટથી ઘણીનાર મારા
 ધર્મધ્યાનનો પ્રવાહ તુટી જતો હતો માયાળુ માતાપિતા !
 ક્ષમા કરજો, તમારી સમક્ષ મારે મારી સ્ત્રીની મથ સા ઠ
 ગ્વી, તે અમર્યાદ છે, તથાપિ રડવા કુટવાના દુરાચરણને
 દુર કરવાના ઇરાદાથી હું તમને આવો બોધ આપુ છું
 તમે બધા મળી જો તે વખતે શાંતિથી મને ધર્મસ્મરણમાં
 સહાયબૂત થયા હોત, તો મારો આત્મા ખરેખર કટ્યાણુ-
 માર્ગનો વિશેષ અધિકારી થાત હું ખરા અનુભવથી જાણુ
 વુ છું કે, મરણપથારીએ પડેલા માણુમને ધર્મનું સ્મરણ
 આપવું જે સંબંધીએ તે વખતે રડાકુટ કરી કટપાતનો
 ડોલાહલ કરી મુકે છે, તે ખરેખર મરનારને અશુભ ગતિ-
 નું કારણ થાય છે ગસારની વાસનામાં બધાએલા માણુ

સને મરણ વખતે મોહકતા વધારવાથી તેના પરિણામ અ-
શુભ માગે હોવાય છે. પૂજ્ય વડીલો ! હું તમને વિનંતિ કરી
કહું છું કે, હવેથી કોઈપણ તેવે વખતે રડવું કુટવું કર્યો
નહિ ને તમે મરનારના ખરેખરા સબધી અને હિતકારી
હો, તો તેનો પવિત્ર સબધ અને ખરૂં હિત કરવાનો તેજ
મમય છે. જેઓ અતકાળે રૂઢન કુટન અને ઠાલાહાલ કરી
ચોતાનો મોહાત્મક સ્નેહ દર્શાવે છે, તેઓ મરનારના એક
દુરમનજ છે. મારે કહેવું જોઈએ કે, આ યુવાન શ્રાવિકા
ખરેખરી શ્રાવિકા છે, તેણીના હૃદયમા મારી તરફ સારી
લાગણી હશે, અને સ્વાર્થી મોહ પણ હશે, તથાપિ તેણીએ
અત મમયે જે ધૈર્ય રાખ્યું છે, અને જે કાર્મિક પરિણામ
ધર્મી છે, તે તેના કુલીનપણાને અને શ્રાવિકાપણાને ઘટે
તેવું કર્યું છે માયાળુ માતા ! સમા માગીને હું કહું છું કે,
તમે મારી તરફના મોહને વચ્ચે થઈ એ પવિત્ર શ્રાવિકાને
તરછેડી નાખી, એ ઠીક કર્યું નથી. હું તમારો ઉપકાર
માનું છું કે, તમે મારે માટે આ લોકનો અને પરલોકનો
માર્ગ સુધારે, તેવી શ્રાવિકા સામે મારો સબધ કર્યો. કુ-
લીન કાતાઓની કસોટી આવે વખતેજ થાય છે મારા
આધર્મી બધુઓ ! તમને બધાને વિનંતિ કરું કે, આ
પણી આવક કોમમા રડવા કુટવાનો જે દુરાચાર પેઠો છે,
તે દૂર કરો, તે આપણા જૈન ધર્મની વિરુદ્ધ છે, તે ખરે
ખરું મિથ્યાત્વ છે, આપણા સનાતન ધર્મમાર્ગમા એ દુરા-
ચારને અધમ ગણેલા છે.

શિવચ દ્રના આવા વચન સાંભળી તેના બધા સમા
કુટુંબીઓ અને મિત્ર આશ્ચર્ય સાથે આનંદ પામી ગયા,
અને સર્વના હૃદયમા તે વિષે સારી અસર થઈ ત્યારથી
ચંદ્રપુરના તમામ સઘે ઠરાવ કર્યો કે, મરનારની પાછળ

૧ દેહએ રડવું કુટવું નહિ, તે વખતે સર્વે મળીને મન્ના-
રને ધર્મનું સ્મરણ કરાવવું શિવચ દ્રને સર્વ તરફથી ધ-
ન્યવાદ મળ્યો, આવિકા કમળાની દુખા માગી, અને તેના
સારી રીતે વખાણ કર્યું

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! આ દેહાત્મ
તમે મર્વદા મનન કરજો રડવા કુટવાના જ ગલી રીવાજથી
હમેશા દૂર રહેજો જેવી રીતે કમળાએ પોતાનો પવિત્ર ધર્મ
અનુભવ્યો, તેવી રીતે તમારે પણ તેવો ધર્મ અનુભવવો જ્યા
રે ભારતવર્ષમાં કમળા જેવી ઘણી આવિકાઓ પ્રગટ થયે,
ત્યારેજ આર્હત ધર્મનો ઉદય થયે કમળા જેવી વિદ્વાન
અને સુધક આવિકાઓજ આવકોના સ સારને દીપાવશે
બહેન તારા ! જુવોને, એ નદારા રીવાજનો તમનેજ અ-
નુભવ મળ્યો છે કન્યાવિકૃતના મહા પાપથી સતોક બા-
ળવિધવા થઇ, અને તે પ્રસંગે રડવા કુટવાના જ ગલી રી-
વાજથી તમારે પણ ઘણી પીડા સહન કરવી પડી, તમારી
કુટેલી છાતીમાં પીડા થઇ પડી, શેઈ શેઈને નેત્રમાંથી દાહ
આવ્યો, અને પોકાર કરી કરી કંઠ ગેચી ગયો અજ્ઞાન
શ્રીઓ આવી પીડા બહારીને કાંઈ પણ લાભ મેળવી શક-
તી નથી તેમ કરવાથી કાંઈ મરનાર પાણુ આવતું નથી
કાંઈ જાતનો સ્વાર્થ તો સરતો નથી, પણ મરનારને અશુભ
ધ્યાન કરવાનું કામ કરીએ છીએ જે અતિ પીડાતા પ્રા-
ણીને પચપરમેષ્ટીનું સ્મરણ કરવાનો સમય છે, તે સમયે
રડકુટ અને મોટો દોલાહલ કરી મરનારને આર્ત તથા
રોદ્ર ધ્યાન કરાવવું, એ કેવી અજ્ઞાનતા ? બહેનો ! આ
જ ગલી રીવાજને તમે મૂળમાંથી નાબુદ કરજો, એ અધ-
પરાએ ચાલેલી કુરૂદિનો સત્વર ઉચ્છેદ કરજો એવી મિ-
ત્રાત્વથી ભરેલી ક્રિયા થાવક જેવી પવિત્ર કામમાં હોવી
ન જોઈએ

ધર્મદામ ગેઠ કહે છે—શ્રાવિકાઓ ! પ્રમ જે થાયે
લી આ વાર્તા પૂરી કરી, હવે તમને જ્ઞાનદા અને તેની
પુત્રી લલિતા તથા ચચળની કથા કહુ તે માલજો. આ
તદાએ જે દિવસે પોપહુ લાજ જ્ઞાનશ્રીના ઉપાશ્રયમા આજો
દિવસ નિર્ગમન કર્યો, અને તે દિવસે લલિતા અને ચચળની
વચ્ચે જે વાર્તા બની હતી, તે મે તમને કહી સંભળાવી
છે તે દિવસ તેમનો તેની રીતેજ પ્રસાર થયો હતો
હવે આપણી ધર્મવાર્તા પૂર્ણ કરવાનો પણ સમય થઈ રહ્યો
છે [બોલો આદીશ્વર ભગવાનની જય]

બધી શ્રાવિકાઓ જય બોલીને પોતપોતાને મ્થાને
આવી ગઇ

દિવસ ૫ મો.



લેના નિયમ પ્રમાણે ધર્મદાસ ગેઠ પોતાની
શ્રાવિકાશાળામા, ધર્મવાર્તા કરવાને આવ્યા
ધર્મવાર્તાનો આરંભ કરતા તેનણે નીચે પ્રમા
ણે કવિતા બોલી મંગલાચરણ કર્યું—

માલિની

જિનવર જય અ પો કર્મના કદ કાપો,
સુખકર પ્રભુ ભક્તિ અર્પિને ભક્ત રથાપો,
ભવભવ હરવાને ભાવના શુદ્ધ દેલો,
શિવસુખદ અમારી પ્રાર્થના ચિત્ત લેલો

આ પ્રમાણે મ ગળાચરણ કર્યા પછી ધર્મવાર્તાનો આ રસ કરતા તેઓ બોલ્યા—હે શ્રાવિકાઓ ! હવે આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતાને અને ચચળને જે બોધ આપ્યો, તે એક ચિત્તે શ્રવણ કરજો. ખીજે દિવસે આનંદા પોતાના નિત્યના નિયમ પ્રમાણે લલિતાને બોધ આપવા બેઠી, ત્યાં ચચળ હુમતી હસતી આવી.

ચચળ—આનંદા કાઠી ! બરાબર વખતસર આવી છું, તેથી મારા શિવાય ધર્મવાર્તા શરૂ થઈ તો નહિ હોય, પણ જો લલિતાને ધર્મવાર્તા સંભળાવી હોય, તો મને કે રીધી કહેવી પડશે.

આનંદા—બહેન ચચળ ! તારા શિવાય કાંઈ પણ વાત ચલાવીજ નથી, તારી શહુ જોઈનેજ બેઠી છું, તેટલામા તો તું આવી પહોંચી.

ચચળ—પૂજ્ય કાઠી ! તમારી મારી ઉપર ઘણી કૃપા છે, મને તમે લલિતાના જેવી બહોલો છો, તે હું સારી રીતે જાણુ છું. કહેા, કાવે જ્ઞાનશ્રી સાધ્વીને ઉપાશ્રયે શી ની ધર્મવાર્તા થઈ ? આજ તો એજ સાંભળવાની ઇચ્છા બહુ છે.

પછી આનંદા (આદીશ્વર સગવાનની જય) એમ કહી નીચે પ્રમાણે બોલી—

હે પુત્રી લલિતા અને ચચળ ! ગઈ કાલે જ્ઞાનશ્રીના મુખની વાણીનો મને ઘણો લાભ મળ્યો છે. અહા ! શી તે સાધ્વીજીની વાણી ? શી તેમની રહેણી કરણી ? અને શું તેમનું ચારિત્ર ? ભારતવર્ષ ઉપર આવી સાધ્વીજીની મળ્યા વધે, તો આપણા આવડ લોકોનો ખડેખડે.

ધાય પવિત્ર સાધ્વીજી જ્ઞાનશ્રીના ઉપદેશમાથી ધર્મ અને વ્યવહારનું સારૂ જ્ઞાન મળે છે. સ્ત્રી કેળવણીની ઉચ્ચતા ઉચ્ચ પદ્ધતિ તેઓ સારી રીતે જાણે છે. વળી તેમની મ મજતવવાની શક્તિ પણ અગાધ છે. પોતાના ચારિત્રને હ પલ્લ ન લાગે, અને સાધ્વીપણાનો વ્યવહાર સચવાય, તેની રીતે તેઓ આવિકાઓને સારો યોગ આપે છે. જાહેનો ! આપણા નગરમાં જો આવા સાધ્વીજી ઘણા વળત નિવાસ કરે તો આવક પ્રજાના ધર્મ અને વ્યવહાર બંને સુધરી જાય. આપણુ બેસાઓમાં અજ્ઞાનતાએ જે સંસ્કૃત વાસ કર્યો છે, તેનો મૂળમાથી ઉચ્છેદન થી જાય જે મમથે ચોથો આરો-કાળ ચાલતો હોતો, ત્યારે આવાજ મધીઓ ભારતવર્ષ ઉપર વિચરતા હતા, તે શિવાય અજ્ઞાની અખ ણાઓનો ઉદ્ધાર કદિપણુ થાયજ નહિ.

જાહેન લલિતા ! આપણા નગરમાં જ્યાંપિ કોઇ આવા સાધ્વીજી આવ્યાજ નથી તેમનામાં ઉત્તમ મદુશુભો સ સારાવસ્થામાંથીજ વાસ કરી રહેલા હતા, અને પોતાની સ્ત્રીજાતિનો ઉદ્ધાર કરવાનેજ તેમણે ઉચ્ચ જાતની સ્ત્રીકેળ વળી લઇનેજ ચારિત્ર લીધેલું છે. જાહેન ચચળ ! મને તો તેમના જોકે દિવસના સહવાસથી ઘણો આનંદ આવ્યો છે, હમેશા તેમની પાસેજ રહેવાની મારી ઇચ્છા થાય છે.

ચચળ—આનંદ કાઢી ! જ્યારે તેવા ઉત્તમ સાધ્વીજીનો યોગ મળી આવ્યો છે, તો પછી ચાલો, આપણે જ્યાં પણ તેમની સાથે હમેશા રહીએ.

આનંદ !—ચચળ ! આપણાથી હમેશા તેમની પાને કેમ રહેવાય ! કારણ કે આપણે સ સારી છીએ, અને તેઓ ત્યાગી છે.

અચળ—કાકી ! આપણે સ સાર છેડી, ત્યાગી થઈને તેમની સાથે રહીએ તો કેમ ન રહેવાય ?

આનંદા—અચળ ! તેઓ સ સારીના સહવાસમાં વિશેષ રહેતા નથી, અને જરાજર અધિકારી જાણ્યા વિના કંઈ પણ સ્ત્રીને દીક્ષા લેવાનું પણ કહેતા નથી તેઓની વાણી સામળી સવેગ પામેલી ઘણી આવિકાઓ તેમની શિષ્યણી થવાને ઇચ્છે છે, પણ તેઓ તેમ કરવાની ના કહે છે

અચળ—આનંદા કાકી ! આજકાલ તો ઘણા સાધુઓ અને સાધ્વીજીઓ શિષ્ય વધારવાની ઘણી ઇચ્છા રાખે છે, અને પોતાનો સ ઘેડો વિસ્તાર પામે તેવી ધારણા કરી, પુરૂષ અને સ્ત્રીઓને દીક્ષા આપવાનોજ યોગ આપે છે, અને આ સાધ્વીજી તેવો યોગ કેમ આપતા નહિ હોય ?

આનંદા—એન અચળ ! સાધ્વીજી જ્ઞાનશ્રી દેશકાળના જ્ઞાતા છે ચારિત્ર પાળવાને કોણ અધિકારી છે ? તે વિષે તેઓ સારી રીતે સમજે છે, ગઈ કાલે તેમણે તે વિષે પણ વિવેચન કર્યું હતું તેઓએ જણવ્યું હતું કે, હે આવિકાઓ ! જ્યાં સુધી તમારું કર્તવ્ય સ સારમાથી પૂર્ણ થયું નથી, ત્યાં સુધી તમારે સાપ્રતકાળે ચારિત્ર લેવું યોગ્ય નથી સ્ત્રીઓ ગૃહધર્મની અધિકારણી છે પતિ સેવા કરી સ્વધર્મમાં વર્તવું, એ સ્ત્રીનો મુખ્ય ધર્મ છે સતતિ હોય, તો તેમને ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી આપવામાં સ્ત્રીએ સહાયભૂત થવું જોઈએ જ્યારે પોતાની સ સારની લાલસા તૃપ્ત થાય, અને પોતાનો પોષ્યવર્ગ પોતપોતાના માર્ગે ચાલનારો થાય, ત્યારે સધવા સ્ત્રીએ પતિની આજ્ઞા મેળવી ચારિત્ર લેવું યોગ્ય છે. વિધવાએ મળું

થાય પવિત્ર સાધ્વીજી જ્ઞાનશ્રીના ઉપદેશમાથી ધર્મ અને વ્યવહારનું સારૂ જ્ઞાન મળે છે સ્ત્રી કેળવણીની ઉચ્ચામાં ઉચ્ચી પદ્ધતિ તેઓ સારી રીતે જાણે છે વળી તેમની મ મજાવવાની શક્તિ પણ અગાધ છે પોતાના ચારિત્રને ક મળે ન લાગે, અને સાધ્વીપણનો વ્યવહાર મચવાય, તેવી રીતે તેઓ આવિકાઓને સારો જોશ આપે છે બહેનો ! આપણા નગરમાં જે આવા સાધ્વીજી ઘણા વખત નિવાસ કરે, તો આવક પ્રજાના ધર્મ અને વ્યવહાર અને સુધરી જાય આપણું ઈરાઓમાં અજ્ઞાનતાએ જે સજ્જડ વાસ કર્યો છે, તેનો મૂળમાથી ઉચ્છેદન થઈ જાય જે સમયે યોગ્યો આરો-કાળ ચાલતો હોય, ત્યારે આવાજ મ પીઓ ભારતવર્ષ ઉપર વિચરતા હતા, તે શિવાય અજ્ઞાની અજ્ઞા પ્રાણોનો ઉદ્ધાર કદિપણ થાયજ નહિ

બહેન લલિતા ! આપણા નગરમાં અદ્યપિ કેડા આવા સાધ્વીજી આવ્યાજ નથી તેમનામાં ઉત્તમ સદ્ગુણો સ સારાવસ્થામાથીજ વાસ કરી રહેલા હતા, અને પોતાની શ્રીજાતિનો ઉદ્ધાર કરવાનેજ તેમણે ઉચ્ચ જાતની શ્રીકેળ વળી લઇનેજ ચારિત્ર લીધેલું છે બહેન ચ ચળ ! મને તો તેમના એક દિવસના સહવાસથી ઘણો આનંદ આવ્યો છે, હમેશા તેમની પાસેજ રહેવાની મારી ઇચ્છા થાય છે

ચ ચળ—આનંદ કાઢી ! ત્યારે તેવા ઉત્તમ સાધ્વીજીનો યોગ મળી આવ્યો છે, તો પછી ચાલો, આપણે જાણા પણ તેમની સાથે હમેશા રહીએ

આનંદા—ચ ચળ ! આપણાથી હમેશા તેમની પાસે કેમ રહેવાય ? કારણ કે આપણે સ સારી છીએ, અને તેઓ ત્યાગી છે

લાવીએ હુવે થોડી મુદતમા તમારે માસરે જવાની તૈયારી છે, તે દરમીયાન ગૃહવ્યવહાર તથા ધર્મને લગતી કેટલી-એક ગ્રીષ્મામણુ તમને આપવાની છે, તે ધ્યાન દઇને સાંભળો. બહેન લલિતા તવા ચ ચળ ! મારે તમને ખરેખરી વાત જણાવવાની છે, તેમા તમે પૂરતું લક્ષ આપજો કે-ટવીએક બુદ્ધિ વિનાની સ્ત્રીએ વહેમબળમા પડે, તેથી તેમને ઘણું શોષણ પડે છે કેટલીએક અજ્ઞાન અબળાઓ પોતાના પતિને વશ કરવાના વિચારથી કોઈ ઢોંગી બ્રાહ્મણ, પતિ, બાવા, ખાખી અને ગુલામ વિગેરે જેઓ ખોટા વેશ કરી લોકોને ઠગવા કરે છે, તેઓની પાસે છાની રીતે જાય છે, અને તેમની પાનેથી ચત્ર, મત્ર કે જડીબુટ્ટી લેવા વાસ્તે ખોટી મહેનત કરે છે તે ઢોંગી લોકો પણ તે બુદ્ધિ વિનાની સ્ત્રીઓની પાસે પેમા, કરેણુ કે પદાર્થ માગી લે છે, અને તેમને ખોટી ખોટી આશા આપીને નકારા આચરણ શીખવે છે, અને ધર્મથી બ્રહ્મ કરે છે કોઈવાર આવા પ્રયોગ અજમાવતા પતિ અને પત્નીની વચ્ચે ખોટા ઝલેશ ઉભા થાય છે, પતિ વશ કરવાને બદલે ઉલટું વિપરીત થાય છે, અને કોડ વાર તો તેમાથી એકાદ જણનું મૃત્યુ પણ થઈ જાય છે હે પુત્રી ! આવા નકારા માર્ગમા તમારે પગડું પણ ભરવું નહિ જો સ્ત્રીએ પોતાના પતિને વશ કરવો હોય, તો તેણીએ ઉપાય દેવો લેવો જોડો ? તે યાદ રાખજો

પોતાના ધણીને વશ કરવાની ઇચ્છા રાખનારી સ્ત્રીએ પ્રથમ તો પતિ જે જે આજ્ઞા કરે, તે તે પાળવી, અને તેની મરજી પ્રમાણે ચાલવું કદિ ધણી ખોટું કામ બતાવે, તો તેની પ્રસન્નતા જોડને તેને આપણા વિચાર જણાવવો, તેમા આપણું કહાપણુ ચલાવવું નહિ, તેમ છતાં જો પતિની

પોતાના પૂજ્ય વર્ગની આસા મેળવીને ચારિત્ર લેવું જોઈએ
 જે વિધવા સતતિવાળી હોય, તેણે સતતિનું શ્રેય ધાપ
 તેવી ગોઠવણ કરી, પોતાના પાળકની આસા મેળવી ચારિત્ર
 લેવું યુક્ત છે જે વિધવા સતતિ વગરની હોય, તેણે જે
 પોતાના પિતૃગૃહમાં કે શ્વસુરગૃહમાં કોઈ સભાળ
 લેવા યોગ્ય ન્યાય મુધી હોય, ત્યાં મુધી તેમનો ત્યાગ
 કરીને ચારિત્ર લેવું તે અયુક્ત છે આ વિષે તેઓએ
 ઘણા દ્રષ્ટાંતો આપી, સર્વ આવિકાઓને સમજાવ્યું હતું જેન
 ચ ચળ ! તેમના મુખથી એ વિષય સાંભળીને મને નિ
 શ્ચય થયો કે, આપણામાંથી કોઈ પણ ચારિત્રનું અ
 ધિકારી નથી

ચ ચળ—આનંદા કાકી ! હવે એ વાત તો દોરે રહી,
 પણ એ વિદ્વાન અને પવિત્ર સાધ્વીજીએ જીજ્ઞાસના કયા
 વિષયમાં ઉપદેશ આપ્યો ? તે અમને સમજાવો

આનંદા—જેન ચ ચળ ! તેમના ઉપદેશની જરા પણ
 છટા મારામાં આવી શકે તેમ નથી તેમની વાણીમાંથી જે
 અદ્ભુત, કદરૂપા અને શાત રસનો પ્રવાહ છુટે છે, તે અ
 વર્ણ્ય છે કાવથી તમે જાને બહેનો સવારે જરૂર તેમના
 ઉપાશ્રયે આવજો ત્યાંથી આવીને પછી આપણે આપણી
 ઉપદેશ વાર્તા કરીશું

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! તે પછી
 આનંદાએ લલિતા અને ચ ચળને ચાલતા ગૃહધર્મનો બોધ
 આપવાનો આરંભ કર્યો

આનંદા કહે છે—બહેન લલિતા અને ચ ચળ !
 સાંભળો, હવે આપણે ચાલતા પ્રસંગની વાત આગળ ચ

લાવીએ હુવે થોડી મુદતમા તમારે સાસરે જવાની તૈયારી છે, તે દરમીયાન ગૃહવ્યવહાર તથા ધર્મને લગતી કેટલી-એક ગ્રીખામણુ તમને આપવાની છે, તે ધ્યાન દઇને સા-લજો. બહેન લલિતા તથા ચચળ ! મારે તમને ખરેખરી વાત જણાવવાની છે, તેમા તમે પૂરતું લક્ષ આપજો કે-ટલીએક બુદ્ધિ વિનાની સ્ત્રીઓ વહેમબાળમા પડેછે, તેથી તેમને ઘણું શોષણ પડે છે કેટલીએક અજ્ઞાન અમળાઓ પોતાના પતિને વશ કરવાના વિચારથી કોઇ ઢાંગી બ્રાહ્મણ, યતિ, જાવા, ખાખી અને ગુસાઇ વિગેરે જેઓ ખોટા વેષ કરી લોકોને ઠગવા કરે છે, તેઓની પાસે છાની રીતે જાય છે, અને તેમની પાનેથી યત્ર, મત્ર કે જડીબુટ્ટી લેવા વાસ્તે મોટી મહેનત કરે છે તે ઢાંગી લોકો પણ તે બુદ્ધિ વિ નાની સ્ત્રીઓની પાસે પૈમા, ઘરેણુ કે પદાર્થ માગી લે છે, અને તેમને ખોટી ખોટી આગા આપીને નઠાગ આચરણ શીખવે છે, અને ધર્મથી બ્રહ્મ ઠરે છે કોઇવાર આવા પ્ર યોગ અજમાવતા પતિ અને પત્નીની વચ્ચે મોટા કલેશ ઉભા થાય છે, પતિ વશ કરવાને બદલે ઉલટું વિપરીત થાય છે, અને કોઈ વાર તો તેમાથી એકાદ જણનું મૃત્યુ પણ થઈ જાય છે હે પુત્રી ! આવા નઠારા માર્ગમા તમારે પ ગતુ પણ ભગ્નું નહિ જો સ્ત્રીએ પોતાના પતિને વશ કરવો હોય, તો તેણીએ ઉપાય ઢેવો લેવો જોઈએ ? તે યાદ રાખજો

પોતાના ધણીને વશ કરવાની ઇચ્છા રાખનારી સ્ત્રીએ પ્રથમ તો પતિ-જે જે આજ્ઞા કરે, તે તે-પાળવી, અને તેની મરજી અમાણું ચાલવું કદિ ધણી, નાવે, તો તેની પ્રસન્નતા જોઈને તેને આપણા, વે, તેમા આપણું મુ ચલાવ

હુ ખ યાય છે એટલુ જ નહિ, પણ પછી આપણી માચી વાતનો કોઈ સરોસો રાખતુ નથી જુકુ જોલવામા આવા આવા અનેક તુકશાન છે, માટે જેમ અને તેમ સાચુ જો લવાની ટેવ પાડતા જવું અને જુકુ જોલનારને આપણી પામેથી કાઢી ચુકવા, અને સાચુ જોલનારનેજ પાસે રાખવા, અને તેમની ઉપર દયા રાખવી

હે દીકરી ! આપણા જૈન ધર્મમા ઘણા મત કરવાના છે, તે ણધા મત આપણી શક્તિ પ્રમાણે આચરવા તે મ તોમા ખીજ, પાચમ, આઠમ, અગીયારશ, ચૌદશ અને પુનમ વિગેરે મુખ્ય છે, તથા આપણા ધર્મપુસ્તકોમા ગ હોના ચોવીશ તીર્થસ્થાના કયાણુ, જ્ઞાનપથમી, મોન એ કાદશી, અક્ષયતૃતીયા, પર્યુષણ પર્વના દિવસો અને ખીજા જે જે પવિત્ર દિવસો મતને માટે કહેલા હોય, તે દિવસો મા મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ રાખી શુદ્ધ મન આ ચરવા, તે દિવસે ઉપવાસ કરી ધર્મધ્યાન કરવું, જો ઉપવાસ કરવાની શક્તિ ન હોય, તો એકામણું કરવું, તે શિ વાન જો શક્તિ હોય તો, આગેન, છઠ, અષ્ટમ વિગેરે ત પન્ના કરવી તે પ્રમાણે અને તેટલું કરવું, તે નારી વાત છે, પણ જો પોતાનાથી ન અને તેમ હોય, અને સારા પરિણામ વધતા ન હોય, તો અતરમા ઘાતું કષ્ટ વેઠી વે ઠીને ટરાશહથી મત કે તપ આચરવું નહિ, તેમા જે વર્ષાતપ કે ઘણા ઉપવાસવાળા મોટા તપ છે, તે તો અનુ કૂળતા પ્રમાણેજ કરવા, પણ હે પુત્રી ! આપણા પતિની મરણ ન હોય, અથવા ધરના વડિલ માણસોને અનુકૂળ આવતુ ન હોય, તો તેમને નારાજ કરીને તેમની આજ્ઞા વિના મત કે તપ કરવું નહિ પતિની આજ્ઞા વિના કરેલુ મત કે તપ કાંઈ પણ ફળ આપતું નથી કહિ કોઈ હ

રાગ્રહી પતિ દરેક મત ડરવાને આનાકાની કરે, તો તેમને પ્રાર્થના કરી સમજાવી આજ્ઞા મેળવીને મન કે તપ કરવા મૌલાઅવતી સ્ત્રીએ પતિની આજ્ઞાથી શક્તિ પ્રમાણે મત કરવા, એ મારૂ છે, પણ કલેશ કરીને હઠવડે ઘણા મત કરવા એ ખીલકુલ મારૂ નથી.

હે સુવિચારવાળી પુત્રી ! વળી એક વાત યાદ રાખ જે કે, જે ધર્મનો માર્ગ આપણા કુળનો અથવા પતિએ માનેલો તેને અનુકૂળ વર્તવું બહેનો ! મૂળ તો આપણા સનાતન જૈન ધર્મ સર્વ પ્રાણીનો છે, પણ તેમાંથી કાળે કરીને થયેલા વિચારવાનું પુરૂષોએ તે મૂળ માર્ગના કોઈ કોઈ અશને મુખ્ય ગણીને જુદા જુદા લોકો પાસે મનાવેલા અનેક માર્ગો છે, અને તે માર્ગને અનુમારે જુદાજુદા ક્ષાટા તથા ગચ્છ પડેલા છે, અને જુદા જુદા ક્રિયામાર્ગ થયેલા છે જેવા કે, જૈન શ્વેતામ્બરી, દિગમ્બરી, તેરા પથી, તપાગચ્છ, અચલગચ્છ, હુદીઆ, લોકા અને ખીજા ગચ્છો વગેરે, એવા એક જૈન ધર્મમાંથી નીકળેલા અનેક માર્ગો છે, તથા તે શિવાય વેદધર્મ, જૈન કે કોઈ નાસ્તિકના માર્ગોમાંથી થયેલા અનેક ક્ષાટાઓ પણ છે આ મતને અનુસરનાર સઘળી જાતના મનુષ્ય પ્રાણીઓ સાથે આપણો સબધ કોઈ નિમિત્તથી થાય, તો કોઈના ધર્મરૂપ માનેલા માર્ગની અથવા તેના સિદ્ધાંત તથા નીતિ નિયમોની નિંદા કરી તેના જીવને કલેશ ઉત્પન્ન કરવો નહિ કારણ કે, ધર્મમાં વિરોધી થવાથી સાક્ષાત્ તેની નિંદા કરનાર ઉપર સહજ વેર આવે છે, તેથી તેવા કોઈ પણ ધર્મમાર્ગની નિંદા કરવી નહિ, પણ ઉલટી તેમના ધર્મમાર્ગમાં જે જે ઉત્તમ અને સર્વમાન્ય નીતિઓ હોય, તેની સ્તુતિ કરવી, તેમનો કોઈ નિમિત્તથી તિરસ્કાર કરવો નહિ આ-

હુ ખા યાય છે એટલુજ નહિ, પણ પછી આપણી માત્રી વાતનો કોઈ ભરોસો રાખતુ નથી જુહુ જોલવામા આવા આવા અનેક ગુકશાન છે, માટે જેમ જને તેમ સાચુ જોલવાની ટેવ પાડતા જવું, અને જુહુ જોવનારને આપણી પામેથી કાઢી મુકવા, અને સાચુ જોવનારનેજ પાને રાખવા, અને તેમની ઉપર દયા રાખવી

હે દીડરી ! આપણા જૈન ધર્મમા ઘણા મન કરવાના છે, તે બધા મન આપણી શક્તિ પ્રમાણે આચરવા તે મનોમા ખીજ, પાચમ, આદમ, અગીયારમ, ચૌદશ અને પુનમ વિગેરે મુખ્ય છે, તથા આપણા ધર્મપુસ્તકોમા ગોક્ષા ચૌવીશ તીર્થડરોના કન્યાણુ, જ્ઞાનપથમી, માન એ કાદરી, અક્ષયતૃતીયા, પર્યુષણ પર્વના દિવનો અને ખીજ ને ને પવિત્ર દિવનો મતને માટે કહેવા હોય, તે દિવસોમા મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ રાખી શુદ્ધ મન આચરવા, તે દિવસે ઉપવાસ કરી ધર્મધ્યાન કરવું, જે ઉપવાસ કરવાની શક્તિ ન હોય, તેા એકાસણું કરવું, તે શિવાન જે શક્તિ હોય તેા, આગેવ, છક, આદમ વિગેરે તપસ્થા કરવી તે પ્રમાણે જને તેવું કરવું તે નારી વાત છે, પણ જે પોતાનાથી ન જને તેમ હોય, અને સારા પરિણામ વધતા ન હોય, તેા અતરમા ઘણું કષ્ટ વેઠી વેઠીને દુરાશ્રદ્ધથી મન કે તપ આચરવું નહિ, તેમા જે વર્તિતપ કે ઘણા ઉપવાસવાળા મોટા તપ છે, તે તેા અનુકૂળતા પ્રમાણેજ કરવા, પણ હે પુત્રી ! આપણા પતિની મરજી ન હોય, અથવા ઘરના વડિવ માણુમોને અનુકૂળ આવતું ન હોય, તેા તેમને નારાજ કરીને તેમની આજ્ઞા વિના મન કે તપ કરવું નહિ પતિની આજ્ઞા વિના કરેલું મન કે તપ કાઈ પણ ફળ આપતું નથી કહિ કોઈ હુ

રામદી પતિ દરેક મત કરવાને આનાકાની કરે, તો તેમને પ્રાર્થના કરી સમજાવી આજ્ઞા મેળવીને મત કે તપ કરવા આલાયકવતી સ્ત્રીએ પતિની આનાધી શબ્દિ પ્રમાણે મત કરવા, એ સારૂ છે, પણ કલેશ કરીને હઠવડે ઘણા મત કરવા એ ખીવકુલ સારૂ નથી.

હું સુવિચારવાળી પુત્રી ! વળી એક વાત યાદ રાખ જે કે, જે ધર્મનો માર્ગ આપણા કુળનો અથવા પતિએ માનેલો તેને અનુકૂળ વર્તણુ બહેનો ! મૂળ તો આપણા સનાતન જૈન ધર્મ સર્વ પ્રાણીનો છે, પણ તેમાથી કાળે કરીને થયેલા વિચારવાનુ પુરૂષોએ તે મૂળ માર્ગના કોઈ કોઈ અશને મુખ્ય ગણીને જુદા જુદા લોકો પાસે મનાવેલા અનેક માર્ગો છે, અને તે માર્ગને અનુસારે જુદાજુદા ક્રાંતા તથા ગચ્છ પડેલા છે, અને જુદા જુદા ક્રિયામાર્ગ થયેલા છે જેવા કે, જૈન શ્વેતામ્બરી, દિગમ્બરી, તેરા પથી, તપાગચ્છ, અચલગચ્છ, દુહીઆ, લોકા અને ખીજા ગચ્છો વગેરે, એવા એક જૈન ધર્મમાથી નીકળેલા અનેક માર્ગો છે, તથા તે શિવાય વેદધર્મ, જૈન કે કોઈ નાસ્તિક કના માર્ગમાથી થયેલા અનેક ક્રાંતાઓ પણ છે આ મતને અનુસરનાર સમગ્રી જાતના મનુષ્ય પ્રાણીઓ સાથે આપણો સબધ કોઈ નિમિત્તથી થાય, તો કોઈના ધર્મરૂપ માનેલા માર્ગની અથવા તેના સિદ્ધાંત તથા નીતિ નિયમોની નિંદા કરી તેના જીવને કલેશ ઉત્પન્ન કરવો નહિ કારણ કે, ધર્મમા વિરોધી થવાથી સાક્ષાત્ તેની નિંદા કરનાર ઉપર સહજ પૈર આવે છે, તેથી તેવા કોઈ પણ ધર્મમાર્ગની નિંદા કરવી નહિ, પણ ઉલટી તેમના ધર્મમાર્ગમા જે જે ઉત્તમ અને સર્વમાન્ય નીતિઓ હોય, તેની સ્તુતિ કરવી, તેમનો કોઈ નિમિત્તથી તિરસ્કાર કરવો નહિ. આ-

પણે જે ધર્મ પાળતા હોઈએ, તેની જો કોઈ નિંદા કરતું હોય, અથવા કહે, તેવા આપણા ધર્મમાર્ગથી જાણ અધર્મ તથા અનીતિના વચન સંભળાવતું હોય, તો તેઓને આ પછી સત્તામા હોય, તો એકદમ દૂર કરવા, અને નહિ તો આપણે તેમનાથી દૂર થઈ જવું એટલું તો યાદ રાખવું કે, અનીતિ દેખાડનાર તથા અનીતિમા ચલાવનાર માર્ગ ધર્મમાર્ગ કહેવાતો નથી, માટે ઉત્તમ નીતિધર્મને પાળવા પાળવામા સર્વનું કલ્યાણ છે તેમાં મૂઢ માણસ કદાચ તે ધર્મમાર્ગના ખરા સિદ્ધાંતને તથા ખરા નીતિ નિયમને જાણતો ન હોય, અથવા તો તે સિદ્ધાંતને ખોટી રીતે સમજીને તથા ઉત્સૂન પ્રવૃત્તિ કરી, અર્થનો અનર્થ કરી, અનીતિ તથા અધર્મને ધર્મ માની ભેદા હોય, તો તે પશુ સરખા મિથ્યાત્વી માણસ સાથે વાતચિત કરવાનો કે તેની સમીપ રહેવાનો પણ સંબંધ રાખવો નહિ કારણ કે તેવા મિથ્યાત્વીનો સર્ગ આપણને સદા કાળ દુખ આપનાર તથા અકલ્યાણ કરનાર થઈ પડે છે, તેથી તેવા માણસની મોખત પણ કરવી નહિ.

હે સદ્ગુણી મુતા ! જે સ્ત્રીને પોતાના ધર્મની ખબર નથી, જે નીતિને પણ જાણતી નથી, તથા ધર્મ તથા નીતિને જાણવાની જેને ઇચ્છા પણ નથી, એવી સ્ત્રી પાપળી તથા અપણી જાણતી તેવી અધર્મી સ્ત્રી થઈ દુરાચારી થાય છે, માટે તેવી સ્ત્રીથી હમેશા દૂર રહેવું જે સ્ત્રી ધર્મ તથા નીતિને સમજનારી છે, અને જેનામા ધર્મ જાણવાની અને સામજિકતાની આતુરતા છે, તે સ્ત્રી ખરેખરી પુણ્યવતી શ્રાવિકા છે તેવી સામાન્યવતી શ્રાવિકાની સાથે બેસવું, ઉઠવું, અને હરેક વખતે નીતિ ધર્મ

સખધી વાતચીત કરતા રહેવું, અને ખોટી વાતમા કાન
પણ દેવો નહિ

હે પુત્રી ! કઇ સ્ત્રી કુલીન કહેવાય, અને કઇ સ્ત્રી
કુલીન ન કહેવાય ? તે વિષે તારે ધ્યાન દઇ જાણવાનું
છે. ઢાઇવાર કુલીન સ્ત્રી હોય, પણ જો તે નકારા કુળની
સ્ત્રીની સોળતમા પડે, તો તેનામા કુળહીણના જેવા દુરાચાર
આવે છે તેવી નકારી સ્ત્રીઓના સગથી ઘણી સ્ત્રીઓમા
નકારી ટેવ આવે છે. આ ઢાળે આપણા લોકોની સ્ત્રીઓમા
નકારી ચાલો ઘણી જોવામા આવે છે. ડેટવીઠ સ્ત્રીઓ એક
ખીજા સાથે દુકારા તુકાગથી જોલે છે, તથા હસવામા અને
મશકરીમા એકબીજાને ગાળો દે છે, તેમજ ન ઘટે
તેવા શબ્દો જોલે છે. આ ચાલ નીચ કુળની અને
મૂર્ખ સ્ત્રીઓમા વધારે હોય છે. તેઓના સહવાસથી
નાની વયની ઢાચી બુદ્ધિની છોકરીઓ અથવા સ્ત્રીઓને
પણ એવી કુટેવ પડી જાય છે, પછી તે સહજ ઉપાયથી જતી
નથી, માટે તેવા નીચ કુળના અથવા ઉચ્ચ કુળના ગણાતા
છતા જેનો સ્વભાવ નીચ હોય, તેવા જૈરાની સગત કરવી
નહિ કારણ કે જેવી સગત હોય, તેવા હોય તેનામા આવે
છે. વળી તેવી નીચ કુળની તથા નીચ સ્વભાવની કુછ દી
સ્ત્રીઓમા એક ખોટી કુટેવ હોય છે કે, જે સહજ કામચુ
માટે તેઓ એકદમ માહોમાંહિ લડી પડે છે, તથા પાછળથી
જાહેર રીતે સામસામા એકબીજાને ગાળો દઇને લડે છે,
તે વખતે તેઓ ઘણા દિવસની પ્રીતિને તથા કરેલા
ઉપકારને ભૂલી જઇને તત્કાળ વૈર ઉભુ કરે છે, અને
નહિ જોલી શકાય તેવા શબ્દો પણ જોલે છે દીકરી ! આવી
અધમ સ્ત્રીથી દૂર રહેવું, એ સદા લક્ષમા રખવું એવી
અધમ સ્ત્રી લોકની તથા કુળની મર્યાદા તથા પ્રીતિના સર્વ

નિરમોને ભુલી જાય છે, અને બાહેર રીતે લોકોની સામે ઘરમાં અથવા તો ઘરની બાહેર નીડળીને મોઠો વિરોધ જણાવે છે, ગાળો દે છે, થોડા અપરાધ હોય, તોપણ જીક બે ની ઘણો અપરાધ પ્રગટ કરે છે, સઘળી શુદ્ધ વાત ધીમની આગળ પ્રગટ કરે છે, અને લોકોની આગળ પોતાને નિરપરાધી જણાવે છે, તેથી ખીજી તેના જેવી નીચ સ્વભાવની સ્ત્રીઓ પણ તેના આ નકારા આચરણને ટેકો આપે છે, અને લડાઈને વધારાવે છે હે ભત્રી પુત્રી ! આટલી વાત તો હૃદયમાં રાખજે કે, મૈાથી પ્રથમ તો નીચા મુગની, નીચી જાતિ િ અથવા નીચ સ્વભાવની સ્ત્રીની સાથે કદી સંમન કરીશ નહિ, અને કદિ જો લોગયોગે તેનો સંબંધ થાય, તો મુગવીજ તેવી નીચ સ્ત્રીની માથે વારવાર ફેંસી, પ્રી નિથી વાતો કરવાનો અભ્યાસ રાખીશ નહિ, અને તેમ કરતા વાત કરવાનો પ્રસંગ આવે, તો આપણા ઘરની શુદ્ધ દિદ્વિપ યુક્ત વાર્તા તેની આગળ પ્રગટ કરીશ નહિ આમ છતાં જો તે મૂખ સ્ત્રી આપણી સાથે કંઈકો કરવાનો ઉપાય રહે તો આપણે તમી જવું, તેની સામે જોવી લડવું નહિ, અને ધરમાથી બાહેર નીડળીને કદાપિ પણ ઉંચે રાખે જોવી લડવું નહિ હૃદ સ્ત્રીની હુલ્લે જાત ખાવી, પણ સામી તેને એકે ગાળ દેવી નહિ, અને ત્યાંથી દૂર નાગી ધરના ખુલામાં જોમી રહેવું, અને તેની ગાળો કે નકારા વચનો સલામતી મનમાં જોદ કરવો નહિ, અને જાગવું નહિ આપણો અપરાધ નહિ છતાં પણ કોઈ આ પતો અપરાધ માને, અને તે બદલ ક્ષમા માગવાથી જો તે લડાઈ પતતિ હોય, તો તે દુર્બુદ્ધિ સ્ત્રીની પાસે ક્ષમા માગી તે કવેશ મટાડ્યો, પણ વધારો નહિ

હે સુવશણી સુતા ! હવે તને ખામ એક વાત કરે

વાની છે કે, કાચા કાન સંખવા નહિ કોઈ માણસ કા-
 પુમતોષી હોય, તે કોઈની માચી બુઠી વાત આપણને
 આવીને કહે, તેનો ખગે તપાસ તથા વિચાર કર્યા વિના
 તે વાતને માચી માની જોસવું, તે કાચા કાન કહેવાય છે
 જે માણસ તેવી માચી બુઠી વાત આપણી આગળ કહે,
 તેની પ્રથમ પરીક્ષા કરી જાણવું કે, એ વાત કહેનાર મા-
 ણસ કેટલા વજનનું છે? કેવા પ્રકારનું છે? અને આવી
 વાત કહેવામા નેનો ચો હેતુ છે? તેવો વિચાર કર્યા પછી
 માનવાજેગ વાત હોય, તો તે માનવી, અને પછી તે બા-
 વતમા જો આપણને સુકશાન થના જેવું હોય, તો તેનો
 વિચાર કરી એવો બ હોળસ્ત કરવો કે, આપણને સુકશાન
 થાય નહિ, અને જો ખીજને સુકશાન થવા જેવું જણાય,
 અને આપણા કોઈ ઉપાયથી તેનો બચાવ થતો હોય, તો
 તે ઉપાય દેખાડવો, અથવા ઘટે તો આપણે કરવો, પણ
 તેવી વાત સાંભળીને કદાપિ પૂરતો વિચાર કર્યા વગર તે
 વાત જાહેરમા ન મૂકવી જો તે વાત વિશ્વાસુ માણસથી
 સાંભળી હોય, તોપણ તે વાર્તાનું સ્વરૂપ જોઈને તરત તે
 વાતને બુઠી જવા જેવું કરવું, અને કોઈને કહેવું નહિ,
 કોઈની વાત ખીજને મોઢથી સાંભળી, તે વાતને માચી
 માની એકદમ કોઈ ગરીબ નિરપરાધી પ્રાણીને સુકશાન
 પહોચાડવું નહિ, પણ તેની પાછી તપાસ કરીને તેનો એ-
 વો બ હોળસ્ત કરવો, કે જેથી આપણને તથા કોઈને સુ-
 કશાન થાય નહિ

હે પુદ્ધિશાળી પુત્રી લલિતા ! આ જગતમા માણ-
 સની પરીક્ષા કરવી, એ ખરેખર કઠિણ કામ છે કોઈનું
 અ ત કરવું જાહેરથી જોવામા આવતું નથી, તેથી શુભ વ-
 સ્તુની પરીક્ષા કરવામા ઘણી વખત મશય રહી જાય છે

જુદિમાન પુરૂષો મનની પરીક્ષાને માટે કહે છે કે, જેમ
 મોનાની પરીક્ષા કાપટી કરીને, કાપીને, તાવીને અને ટી
 પીને એમ ચાર પ્રકારે થાય છે, તેમ માણસની પરીક્ષા
 જ્ઞાનથી, ગ્રીહ-સારી ચાલથી, ગુણથી અને કર્મથી થઈ શકે
 છે, તે શિવાય તેના જોડવા ચાલવા ઉપરથી પણ તેની
 પરીક્ષા થઈ શકે છે વળી કેાઈ માણસની સહજ અનુભ
 વથી પરીક્ષા કરી, પછી વિચાર કર્યો વગર તેનો તિરસ્કાર
 કરવો નહિ જેની સાથે આપણે કામ પાડવું હોય, અથવા
 વ્યવહાર બાધવો હોય, તેના જુદા જુદા લક્ષણની પરીક્ષા
 કરીને પછી વધારે સળધ બાધવો, અને અરો સળધ
 બાધાયા પછી પણ જ્યાં સુધી તે માણસ અરા વિશ્વાસનું
 પાત્ર ન જણાય, ત્યાં સુધી આપણા અંતરનો હાર્દ તેને
 આપવો નહિ

હે સદ્ગુણી પુત્રી ! વળી એક વાત ધ્યાનમાં રાખ
 વાની છે કે, ચાડીયા માણસોથી હુમેશાં ડરતું રહેવું જેને
 ચાડી ખાવાની ટેવ હોય, એવા ચાડીયા માણસ ઉપર વિ
 શ્વાસ રાખવો નહિ એ નકારી ટેવવાળા માણસો ચાડી
 કર્યા કરે છે, અને તેને કેાઈ જાતનો ડર હોતો નથી તેઓ
 કેટલાક લોળા મનના લોકો પાસે કેાઈ ખીજાની વાત આ
 વીને કહે, એટલે તેને પોતાના ગભે છે પણ કેટલાએક
 એવા ચાડીયા માણસો હોય છે કે, જેઓ એકખીજાની ચાડી
 કરી, પરસ્પર કણ્ઠ્યો કરાવે છે તેઓ ખીજાની વાત
 જેમ આપણા આગળ કરે છે, તેમ આપણી વાત પણ
 ખીજા આગળ કરતાં ડરશે નહિ તેથી એવા ચાડીયા
 માણસોનો વિશ્વાસ કરવો નહિ આપણે પણ એવો હુલકો
 સ્વભાવ રાખવો નહિ એકની વાત ખીજાને કરવી, અને તેની
 વાત ત્રીજાને કરવી, એવો સ્વભાવ રાખવો નહિ કારણ

કે, એવો સ્વભાવ રાખવાથી ધીરે ધીરે જે વાત જોટી વધારીને કરવાની દેવ પડે છે, તેથી જુદું જોલવાની દેવ પડે છે, અને એમ કરતાં પછી ઘણે દિવસે ખીલકુલ જોટી વાત કરવાનું મન થાય છે હે પુત્રી ! આ નકારી દેવ જો પડી જાય, તો પછી લોકોમાં આપણો પતીયાર આવડ્યો જાય છે કોઈની વાત સાચી હોય, અને તે ખરા કારણસર ખીજાને કહેવી પડે તો કહેવી, પણ પ્રમગ વિના કોઈની વાત કોઈની આગળ કરવી નહિ, અને એવી ખરી જોટી વાત કરનાર ચાડીઆ માણસને આપણા ખાનગી વ્યવહારમાં ભેગવવા નહિ કેમકે તે આપણી ખાનગી વાતો જાણીને ખીજાની આગળ કહેતા ફરે છે આવા માણસો વખતે બેસમજથી કોઈના જીવનું ભોખમ પણ કરી નાંખે છે દે-દલાક મૂર્ખ લોકોને એવી દેવ હોય છે કે, આખા દિવસમાં ગમે તેની પણ ખરી જોટી વાત શોધી લાવવી, અને ખીજાને કહેવી દેટલાએક જુદી વિનાના માણસોના એવો સ્વભાવ હોય છે કે, ગમે તેની ખરી જોટી વાતો કરનાર ચાડીઆ માણસ ઉપર પ્રીતિ કરી, તેમને સાધીને લોકોની વાત તેમના મુખથી સાંભળીને રાજી થવું આ બંને દેવ સારી નથી, માટે તેનાથી જરૂર દૂર રહેવું જે માણસ ખરી અગત્ય જેટલી વાત કહે, તથા સાંભળે, તે માણસ ઉત્તમ પદ્ધતિમાં ગણાય છે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! આ પ્રમાણે આનંદા પોતાની પુત્રી લલિતાને અને ચંચળને સીખામણ આપે છે, તેવામાં ચંચળે આનંદાને આ પ્રમાણે કહ્યું —

ચંચળ—આનંદા કાકી ! તમે જુદું જોલવામાં મોટું પાપ કહ્યું, તે જાણી મને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થાય છે મા

જુદિમાત્ પુરવો મનની પરીક્ષાને માટે કહે છે કે, જેમ
 મોનાની પરીક્ષા કસોટી કરીને, કાપીને, તાવીને અને ટી
 પીને એમ ચાર પ્રકારે થાય છે, તેમ માણસની પરીક્ષા
 જ્ઞાનથી, ગીજ-સારી ચાલથી, ગુણથી અને કર્મથી થઈ શકે
 છે, તે શિવાય તેના જોડવા ચાલવા ઉપરથી પણ તેની
 પરીક્ષા થઈ શકે છે. વળી કોઈ માણસની સહજ અતુલ
 વધી પરીક્ષા કરી, પછી વિચાર કર્યો વગર તેના તિરસ્કાર
 કરવો નહિ જેની સાથે આપણે કામ પાડતું હોય, અથવા
 અવહાર બાધવો હોય, તેના જુદા જુદા લક્ષણની પરીક્ષા
 કરીને પછી વધારે સબધ બાધવો, અને ખરો સબધ
 બાધવા પછી પણ જ્યાં સુધી તે માણસ ખરા વિશ્વાસનું
 પાત્ર ન જણાય, ત્યાં સુધી આપણા અંતરનો હાર્દ તેને
 આપવો નહિ.

હો સંશુભી પુત્રી ! વળી એક વાત ધ્યાનમાં રાખ
 વાની છે કે, ચાડીયા માણસોથી હુમિયા ડરતું રહેવું જેને
 ચાડી ખાવાની ટેવ હોય, એવા ચાડીયા માણસ ઉપર વિ
 શ્વાસ રાખવો નહિ એ નકારી ટેવવાળા માણસો ચાડી
 કર્યા કરે છે, અને તેને કોઈ જાતનો ડર હોતો નથી તેઓ
 કેટલાક જોળા મનના લોકો પાસે કોઈ બીજાની વાત આ
 વીને કહે, એટલે તેને પોતાના ગણે છે પણ કેટલાએક
 એવા ચાડીયા માણસો હોય છે કે, જેઓ એકબીજાની ચાડી
 કરી, પરસ્પર કછઓ કરાવે છે તેઓ બીજાની વાત
 જેમ આપણા આગળ કરે છે, તેમ આપણી વાત પણ
 બીજા આગળ કરતા ડરશે નહિ તેથી એવા ચાડીયા
 માણસોનો વિશ્વાસ કરવો નહિ આપણે પણ એવો હુલકો
 સ્વભાવ રાખવો નહિ એકની વાત બીજાને કરવી, અને તેની
 વાત બીજાને કરવી, એવો સ્વભાવ રાખવો નહિ કારણ

કે, એવો કવસાવ રાખવાથી ધીરે ધીરે તે વાત જોડી
 વધારીને કરવાની દેવ પડે છે, તેથી બુદ્ધિ જોડવાની
 દેવ પડે છે, અને એમ કરતાં પછી ઘણું ક્ષિપ્રે જીવકુલ
 ખેડી વાન કરવાનું મન થાય છે હે પુત્રી ! આ નકારી
 દેવ તે પડે બધા, તે પછી લોકોમાં આપણો પતિયાર
 કાળો બધા છે કેળવેલી વાત સાચી હોય, અને તે ખરા
 કારણથી જીવને કહેવી પડે તે કહેવી, પણ પ્રમગ વિના
 કે ની વાન કેળવેલી આગળ કરવી નહિ, અને એવી ખરી
 ખોટી વાન કરનાર ચાકીયા માણસને આપણા ખાતગી બધા

રાશી ઘણીવાર જુદું જોલી જવાય છે, અને તે કુટેવથી મને ઘણો પચ્ચાતાપ થાય છે, પણ વળી પાછી તેમા ભુલ ખાઈ જાઉં છું

આન દા—જહેન ચ થજ ! એ દેવ તો ઘણીજ ખરાબ કહેવાય છે જુદું જોલવુ, તેના જેવુ ખીસ્તુ કોઈ પાપ નથી તેમા પણ આપણુ સી જાતિમા જો એ કુટેવ હોય, તો તેથી આપણને ઘણુ જ નુકશાન થાય છે, તેથી તે ન કારી દેવ છોડી દેજો જો એ દેવ હોય, તો સામસીયામા તારો બિન ખીલકુલ પડ્યો નહિ જહેન ચ થજ ! તને એવી દેવ ક્યાથી પડી ?

ચ થજ—કાઠી ! તમે મારા ધર્મમાતા છો, તેથી તમારી આગળ જે સાચી વાત હોય, તે કહી દેવી જોઈએ મારી મા પોતેજ ઘણીવાર મારા જાપા પાસે જુદું જોડે છે, અને મારી પાસે જુદું જોલાવે છે કોઈ વાર ધરમા ધી, જોળ વિગેરે જાવાના પતાર્થ હોય, અને તે પોતાને જાવાને માટે છુપા રાખવા હોય, તો મારા જાપને મારી આગળ કહેવરાવે કે, ધરમા તે પતાર્થ નથી, માટે લાવજો કેટલીક વાર તો મેં મારી માને કહેવ કે, જા ! આપણા ધરમા ધી ઘણુ છે, તે છતા જુદું જોલી શામાટે મ ગાવે છે ? એક વખતે મેં ઉપાશ્રયમા કોઈ સાધુજી પાનેથી સામજ્યુ હતુ કે, જોડુ જોલવામા ઘણુ પાપ છે તે પછી મેં તે વાત મારી માને કહેવી હતી, ત્યારે મારી માએ કહુ કે, 1પણુ શુદ્ધસ સ રી મણુસને જોડુ જોલ્યા વિના ચાલેજ આ સમારનો વ્યવહાર જોડા ઉપરજ રહેવો ॥ મને જોડુ જોલવાની ગાકા ન રહી, અને હાલતા

જે જાણતા જોડુ જ જોડવા માડ્યું, જે દેવ હજી સુધી પણ
જોડતી નથી

આનંદા—જાહેન શયજી ! આ તારો દાખલો સ્ત્રી
જે જોડવાની પુષ્ટિ આપે છે જો માતાએ સ્ત્રી જે જોડવાની લીધી
રોય, તો તેના મતાનમાં જોઈ જાતની નકારી દેવ આવતી
નથી માતાએ આપેલી શિક્ષા જાળવતી ઘણી કામતી થઈ
પરંતુ જો તારી માતાએ સ્ત્રી જે જોડવાની લીધેલી હોય, તો
તને જોડુ જોડવાને કદિ પણ કહેત નહીં, તેમજ પોતે પણ
કદિ જોડુ જોડવા નહિ જાહેન શયજી ! હવેથી તું કદિ પણ
જોડુ જોડીશ નહિ, તેમજ તારી માતા પણ જોડુ ન
જોડે, તેમ વિનયથી જણાવજે આપણા જૈન શાસ્ત્રમાં જોડુ
જોડવાને માટે ઘણો દોષ કહેયો છે

શયજી—આનંદા ઠાકી ! જૈન ધર્મમાં જોડુ જોડવા
વિશે શું કહ્યું છે ? તે મને કહો, જેથી હું મારી માતાને
તેનું પ્રમાણ આપીને નિવેદન કરૂં

આનંદા—જાહેન શયજી ! નાવધાન થઈને માનવજાતે
આપણા જૈન ધર્મમાં સાધુ અને ગૃહસ્થને ચારિત્ર ધર્મ પાળ
વાનું કહેલું છે એ ચારિત્ર ધર્મના મર્વચારિત્ર અને દેગ
ચારિત્ર એવા બે ભેદ છે, તેમાં જે સર્વચારિત્ર છે, તેને
નાધુ પાળી શકે છે, અને ખીજું જે દેગચારિત્ર છે, તે
ગૃહસ્થ આવડે પાળવાનું છે તે દેગચારિત્રના જાળ ભેદ
છે, જે ગૃહસ્થના જાળ જન કહેવાય છે તેમાં ચૂન પ્રા
ણાતિપાત વિરમણ નામે પહેલું મત છે, જે મે સમયમાં
જાણવાર તને જણાવ્યું છે.

ખીજું સ્થૂળ મૃષાવાદ વિરમણ નામે જન છે, તે ગૃહસ્થ

આવક અને આવિકાએ પાળવું જોઈએ આ જત લઈને આવક તથા આવિકાએ જીવું ન જોઈવું, એવો નિયમ ધારણ કરવાનો છે. જો આવક આવિકા જીવું જાય, તો તે પોતાના ગૃહસ્થ ધર્મથી વિમુખ થઈ દોષનું ખાન સાય છે. સાધુ હોય, તે બારીક રીતે પણ જીવું જોડી શકતો નથી, અને આવક તથા આવિકા ગૃહવ્યવહારમાં રહેલા છે, તેમનાથી જીવનની બારીકી મચવાતી નથી, માટે તેમણે જોડા જીવનનો ત્યાગ કરવાનો છે તે મૃપાવાદ (જીવ) ના બે લેઈ દ્રવ્ય મૃપાવાદ અને સાવ મૃપાવાદ એવા બે લેઈ સ સારને લગતાં તેમજ વ્યવહારને લગતા પ્રસંગમાં જ છુતા અજણતા જે જીવું જોઈવું, તે દ્રવ્ય મૃપાવાદ કહેવાય છે, અને બધી પુદ્ગલ વિગેરે જડ વસ્તુને આત્મા પછાની બુદ્ધિથી પોતાની કહેવી, તથા સ ૧, દ્રેષ અને લે રથાથી સામ્યમાં ન હોય તેવું વિરુદ્ધ જોઈવું, તેમજ સા જ્ઞના સાચા અર્થને કુચુક્તિથી વિપરીત કરી કહેવા, તે ભાવ મૃપાવાદ કહેવાય છે. આ જત પાળવામાં ધણું મુદ્દા ઉપયોગ તેમજ સાવધાની રાખવી પડે છે. આ જતનો બ ૧ ધવાથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર આ ત્રણે જડમૂળથી જતા રહે છે, અને જીવું જોઈનાર મરીને નહારી જાતિમાં જાય છે એટલું જ નહિ, પણ તે અનત સ સારી તથા દુર્લભ જોઈવી થઈ જાય છે.

પ્રિય બહેન ચ ચજા ! આ મૃપાવાદના પાત્ર મોટા લેઈ કહેવા છે. આપણા ઉપકારી શાસ્ત્રકારોએ દીર્ઘ વિચાર કરી નિશ્ચય કર્યો છે કે, માણસને પાત્ર ઠેકાણે જીવું જોઈવાનો પ્રસંગ આવે છે, અને તે પાત્ર ઠેકાણે જીવું જોઈવાથી ધણું અનર્થ થાય છે, માટે તેઓએ તે મૃપાવાદના પાત્ર લેઈ ખાડેલા છે, તે તુ એક ચિત્તે રાખજ.

તેનો પહેલો લેદ કન્યાલીક એટલે કન્યાને માટે જુદું કહેવું તે કાંઈ પોતાના મેળાપીની કન્યા હોય, તેનું વેવિશાળ કરવાનો પ્રસંગ હોય, તે વખતે કન્યાની માગણી કરનારા પુછે કે, કન્યા કેવી છે ? તે પ્રશ્નને સંબંધીની પ્રીતિના કારણથી તે કન્યામા જે દૂષણ હોય તે છુપાવવા વળી કન્યામા ગુણ ન હોય, તે છતાં તેને અધિક ગુણવાળી કહેવી વળી એટલે સુધી કહે કે, આ કન્યા નિર્દોષ, કુળ વાનું અને સારા લક્ષણવાળી છે, આવી ઢેવાગના મમાન કન્યા તમને મળવી મુશ્કેલ છે આવું જુદું કહેવું, તે કન્યાલીક કહેવાય છે જો કદિ કન્યાના ગાતાપિતાની સાથે દ્વેષ હોય, તે કન્યા નિર્દોષ હોય, તે છતાં તેને દોષવાળી લક્ષણ વગરની તથા માજરી આખવાળી કે સર્પણ છે એમ કહે, અને તે કન્યાનો સંબંધ કરવા ઈચ્છનારને એટલે સુધી કહે કે, જો તમે તે કન્યાની સાથે સંબંધ બેસો, તો જરૂર પશ્ચાત્તાપ કરશો એ પ્રમાણે છતાં અછતા અને અછતાને છતાં દૂષણો કહેવા, તે કન્યાલીકના જુદાનું મહા પાપ છે પ્રથમ તો મતધારી આવક કે આવિકાએ કાંઈ સગાઈ સંબંધના ઝઘડામા પડવું નહિ, તેમ છતાં કદાપિ પોતાના સગા કે મિત્ર હોય, અને તેઓ પુછે, તો તે પ્રશ્નને સાચેસાચ કહેવું કદિ પણ અસત્ય જાલવું નહીં, આ કન્યાલીકના પહેલા લેદમા બે પગવાળા સર્વ માણસને માટે જે જુદું કહેવું, તેનો સમાવેશ થઈ જાય છે

મૃપાવદનો બીજો લેદ ગવાલીક એટલે ગાય વિગેરે ચોપગા પ્રાણીને માટે જુદું જાલવું તે છે હાથી, ઘોડા, બળદ, અને લેસ વિગેરેને માટે જે કાંઈ જુદું

તે ગણાય છે,



મૃધાવાદનો ત્રીજો ભેદ ભૂમ્યલીક એટલે જમીનને માટે જુદું બોલવું, તે કહેવાય છે બીજાની જમીનને પોતાની કહેવી, તેમજ બીજાની જમીનને ત્રીજાની કહેવી, તે શિવાય ઘર, હવેલી, વાડી, વૃક્ષ વગેરે સર્વ સ્થાવર પરિવ્રજને માટે જુદું બોલવું, તે બધું તેમા ગણાય છે

મૃધાવાદના ચોથા ભેદમા કોઈની યાપણ જોગવાતું જુદું આવે છે કોઈ માણસ પ્રતીતિવાળા આપણને જણી, પોતાની કાંઈ વસ્તુ સાક્ષી રાખ્યા વિના તેમજ લખાત ક રા યા વિના ચોપી જાય, અને પાછો તે માગવા આવે, ત્યારે આપણે ઇનકાર કરીએ, અને જુદું બોલી તેની યાપણ જોગવીએ, એ મહા પાપ છે, અને પાપ જુદું બોલવાથી થાય છે

મૃધાવાદનો પાંચમો ભેદ કુટમાક્ષી એટલે કોઈની જોડી માક્ષી પુરવાનો છે કોઈ શ્રાવિકાને કોઈ બીજાની સાથે ટંગે થયો, ત્યારે તેનું નિરાકરણ કરતી વખતે બીજા માનિકા આગીને જોડી રીતે સાક્ષી પુરે, કે હા, એ તેને તે કામ કરતા નજરે જોઈ છે, અથવા અમુક વચન તેનીના મુખથી સાંભળ્યા છે, તેવી રીતે પચ કે ન્યાય કાર્ટ આ બધા સાક્ષી આપવી, તે પણ જુદામા ગણાય છે

હો પુત્રી ચચળ ! આ પાંચ ભેદનો અર્થ જરાજાર સમજીને શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ કદિ પણ જુદું બોલવું નહીં શ્રાવિકા જુદું ન બોલે, તેને માટે આ ખાસ યજ્ઞસ્થાન બીજી મન કહેતું છે હવેથી તારે કદિ પણ જુદું બોલવું નહીં જુદું બોલવાથી ધર્મથી બ્રહ્મ થવાય છે, અને આ લોકમા નિદા અને પરલોકમા દુઃખનિ થાય

છે દરેક આવડ અને શ્રાવિકાએ મૃધાવાદ વિરમણુનત લેવું જોઈએ જ્યાં સુધી એ મત લીધું ન હોય, ત્યાં સુધી શુદ્ધ શ્રાવકપણું આવતું નથી.

ચ ચણ—આનંદ કાઢી ! જુલું ન જોલવા માટે તમે તે મન કહ્યું તે જરાગર છે, પણ ફોઈવાર અન્નપુષ્પે માણસથી તે પાપ થઈ જાય, તો તેના નતને જગ થાય કે નહીં ? વ્યવહારને લઈને ફોઈ વાર જાણપણે પણ જોડું જોલવું પડે છે, અને કરવું પડે છે, તો તેને માટે અ પણા શાસ્ત્રમા શું કહેલું છે ? તે મને સમજાવો.

આનંદ—મહેન ચ ચણ ! પ્રથમ તો આવડે જાણપણે કે અન્નપુષ્પે જોડું જોલવું કે કરવું ન જોઈએ, પણ કહિ અન્નપુષ્પે અથવા વ્યવહારને લઈને જાણપણે જો જુલું જોલાય, કે જોડી ગીતે ચલાય, તો તેને માટે આપણા શાસ્ત્રમા આલોચણા એટલે પ્રાચીન લેવાનું કહેલું છે, તેથી કરીને અન્નપુષ્પે કંઈલા દોષ કેટલેક ભાગે દૂર થઈ ગયે છે.

ચ ચણ—કાઢી ! તેની આલોચણા શી ગીતે લેવાય ? અને તે કોણ આપી શકે ?

આનંદ—મહેન ચ ચણ ! આલોચણાનો અર્થ પ્રાચીન થાય છે કરેલા પાપને માટે જ્યારે પશ્ચાતાપ એટલે પરતાપો થાય છે, ત્યારે તે દોષ દૂર કરવાને શાસ્ત્રમા જુનાજુદા તેના પ્રાચીનો દર્શાવ્યા છે, તે આપણા વિદ્વાન ધર્મગુરુ આપી શકે છે.

ચ ચણ—આનંદ કાઢી ! એક મારે તમને બીજું પુછનાનું છે કે, એક વખતે હું માંવીજના ઉપાશ્રયમાથી

આવતી હતી, તે વખતે મારી સાથે જે આવિકાઓ ચાલી આવતી હતી, તેવામાં એક આવિકાએ બીજીને કહ્યું કે, આજે ઉપાશ્રયમાં મેં એક મારી પોતાની છાની વાત સાંભળી, તેથી મને ઘણુંજ ખેદ થાય છે આ વાત મેં કેાઈને કહી નથી, ફક્ત મારા ઘણી એકલાનેજ કહી છે મારા ઘણી સુસ અને સમજી આવક છે, તે કદિ પણ આવી વાત કરે નહિ, પણ મને ખાતરી છે કે, મેં એ વાત તેના શિવાય બીજા કોઈને કહી નથી આ સાંભળી બીજી સ્ત્રીએ કહ્યું, બહેન ! એ વાત કરનાર બાઈ તારા ઘણીને જોળામે છે ? અથવા તેણીની સાથે રહેવાનો તેને પ્રમગ છે ? ત્યારે તે સ્ત્રી બોલી—તે વાત કહેનારી સ્ત્રીનો પતિ મારા ઘણીનો મિત્ર થાય છે, અને તે તેને ઘેર ઘણીવાર જાય છે આથી કરીને તે વાત થવાનો સંભવ છે, ત્યારે બીજી સમજી આવિકાએ કહ્યું કે, બહેન ! કદિ પ્રસંગે જ તારી છાની વાત તારા પતિએ પ્રગટ કરી, અને તેમાં તેની ભુલ થઈ છે, પણ તે વિષેનો વધારે કલેશ કરીશ નહિ કારણ કે, માણસની ઘણીવાર ભુલ થઈ જાય છે તું સદ્ગુણી આવિકા છે, તારા જેવી સુસ આવિકાથી પતિને હું જ થવું ન જોઈએ, પણ આ વાત તારા પતિને બહેન કરજે કારણ કે તે ધર્મી અને આસ્તિક આવક છે, તેને આ મૃષાવાદનો અતિથાર લાગ્યો છે, તેથી જો તેને આ વાતની માહુમ પડે, તો તે મૃષાવાદના અતિથારની શુદ્ધ પાસેથી આવોયણા લઈ શુદ્ધ થઈ શકે તે સાંભળી બીજી આવિકાએ કહ્યું, બહેન ! તારા કહેવા પ્રમાણેજ હું કરીશ મારા ધાર્મિક હૃદયના પતિને હું જરાપણ દુઃખનીશ નહિ તેમજ તેમણે કરેલા આ મૃષાવાદના અતિથારની આવોયણા પણ દરાવીશ આન હા કાઢી ! આ પ્રમાણે વાત કરતી તે બે

આવિકાઓ ચાલતી થઈ, અને માફ ઘર આવ્યું, એટલે હું ત્યાંથી જુદી થઈ આ વાત સાલજી હતી, ત્યારથી મને શકા થયા કરતી હતી કે, મૃધાવાદ શું હશે ? અને તેના અતિચાર કેવી રીતે લાગતા હશે ? આ વિષે મારે તમને પુછવાનું હતું, પણ જીન પ્રસંગની ધર્મવાર્તામા તે વાતનો ખુલાસો થઈ શકતો ન હતો આજે પ્રસંગને લઈને તમે મૃધાવાદ વિષે મને સારી રીતે સમજાવ્યું આપી, પણ અતિચાર વિષે હું કાંઈ સમજતી નથી, તો કૃપા કરીને મને તે વિષે સમજાવો.

આનંદા—જાહેન અચળ ! તે તો ખરેખર જાણવા લાયક છે તે વિષે તે ઠીક પુછ્યું, અતિચારનો વિષય ઘણો બારીક છે, અને તે મનન કરીને સમજવા જેવો છે સાધુ અને ગૃહસ્થને જે મત કહેલા છે, તેના દરેક મતના જુદા જુદા અતિચાર લાગે છે, અને તેમા ઘણી બારીકી રહેલી છે હવે તને અતિચાર વિષે સમજાવું, તે તું લક્ષ લઈને સાલજીને આમ બોલવાથી માફ મત લાગશે નહિ, એમ મત પાળવાની અપેક્ષા રાખી, જે વિરુદ્ધ આચરણ કરવું, તેનું નામ અતિચાર કહેવાય છે.

મૃધાવાદના અતિચારમા પહેલો અતિચાર સાહસા-લ્યાખ્યાન એવે નામે કહેવાય છે તેનો અર્થ એવો થાય છે કે, વિચાર કર્યા વગર કોઈની ઉપર આજ નાખવું, એટલે કોઈ પુરૂષ વા સ્ત્રીને કલક આપવું કે, તું બ્યભિચારી છે, ચોર છે, અને જીહ્વા બોલનાર છે આ પ્રમાણે કહેવું, તે કદિ સાચું હોય, તોપણ તેને જુઠામા ગણવું જોઈ આવક કે આવિકા કોઈના દેખીતો અવશુષ્ક જુવે, તોપણ તેને જરા પણ દુઃખ થાય તેવું પોતાના મુખથી બોલે નહિ, તો પછી કલક તો કેમ આપે ?

ખીજે અતિવાગ રહ્યાખ્યાખ્યાન એવા નાનનો છે
 એનો અર્થ કોઈ એકતમા રહેવાને કવક અથવા આગ
 અથવા એવો થાય છે કોઈ એક બે પુરૂષ એકતે બેમી
 કાઈક મત બાધતા હોય, અથવા એક બે સ્ત્રીઓ એકતે
 એમી કાઈક વિચારતી હોય, તેમની ઉપર જોડું આગ
 અથવા તે પુરૂષોને કહેવું કે, તમે રાજ્ય વિશ્વ પ્રપન્ન
 કરો છો, એમ કહી રાજના માપુનો આગળ તેમની સુગની
 ખાઈ, તેમને હડ અપાવવો તે, અથવા બે સ્ત્રીઓને હ
 કહેવું કે, તમે રાજના મત્રીના અથવા ગામના મનુક
 બૃકન્ધની નિહા કરો છો, અને તેમના બુદ્ધને માટે વિ-
 તવો છો એમ કહી, તે મત્રી કે ચૃન્ધને તે વાત જણા
 વી, તેમને શિક્ષા કરાવવી, અથવા હલકુ કરાવવો, એ રહ
 સાખ્યાખ્યાન તમે જુડ પણાનો ખીજે અતિચાર છે આ
 વાત કહિ જાણી હોય, તોપણ તે જુડામા જણાય છે

મૃધાવાદનો ત્રીજો અતિચાર મન્દારામ ત્રભેદ એવા
 નામનો છે પોતાની સ્ત્રીએ કાં વાત છાની રીતે કહેવી
 હોય, તે વાતને તેનો પતિ લોકોમા પ્રગટ કરે, તે સ્વ
 દારા મન્દભેદ કહેવાય છે જો કે આ વાત સાચી હોય છે,
 પણ તે જુડામા જણાય છે કાન્તુ કે કાઈક છાની અને
 મર્મનાગી વાત પ્રગટ થવાથી તે સ્ત્રી કુવામા અપાધાત
 કરી દુખી મરે છે, અથવા ખીજી રીતે આપધાત કરે છે
 તેવી રીતે ભાઈ વિગેરેની વાત પ્રગટ કરવી, તેનો પશ્ચ
 તેમા અમાવેશ થાય છે

મૃધાવાદનો ચોથો અતિચાર મૃધાઉપદેશ એવા
 નામનો છે ખીજાઓને મૃધા-અમત્ય કામો કરવાનો ઉપ
 દેશ આપવો, તે તેમા જણાય છે તે ગિવાય વિષય એ

વવાના ઉપાયો શીખવવા જેવા કે ચોરાશી આસન બતાવવા, વળી બીજાઓ દુખમાં આવી પડે તેવો ઉપદેશ કરવો, અને તાકાત આને તેવા ઔષધ બતાવવા, જેથી વિષય, કથાય અતિ વૃદ્ધિ પામે આ બધાનો સમાવેશ મૃધા ઉપદેશમાં આવે છે જો કે તે બધા સાચા હોય, પણ તેથી બીજાઓને તવા પોતાને તુકગાન વાય છે, માટે તે જુઠામાં જણેલ છે

મૃધાવાદનો પાત્રમો અતિચાર કૂટલેખકરણુ નામે છે જુઠા દસ્તાવેજ બનાવવા, જુઠી સહી કરવી, જુઠી મોહારદાપ પાડવી, અક્ષરો જુઠી નાખી નવા અક્ષરો દાખલ કરવા, એ બધું કૂટલેખમાં આવે છે, આથી કરીને બીજાને હાનિ થાય છે, તેથી તેને જુઠામાં જણેલ છે

બહેન ચચળ ! આ પાત્ર અતિચાર મૃધાવાદના છે આવક અને આવિકાએ તે કદિ પણ કરવા નહિ તેનો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ મૃધાવાદનો ત્યાગ કરવાથીજ આવકમાં શુદ્ધ આવકપણું ગણાય છે બહેન ચચળ ! આ વાત તું હમેશા લક્ષમાં રાખજે હવેથી કદિ પણ જુઠું બોલીશ નહિ, તેમજ તારી માતાને પણ તેમ કરતા અટકાવજે પ્રિય બહેન ! અહીં એટલું યાદ રાખજે કે, તારી મા જુઠું બોલે છે, તે તું જાણે છે, તે છતાં તેની ઉપર તું દ્રેષ કે અભાવ રાખીશ નહિ, તેમજ તેમનામાં તે દોષ છે, તે દૂર કરવાની તેમને નમ્રતાથી પ્રાર્થના કરજે અપમાન કે નિરસ્કારના વચનો તેને કહેવા નહિ

ચચળ—આન દા કાકી ! તમારું કહેવું બરાબર છે તમારી ઉપદેશ વાર્તા સાંભળીને હું એટલું તો સમજી

હુ કે, મા અને બાપ એ આપણા પૂજ્ય છે કિ તેમ નામા દોષ કે અવશુભ હોય, તોપણ તેમની તરફ તિરસ્કાર બતાવવો ન જોઈએ મારી બહેન લલિતાએ પણ તે વિષે મને ઘણી વાર કહેયું છે માતાપિતા એ જ ગમ તીર્થ કહેવાય છે સત્તાનો તેમના ચાવજીવિત આભારી છે તે મના ઉપકારનો બદલો મતાનથી કેઈ રીતે વાળી શકાય તેમ નથી વળી માતૃપિતાના શુભ વિશે મને લલિતાએ એક ગરબી પણ શીખવી છે

આનંદા—અચળ ! તે ગરબી તને યદ છે ? એક વાર મને સંભળવ તો ખરી ?

અચળા—આનંદા કાઝી ! તે ગરબી મને બધી યાદ હતી, અને હમેશા સવારમાં નવકાર ગણ્યા પછી તે ગરબી હું ગોલી જતી, પણ હુમખા કેન્દ્રાક વિગત થયા તે ગરબીનો પાઠ થતો નથી, માટે લગભગ ભુલી ગઈ છું

આનંદા—હુમખા તેનો પાઠ કેમ થતો નથી ? તેમની વાર લાગતી હતી ? તેની ઉપયોગી કવિતા અને ગરબીઓ હમેશા મોઢેજ સંખવી જોડેજે જ્યારે અવકાશ મળે, અથવા ધરતું કામગામ કરતા હોઈએ, ત્યારે તેનો સ્નાધ્યાય કર્યા કરવો જોઈએ બહેન અચળ ! જે ઉપયોગી જ્ઞાન કે સદ્ગોષ્ઠક કવિતા અથવા ગરબી શીખ્યા હોઈએ, તે ભુલી જવી, તે ઘણું નહાડું કહેવાય છે શીખીને ભુલી જનારા માણસો જગતમાં મૂર્ખ ગણાય છે, તેવા માણસોને શીખવનાર અથવા ઉપદેશ આપનાર શુદ્ધ કે શિક્ષકને તેવા શિષ્યની ઉપર અભાવ આવે છે, અને તેમનો શ્રમ અર્થ ન થાય તેઓને મન ખેદ પામે છે બહેન અચળ ! હવેથી

તેની ટેવ રાખીશ નહિ શીખેલી ઉપયોગી બાબતોને હ-
મેશા મનન કરી યાદ રાખજે

અચળ—આનંદ કાકી ! મારા મનમાં ઘણુંએ થાય
કે, આપણે જે ઉપયોગી બાબતો શીખ્યા છીએ, તે યાદ
રાખવી જોઈએ, અને તે વિષે પશ્ચાત્તાપ પણ થાય છે
તથાપિ આગસને લઈને તે મારાથી બની શકતું નથી
કાકી ! મારામાં આગસનો મોટો દોષ છે હું સમજું છું
કે, આગસ કરવાની ટેવ ખરાબ છે, પણ મારાથી તે આ-
ગસનો ત્યાગ થતો નથી

આનંદા—બહેન અચળ ! મારે તમને બંને બહે-
નોને આગસને માટે કહેવાનું છે, તે તમે લક્ષ આપી સા-
લજાએ દીકરી લલિતા ! તું પણ તેમાં ધ્યાન આપજે
જે તે તારામાં એ દુર્ગુણ રહેતા નથી, અને હું તો પણ નહિ,
તથાપિ તારે સાસરે જવાનું છે, માટે તે વિષે મારે તને
કંઈ કહેવું જોઈએ

હે સદ્ગુણી મુતા ! આ જગતમાં આજમુ માણુમ
કેાઈને પણ વહાલું લાગતું નથી આજમુ ડોકરા ઉપગ્રથી
માબાપની પણ પ્રીતિ ઉતરી વાય છે માણુમના શરીરમાં
આગસ એ કાઈ નાનો દુર્ગુણ નથી, આજસ એ ખરૂં નેતા
તો માણુમનો શત્રુ છે જેમ શત્રુ આપણને દિન પ્રતિદિન
નબળા પાડે છે, આપણા બધા મુખનો નાશ કરે છે, અને
પરિત્યામે આપણને જીવથી માટે છે, તેમ આજમ પણ સ-
ઉગી પડેલા તો આપણને દરેક કામ કરવા જતી વખત
નબળા પાડે છે, કામ વખતે માણુથી ઠંડાળો ઉપજાવે છે,
અને મનમાં નાણુગી પેદા કરે છે તેમ છતાં તે કામ

કર્યા વિના નજ આવે એમ હોય, તો તે આપણને રોષ ઉત્પન્ન કરાવે છે, અને રોષને લઈને આપણુ કામ બગડે ॥ ત્યારે કામ બગડે, એટલે આપણને ધારેલો લાભ મળતો નથી, એટલુંજ નહિ, પણ ખીજને સારો લાભ મળેલો જોઈ આપણા મનમાં ઇર્ષ્યાથી વધારે બળતરા થયા કરે છે, તેથી કરીને આપણું અર્ધુ બળ હુણાઈ જાય છે પણ હુણાવાથી શરીરની નસોમાં ફરનારા લોહીની ગતિમાં ફેરફાર થાય છે, અને તેથી તેવા વખતમાં ખાધેનું અન્ન બરાબર પાચન થતું નથી કારણ કે મનમાં જેઠ થવાથી શરીરનો સઘળો વ્યાપાર નિયમિત રીતે ચાલતો નથી, તેથી ધીરે ધીરે શરીરમાં રહેલા વાયુ, પિત્ત તથા કફ એ દોષો વિષમપણાને પામે છે, તેથી ખાધેલા અન્નને પચાવનાર પેટમાં રહેલ જઠર નામનો અગ્નિ મંદ થઈ જાય છે, અને તેને લીધે શરીરમાં જુદા જુદા પ્રકારના રોગો ઉત્પન્ન થાય છે, અને ધીમે ધીમે નિર્બળ થઈ, આપણે એ આજસના પ્રતાપથી ઉવટે મરી જઈએ છીએ આજસને લઈને આપણને કાંઈ કામ કરવું ગમતું નથી, પણ એકલુ મુખ લો ગવવાનુજ મન થાય છે કહિ આપણે સારી સ્થિતિમાં હોઈએ, તો આપણને કાંઈ વિશેષ કામ કરવાનું હોતુ નથી તોપણ તે આજમ આપણી મુખી અવસ્થામાં પણ આપણને શત્રુના જેવોજ અવશ્યક કરે છે આજસને લઈને આપણે કાંઈ પણ મહેનતનું કામ કરવાના નહિ, અને પછી તો એક જગાએથી ઉઠીને બીજી જગાએ પાણીનો લોટો સરખોએ બરવાને જવાના નહિ, તેથી બેસીને તથા મુઠ મુઠને સઘળો વખત કાઢવાને ઇચ્છીએ છીએ વધારે મહેનત અથવા હરફર થયા વિના શરીરમાં લોહીની ગતિ મંદ થાય છે, અને તેથી કરીને પેટમાં વાયુ તથા મેઢ વધે

છે, અને છેવટે આપણે મહા રોગનું ઘર થઈ પડીએ છીએ. તે મહા દુઃખમાં પછી ચન્તાવો કરવાનો વખત આવે છે. છેવટે તે દુઃખ ભોગવીનેજ આપણે મરવું પડે છે હે પુત્રી દલિતા અને અચ્ચા ! તેવી તમે હમેશા આજમનો ત્યાગ કરને આજમના બે ભેદ છે, એક શારીરિક અને બીજું માનસિક આજમ શારીરિક આજમથી માણસને કાઠપટા મોલનનું કામ કરવું ગમતું નથી, એથી તે ઉપર પ્રભાવે દુઃખનો લોકતા થાય છે, અને માનસિક આજમથી માણસ સ્વાધ્યાય ધ્યાન કે સારા વિચાર કરી શકતું નથી શારીરિક આજમથી માણસ આ લોકનું સુખ છોડી મૃત્યુ પામે છે, ત્યારે માનસિક આજમથી માણસ આ લોક અને પરલોકમાંથી બ્રહ્મ થઈ દુઃખી થાય છે આપણા ધર્મમાં મર્વવી જ્ઞાનની ઉપામના મોટી ઝહેલી છે તે જ્ઞાન સંપાદન કરવાને હમેશા માનસિક આજમને દૂર કરવાનું છે જેના મા માનસિક આજમ હોય, તે માણસ મગ્ધ ધ્યાન કરી શકતો નથી, સ્વાધ્યાય કરવામાં તેના માણસને પ્રીતિ ચત્તી નથી કાઠ પટા વાચવું, લખવું કે ભણવું, તે માનસિક આજમવાળાને ગમતું નથી ત્યારે તેણે કામ ન ગમે, તે પછી તે જ્ઞાન મેળવી શકે નહિ, અને તેથી તે ચાવનજીવિત અજ્ઞાન અવસ્થામાં રહે છે બહેન અચ્ચા ! તારામાં માનસિક આજમ હોવાથી તું હમેશા કાંઈ ભણેલા કે શીખેલાનું મનન કરતી નથી, તેથી કરીને તું સંપાદન કરેલા તે જ્ઞાનને છુટી જાય છે હે પ્રિય સુતા ! હવેથી 'તે' આજમ સંખીય નહિ માનસિક આજમથી માણસ આ લોકમાં જ્ઞાનની ભક્તિ કરી શકતો નથી, તેવી તે પરલોકમાં દુર્ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે

હે પુત્રીઓ ! કદિ પણ તે બંને જાતના આજમને

તમે રાખ્યો નહિ, અને જે આગમુ હોય, તેનો સંગ પણ કર્યો નહિ જે કોઈ આપણા તાળામાં હોય, તે જે આગમુ હોય, તો તેને સમજાવીને આજસ દૂર કરાવજો કહી જે તે તમારા બોધ ન માને, તો તેને તમારાથી દૂર રાખજો પશુ પક્ષીમાં પણ જે ઉલોગી પ્રાણી છે, તે સુખી રહે છે, અને આજસ પ્રાણી દુઃખી થાય છે જે માનુસ આજસરૂપ અજગરથી ગળાયેલો છે, તે મરણ અવસ્થાને અનુભવે છે હુમેશા ઉલોગી યવુ, ઉલોગી યવાથી લોકોમાં સત્કીર્તિ મળે છે, અને હુમેશા સુખી થવાય છે આજસ રૂપ મોટા ઝાઝવામાં ખુચી મચેલા માણસો ઘણી વિટળા લોગવે છે, તેઓ બેહાલ થઈ ઘણા દુઃખ પામે છે

અર્થ—આનંદ કાઢી જે તમારા વચન માનણી મને ઘણો લાભ થયો છે હવે હું કહિપણ આજસ ઠરીશ નહિ તમે આજસના બે પ્રકાર કહ્યા, તે પાત્ર મારા મનમાં કમી ગઈ છે માનસિક આગમનો હવે હું સદા ત્યાગ કરીશ તેવા આજસથી મારા જ્ઞાનમાં કોઈ પણ વધારો થતો નથી કાઢી ! તમે આજે અજ્ઞાનમાંથી મારો ખરો ખરો ઉદ્ધાર કર્યો છે આવતી કાલે હું માણાપની ભક્તિની મરખી મોટે કરીને લાવીશ હવે ખીનો ઉપયોગી બોધ આપવાની કૃપા કરો

આનંદા કહે છે—ખહેન અર્થ ! બીજી એક વાત પણ તમારે જાનેને ધ્યાનમાં રાખવાની છે આ સંસારમાં માણસને જેવો આજસરૂપ શત્રુ નહે છે, તેવો એક અભિમાનરૂપી શત્રુ પણ નહે છે અભિમાનરૂપી શત્રુથી પણ લગ પામેલો માણસ કોઈ જાનની ઉન્નતિ મેળવી શકતો નથી કોઈ માણસને જ્યાં મોટાઈને લઈને અભિમાન

આને છે, ત્યારે તે પોતાને મહુથી ઠહાપણવાળો અને
 બધું જાણનાર માને છે પોતાની અદર ઠી વાતની જામી
 દોષ, એમ તે ધરે નથી, તેથી તે મૂર્ખ દોષ છે, તોપણ
 મિથ્યા અભિમાનવડે દોષની પાને ગુણ કે ઠહાપણ લેવા
 જતો નથી કે? જાણતામા પોતાને અમજણ પડતી ન
 દોષ, તોપણ અભિમાન રાખી, બીજને પૂછવા જતા પોતાની
 અણસમજણ જણાશે, એમ ધારી તે જાણન દોષને પુછતો
 નથી, આથી અભિમાની માણસ ગુણહીન રહે છે હે
 પુત્રિઓ ! અભિમાનથી એટલોજ અવગુણ કે એમ નથી,
 પણ જેનામા અભિમાન આવે છે, તે માણસ જીવન પ્ર-
 મરનો થઈ જાય છે અભિમાનરૂપ ગમે દ્રવી ઉપર ચડેલો
 પ્રાણી બીજા સર્વને તુચ્છ જેવા જણે છે, અને પ્રમ ગોપાન
 તે સર્વ પ્રાણીનો નિરંકાર કરે છે આથી મુન અને વિગા
 રવાન માણ્યો તેવા અભિમાની માણસ ઉપની અતની
 પ્રીતિ લગુ દે છે વળી તેવા અભિમાની માણસો દોષની
 પાને આવતા જતા નથી, અને અભિમાનને હીષ દોષની
 તમા રાખતા નથી, એટલે જ્યાં માણ્યો તેની વિરુદ્ધ વાય
 છે તે સદગુણી સુતા । તેથી તમારે અભિમાન રાખતુ
 નહિ ને આપણે અભિમાન રાખીશુ, ને તે અભિમાનથી
 આ જ તમા આપણે અન । જવચામા રહીશુ, તો
 અપની ગપ્રીતિ પામીશુ જેને અભિમાનરૂપી પદ્મ ને
 છે, તે આપણ માણસની જેમ દોષને એક જ તમા ન ।
 પોતાના નજીબના તમા ન જાણી, કે વિદ રવા ને
 દોષ, તેમજ પત્ર તેઓ ને? પ્રના ને દોષ ને
 અભિમાનને વશ થઈ, દોષ દેતાને કે માણસને થય,
 એક કે વધારી ન તમા રહી જે પ્રણુ મા જ રા ને
 દોષી છે, ખરા દોષના વળગતા જે રહેતા ને દોષ ને,

જેના શરણથી લોકો પરમ સુખને મેળવી શકે તેવા પરમેશ્વરને પણ અભિમાની માણસો જાણી શકતા નથી, તેમજ તેમની લક્ષિત કરી શકતા નથી જેમ બીજા સાધારણ માણસને તેઓ જાણતા નથી, તેમ તે પરમેશ્વરને પણ જાણતા નથી પ્રભુના ચરણકમળમાં પોતાનું મસ્તક નમાવતા નથી, આથી તેઓ ધર્મ તથા મોક્ષના માગથી બ્રહ્મ થાય છે હે સુલક્ષણવાળી પુત્રીઓ ! તે કષ્ટકારી અભિમાનનો તમે સર્વથા ત્યાગ કરજો તે અભિમાન ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થનો નાશ કરનાર છે, એથી બીજું નુશ્શાન શું છે ? હે સુતા ! અભિમાન સર્વ અનર્થનું મૂળ છે, તે અભિમાનથી પૂર્વે ઘણા લોકો મોટા મોટા હુ ખ પામ્યા છે, પામે છે, અને પામશે તે અભિમાનના ઘણા પ્રકાર થઈ શકે છે, પણ સુખની રીતે લક્ષ્મીનું અભિમાન સર્વથી બળવાન છે લક્ષ્મી ચચળ છે, તે હમેશા રહેવાની નથી, તે છતાં અભિમાની માણસ લક્ષ્મીનું અભિમાન ઠોડતો નથી કેટલાએક ધનવાન મઢીને ભીખારી થતા આપણે નજરે નોંધ્યો છીએ, માટે સર્વદા નહિ ટકે એવા ધનનું અભિમાન મૂર્ખ માણસોજ રાખે છે કેટલાક રૂપનું અભિમાન રાખે છે, પણ તે રૂપ દિવસે દિવસે ઓછું થતા ઘડ પણ આવે છે, અને રૂપ મઢીને કુરૂપ થઈ જાય છે તેવી રીતે બળનું અભિમાન પણ રાખવું ન જોઈએ તે પણ અતિદિન ઘટતું જાય છે, અથવા કોઈ રોગથી અકપ સમ ચમાજ નિર્જન થઈ જવાય છે જેઓ આ જગતના ખરા સ્વરૂપને જાણતા નથી, તેવા માણસો કુળનું, રાજ્યનું, શુણનું, વિદ્યાનું અને સગા સજાથીનું તથા બીજા અનેક પ્રકારનું અભિમાન રાખે છે, તેવા અભિમાની માણસો છે વટે હુ ખી થાય છે, અને તેમના અભિમાનનું શુભાન ઉ

રી જાય છે આપણા જૈન શાસ્ત્રમા અભિમાનને માટે ઘણુંએ લખેલું છે, અનેક દષ્ટાંતો આપી અભિમાનને મર્વધા ધિક્કાર્યું છે શ્રી રૂપભદ્રેવ ભગવાનના પુત્ર બાહુબલિની કથા તમે સાંભળી હશે તે બાહુબલિને જળનું અભિમાન ઘણું હતું, તે અભિમાનને લઈને બાહુબલિને ઘણું ખમવું પડ્યું હતું ઉત્તમ ચારિત્ર અને મોટી તપસ્યા કર્યા છતાં પણ જ્યાં સુધી તેનામા અભિમાન હતું, ત્યાં સુધી તેને દેવજ્ઞાન થયું ન હતું બીજા ગમે તેવા સંશુભો હોય, પણ જો એક અભિમાનનો અવશુભ હોય, તો તે બધા સંશુભ હકાઈ જાય છે હે શુભવતી બાળાઓ ! તમે દરેક પ્રકારના અભિમાનથી દૂર રહેજો રાજાની રાણી કે એક ગરીબ ભીખારણુ જો અભિમાની હોય, તો તેનો સંગ કરશો નહિ

ગંદેન લલિતા અને ચંચળ ! હવે મારે તમને એક બીજા દુર્ગુણના ત્યાગને માટે કહેવાનું છે આ સંસારમા માણસને અવનતિ તથા તિરસ્કાર આપનારો લોભ નામનો એક નહારામા નહાજો અવશુભ છે, તે પણ આગમ અને અભિમાનના જેવો માણસનો મોટો શત્રુ છે લોભના પણ અનેક જાતના પ્રકાર છે આ જગતમા જેટલા લોભવવાના પદાર્થો છે, તેને મેળવવાની મારવાર ઈચ્છા થવી, તે લોભ કહેવાય છે વળી આપણા ઉપયોગ જેટલું મળ્યા છતાં એમ થાય કે, હજી આથી વધારે મળે તો સારૂ, જો વધારે મળે, તો એધી પણ વધારે મળે તો ઠીક એમ જેટલું જેટલું મળે, તેથી પણ ઘણું ઘણું મેળવવાની ઈચ્છા રાખ્યા કરવી, તેને પણ લોભ કહે છે આપણા જૈન શાસ્ત્રમા ચાર કથાય કહેલા છે, તેમા લોભને પણ કથાય ત્રીજે મુખ્ય ગણેલો છે, તે મોટામા મોટો દુર્ગુણ છે લોભ એ તજવા

યોગ્ય છે, લોભ પાપનો બાપ ઠહેરાય છે જેટલા જગ
 ત્મા પાપ થાય છે, તે લોભની ઉત્પન્ન થાય છે લોભી
 માણુમ ચોરી કરતા શીખે છે, જીલ્લો જોલતા શીખે છે,
 બીજાને ઠગવાનું અને હિંસા જેવું મહા પાપ પાપ લોભી
 માણુસ કરે દુકામા એટલું જ કે, જેટલા નકારા કુકર્મ
 કહેવાય છે, તે એક લોભમાથી પેદા થાય છે હે સદ્ગુણી
 પુત્રી ! ધરમા સંપત્તિ હોય, અને સઘળી વાતે સુખ હોય,
 તોપણ લોભી માણુમ સદા દુખી રહે છે લોભને લઈને
 સુખના મઘગા પદાર્થો અજાણ્યાપણા થાય છે કારણ કે તે
 નાથી જે સુખ મળે છે, તેમાં આપણને સંતોષ થતો નથી,
 એટલે આપણે ધરાતા નથી, અને વધારે વધારે મેળવ
 વાની ઇચ્છા રાખીએ છીએ, તેથી મનમા દુખ રહ્યા કરે
 ધણી જાનના વસ્તુ કે ધરેણા આપણને મળતા હોય,
 પણ તેનાથી બીજી જાતના વધારે મળે તો સારૂ, એવો
 લોભ થવાથી મનમા દુખ થયા કરે છે, તેથી ઇચ્છેલી વ
 સ્તુ મેળવના મહેનત કરવી પડે છે, તેથી પણ ખેદ થાય
 છે કહિ ન મળે તોપણ ખેદ વાય, અને મળે તો તેથી
 વધારે મેળવવાની ચિંતાથી ખેદ થાય છે આ જગતમા
 મેળવવાની વસ્તુનો છેટો આવતો નથી અને લોભી મા
 ણુગના મનનો ખેદ મટતો નથી, આથી કરીને તે લોભી
 માણુસ આનંદ લીધા વિના ખેદમા ને ખેદમાજ મરણ
 પામે છે હે પુત્રીઓ ! લોભ એ અનર્થ કરનાર અવગુણ
 છે, તેને દુર કરી, આપણને પૂર્વના ચોગે અને આપણા
 ખરા પ્રયત્નથી જે જે પદાર્થો મળે, તેટલામા સુખ માનીને
 આનંદમા રહેવું, એવું સારૂ છે હે સુતા ! આથી એમ
 ન મનજીવું કે, નહિ મળેની સાગી વસ્તુઓ મેળવવા
 કરમ ન કરવો, પણ એટલું જ સમજી રાખવાનું કે, જે

પદાર્થ આપણને મળ્યા હોય, તેથી ક્ષુણ લેવું, અને બીજા પદાર્થ મેળવવાને આનંદથી બનતી મહેનત કરવી, અને જો તે ન મેળવી શકાય, તો તેથી ક્ષુણ ન માનવું વળી દેવતાએક જુની રીતે લોભ રાખે છે કે, જે લોભને લઈને તે દરેક પદાર્થનો સચ્ચ જ્યાં કરે તે પોતે તેનો ઉપલોગ કરતા નથી, અને બીજાને ઉપલોગ કરવા દેતા નથી તેવા લોભથી માણુમ ઘણાજ દુખી થાય છે ઘરમા સર્વ પદાર્થો હોય, તે છતાં તે દારિદ્ર લોભને છે દોષ ધનનો, કોઈ અનનો, અને કોઈ તેવા બીજા પદાર્થનો લોભ કરી પોતાને હાથે મહા દુખ વોડેતી લે છે હે મુલક્ષણી શુભા ! તેનો સચ્ચ કરવાનો લોભ જો પાપ કરીશ નહિ માફ માફ દહી એકકું કરનાર લોભી માપન બાબરે તે ભોગવતો નથી, પણ છવે ત્યાં મુખી તેનો અક્ષર વધને મત્યુ પામે છે આપણા નૈન શાસ્ત્રમા તેને માટે ઘા ! કરેલું છે એવા લોભથી પરિચ્છેદ થાય છે, અને તેવો પરિચ્છેદ માણુમને નારહીતુ દુખ આપે છે, તેથી કરીને પરિચ્છેદ પશ્ચિમણતુ મન શ્રાવણ તથા શ્રાવિનાએ જરૂર લેવું જોઈએ, એમ કરેલું છે

હે મુલક્ષણી પુત્રીઓ ! સચ્ચ કરી પરિચ્છેદ કરતા વિષે લોકિક સાહિયમા એક દ્રષ્ટાંત છે દોષ એક લોભી ગજ ભોજન લીવા પડી આસન ઉપર બેઠો હતો, તે વખતે તેના પગ ઉપર એક માખી આવીને બેઠી રાતની નજર તે માખી ઉપર પડી, અને તે એ ચપગ માણીને બરાબર દ્રષ્ટિ કરી તેની ચેષ્ટા જોવા લાગ્યો તેવામા તેણે એક આશ્ચર્ય જોયું કે, તે વારવાર પોતાના હાથ પગ ધર્યા કરતી હતી વિચક્ષણ રાજાએ તે જોઈને વિચાર્યું કે, આ માખી વારવાર હાથપગ કેમ ધસતી હશે ? ગાનુ દોષ

કારણુ એવું જોઇએ પછી તેણે આ વિચાર પોતાના આશ્રિત એક વિદ્વાન કવિને જણાવ્યો તે ચતુર કવિએ વિચારીને કહ્યું કે, રાજે દ્ર ! એ માખી આપને બોધ આપે છે તેની એ એટલાથી તમારે એક શિખામણ લેવાની છે, તે સામજો પછી તે કવિ નીચે પ્રમાણે કવિતા બોલ્યો—

શાર્દૂલવિકીરિત.

આપો ભૂપ ઉઠાર વર્ષ ધન ધણું સચો નહિ તે કદા,
શ્રી કર્ણાધિપ ભૂપ વિક્રમતણી કીર્તિ રહી સર્વદા,
સગ્રયુ મે મધુ ઝટથી નવ ધણું તે દાન કે લોગમા,
તેથી હું પગ હાથને નિત્ય વસું પસ્તાઉ છું યોગમા ૧

હે રાજા ! આ પ્રમાણે તે માખી તમને બોધ આપે છે કે, જો તમે તમારા દ્રવ્યનો દાન તથા લોગમા ઉપયોગ કરશો નહિ, તો તમારે भारी જેમ પસ્તાવું પડશે જે ધણા વખતથી એકઠો કરેલો મધપુટો ક્ષણમા હુરાઈ ગયો, તેથી હું હાથપગ ધસ્યા કરું છું

કવિના આ ચાતુરી બરેલા ઉપદેશથી રાજા ખુશી થઈ ગયો, અને પોતાના હૃદયમા તેની સારી અસર થવાથી ત્યારથી તેણે પરિશ્રદ્ધ પરિમાણુ વત ગ્રહણ કર્યું, અને દાન તથા ઉપલોગમા પોતાનું દ્રવ્ય તે વાપરવા લાગ્યો. પોતાના દેગની ભૂમિને જિન ઐત્યોથી અને દાનશાળથી અવકૃત ઠગી દીધી, સ્થાને સ્થાને સાધર્મિ વાત્સલ્ય કરવા માડ્યું, અને ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા માડ્યો.

હે પુત્રીઓ ! આ દ્રષ્ટાવતુ મનન કરજો જેમ તે રાજા પોતાના મચ્ચ કરવાના સ્વભાવમા રહેલા લોભને દૂર કરી, ધાર્મિક અને ઉદાર દીલનો થયો, તેમ તમારે હુમેશા

સચ્ચ કરવાનો લોભ દૂર કરી, ધાર્મિક અને ઉદાર દીલના થવું ઉદાર માણસની સત્કીર્તિ અને પ્રતિષ્ઠા વૃદ્ધિ પામે છે જેના હૃદયમાં ઉદારતા હોય છે, તે માણસના બધા લોકો મિત્ર થઈને રહે છે ઉદારતા એ ખરેખર વશીકરણ છે હે પુત્રીઓ ! અહીં એટલું યાદ રાખજો કે, તે ઉદારતા અવળે માર્ગે ન થવી જોઈએ ઉદારતા જેવા સારા ગુણનો ઉપયોગ જો વિપરીત માર્ગે કરવામાં આવે, તો તેનાથી લાભને બદલે હાનિ થાય છે ઉદારતા અને ઉડાઉપણ એ બેમાં ઘણો તફાવત છે ઉદારતા એ સુખ છે, અને ઉડાઉપણ એ અવશુભ અથવા દુર્ન્યાસન છે હું ઉપરાંત અવળે માર્ગે ધન ઉડાવી દેવું, તે મોટામાં મોટો અવશુભ છે એ અવશુભને લઈને ખીજા ઘણા દુર્ગુણો એકઠા થાય છે ઉડાઉપણ એ પુરૂષ તથા સ્ત્રીને સદાચારમાંથી બ્રષ્ટ કરે છે, માટે હે પુત્રીઓ ! એ અવશુભથી હંમેશા દૂર રહેજો તમે ઉદાર થજો, પણ ઉડાઉ થશો નહિ

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે આનંદ પોતાની પુત્રી લલિતાને અને ચચળને જોધ આપતી હતી, તેવામાં એક બીજો પ્રસંગ બન્યો, તે આમળો આ ઉપદેશની વાર્તા આલતી હતી, ત્યાં એક કંકુ કરીને શ્રાવિકા આવી, તેણીએ ચચળને નીચે પ્રમાણે કહ્યું.—

કંકુ—ચચળ ! ઘરે ચાલ, તને તારી બા બોલાવે છે

ચચળ—શું કામ છે ?

કંકુ—આજે મારે ઘર જમવાનું છે, તેથી તમારા ઘરના બધા માણસને નોતડ આપવા આવી છું આ વાતની તને ખબર ન હતી, તેથી તારી બાએ મને તને ખબર

આપવાને મોકલી છે, અને કહેવરા-યુ છે કે, ચ ચળને ઘેર મોકલજો

ચ ચળ—ખહેન કે કુ ! હીડ છે, ઘોડીવાર પડી હુ ઘરે જઇશ, પણ જમવાનુ ક્યારે ઘરે ? તે કહેતી ન

કે કુ—સાહે વહેલુ ઘરે કારણ કે આને પરગામથી અમારા સગાસ જ ખીજો લોડિકે આવવાના છે, માટે વેળા સર જધા લોડોને જમાડી દેવા છે, પછી રણકુટમા અમારા ઘરના માણુનો રાકાઈ બચ્ત તો જમનાતને હર કેત આને

ચ ચળ—ખહેન કે કુ ! ખહુ સારું હું હુમણા-ઘરે જઇશ તુ જા, તારે રાકાણુ ન જોઈએ કારણ કે જેને ઘરે મરણુ થયુ હોય, તેને ઘણુ કામકાજ હોય છે

કે કુ આ પ્રમાણે કહીને ચાલી ગઇ, એટલે આન દાએ પુછ્યુ, ખહેન ચ ચળ ! એ કોણુ હતુ ? અને તે તમારે શુ થાય ? તે કહે

ચ ચળ—આન દા ઝડી ! તે મારે મામાની દીકરી ખહેન થાય છે તેનો દાકો કરમચદ કે જે મારા મામા ને કાઠનો દીકરો ભાઈ થાય છે, તે વીશ વર્ષની ઉંમરે હુમણા શુજરી ગયો છે કરમચદ ગયા વર્ષમાજ પરણ્યો હતો તેની પછવાડે ખીચારી બાર વર્ષની આવક કન્યા વિધવા થઇ છે કાકી ! તમને ગી વાત કહુ, એના મરણુથી તેના કુટુંબમા કાળો દેર થયો છે આને તેનો દહાડો કરે છે, તેથી અમારા જધા ઘરને ન્યા જમવાનુ છે

આન દા—ખહેન ચ ચળ ! એવડ તાની ઉરમરતા

માણુમની પછવાડે ખાવા જવું, તે ડેટલું ગેરવાજખી છે ? આપણી ધ્રાવક કોમમા એ રીવાજ ઘણો ખરાબ છે મરનારની પાછળ દહાડો ખાવા જવું, તે ઘણો મોટો જુલમ છે અને તેનું શાસનના દેવતા ! આ ધ્રાવક કોમનો આવા પાપના લોજન કરવાના પાપમાથી ઉદ્ધાર કરો એક તરફ રડાકુદ થઈ રહી છે, અને ખીજી તરફ લોડો મિથ્યાન ખાવા એને, એ કેવો નહારો રીવાજ છે ? એવા પ્રેનભોજન કરનારા માણુમોને હુબાર વાર ધિક્કાર છે

અ. અળ—કાઠી ! તમારૂં કહેવું ખરાબર છે, પણ એવો નહારો રીવાજ આપણામા ઘણા વખતથી કેમ ચાલ્યો આવતો હશે ?

આન દા—ગહેન ! ડેટલાએડ હાનિગરક રીવાજો આપણામા મિથ્યાત્વીઓના સગથી દાખલ થયેલા છે મરનારની પાછળ શું કરવું જોઈએ ? અને ધ્રાવકની ઉત્તરક્રિયા કેની રીતે થવી જોઈએ ? તે વિષે આપણા લોડો ઘણા અજ્ઞાત રહેલા છે આપણા ધર્મશાસ્ત્રમા એવું કરમાન છે કે, મરનારની શુભ ગતિ થાય, તેવા કામ તેની ઉત્તરક્રિયામા કરવા જોઈએ મગ્નારના નામથી સાત દોત્રોમા દ્રવ્ય વાપરવું, દેવગુરૂની ભક્તિ કરવી, એ મરનાર વૃદ્ધ વયનું હોય, તો સ્વામિવાત્સલ્ય કે અઠાઈ ઉત્સવ જેવા શુભ કામ કરવા, તે નિમિત્તે જીવદયા પળાવવી, અનાથ અપંગ અને નિરાશ્રીત સાધર્મી જાણુઓને સહાય કરવી, પાત્ર તથા દયા દાન કરવા, આવી શુભ ક્રિયા છોડી ધ્રાવક કોમ અત્યારે મિથ્યાત્વીના મલિન આચારને અનુસરે છે, એ કેવો અધર્મ ? પુત્રી ! તું પોતેજ વ્યવહારથી અને દીર્ઘ વિચારથી જો, તો તને પણ માલમ પડશે કે, મરણના પ્રસંગે

રડાકૂટ થતી હોય, તેના કુટુંબીઓ ચોક સાગરમાં ડુબ્યા હોય, ત્યાં જાતજાતના મિષ્ટાન્ન રધાય, અને મરનારથી નાની તથા મોટી વયના માણસો તેને દહાડો ખાવા આવે, તે કેવો ખરાબ દેખાય ? એવું પ્રેતભોજન તે મરનારના માસ તથા રૂધિરના ભોજન જેવું છે. આવું ઘોર અને ઘાતકી કામ કરનારી આપણી આવકકેમ દયા ધર્મના પાળનાર થવાનો ફાંકો રાખે છે, એ કેમ બને ? એક તરફ જિનયૈત્વમાં મોટા ઠઠમાઠથી પૂજા કરીએ, એક તરફ શુરૂના મુખર્તુ જ્યાખ્યાન સામળવા ઉપાસ્રવમાં જઈએ, એક તરફ મોટા આડબરથી મોટા વરઘોડા ચડાવીએ, અને એક તરફ મરનાર પાછળ મિષ્ટાન્ન ખાવા જઈએ, એ આપણો કેવો ઉલટો આચાર ? મને તેવા મત-ઉપવાસ આચરે, જાતજાતના નિયમ લેવાના પ્રત્યાખ્યાન કરે, અનેક પ્રકારના અભિગ્રહ ધારણ કરે, અને બીજા ધર્મના દાર્શનિક આગળ પડતો ભાગ લે, પણ જ્યાં મુખી આવકોમાં પ્રેતભોજનનો દુરાચાર આવે છે, અને મરણ પાછળ મિષ્ટાન્ન જમવામાં આવે છે, અને તેમાં અનુભેદના અપાય છે, ત્યાં મુખી તે મની ધર્મની બધી કિંમત આડબરૂપ છે, તે બધા ઢાંગ છે, અને તે બધી ધર્મક્રિયા નિષ્ફળ છે.

અથવા—આનંદ કાકી ! તમારા વચનો મારા હૃદયમાં પેશી ગયા છે. અરેબર આવક કેમ ધર્મોનું નામ ધારણ કરી આવી નહારી રૂઢીથી હાસીપાત્ર બને છે કાકી ! મેં તો આજથી નિકૃત્ય કર્યો કે, મારે યાવજીવિત કે ધનો દહાડો ખાવાને જવું નહિ, કેમકે દહાડો ખાવા મેં ડલવા નહિ, અને દહાડો ખાવા જતા હોય, તેમને અનુભેદના કરવી નહિ કાકી ! હું તમારી આગળ હાથ જોડું મને પરચ્યાણ આપો.

આન દા—જહેન ચ ચળ ! તારી લવ્યતા જોઈ હું
ખુશી થાઉં છું તારા પરિણામ ચડીયાતા છે જો તારો
આવો નિશ્ચય હોય, તો કાલે જ્ઞાનશ્રી સાધ્વીજીની પાસે
જઈને તેના પચ્ચખાણુ કરજે સાધુ સાધ્વી ગામમા હોય,
ત્યા સુધી આવક કે શ્રાવિકા પચ્ચખાણુ આપે, તે યોગ્ય
નથી પણ જહેન ચ ચળ ! તારા એકલાથી એ નિયમ ઠેમ
મચવાશે ! તારી મા કે તારો બાપ જો તેમા પ્રતિકુળ હશે,
તો પત્રી તું એકલી ગી રીતે રહી શકીશ ?

ચ ચળ—આન દા કાકી ! તે તમારું કહેવું ખરૂં છે,
પણ જો મારો દૃઢ નિશ્ચય હશે, તો મને કાઈનાથી કામ
હરકત આવશે નહિ મારા બાપા ધાર્મિક વૃત્તિવાળા છે,
તેમને હું આ દુરાચારની હકીકત કહીશ, એટલે તેઓ
મને આશ્રહ કરશે નહિ કદાચ મારી બા તેવા દુરાચારના
આશ્રહી છે, પૂર્વ કર્મના યોગથી તેઓ તદન અજ્ઞાન રહ્યા
છે, તથાપિ તેમનું હૃદય સોજી છે, એટલે તેઓ છેવટે
મારૂં કહ્યું કરશે વળી મારી ઉપર તેમનો અયાગ પ્રેમ
છે, એટલે મારા પ્રેમની ખાતર તેઓ મારી ઉપર જોર-
જુલમ કરશે નહિ

આન દા—જહેન ચ ચળ ! તારી દૃઢતા જોઈ મને
સતોષ થાય છે, તથાપિ એટલું યાદ રાખજે કે, જો તારી
મા કે તારા બાપા તને દહાડો ખાવા જવાનો અતિ આ-
શ્રહ કરે, અને તારો સામે આશ્રહ જોઈ તારી ઉપર ના-
ખુશ થાય, અને તેથી કદિ તને ગાળો આપે, અથવા
ધમકાવે, તો તે બધું તું સહન કરજે, તું તેમની સામે
જોલીશ નહિ, તિરસ્કારના વચનો કહી તે પૂજ્ય માતાપિ-
તાનું અપમાન કરીશ નહિ તે તારૂં અપમાન કરે, તો

તે સહન કરી, વિનય અને નમ્રતાથી તેમને સમજાવજો
 છેવટે જો તેઓ ન સમજે, તો તેમના ચરણમાં મસ્તક
 સુકી માથું મારજો, પણ જો દુરાચારને કદિ પણ તેનીશ
 નહિ આ વિષે એક બોધ લેવા લાયક દષ્ટાંત છે, તે તું
 ધ્યાન આપીને સામળ —

ધર્મપુર નામના નગરમાં એક નાગચંદ્ર નામે શુ
 હસ્ય શ્રાવક રહેતો હતો, તે દેશ વિદેશમાં પ્રખ્યાત હતો
 તેને ધની નામે એક સ્ત્રી હતી, તે કુંજવાનુ શ્રાવિકા હતી
 ધનીના ઉદરથી ન્યાયચંદ્ર નામે એક પુત્ર થયો હતો, તે
 બાળવયમાંથીજ બુદ્ધિમાન અને સુલીલ હતો, તે તરુણ
 અવસ્થામાંજ જૈન ધર્મ સળધી ક્રિયામાંજ અને તત્ત્વજ્ઞાન
 ગીખી ગયો હતો, તે જિવાય બીજા સાહિત્યના ધણા મંથો
 તેણે વાંચ્યા હતા આથી કરીને તેનામાં ઉત્તમ સદ્ગુણો
 એ વાસ કર્યા હતા ધર્મપુરના સઘમાં ન્યાયચંદ્રની કીર્તિ
 આડી કહેવાતી હતી બ્યવહારના અને ધર્મના ખરા મા
 ગનેા દેખાડનાર તે યજ્ઞ પડ્યો હતો અન્ય મતના લોકો
 પણ દરેક ગુણ - ધર્મમાં તેની સત્તાહ લેતા હતા ધર્મપુરમાં
 જૈન ડોમની વસ્તી ઘેલી હતી, અને મિથ્યાત્વીઓની વ
 સ્તી ઘણી હતી, આથી કરીને મિથ્યાત્વીઓની કેદનીએક
 ટેલી તથા આચાર જૈન ડોમમાં દાખલ થઈ ગયા હતા
 કેદનાક શ્રાવકો તો તદ્દન મિથ્યાત્વી જેવાજ યજ્ઞ ગયા
 હતા, તે એટલે સુધી કે, ભક્ષ્યાભક્ષ્યનો વિચાર પણ તેઓ
 કરતા ન હતા

ચોડા વયતમાં તો ધર્મપુરના જૈનવર્ગની સ્થિતિ તદ્દન
 વિપરીત થઈ ગઈ આ જૈન શ્રાવકોમાં પ્રાણીજીવ દાખલ
 થવા માંડ્યા જેવાના લાભની ખાતર પ્રાણીજીવ લોકો અનેક

જાતના ઢેગ કરી આવકપ્રજ્ઞને હુટવા લાગ્યા મત્ર, તત્ર,
 દોરા અને ધાગા કરી આવિકાઓને લલચાવા માડી કેાંઈ
 વધ્યા આવિકાને પુત્ર થવાના પ્રયોગ કરવા લાગ્યા ઢોઈ
 નિર્ધનને ધનવાન કરવા અનેક જાતના યત્રો કરી દૃત્રિમ
 પૂજા કરવા લાગ્યા, કેાડ ઉન્માદ રોગને વગગાડ ઢહીને
 ધુણાવવાનો વિધિ ચલાવવા લાગ્યા, કેાઈ પતિને, પુત્રને
 અને સસરાને વશ કરવાના પ્રયોગ કરી અજ્ઞાન અવિકાઓ
 પાનેથી ધન હુરવા લાગ્યા, ઢોઈ શત્રુ મારવાના ઉપાય દ-
 શાવી પોતાની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવા લાગ્યા, કેાઈ કરીયાણા
 ના ભાવ અગાઉથી કહેવાની લાલસા આપી, સટોડીયાને
 ધુતવા લાગ્યા, કેાઈ ધાતુવાદના પ્રયોગથી લોઢાનુ રૂપ તથા
 સોનુ કરવાના પ્રયોગ અજમાવવાને જાહાને ઘણુ દ્રવ્ય
 હુરવા લાગ્યા હે શાણી પુત્રી ! આવા આવા અનેક જા-
 તના ઢેગ ધર્મપુરની આવક કેામમા ચાલવા લાગ્યા જળ
 પૂજા, વૃક્ષપૂજા, પન્ડુપૂજા, ચાનપૂજા, નાગપૂજા, અને કા-
 ગડાને જાળિદાન આપવાના મિથ્યાત્વી રીવાજો જૈન કેામમા
 પ્રવર્તવા લાગ્યા એવી રીતે યોડા વર્ષ ગયા પછી આવકેામા
 ખરેખર મિથ્યાત્વ પ્રસરી ગયુ મરનારની પાછળ આદ્ધ
 કરી પિંડ આપવાની ક્રિયા પણ શરૂ થઈ ગઈ લક્ષવિધમા
 પણ ગ્રહણોએ પોતાના વેદનો વિધિ દાખલ કરી દીધો
 લક્ષ વખતે આવના ઘરમા ગણેશ અને ક્ષેત્રપાળની પ્રતિષ્ઠા
 થવા માડી તેમ કરતા છેલ્લે આવકની ઉત્તરક્રિયા કરવાનો
 પણ દુરાચાર પેશી ગયો તરણ વયના કે વૃદ્ધ વયના મા-
 હુમની પાછળ દાહાડો કરવાનો કુગીવાજ પણ પ્રવર્ત્યો જે
 મમય મરનારના આત્માને શાનિ આપવાનો અને તેને ઉ-
 દગીને ધર્મ કૃત્ય કરવાનુ છે, તે સમયે લોકો મરનારને
 ઘેર જોતી મિષ્ટાન્ન જમવા લાગ્યા, અને એક તરફ રડાકુટ

થતી હોય, અને એક તરફ મોટી ઉમરના લોકો યુવાન માણસનો દાદાડો ખાતા હોય, એવા ભય કર કેખાવો ધર્મ પુરની આવક કેમમા થવા લાગ્યા હે સદ્ગુણી પુત્રી ! આ પ્રમાણે આવક કેમની ધાર્મિક અને શાસ્ત્રિક ઉન્નતિને દૂર કરનારા ઘનાચારો ન્યારે અતિશે પ્રવર્તવા લાગ્યા, અને આવકો તદન મિથ્યાત્વી તથા ધર્મ જાણ થવા લાગ્યા, ત્યારે તે જોઈ સદ્ગુણી આવક ન્યાયચક્રના હૃદયમા અતિશે ચિંતા થવા લાગી તેણે વિચાર્યું કે, ભારત વર્ષમા સર્વ ધર્મની અદર પવિત્ર ગણાતી જૈન કેમ આવી અધમ અવસ્થા લોગવે છે, અને તદન મિથ્યાત્વી થતી ભય છે, એ ઘણા ખેડની વાત છે હવે ગમે તેમ કરીને પણ મારી કેમનો ઉદ્ધાર કરવો જોઈએ સત્કર્મના યોગે અહીંના લોકો માત્ર માન રાખે છે, અને મને સંધનો આગેવાન ગણે છે તે છતાં ત્યારે સાધર્મી બધુઓનો ઉદ્ધાર ન થાય, તો પછી માત્ર દુવિત શા કેમનું ? સંધના આગેવાનો જો આવક પ્રજાની સુધારણા ન કરે, મિથ્યાત્વમા મવિન થતી આવક કેમને ન અટકાવે, તો તેઓ પૂર્ણ રીતે દુષિત છે તેવા આગેવાનો દુષિતા યુવા જેવા છે દરેક જાતની સુધારણા કરવી, તે સંધપતિઓની પટલી ફરજ છે આવો વિચાર કરી, ન્યાયચક્ર તે બાબતનો પ્રયાસ કરવા લાગ્યો પ્રથમ તો તેણે મરવા પાછળ મિથ્યાન લોજન કરવાના પુરીવા જને દૂર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસે કેાઈ દાર્ય પ્રમ જે ધર્મપુરનો ત્રાધ એકઠો વયો હતો, તે લોગ જોઈ શુદ્ધ બુદ્ધિનો ન્યાયચક્ર પેતાનો ઇરાદો સફળ કરવા તત્પર થયો બીજા સંધના આગેવાનોની સમક્ષ તેણે આ વાત છહેડી નેમા તેણે ઘણુ અરમારક ભાષણ કરી, તે ઘાતકી રીવાજ બંધ કરવાને સર્વ

ની આગળ વિનંતિ કરી ઘણા વખતના ગાઢ મિત્રાત્વની મલિન થએલા ખીન્ન આગેવાનોને તે વાત રૂચિ નહિ તેની ઉપયોગી દરખાસ્તને ઉઠાડી મુકી ન્યાયચક્ર વણી રીતે મથન કરી, તે વાતને આગળ ધરવા લાગ્યો, પણ ખીન્નઓએ તે વાત ગણકારી નહિ કેટલાએક શુદ્ધ શ્રાવકોને તે વાત ગમી હતી, પણ બહુમતે તે વાતને ટેકો મળ્યો નહીં છેવટે સઘ પોતાના પારેલા કાર્યને નિર્ણય કરી ઉઠી ગયો નીતિવાળો ન્યાયચક્ર તેથી કાઠ નિરૂપાહ થયો નહિ પછી ધીમે ધીમે જુદા જુદા લોકોની આગળ તેણે તે વાત સિદ્ધ કરવા માડી એમ કરતા કેટલાક મામ વીતી ગયા

કર્મયોગે એ અરસામા ન્યાયચક્રનો પિતા નાગચક્ર ગુજરી ગયો નાગચક્રની ઉમ્મર લગભગ આવીશ વર્ષની હતી ન્યાયચક્રની ઉમ્મર પચીશ વર્ષની હતી નાગચક્રને સોળમું વર્ષ એસતાજ આ પુત્રનો જન્મ થયો હતો આટલી નાની વયમા તેણે પિતાથી પણ વધારે ખ્યાતિ મેળવી હતી તે વયોવૃદ્ધ ન હતો, પણ જ્ઞાન વૃદ્ધ હતો તે નામા પ્રમાણિકતાનો શુણ એવો સારો હતો કે, જેથી ધર્મપુરના તમામ લોકો તેની સલાહ લેતા હતા, તે સાથે તે વ્યાપાર કળામા ઘણો પ્રવીણ હોવાથી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવાની તેનામા સારી શક્તિ અવી હતી

જ્યારે નાગચક્ર ગુજરી ગયો, એટલે ન્યાયચક્રે નિશ્ચય કર્યો કે, મારે હાહાડો કરવાનો કુરીવાજ કરવો નથી કદિ મારા ધર્મના આવકો મારી નિદા કરે, મને ગાળે આપે, અને મારો નિરસ્કાર કરે, તોપણ મારે તે સરન કરવું, તથાપિ એ દુષ્ટ રીવાજને આચરવો નહિ ન્યાયચક્ર

આવેા વિચાર કરી હૃદયમા દ્રઢ રહેા તેનો પિતા નાનકા દ્ર
 ગુજરી જવાથી સઘના આગેવાનો તથા બીજા સગાવા
 હાલા તેને ઘેર બેસવા આવવા લાગ્યા, એમ કરતા દશ
 દિવસ થઈ ગયા, તથાપિ તેણે કોઈ જાતની તૈયારી કરી
 નહિ જ્યારે અગીયારમો દિવસ આવ્યો, એટલે ન્યાયન
 દ્રની માતા ધનીએ પુત્રને કહ્યું, ભાઈ ન્યાયન દ્ર ! તારા
 પિતાનો સ્વર્ગવાસ ચવાથી હવે ઘડનો બધો ભાર તારા
 મનુક પર આવ્યો બેટા ! તારા પિતા ધર્મપુરમા પ્રખ્યા
 તિ પામેલા એક ગૃહસ્થ હતા, વળી તેમને તારા જેવો
 પ્રતિષ્ઠાવાળો પુત્ર થયો, તે સાથે તું વળી પૈસો પેદા કરી
 ગકે તેવો થયો છું, આ બધો વિચાર કરી તું તારા ચિ
 તાની ઉત્તરક્રિયા કરજે આવતી કાલે તેમનું બારમું ઉ
 જ પુત્ર ઉત્તરક્રિયામા પિતાને ઉભાજે, તે ખરેખરો ધર્મી
 પુત્ર ગણાય છે પુત્ર ! હવે તૈયારી કર હજી સુધી કાંઈ
 પણ સાનગી કેમ લાગ્યો નથી ? ધનીના આવા વચન
 સાંભળી ન્યાયન દ્ર વિનયથી જાણ્યો—માતા ! આપણા
 ધર્મપુરના આવકોના રીવાજ પ્રમાણે તમે મને કહો છો,
 તે ચોગ્ય છે, પણ આપણે કાણુ છીએ ? તેનો પેઢેલો
 વિચાર કરો આપણે જેન ધર્મને માનનારા આવક છીએ
 જૈન ધર્મમા મગજ પાછળ મિહાજ જમવાનું કહ્યું નથી
 મિત્રાત્વીઓના સહવાસથી આપણામા એ દુરાચાર પેરી
 ગયો છે આપણા ધર્મશાસ્ત્રમા ઉત્તરક્રિયાનો અર્થ ધર્મ ક્રિયા
 થાય છે મરનારને ઉદેગીને સાત મેનમા દ્રવ્ય વાપરવું,
 એ આપણા ધર્મનું ફરમાન છે તેને બદલે અગીયારમું,
 બારમું વિગેરે દિવસો ગળી પ્રાણણોને તથા સગાસબ બધી
 જોને મિહાજ જમાવવાનો નકરો રીવાજ આપણામા પેરી
 નથી છે તેમા ખાસ કરીને આપણા ધર્મપુરમા એ રીવાજ

ારે ચાલે છે, તેથી કગીને હે માતા ! મારા પિતાની
રક્રિયામા હું એવો અનાચાર કરવાનો નથી આ
મા સઘમા તે વિષેનો ચોચ્ય ઠરાવ કરવાની માગી ધાર
છે, પણ ન્યા મુખી લોકો આત્મહિત સમજતા નથી,
મુખી એ દુષ્ટ રીવાજ ફર કરવો અગત્ય છે, તેથી
જે ઘેરથીજ હું એ દુરાચારને દૂર કરીશ અજ્ઞાની લો-
ભલે મારી નિંદા કરે, ભલે મને ગાળો આપે, અને
જે મારે દ્વેષ કરે, તથાપિ હું એ દુગચારને કદિ પણ
કરવાનો નથી

ધની—પુત્ર ! આ તું શુ જોવે છે ? તુ તારા પિતા
દ્વારા વગર જાય ? એ તો બુદ્ધ ચાચ, ધર્મપુરમાથી આ
શી લાજ અને પ્રતિષ્ઠા ચાલી જાય, લોકો અવર્ણવાદ
લાલી આપણી નિંદા કરે પુત્ર ! કદિ તે દુરાચાર તને
મદ ન હોય, તો તેનો સઘમા ઠરાવ કર, અને ખીજને
રથી તે રીવાજ નરૂ કરાવ્યા પછી આપણે ઘેરથી થવો
ધજો વહાવા પુત્ર ! આપણે ઘેરથી એ રીવાજ કાઢવો,
મને ચોચ્ય લાગતુ નથી આ વિષે લાગો વિચાર કરી
સાહુકર નહિ

ન્યાયચ દ્ર—માતા ! તમે ગભરાઓ નહિ, તમે શ્રા-
લોકો છો, આવિકાએ આવક ધર્મની વિરૂદ્ધ વર્તનારા પુત્રને
લેક્ષા કરવી જોઈએ જે ધર્મ વિરૂદ્ધ વર્તે નહિ, તેવા
ત્રને સહાય કરવી જોઈએ હું કાંઈ લોભને વશ થઈને
|| કાર્ય કરતો નથી મારા પિતાની ઉત્તરક્રિયા સારી રીતે
રીશ દેરાસરમા આગી રચાવીશ, અને મોટા પ્રકારની
જા લણાવીશ, તેમજ અઠ્ઠાઈ ઉત્તમવનો મમારણ કરી,
મોટા આડબરથી સ્વામિવાત્સલ્ય કરીશ, પાઠશાળામા અને

જેન કન્યાશાળામાં લણુતા જાળક અને જાળાઓને ઇનામ આપી ઉત્તેજન આપીય, પણ તે જાધુ મારા પિતાના મ રણુને ચેડી મુદત યથા પછી કરીય માતા ! અત્યાદે તે જાતિથી ધર્મ સાધવાનો સમય છે, પચ્ચપરમેષ્ટીની આરાધના કરી મરનારના આત્માને શાંતિ આપવાની પ્રાર્થના કરવાનો આ સમય છે મારા પિતાનો વિયોગ થયો છે, મારા મસ્તકનું શિરછત્ર લાગી પડ્યું છે, તમને વિદ્યવાવર્યા માસ થઈ છે, આપણા કુટુંબનો એક સ્તંભ આ દયો ગયો છે, તેના ચોકની લાગતી વખતે આપણને મિદ્ય જ જમાકવાનો ચો ઉત્સહ હોય ? જોજનની લાલનાથી ખીજાઓ તેવી પ્રેરણા કરે, તેમા કાંઈ નવાઈ નથી તરણ માણસનો દહાડો ખાવાને વૃદ્ધ માણસો આવે છે તોફો જોજનનોજ સળધ ધરાવે છે આપણી પવિત્ર કેમમા ખુલુશાનું જળ વધી ગયું છે લોકો નિર્ભજ થઈ મિહુકોની જેમ મરણ પછવાડે જોજન કરવા આવે છે, રડાફટના શબ્દો સાજળતા સાજળતા તેઓ નીચુ જોઈ પોતાની છુધાને શમાવે છે માતા ! સમા કરો, એ દુરાચાર સેવવની મને પ્રેરણા કર્યો નહિ, છેવટે આપણો વિજયજ છે ધમનો યોગ્ય માગ લેવાથી આખરે આપણી રતુતિ થવાની છે માતા ! મને આ વિષેની હિમ્મત આપો હું તમારેજ ધરશે હું પિતારૂપ એક શરણુ તો મે જુમાવ્યું છે ખીજ લોકો પણ જાપ વિનાના જાળકની ઉપગ દયા લાવે છે, ત્યારે તમે મારી માતા, મારા ઉપકારી જનની સદા મારૂ હિત ઇચ્છનાર અને મારી તરફ અપૂર્વ વાસ્તવ્ય દર્શાવનાર છે, તે મને કેમ સહાય નહિ કરે ?

ટે સદ્યણી પુત્રી લલિતા અને અચળ ! ન્યાયચ દ્રના આવા વચન સાલળી, તેની માતા ધનીના હૃદયમા મારી

અનર થઈ ગઈ તેના હૃદયમા જેન ધર્મની લાવના અને તે માથે પુત્રવાત્સલ્યનો પવિત્ર પ્રેમ પ્રગટ થઈ આવ્યો. પુત્રના પ્રેમને લઈને તેણીને પોતાનો સ્વામી નાગ ચંદ્ર સાબરી આવ્યો નેત્રમા હર્ષ તથા શોકના અશ્રુની ધારા ચાલી ફાગવા પછી તે ગદ્ગદ્ બોલી—

ધની—મારા નેત્રકારક પુત્ર ! તારા વચનોએ મને અત્યુત્ત અમર કરી છે આજ સુધી મિથ્યાત્વની ગાંઠ નિદ્રામા પડેલી હું આજે જાગૃત થઈ છું મેં મારા શ્રાવક આત્માને ડેતરો છે પુત્ર ! આ ધર્મપુરમા આવડ કોમ ત્વન મિથ્યાત્વથી થતી જાય છે પ્રાણીઓ વિગેરે સિલુકોએ પોતાના સ્વર્વને માટે શ્રાવક પ્રજાને ધર્મ બ્રહ્મ કરી દીધી છે પુત્ર ! તું વિદ્વાન છું આ ધર્મપુરના સધનો ઉદ્ધાર કર આ ધર્મપુર કે જે મિથ્યાત્વથી અધર્મપુર બની ગયું છે, તેને તેના નામમા પાછું લાવ પુત્ર ! હાહાહા કરવાનો કુગીનાજ કરીશ નહિ હું તને તેમા મહાયમૂત ધર્મ એવી લોક નિદાને ગણીશ નહિ છેવટે આ નિદાતાગી સ્તુતિરૂપ થશે, જેન શાસનના દેવતા તને આ કાર્યમા જાય આપરો

માતાના આવા વચન સાંભળી ન્યાયચંદ્રને ખમણો ઉત્સાહ આવ્યો તેના મનમા જય હોતો કે, બે મારી માતા હઠ કરશે, અથવા તેના મનમા ખેદ થશે, તો મને અસતોષ રહેશે લોકો મને માતાની આજ્ઞાનો વિરાધક કહેશે, તેનો આ જય ધનીના ઉત્સાહ સરેલા વચન સાંભળી દૂર થઈ ગયો

હે સારા લલણવાળી પુત્રી ! પછી બીજે દિવસે નાગ

અદ્રુત બારમુ જાગી તેના સમાજ ખીજો તેને ઘેર જોડા
થયા, પણ હાહાડા કરવાનું કાંઈ પણ ચિન્હ ત્યાં જોવામા
આવતું નહતું એવડે ન્યાયચક્રના કાન ત્યાં મામાએ
તેમજ ખીજા સમાજ ખીજોએ તેને ઘણું સમજાવના
મામુ, પણ ન્યાયચક્રે પોતાનો વિશ્વસ કરીને નહિ આ
ખરે તેગોએ ન્યાયચક્રને પોતાના વ્યવહાર બાહેર મુકવાને
કહ્યું, તથાપિ ન્યાયચક્ર પોતાના મામા કડ નહોતો

હે સુતા ! એમ કરતા જોકે જો માસ આ યા જયા
ધમપુરના મળા તેડો ન્યાયચક્રની વિરુદ્ધમાં થયા તેડો
ખમુ જામ જોડ તરફ થઈ ન્યાયચક્રને સઘની બાહેર મુ
કવાનો ઠરાવ કરવા તત્પર થયું આટલું થતા પણ ન્યાય
ચક્રનું મન કંઈ રહ્યું તેનો વિચાર કયા કે, ધમપુરના
મધમા જોકવા રહેવું, પણ પોતાના ધર્મ વિરુદ્ધ આચાર
સેવવો નહિ

હે પુત્રાજો ! આ અરસામા ગુણવિજય નામે જોડ
મુનિ ધમપુરમા વિહાર કરતા આવી ચડ્યા સમાજનો
ડોળો ઠાઠમાઠથી તેમનું સામયું કર્યું આને ઘણા વર્ષોએ
ધમપુરમા માધુનો યોગ થઈ આ એ મિથ્યાત્વના જોરને
લઈને ડોળ માધુને આવવાની વિનંતિ કરતું ન હતું આ
સમાજ જામડામા વિદ્વાન સાધુઓ આવતા ખરા, પણ ધ
મપુરના સઘની વિનંતિ વિના જોડ મુનિ અહીં આવેલ
ન હતો

આજઠાલ કાળને પ્રભાવે કરીને કેટલાએક નૈન મુ
નિઓ સઘની વિનંતિ વિના કેટલાએક દેવોમા જતા નથી
પ્રાચીન કાળે તેમ ન હતું ધર્મ ઉપજારની શુદ્ધિથી મુનિ
ઓ સર્વ રથે વિહાર કરતા હતા, અને મિથ્યાત્વથી આ

પ્રક પ્રવ્રત્તની સર્વદા રક્ષા કરતા હતા, તેમને મઘની વિન-
તે કે માનની કાઝ અપેક્ષા ન હતી તેઓ પ્રત્યેક ક્ષેત્રની
સુધારણા કરવાની પોતાની દ્રષ્ટ નમજતા હતા કોઈપણ
ક્ષેત્ર ધર્મબ્રહ્મ ન વાય, તેને માટે તેઓ પૂરતી કાળજી રા-
ખતા હતા આજે તેથી વિપરીત જમાનો વર્તે છે, કેટ-
લાઓક જૈન મુનિઓમા અહુકારે આવી વામ કરવા મા-
ડ્યો છે ત્યાં ઠઠમાઠથી સામેયા થાય, અને આહાર
પાણીના પુષ્કળ લાભ મળે, તેના મેત્રોમાજ મુનિઓના
વિહાર થય છે, તે શિવાયના ક્ષેત્રે મા મુનિઓ નિહાજ ક-
રતા નથી, તેથી ઝગીને કેટલેક કાળે ત્યાના શ્રાવકો શ્રાવ-
કભાક્ષ જેવા થઈ જાય છે પછી મિથ્યાત્વીઓ ત્યા મસ-
થડને મ્હાલે છે

મુનિ ગુણવિજય તેવા ન હતા, તેઓ ઉપકાર બુદ્ધિ-
થી બધા ક્ષેત્રોમા વિચગનારા હતા કેટલાક માસ પહેલા
તેનના સાક્ષગવામા આજ્યુ હતું કે, વર્મપુરનુ ક્ષેત્ર ધર્મબ્ર-
હ્મ થતું જાય છે શ્રાવકોમા મિથ્યાત્વનુ પ્રણવ વધતું જાય
છે, અને ધર્મનો તિરસ્કાર થાય છે તેમણે આ ન્યાયચ-
ક્રનો બધો વૃત્તાત પણ માલજ્યો હતો ધર્મનો પક્ષ ડર-
નારા ન્યાયચક્રને લોઢોએ મઘની બહાર મુકવા વિચાર
કર્યો કે, ઇલાદિ બધો વૃત્તાત મુનિ ગુણવિજયજીએ સા-
લજ્યો હતો, આથી કઝીને તેઓ આર્હત ધર્મનો ઉદય કે-
રવા, અને ત્યાના ગઢ મિથ્યાત્વને દુર કરવા અહીં નિહાર
કઝી આવ્યા હતા

હવેન લલિતા અને ચચળ ! એ ગુણવિજયને ધર્મ
પુરના લોઢો ઠઠમાઠથી લાવ્યા, અને ઉત્તમ પ્રકારના ઉ-
પાશ્રયમા તેમને ઉતાર્યા મુનિ ગુણવિજયજી એડ મારા

વિદ્યા ૧ અને વજ્રા હતા, તેમનામાં ઉપદેશ આપવાની શક્તિ ધણી સારી હતી, તેઓ પોતાની ઉપદેશક શક્તિથી જ્ઞાતાઓના મનને ક્ષણમાં હરી લેતા હતા આ વિદ્વાન્ મુનિએ ઉપાશ્રયમાં વિવિધ વિષયના વ્યાખ્યાનો આપવા માંડ્યા, લોકોના હૃદયપર સારી અસર થવા માંડી તેમની વાણી સાંભળીને ધર્મપુરના આવકો મુજે વાહવાહ કરી તેમની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા હે પુત્રીઓ ! મોટા વખતમાં તો એ વિદ્વાન્ મુનિએ લોકોના મનપર ઘણી અસર કરી દીધી પછી તો મિથ્યાત્વ ભરેલા ઘણા દુષ્ટ રીવાજો દૂર કરવાને આવકો બાધા લેવા તૈયાર થવા લાગ્યા ક્રમે કરીને ધર્મપુરના સઘમાં સુધારણા થવા લાગી એક પછી એક એમ બધા મિથ્યાત્વ ભરેલા દુષ્ટ રીવાજો નાબુદ થવા લાગ્યા, પછી ન્યાયચક્રના વિચારને મુનિ શુભવિજયજી ટેકો આપવા તૈયાર થયા, આથી લોકો પાછા ન્યાયચક્રને અનુસરવા લાગ્યા છેવટે પવિત્ર હૃદયના આવકે શિરોમણી ન્યાયચક્રની આગળ માણી માગી સઘના બીજા આગેવાનોએ તેને મોટા માનની સાથે પાછો સઘમાં બોલાવ્યો ન્યાયચક્રના કહેવાથી મુનિ શુભવિજયજીએ મરણ પાછળ દાહાટો ખાવાનો અનાચાર અટકાવવા ઉપદેશ કર્યો, અને તે દુષ્ટ રીવાજ સઘમાંથી નાબુદ કરવામાં આવ્યો આવકે કૌમમાં ન્યાયચક્રને માટે સારા સારા વિચારો થવા લાગ્યા જે લોકો પોતાની અજ્ઞાનતાથી ન્યાયચક્રની નિંદા કરતા હતા, તેઓ અત્યારે છુટે મોઢે તેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા સી, પુરુષ, વૃદ્ધ અને યુવાન બધાઓ ન્યાયચક્રને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા

જ્ઞાન દા કહેછે—હે સુવક્ષણવાળી પુત્રીઓ ! પછી આજારે ધર્મપુરના સમગ્ર સઘે ન્યાયચક્રને સઘપતિની

પદવી આપી, અને બીજી જમી પ્રજાઓએ મળી ન્યાયચ-
ક્રમે નગરગેહનુ પદ પણ આપ્યું ત્યારથી તેણે ધર્મપુરના
અધમા ઘણી સુધારણા કરી જે જે મિશ્યાત્વ ભરેલા દુષ્ટ
રીવાજો આવકે ડોમમા દાખલ થયા હતા, તે જાધા મૂળ-
માથી નાબુદ કરી દીધા. સર્વ આવકો યથાર્થ રીતે જૈન
ધર્મ પાળવા લાગ્યા, ધર્મના ઉત્તરો અને દેવગુરુની ભક્તિ
અતિશે વધવા લાગી પછી નારા સારા મુનિઓ તે સ્ત્રેત્રમા
વિદ્યાર કરી આવવા લાગ્યા આખરે ધર્મપુર એ ખરેખર
ધર્મપુર બની ગયું

હું બહેન ચચળ ! જેવી રીતે ન્યાયચક્રે પોતાની
દ્રઢતા રાખી પ્રેતભોજનના નકારા રીવાજને દૂર કરી મારી
રીતે સઘ સુધારણા કરી, પોતાના કામમા વિજય મેળવ્યો,
તેવી રીતે તું પણ પ્રેતભોજન ન કરવાની દ્રઢતા રાખજે,
અને તેમ કરવાથી અતે તારો વિજય થશે

ચચળ—આનંદા કાકી ! મારો નિશ્ચય કહિ પણ
હું તેમ નથી જો કે પ્રથમથીજ મેં તે વિષે નિશ્ચય કર્યો
હતો, પણ તમે આ ન્યાયચક્રનું દ્રઢાત સંભળાવ્યું, તેથી
મારો નિશ્ચય વધારે મજબૂત થયો છે

આનંદા—ચચળ ! હવે આપણી ઉપદેશવાર્તા મ-
મામ કંવાનો વખત થઈ ગયો છે, માટે હવે બીજી વાર્તા
આવતી કાલે કરીશુ આજે જે કાઈ કહેવામા આવ્યું હોય,
તેને તમે જરાજર મનમા ગળજો બહેનો ! માલખેવા
ઉપદેશને જરાજર મનન કરી યાદ રાખો, એજ સાલજ-
વાનું ફળ છે બહેન ચચળ ! હવેથી તું માનસિક આગસ
રાખીશ નહિ જેમ મામાપની ભક્તિ વિષેની શીખેલી
ગરબી ભુલી ગઈ, તેવું હવેથી ન થવું જોઈએ

ગાંધી હું સારા લક્ષણવાળા ચતાનોથી માતાપીતાનું છ
વન મકળ થાય છે બહેન લલિતા અને ચચળ ! ચા
લો, હવે આપણી ઉપદેશ વાર્તા સમાપ્ત કરીએ આપણે
નિલાનો નિયમ થઈ રહ્યો છે (જોલો આદીશ્વર લગવા-
નની જય)

પછી આનંદા અને લલિતા પોતાના ઘરકામમાં પ્ર
વૃત્ત થયા, અને ચચળ પોતાને ઘેર ચાલી ગઈ

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે પુત્રીઓ ! આ પ્રમાણે
આનંદા પોતાની પુત્રી લલિતાને અને પોતાના પાડોશીની
પુત્રી ચચળને શિખામણની વાર્તા કહી વિરામ પામી તે
પછી ચચળ જ્યારે પોતાને ઘરે ગઈ, એટલે શું બન્યું ?
તે એક ચિત્તથી સાંભળો

ચચળની મા અજ્ઞાન હતી જે કે તેણીનું હૃદય
ચોખ્ખું હતું, પણ સારા સહવાસ વિના તેણીને કાંઈ પણ
જોધ મળ્યો ન હતો, ધર્મના સળધમાં તે કાંઈ પણ સ
મજતી ન હતી, તેને લોક વ્યવહારને અનુસરવાનું માત્ર
થોડું જ્ઞાન હતું ચચળ આનંદાને ઘેરથી રસ્તામાં જતી
હતી, ત્યાં તેને પ્રેમ અને પુતળી નામની બે સ્ત્રીઓ
મળી તે બંને ચચળની કાંઈક સગી થતી હતી, અને તે
સાથે તેઓ ચચળની બહેનપણીઓ પણ હતી ચચળને
આવતી બેઠ પ્રેમ અને પુતળી ઉભા રહ્યા, અને તેની
સાથે નીચે પ્રમાણે વાતચિત કરવા માડી —

પ્રેમ અને પુતળી—કેમ બહેન ચચળ ! કયાથી
આવો છો ? હમણા કેમ દેખાતા નથી ?

ચચળ—હું અહીં આપણા પાડોશમાં જે આનંદા

સુકી, મને એક વાતનો જવાબ આપ આવતી કાલથી છે
 હીજોને રહેવાનું મેળાકૃતનું નત છે, તો આપણે ગયા
 વર્ષની જેમ સાથે રહીશું, અને લેગા રમીશું તુ મારે
 ઘેર આવશે, હું તને સોગહાળાહ, ગણક વિગેરે રમતો
 રમાડીશ, અને છેવટનું નગરણ પણ આપણે માવેન કરીશું

અચ્ચા—બહેન ! જમ થયું, તારી આજી ઉમા
 રોનાનો પણ ધર્મ નથી તને હમણાજ કહ્યું હતું કે, આ
 પછે કોણ હીએ ? તને વિચાર કર તે છતાં તું જેમ
 તેમ જોવે છે, તે દીક ન કહેવાય અરે બહી બાઈ ! તું
 જ્ઞાન ની દીકરી થઈને આ શું જોવે છે ? મેળાકૃતનું નત
 ટોનું છે ? અને તે કોણ કરે ? તેનો જરા વિચાર કર
 મેળાકૃતનું મત એ મિથ્યાત્વીનું મત છે, તે જ્યાપાર્વતીના
 મતથી જોળખાય છે આવકની કેઈ પણ બાગાએ એ
 મત ન કરવું જોઈએ આવક કુળની કન્યા વડ, મિથ્યા
 ત્વીના મતને આવરે, તો પડી આવકપણું રોનું ગહે ?
 મારાની હવે એ વાત કહિ પણ બને નહિ પૂજ્ય આનંદા
 કાકીના ઉપદેશથી હવે હું સારી રીતે જાણત થઈ છું

પ્રેમ—અલી અચ્ચા ! બાટલી બધી શ્રીસીરાગી શું
 મારે છે ? ગયા વર્ષમાજ તું અમારી સાથે મેળાકૃત રહી
 હતી, અને સોગહાળાહ તથા બીજી રમતો કરતી
 હતી, તે શું ભુલી ગઈ ? એમા વળી મિથ્યાત્વ રોનું ?
 આવકોની ઘણી દીકરીઓ તે મત કરે છે, અને શિવ તથા
 શક્તિના મંદિરોમા દરોન કરવાને નીકળે છે, તે શું બધી
 આવિકા મટી જશે ? તું એકવીજ આવિકા છે ? અને
 બીજું કેઈ આવક નથી ?

પુત્રી—અરે દેહ ગહાપણવાળી ! છાનીમ ની બેગી

રહે આપણા શ્રાવકોમા ઘણી મોટી વયની અને નાની વયની દીકરીઓ મોળાકૂત કરે છે, અને શકર, વિષ્ણુ અને દેવીના મંદિરોમા દર્શને જાય છે, એટલુંજ નહીં, પણ ગીતજા સાતમ, નાગપાયમ અને એમત વિગેરે ઘણા મત આચરે છે, તેમજ નવરાત્રિમા માતાના ગરબા પણ લે છે

ચ ચળ—ખહેનો ! તમારામા ગાઠ મિથ્યાત્વ આધી ગયેલું છે, તમારી બુદ્ધિમા આર્હત ધર્મના તત્વો રહેલા નથી, તમે બાળવયથી મિથ્યાત્વોના મહુવાસમા ઉછરેલા છો, તમારી આગળ હું ગમે તેટલું કહું, તોપણ તમારા હૃદયપર સારી અસર થવાની નથી હવે હું તમને એટલી વિનંતિ કરું છું કે, આવતી કાલે તમે મારી સાથે લલિતાને ઘેર આવજો તમારા હૃદયમા રહેલી અજ્ઞાનતા દાબવામા ફર થઇ જશે. હું હવે રજા લઉં છું ખહેનો ! કાંઈ વધારે કહેવાયું હોય, તો ક્ષમા કરજો

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! પછી ચ ચળ, પ્રેમ અને પુતળીને બીજે દિવસે લલિતાને ઘેર આવવાનું કહીને પોતાને ઘેર ચાલી ગઇ હવે આપણે ધર્મ વાર્તા સમાપ્ત કરવાનો વખત થઇ ગયો છે, માટે બાકીની વાર્તા આવતી કાલે કરીશું (બોલો આદિધર ભગવાનની જય)

પછી ધર્મદાસ શેઠ, ગ ગા, અજવાળી, તારા વિગેરે બધા પોતપોતાને ઘેર ચાલ્યા જાય છે

દિવસ ૬ હો



ત્યનના નિયમ પ્રમાણે ધર્મદાસ ગેક અને ૧ મા, અજવાળી, તારા અને ખીજી શાવિકાઓ શાવિ કાચાળામા એકઠી થઈ સમય થયો, એટલે ધર્મદાસ રોકે નીચે પ્રમાણે મંગળાચરણ કરી, ઉપદેશવાર્તાનો આરંભ કર્યો

સુતણા છ દ

દેવ અરિહત આરાધજો ઉલટખી,
તેથી સુજિવધ મધ વરશે,
પ્રગટજો શાતિ સુખ સઘ સુખ ભાવખી,
એટ તે ભાવના કર્મ હરજો

૧

નામ જિનરાજનું નિલ રસના થકી,
પ્રાણી જપજો સુખે જન્મ ટળશે,
હર્ષથી ધર્મના એટ ઉત્કર્ષને,
આધરી આખરે સુખિત મળશે

૨

પ્રેમથી પૂજતા તે પ્રભુ અતરે,
કર્મના જાળ તે ફર થાશે,
સઘ સ વેગનો રંગ અ ગે થતા,
વિષયની વાસના સર્વ જાશે

૩

ભાવના ભાવતા શુદ્ધ સુખદાયિની,
પ્રગટ થઈ નિર્જરા કર્મ કાપે,
ચાર ચારિત્રનું તેજ તત્કાળ લ્યા,
ચળકર્તુ ચિત્તમા સ્થાન સ્થાપે

૪

આ પ્રમાણે મ ગજવચરણ કરી ધર્મદાસ શેઠે ઉપદેશ વાર્તાનો આરભ કર્યો

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! તે આન-દાના પ્રસંગમા જ્યાં નામની એક નવી શ્રાવિકા આવી હતી, તેનું વૃત્તાત માણજો

ચ ચળના ધરની આગળ એક સોમચ દ નામે શ્રાવક રહેતો હતો, તેના ધરમા જ્યાં નામે સો હતી જ્યાં સ્વભાવે વિચિત્ર હતી, તેણીનામા અજ્ઞાનતા ઘણી હતી, તે સાથે તે કજીયાનુ ધર હતી, વળી ઘણી રીસાળ અને બોલટી હતી સોમચ ઠ સ્વભાવે સારો અને ધાર્મિક હતો જ્યાં તે બીયારાને ઘણુંજ પજવતી હતી. કોઈ વાર તે આજો દિવસ તેમનો કજીયામાજ જતો હતો રીસાળ જ્યાં ઘણી વાર રીસાળને પોતાના પિયર કે બીજા કોઈ પાટો-રીના ધરમા ચાલી જતી હતી, ત્યારે બીચારા સોમચ દને આજો દિવસ લાઘણ થતી હતી વળી કોઈ આટોશીપાટોરી વચ્ચે પડી સમાધાન કરતા, ત્યારે તે જ્યાં માડમાડ કેકાણે આવતી હતી

સોમચ દ આવી નકારી સીથી કટાળી ગયો હતો ઘણી વાર તેને આ સ સાર ઉપરથી અભાવ થઈ જતો, અને દીક્ષા લઈ ચાલી નીકળવાનો વિચાર પણ થતો હતો, પણ તેનામા ધર્મ સળધી જ્ઞાન ઓછું હોવાથી, તેમજ માધુની ક્રિયા દઢિન લાગવાથી, તે પાછો પોતાના વિચાર દેરતો હતો

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! એક વખતે સવારે એવું બન્યું કે, સોમચ દે પોતાની સી જ્યાંને પુછ્યું

કે, સાબળે છે કે ? મારે બજારમા જવું છે, તો કહે, શેનું શાક લેતો આવું ?

જયા—અત્યારે શી ઉતાવળ છે ? ઘડીક પછી કહીશ

સોમચંદ—ઘડીક પછી કહેવાનું શું કારણ ? મારે બજારમા ઉતાવળનું કામ છે, માટે જલદી કહે

જયા—કામ કામ શું કરો છો ? મારી મરજીમા આવશે, ત્યારે કહીશ

સોમચંદ—અરે છુડી ! મારે ઘણી જરૂર છે, જોડી થવાય તેમ નથી, માટે મહેરબાની કરીને હમણાજ કહે

જયા—નહોં બસ, હમણા હું કહેવાની નથી

સોમચંદ—ત્યારે હું આ આવ્યો, મારાથી શકાય શક્ય તેમ નથી, આજે શાક વિના ચલાવીશું

જયા—તેમ નહિ થાય, શાક તો ભેંફરોજ ને શાક નહિ લાવો, તો હું સમીચજ નહિ

સોમચંદ—ત્યારે જલદી કહે, શેનું શાક લાવવું છે ? તને મોટેથી કહેવામા શું થાય છે ?

જયા—ઘડી વાર પછી હું કહીશ, અત્યારે મારે કહેવું નથી

સોમચંદ—અરે હઠીલી સી ! મારે ઘણુંજ કામ છે, ત્યારે હું બહુ છુ, મને ઠીક પડશે, તે શાક લાવીશ

જયા—નહિ, તમને ઠીક પડે, તેવું શાક લાવશે, તો તે કામમા આવશે નહિ મારી ઇચ્છા પ્રમાણે જે હું કહું, તે શાક લાવશે, તો રસોઇ થશે, નહિ તો કામ બ નવાનુંજ નથી

જામચ દ—અરે અવળય હી ! આવી રીતે જોટો કણ્યો શામાટે કરે છે ? જરા મનમા વિચાર કર, કે તેવા નકામા કણ્યા કરવામા શો લાભ છે ? તુ હુ ખી ધાય છે, અને ખીજને હુ ખી કરે છે હવે શુ કહે છે ? મારે ઘણીજ ઉતાવળ છે ને માફ કામ જગડશે, તો આપણા ઘરમા નુકશાન થશે આજે મે કાંઈ વેપારીને અત્યારમા માલ આપવાનો વાયદો કર્યો છે, ને હુ વેળાસર હુકાને નહિ જઈ, તો તે ઘરાક ચાલ્યુ જશે, અને નાહક આપણા ઘરમા બે ત્રણ રૂપીયાનુ નુકશાન થશે અરે અજ્ઞાન અજાણા ! જરા વિચારી ને, ઘરમા શામાટે નાહકનુ નુકશાન કરે છે ?

જયા—જમે તેટલુ નુકશાન ધાય, તો ભલે ધાય, પણ હમણા હુ કાંઈપણ શાકનુ નામ પાડવાની નથી ને તમે મારી મરણ વગર એમના એમ ચાલ્યા જશો, તો ઘેર રમોઈ થવાની નથી, અને આજો દિવસ બુખ્યા રહેવુ પડશે, તેમ વગી મારા ડઘા શિવાય ખીનુ શાક લાવશે, તો તે પણ કામમા નહિ આવે, અને તદન રમોઈજ થશે નહિ

હે શ્રાવિકાઓ, પોતાની સ્ત્રી જયાના આવા વચન સામળી સોમચ દ ક્રોધ કરીને જોડ્યો—અરે દુષ્ટ ! શા માટે મારો છવ લેવા પેદા થયું છું ? મને નાહક શા માટે સતાપ કરે છે ? તારે કરવુ હોય તે કરજે, હુ તો આ ચાલ્યો, તે મને ઘણી વાર લાઘણી ડરાવી છે આ પ્રમાણે કહી સોમચ દ જનરમા ચાલ્યો ગયો પાછળ જયા રીનાડને બેઠી તેણીએ ઘરનુ કાર્ત પણ કામ કર્યું નહા

ધર્મદામ શેઠ કરે કે—હે શ્રાવિકાઓ ! તે પછી

સોમચંદ દુકાને આળ્યો, ત્યાં ખરીદવા આવેલ મણુમ
 ખીજે ચાલ્યો ગયો. સોમચંદે પકષેની દુકાને પુછ્યું, એ
 દેવો તે દુકાન વાળે કહ્યું કે, ઘણી વાર શુધી રાહ જોઈ
 તે ઉભો હતો. થઈ છેવટે તેણે મારેની દુકાનેથી સો રૂ
 ખીઆનો માલ વહોરી લીધો, અને તે હુમણાજ ગયો.
 આ વાત સાંભળી સોમચંદના મનમાં ઘણો ખેદ થયો.
 પોતાની અવગચ્છી જીની ઉપર હૃદયમાં ગુસ્સો આળ્યો,
 અને તેથી તે મનમાં ખતી જવા લાગ્યો. પોતાને ચાર
 પાંચ રૂપીઆ પેશ થયાની તક જવાથી તે અફમોસ કરતો
 પાછો ઘેર આળ્યો, ત્યાં હાડીની જવા ધરની જોશરીમાં
 સુતી હતી, તેને જોતાજ કોષે બરાએલો સોમચંદ બોલ્યો—

સોમચંદ—અરે રાહ! તે મને નાહકની મોતી
 દુકાની કરી આમને આમ માસ ઘરતું તખોદ વાગી
 નાખ્યું. અરે મનુ! આવા જ મારમાંથી મારો છુટકો ક્યારે
 થશે? અરે કર્મ! હવે આધુન્યનો અંત લાવો. મને
 આ સસાર વિષ જેવો લાગે છે. આવી નીચ અને ના
 લાયક ગાયત્રી મારા નરીખમાં ક્યાથી આવી? અરે દૈવ!
 પૂર્વે મેં શા પાપ કર્યા હશે, કે જેથી મને આવી અવ
 ગચ્છી થી મળી? આવા મસાર કરતા મરણ ઘણું દરજ્જે
 સારું છે. મારા જેવા આવકોના હવિતને સિંખાર ને ર
 પિતા! તમે સ્વર્ગમાં જઈ સુખે
 સુખને આપા મહા દુઃખ
 ઘણી વિમાની, અસા
 ડખાનો યોગ તમે
 પૂજ્ય છે, એટલે ત
 કહેવું જોઈએ કે,
 તમેજ કરાવી છે

અરે સ્વર્ગવાસી પિતાજી ! તમે પ્રથમ તો માફ જા-
ળલમ્મ કર્યું હત્યાના ગુણ, દોષ કે ઢેળવણી જોયા વિના
લાકડે માકડુ વળગાડી દીધું, એ કેવો અનર્થ કર્યો ?
જાળલમ્મને લઈને હું અજ્ઞાન રહ્યો, મારાથી વિદ્યાભ્યાસ થઈ
શક્યો નહીં, ધર્મનું અને નીતિનું જ્ઞાન મને બીજાકુલ મળ્યું
નહીં, શ્રાવકના મદાયાર તથા રહેણી કચ્છી હું ગીખી શ-
ક્યો નહીં પિતાજી ! આ તમારા જુહાલા પુત્રના મર્વ સુ-
ખનો નાશ તમે પોતેજ જ્યે છે તે વખતે તમારી પુત્ર-
વત્સલતા કયા ગડ દુતી ? એક પાળક અને પોષક થઈ
તમે પોતેજ મને દુ ખના સાગરમાં ત્ર પલાવી દીધો. આ
પ્રમાણે કહી સોમચ દે પોકે ને પોકે શેવા માડ્યું, ત્યા
પાડોશમાથી ચ ચળ અને બીજા ઈર્શ્યો સોમચ દના ધ-
રમા દોડી આવ્યા

ચ ચળ—સોમચ દલાઈ ! આ શું કરો છો ? તમને
શું થયું ? જયા ભાખી ! કહો, મારો સોમચ દલાઈ કેમ
રૂવે છે ?

જયા—ચ ચળજા ! તમારે શી મ યાત છે ? એમને
એવો સ્વભાવજ છે મને મારીને પોતે શેવા બેઠા છે,
એમ કહી જયાએ પણ ઉચે સ્વરે કોવા માડ્યું

ચ ચળ—ભાણી ! છાના રહ્યો, જળ્યું, આવો નકામો
કલેશ શા માટે કરો છો ? જાયડી બાયડાને રોજ આથે
રહેવું, અને આવો ક કમ થાય, તે ઠીક નહીં આપણી પ-
ડેશમાં મિથ્યાત્વીઓ ઘણા વસે છે, તેઓ તમારી મરકરી
કરશે, કે જીવો, શ્રાવકના ઘર કેવા ચાલે છે ? તેઓ ક
દેશે કે, શ્રાવકો પોતાને દયાધર્મી અને શાંતિવાળા કહેવ
રાવે છે, અને આવા અશાંતિ ભરેલા કણ્યા કરે છે આ

જકોમા સ્ત્રી પુરુષની બહર સ પ નથી, તેઓની કોમમા પુરુષ અને સ્ત્રીઓ કલ્યાણોર, દગ્ગાઓર અને કુખુદિવાળા ધણા છે તેઓ માત્ર આડબરની ખાતરજ દહેરે ઉપાશ્રયે જાય છે આવી રીતે મિથ્યાત્વિઓ આપણી તથા આપણા પવિત્ર ધર્મની નિંદા કરશે, માટે આવો નાહક ફજેતો કરો નહીં

સોમચંદ—(ઉચ્ચે સ્વરે) ચ ચચા બહે ! હું આ રાકથી કાયર થઇ ગયો છું મેં તેને એક આગળી પણ અડાડી નથી, તે છતાં તે જોડું બોલે છે કે, મને માગી નાખી ? અરે ! કેવું જુલું ? આવી મુશાવાહ બોલનારી અવિકા મારે માટે કયા રાખી મુઠી હતી ? (જયા તરફ જોઇ) અરે હુણ ! ધિક્કાર છે તારા અવતારને અવિકા ધઇને આવું જુલું બેલે છે ? જા, આજથી મારે તારૂં મોડું જોવું નથી

હે અવિકાઓ ! આ પ્રમાણે કહી સોમચંદે ઘરની બાહર ચાલવા માંડ્યું, એટલે ચ ચચા તેની પછવટ બાહરે આવી, અને તેણીએ સોમચંદને આ પ્રમાણે સમજાવવા માંડ્યું

ચ ચચા—લાઇ સોમચંદ ! તમે મમજી ધઇને આમ કરો, તે ઠીક ન કહેવાય બે માણસ આવી વાત જાણશે, તો તમાર ઘરનો ફજેતો થશે ઉભા રહો, માગી એક વાત સાંભળના જાઓ, પછી તમને ઠીક લાગે તેમ કરજો ચ ચચાના આવા વચન સાંભળી સોમચંદે કહ્યો યવાનું મૂળ કારણ તથા જે હકીકત બની હતી, તે બધી ચ ચચા ને કહી સંભળાવી તે હકીકત સાંભળી ચ ચચા બોલી—
લાઇ સોમચંદ ! મનમા જરા ધીરજ તમે કોઇ પણ કોમમા સાહચ કરવું ન જોઇએ મારી જયા વાલીને મુ

ધાગવા હોય, તો એક ઉપાય છે, જે તમારી મરજી હોય તો કહો

સોમચંદ્રે જહુ, બહેન ચચળ ! તેવો ઉપાય જાતાવો, તો તમારો મોટામા મોટો ઉપકાર મનીશ જ્યા સુધી હું જીવીશ, ત્યા સુધી તમારા આભાર નીચે રહીશ, પણ મને વિશ્વાસ આવતો નથી, કે આ મરી સુધરે જે પ્રથમથીજ અમલી જીવ હોય, તે કંઈ પણ ભવી જીવ થતો નથી તારી ભાણીનો સ્વભાવ જુદીજ રીતનો છે તે અવગણ્ય હી છે હું તેને ઘણુંએ સમજાવું છું, પણ તેના હૃદયમા કાંઈ પણ ઉપદેશની વાત ઉતરીજ નથી

ચચળે જહુ, બાઈ સોમચંદ્ર ! જ્યા સુધી અજ્ઞાન હોય, ત્યા સુધી કાંઈ પણ સમજણ પડતી નથી, પણ જે કાંઈ યુક્તિથી બોધ આપનાર મળે, તો જખતે સુધારવાનો સંભવ છે તમારી સાથે તેને અટક પડી છે, એટલે હવે કંઈ પણ તમારાથી તે સમજશે નહીં વળી તેણે શી કે જાણી લીધી નથી, એટલે તેના મૂઠ હૃદયમા સારી કે નહારી વાત શી રીતે સમજવામા આવે ?

સોમચંદ્ર—બહેન ચચળ ! તમે તેવી જડ અને મૂર્ખ શીને કેવી રીતે સમજાવશો ?

ચચળ—સોમચંદ્ર બાઈ ! જે મારા કહેવા પ્રમાણે કરશે, તો હું ખાત્રીથી કહું છું કે, મારા જ્યા ભાણી ચેડા દિવસમા સુધરી જશે

સોમચંદ્ર—બહેન ચચળ ! મારા એવા ભાગ્ય કયાથી, કે તમારી ભાણી સુધરી જાય ? તમે કહો, તેમ કરવાને હું તૈયાર છું

ચ ચળ—ભાઈ ! આપણા પાંચેશમાં જે શિવચ દ્ર દાકા રહે છે, તેમની સી આન દા કાકી છે, તે ધણા ધાર્મિક, સી દેખાવણી પામેવા, અને સમન્તુ છે તેજોજો આપણા ધર્મના અને ગૃહ વ્યવહારને લગતા નીતિના ધણા પુસ્તકો સાબળ્યા છે, અને વાચ્યા છે તેમને જે લલિના નામે દીકરી છે, તેને હાલ સાસરે મોકલવાની છે, એ પ્રસંગે આન દા કાકી દરરોજ તેને ઉપદેશવર્ત્તા સંભળાવે છે હું પણ ત્યાં હુમેશા જાઉં છું, તેથી યોગ દિવસમાં મને ઘણો લાભ થઈ ગયો છે જે મારા જ્યાં લાભીને ત્યાં મોકલો, તે એક જે દિવસમાં તેમની પુદ્ધિમાં ઘણો ફારફેર થઈ જાયે

મોમચ દ—હા, તે સાચી વાત છે મેં પણ આન દાની પ્રથમ સાબળી છે, તથાપિ મને તારી લાભી મુખરે, તેવો ભરોતો નથી

ચ ચળ—ભાઈ ! તમે નાઉમેદ થયો નહિ આન દા કાકીની કહેવાની જુળી સારી છે આપણા કાતિપુરમાં તે મના જેવી કેાઇ વિદ્વાન્ શ્રાવિકા નથી. મારા જ્યાં લાભી તેા સારા છે, તેમનાથી પણ ખરજ અને મૂર્ખ ઝેરા હોય, તે પણ આન દા કાકીના ઉપદેશથી સુધરી જાય તેમ છે

મોમચ દ—બહુ સારું, ત્યારે ઠીક છે કાલથી તમે તેને શિવચ દ્ર ચેકને ઘેર લઈ જાઓ

ચ ચળ—ભાઈ ! ત્યારે તમે અત્યારે પાછા વળો, અને શાંતિથી જોમી રહો હું મારા જ્યાં લાભીને સમજાવું છું

હો શ્રાવિકાજી ! આ પ્રમાણે કહી, તે ચ ચળ મોમ

ચ દની સાથે ઘરની અંદર આવી, અને તેણીએ જ્યાંને આ પ્રમાણે કહ્યું —

ચ ચળ—જયા ભાણી ! હું મારા ભાઈને મમળ-
વીને પાછા લાવી છું હવે કાંઈ જોલયો નહિ તમે સમજુ
છો શું તમે નથી જાણતા, કે ભાયડાઓ વિચિત્ર સ્વભા-
વના હોય છે ? હવે રીસ અને ગેષ છોડી દો, આપણા
પટોળીઓ તમારા ઘરની ચર્યા કરે છે

આ પ્રમાણે ચ ચળે જ્યાંને ઘણી રીતે સમજાવી,
અને આવતી ઝાવથી આનંદાની પામે આવવાનો તેણીને
આનંદ હતો, એટલે જ્યાંએ તે વત કળુલ કરી હતી

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! તમને યાદ
હશે કે, ચ ચળ જ્યારે આનંદ પામે ઉપદેશવાર્તા સાંભ-
ળતી હતી, ત્યારે કેટલું કરીને એક જાળઆવિકા જે તેના
મામાની દીકરી થતી હતી, તે તેણીને જમવાનું કહેવા
આવેલ, અને તે પ્રેતભોજન અથવા દહાડાનું જમણું હો-
વાથી આનંદાએ તેને તેવું ભોજન ન કરવાને માટે ન્યાય-
ચંદ્રનું દ્રષ્ટાંત આપી, સારો બોધ કયો હતો હવે તે દિવસે
ચ ચળ પોતાને ઘેર ગઈ, એટલે તેની માએ કહ્યું કે, ચ ચળ !
આજે આપણે તારા મામાને ઘેર જમવા જવું છે, કેટલું
તને કહેવા આવેલ હશે તારા મામાના કાકાનો દીકરો
ભાઈ કરમચંદ ગુજરી ગયેલ છે, તેનો આજે દહાડો છે,
માટે આપણા બધા ઘરને ત્યાં જમવાનું છે

પોતાની માના આવા વચન સાંભળી ચ ચળ બેઠી—
બા ! તમે મનમા હું જ લગાડ્યો નહિ, તમે મારા વડિલ
અને પૂન્ય છો માગ કરમચંદ મામા નાની વયમા ગુ-

જરી ગયા છે, તેમની જાણ સ્ત્રી વિધવા થઇને ખુલ્લામાં
બેઠી છે, તેને ઘર આપણે મિદ્યાન જમવા જવું, તે કેવું
ગેરવાજળી દેખાય ? જા ! કદિ નાની ઉમ્મરના માણસો
જમવા જાય તો ઠીક, પણ મોટી ઉમ્મરના માણસો, કે
જેઓ તે મરનારના સગા થતા હોય, તેઓ જઈને મરણ
ભૂમિની આગળ લોજનનાં પાત્રો માઠી ખાવા બેસે, એ કેવું
વિપરીત કામ ? અચ્ચગના આવા વચન સાંભળી, તેની
માતાએ કહ્યું, તું વળી આવી હડાપણની વાતો કયાંથી
શીખી ? આનંદાએ તને જમાવી લાગે છે આપણા કાલિ
પુત્ર નગરમાં તો તે રીવાજ ઘણા વખતથી ચાલ્યો આવે
છે જો કે તે રીવાજ સારો નથી, પણ જ્યાં મુઘી જધા
લોકો તે રીવાજને છોડે નહિ, ત્યાં મુઘી આપણાથી શી
રીતે તેનો યાગ થાય ?

અચ્ચળે કહ્યું, જા ! એવા નઠરા રીવાજનો ત્યાગ
કરવામાં કાંઈ પણ હરકત નથી આપણા લોકો અધ-
પરપરાએ આવતા હોય, તોપણ આપણે ગામમાં તેમાં મુ-
ધારો ન કરો ? જુવોને, આપણા ધર્મમાં તેવા ઘણા સુ-
ધારા થયેલા છે એકાંજ વર્ષ પહેલાં આપણે યતિ ગોર
જીવોનેજ માનતા હતા, અને તેઓ ચારિત્રબ્રહ્મ હોય,
તોપણ આપણે તેમના મન તરફથી ભય પામી, તેમની
આજ્ઞા ઉઠાવતા હતા જ્યારે શુદ્ધ ચારિત્રવાળા સવેગી
મુનિ મહારાજો વિચરતા આપણે જોયા, એટલે આપણે હવે
તેવા બ્રહ્મ યતિઓ તરફ આદરપૂર્વક માનથી જોતા નથી,
તેથી રીતે આપણે મિથ્યાત્વીઓના દેવોને પૂજતા, અને
તેમના મતોજ આવરતા, તે આપણા સવેગી મુનિ મહા-
રાજોઓના ઉપદેશથી આપણે હવે તે ત્યાગ કીધું છે,
આપણામાંથી જેઓ હજી તે મિથ્યાત્વી દેવોની પૂજા કર-

નારા અને તેમના પ્રત આચરનરા છે, તેમને આપણે મિથ્યાત્વની જેવા જણીએ છીએ આની આપણી અધપર પગને આપણે કેમ ચાલવા દેવાય ?

હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે અચળ અને તેની મા વાતચિત કરતા હતા, તે બધી વાત અચળનો બાપ લઈ કમીચદ્ર ગેઠ ધાની ગીને માલગતો હતો પોતાની પુત્રી અચળના આવા સાર વિચાર જાણી, તે ઘણો ખુશ થઈ ગયો, અને તરતજ તે પ્રદશમાં આની નીચે પ્રમાણે બોલ્યો —

લક્ષ્મીચદ્ર—પુત્રી અચળ ! તારા વિચાર મેં છાની ગીને માલગ્યા છે આટલી નાની વયમાં તારી આવી સારી બુદ્ધિ જોઈ મને ઘણોજ મતોષ થાય છે દીકરી ! આવો બોધ તને કયાથી થયો ? તારી બુદ્ધિમાં આવા મનવિચારો કયાથી આવ્યા ? પુત્રી ! ખરેખર આવકોમાં મરણ પાછા મિથ્યાજ્ઞ જન્મવાનો દુરાચાર પેગી ગયો છે હું મારા મન માં તે સમજી છું, તોપણ અધપર પરાએ ચાલવા તૈયાર થાઉં છું આજથી હું તેવા ભોજનમાં કદિપણ જઈશ નહિ, અને બીજાને જવાનું કહીશ નહિ, તેમજ તેની અનુમોદના કરીશ નહિ બેટા ! તે અમારા ઉપર ઉપકાર વ્યા છે કહે, આવી શુભ બુદ્ધિ તને કયાથી મળી ?

અચળ—બાપા ! હું અદ્યમતિ બાળિકા છું, મને જે કાંઈ આવા શુભ વિચાર આવવાનો લાભ થયો, તેનું કારણ મારા પૂજ્ય આનંદા કાકી છે તમે જાણો છો કે, હું હમેશા તેમને ઘેર ઉપદેશવાર્તા સાંભળવા જાઉં છું તેઓ મારી સખી લલિતા, કે જે તેમની પુત્રી થાય, તેને હમે-

શા સારી શિખામણુ આપે છે, અને મને પણ લલિતા સમાન ગણી મારી શિક્ષા આપે છે

લક્ષ્મીચંદ્ર રોક—દીકરી ! તારી આનંદ કાઢીને હું પૂર્ણ ઉપકાર માનું છું. આવકોની કન્યાઓને સદા ત દ્વેષ આપનારી તેવી આવિકાઓને ઘણો ધન્યવાદ વટે છે. આપણા કાતિપુરમાં તે આનંદ એકજ છે, એ તેની પ્રશંસા ગામમાંથી પણ સાબળી છે. આવી પદોપકારી અને પવિત્ર હૃદયની જો બે ચાર આવિકાઓ હોય, તો કાતિપુરની આવકકોમનો ઉદ્ધાર થઈ જાય. બાળ આવિકાઓને જો સારા બેધ મળે, તો આવકના જીતનો સુધરી જાય, અને માતારૂપ આવિકાઓ પેતાના બાળકોની શિક્ષા ગુરૂ થઈ શકે, તેથી તેમના જીતનો ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણી પામે.

લક્ષ્મીચંદ્ર રોકના આવા વચન સાબળી ચચાની મા ખુશી થઈ, અને તેણીએ મરનારનો દહાડો ખાવો નહિ, એવો નિશ્ચય કર્યો. તે પછી લક્ષ્મીચંદ્ર રોકનું બધું કુટુંબ અનુક્રમે સુધરતું ગયું. બધાઓ ચચાજી તરફ માનદંષ્ટિએ જોવા લાગ્યા, અને ચચાની સાથે આનંદની પાસે ઉપદેશવાર્તા સાંભળવા સામેલ થયા.

ધર્મદાસ રોક—હે આવિકાઓ ! પછી બીજે દિવસે આનંદને ઘેર ચચાજી પોતાના પાંડેશી સોમચંદની વહુ જયાને લઈને આવી. લલિતાએ જયાને જોઈને નીચે પ્રમાણે પૂછ્યું.

લલિતા—કેમ જયા લાલી ! આજ તમે કયાથી ?

જયા—મને તો આ ચચાજી જા આચકું કરીને લાવ્યા છે. તેમણે મને કહ્યું કે, લલિતાની જા સારી સારી

શીખામણની વાતો કહે છે, માટે એકવાર તો ત્યા ચાલો,
આથીજ હું આવી છું.

લલિતા—બહુ સારૂ, શલે આવ્યા જ્યા શાશી ! તમે
કેટલું બણેલા છો ?

જ્યા—લલિતા બા ! હું તો બીલકુલ ભણીજ નથી
મારે ભણવાની વણી હોય હતી, પણ મારી માએ મને
ભણવાજ દીધો નહિ

લલિતા—જ્યા શાશી ! એમ કેમ બોલો છો ? જો આ
પણે ભણુ હોય તો, બીજા શા માટે વચ્ચે પડે ?
તમને ભણાવવામા તમારી મા શા માટે ખુશી ન હોય ?

જ્યા—ના બા ! મારે તો ધણુંજે ભણવું હતું, પણ
મારી માએ ના કહી, એટલેજ હું ભણ્યા વગરની રહી છું

લલિતા—તમારી માને ના પાડવાનું કારણ શું ?

જ્યા—મારી માના મનમા કોઈએ અનેક જાતના
વહેમ પાડ્યા હતા, તેથી તે બીચારી મારા હિતની ખા
તર મને ભણવા દેતી ન હતી

લલિતા—એવા કેવા વહેમ, કે જેથી તમારી મા ભ
ણવામા અડચણ કરે ?

જ્યા—જે સી બણે તે વઠી બાય છે, અથવા રાડે
છે આવા વહેમથી મારી માએ મને ભણવાજ ન દીધું

લલિતા—જ્યા શાશી ! અહા ! લોકોની કેવી અ
જ્ઞાનના છે ? સી કેળવણીથી નારીજાતિનો બધો જન્મારો
મુખરે છે જે સી કેળવણી વગરની હોય, તેજ વઠી બાય
છે, 'આ સારૂ મામ-જ્ઞાન' અને 'આ નસાડ મામ

એવી મમજલ વગરની મૂળ સી દુર્ગુણને રસ્તે જવામા જરા પણ વિલંબ કરતી નથી જ્યાં કેળવણી ન હોય ત્યાં દુર્ગુણ આવી વસે છે સમજલ વગરની સુઢરીઓ સંદેશ નો ગર્વ ધરી અનુચિત કામ અદરે છે ચોરી, લાભિયા, કલ્યા અને કાસ એ બધા દુર્ગુણો કેળવણી વિનાની મી ઓમા સહજમા આવે છે આવુ છતા અજ્ઞાની લોકો ' કેળવણીથી સીઓ વઢી જાય છે ' એમ કહે, એ કેવી મૂખ તા ? જ્યા ભાલી ! તમારી માના હૃદયમા આવો વહેમ ક્યાથી આવ્યો હશે ? ધારો કે, કદિ સી કેળવણીની સુધરેલી પદ્ધતી કે જે બહેન ભાગે હાલમા બધી ક ન્યાયાળાઓમા આવે છે, તેવી પદ્ધતીથી કાંઈ અવિચારી અને અકુલીન મીઓ ઉદ્ધત થઈ જાય છે કારણ કે, તે પદ્ધતી મા ધર્મ અબધી કે ગૃહવ્યવહાર સબધી સારૂ શિક્ષણ અપાતું નથી, તેથી કરી સેક્ટો સીઓને જોઈયો તેવી કેળવણી ન મળવાથી નકાસ પરિણામ આવે છે અને તેથી કરીને લોકો વઢી જવાનો વહેમ કરે, તે પણ થોડે અંશે ચોક્કસ છે, પણ "બહેલી સીઓ વિધવા થય છે" આવો અતિ અજ્ઞાન ભરેલો વહેમ ક્યાથી ઉત્પન્ન થયો ? ધર્મ અને નીતિ વ્યવહાર જ્ઞાનને ચ પાઠન કરનારી સુઢરી જોનુ સૌભાગ્ય અજ્ઞાની સીઓના કળા વધારે વૃદ્ધિ પામે છે કેળવાએવી કાતા પોતાના પતિની સેવા કરવાતુ માહાત્મ્ય સમજે છે, અને તેથી તે પોતાના પ્રાણપ્રિય પતિની તળીયત સારી રીતે સાચવે છે વગી તે બહેલી ભામિના એને આરોગ્યવિધાનું જ્ઞાન પણ મળે છે, એટલે તે પોતાના પતિનુ અને કુટુંબનુ આરોગ્ય જેવી રીતે સચવાય તેવી રીતે ધર્મ છે આથી કરીને તેમનો પતિ સારી આરોગ્યતા મેળવે છે, અને હીર્વાયુ થઈ શકે છે જ્યા

લાવી ! તમારે પનિ દીર્ઘાયુષવાજો થયો, એટલે તે સ્ત્રીનું નામ ન્ય
ટકી રહેવાનું આમ છતાં અજ્ઞાની લોકો વિધવા ધવાના
વિપરીત વહેમ લાવી, પોતાની બાળાઓને અલણ રાખે છે,
એ કેવો બુલ્લમ ? જ્યાં લાલી ! તમારી મા સ્વભાવે લોળા
હશે, જેથી તેમનામા આવા વહેમ પેચી ગયા એ વહે-
મનો બદલો તમારે આખી જીવગી લોગવવો પડશે

જ્યા—લલિતા બા ! તમારૂં કહેવું સાલગી મને મન-
મા પશ્ચાત્તાપ થાય છે કે, જે હું અલણ અને મૂર્ખ રહી
પણ હવે પસ્તાવો કરવો શા કામનો ? જે બન્યું તે ખરૂં

લલિતા—જ્યા લાલી ! હજી કાંઈ બગડી ગયું નથી
જે ઈશ્વર જરી રાખે, તો થોડા દિવસમા તમને વાચતા
લખતા આવડી જાય

જ્યા—બા ! વાચતા લખતા આવડે, એમા શું વજ
વાનું ? શું તેથી કાંઈ મને લાભ થાય ?

લલિતા—જ્યા લાલી ! જો તમે સારી રીતે વાચતા
લખતા શીખો, તો તમને ઘણો લાભ થાય

જ્યા—લલિતા બા ! એટલા લણતરથી શો લાભ થાય ?

લલિતા—લાલી ! એથી કરીને તમે નવી નવી ધર્મની
વધા નીતિની ચોપડીઓ વાચી શકો, અને તેમાથી તમને
ગારો જોષ મળે, અને તેથી કરીને તમને ધોળોજ લાભ
ધાય,

જ્યા—લલિતા બા ! તેથી બીજો શો લાભ થાય ?

લલિતા—તેનાથી એટલો જોષ લાભ થાય કે, તમે
તમારો ગૃહમ સરમા સુખી થાઓ આપણુ સ્ત્રી જાતિને
ગૃહમ મારમા ? જુવાના જેવો બીજો શો લાભ જોઈએ ?

જયા—લલિતા બા ! સ સારમા કેવી રીતનું મુખ મ
જે ? મું તેથી સારા સારા હુગડા અને સુંદર ઘરેણાં મળે ?

લલિતા—જયા ભાણી ! હુગડા અને સુંદર ઘરેણાં ક
રતા પણ વધારે લાભ થાય

જયા—આ સ સારમા સારા સારા હુગડા અને સોના
રૂપાના ઘરેણાં પહેરવા મળે, તેના કરતા બીજા વધારે
શેા લાભ હશે ? જે સીને મનમાનતા સારા સારા હુગડા
અને ઘરેણાં મળે, અને ઘરનો ધણી વચ થાય, તેના
કરતા બીજા વધારે શેા લાભ નેપ્રજે ?

લલિતા—જયા ભાણી ! તેવો લાભ તો તેની આગમ
કાઈ ગણતરીમા નથી પોતાના ધણીને વચ કર્યો, એ તે
સહેજ વાત છે જ્યારે ધણી વચ થયો, એટલે પછી સા
રાં સારા હુગડા અને ઘરેણાં મળે, તેમા કાઈ નવાઈ નથી

જયા—લલિતા બા ! એ પરીચો વાચવાથી તેવો લાભ
મી રીતે મળે ? તે કાઈ સમજાવું નથી, માટે મને સારી
રીતે સમજાવો

લલિતા—ભાણી ! ચોપરીઓમા ધર્મની તથા નીતિની
વાતો હેમ છે, તે વાચવાથી આપણા ધર્મ અને નીતિ
પ્રમાણે ચાલવાની ઇચ્છા થાય છે જ્યારે ધર્મ તથા નીતિ
પ્રમાણે આપણે ચાલીએ, એટલે આપણો પતિ તેની મેળેય
વચ થઈ જાય છે,

જયા—લલિતા બા ! ધર્મ તથા નીતિ પ્રમાણે ચાલીએ,
તોપણ તમારા કાઈ જેવો ધણી હોય તે કેમ મુધરે ?

લલિતા—જયા ભાણી ! ધર્મ તથા નીતિ પ્રમાણે ચા

લવાથી પરમેશ્વર પણ પ્રસન્ન થાય છે, તો મનુષ્ય જાતિના પુરુષ શા માટે પ્રસન્ન ન થાય ?

જયા—બા ! તેમ જો થતુ હોય તો, હું તે કરવાને તૈયાર છું ચોપડીઓ વાચવાથી ઘરનો ભાયડો વશ થતો હોય, અને તે આપણને તાબે રહેતો હોય, તો પછી ખીજી શું જોઈએ ? પણ હવે હું કેવી રીતે ભણુ, અને મને કોણ ભણાવે ?

લલિતા—ભાભી ! જો તમારે ભણવુ હોય, તો મારા ભાઈ સોમચંદ ભણાવશે થોડા દિવસમા તે તમને વાચતા ભખતા શીખવશે

જયા—લલિતા બા ! જો વાત તો ખતવી અસંભવિત છે, કારણ કે, તમારા ભાઈનો સ્વભાવ વિચિત્ર હોવાથી મારે અને તેમને કદિ પણ બનેજ નહિ

લલિતા—ભાભી ! જો તમારે બનાડવુ હોય, તો શા માટે ન બને ?

જયા—લલિતા બા ! તેવો ઉચાય ખતાવો

લલિતા—ભાભી ! પ્રથમ તો તમારે તેનું કંઈ માનવું, અને તેનાથી આદા ચાલવું નહિ

જયા—બા ! હું જરા પણ આડી નહી ચાલુ, પણ તે મનોજ સ્વભાવ એવો છે કે, મારે આડું ચાલવું પડે ગઈ કાલે આ ચ ચળખાએ તજરે જોયું છે, તે તેમને પુછી જુઓ કહો ચ ચળ ખા ! તેમા કેનો વાક હતો ?

ચ ચળ—જયા ભાભી ! રીસ ચડાવ્યો નહિ કાલની વાતમા તો તમારોજ વાક હતો મારા ભાઈએ પુછ્યું કે, શક રોનું લાવવું છે ? ત્યારે નમે તેને આટો જવાબ આ

ખો હોતો તે મિથ્યાસ ઘણી વાર જોડી યથા, અને તમે તમને તો વાર વાર પુછ્યું, પણ તમે ચોખ્ખો જરાબ આખો નહીં એ વાતમા તો તમારોજ વાક છે ભાભી ! ઘોડાના પતિની સાથે એવી નકામી હઠ કરવી, તે ગેરવાજબી ગણાય મને તો તે વખતે તમારી ઉપર ગીન મારી હતી

જયા—ચ વળ જા ! તમે તો એકઠો તમારા બાળનોજ પક્ષ જોયો છે. પણ તે વખતે હું જરાબર ધરના કામમા હતી, અને તેમણે મફતની ઉતાવળ કરવા માડી, એટલે મને રીમ થઈ હતી, તેથી પછી મારે તેમની સાથે આડી રીતે વર્તવું પડ્યું

અચળ—જયા ભાભી ! તમે જમે તેવા ધરના કામમા હો તોપણ મારા બાળને, મોઢેથી જવાબ આપવામા શી હરકત હતી ? પુરુષોને ઉતાવળનું કામ હોય, ત્યારે આપણ તેને મદદ કરવી જોઈએ, તેને બદલે ઉલટા રોકવાનો પ્રયત્ન કરીએ, એ કેવો અયય ? આપણા જેવા વધારી માણુમને જગબર તકનોજ લાભ મળે છે તે જગબર તક ન સંવધાય, તો તુકગાન માય છે ધારેયો લાભ મળતો નથી જ્યારે ધરના ધણીને લાભ ન મળે, તો પછી એ તુકગાન આમણાજ ધરમા થાય છે

જયા—અચળ જા ! એ તમારૂંક હેતુ બર બર છે તે વખતે મને ગીમ ચડવાથી તેમ જાની ગયું હતું હવે રૂઝવાર તેવું ન જાને, તેવો ઉપાય બતાવો

અચળ—ભાભી ! તેવો ઉપાય એક છે મનમા ગાતિ રાખવી પે તના ધણીની આજ્ઞા સાથે ચડવરી

જયા—બા ! ધણીની આજ્ઞા માથે ચકાવવાનું કહ્યું છે, તેનું શું કારણ હશે ? સ્ત્રી અને પુરુષ બંને સન્નિમા માણ્ય છે, તો સ્ત્રીને જ્યારે પુરુષની આજ્ઞા ઉઠાવવી, ત્યારે પુરુષે સ્ત્રીની આજ્ઞા કેમ ન ઉઠાવવી ? સ્ત્રીના કરતા પુરુષ મનો દગ્ગલો કેમ વધારે હોય ?

અર્ચકા—માલી ! આવા હલકા વિચાર કેમ લાગે છે ? આવા વિચાર આવવાનું કારણ તમને સ્ત્રી કેળવણી મળી નથી તેજ છે કેળવાએલી સ્ત્રી કદિ પણ આવા કુતર્ક કરેજ નહીં તેની મનોવૃત્તિમાં પતિ સન્નિ રહેલી હોવાથી તે મમણ શકે કે, સ્ત્રી, પુરુષના કરતા ઘણું દગ્ગલો ઉતરતી છે પુરુષ પૂજ્ય અને સ્ત્રી પૂજક છે પુરુષ ભોક્તા અને સ્ત્રી ભોગ્ય છે પુરુષ ગૃહનો નાયક, પાત્રક, અને પોષક છે સ્ત્રી ગૃહની નાયિકા છે, પણ તે પાલનિય અને પોષ્ય છે સ્ત્રી ભરણ પોષણ કરવાને યોગ્ય હોવાથી તેનું નામ ભાર્યા છે, તેથી ભાર્યાથી ભાર્યા ઉતરતી છે બાબી ! જ્યારે તમે કેળવણી લઈ આગળ વધ્યો, ત્યારે તમને તે વિષેનું જ્ઞાન વિશેષ થશે સ્ત્રી કેળવણીની મહા પ્રભા તમારા મનોમદિરને જ્યારે પ્રગટિત કરશે, ત્યારે તમારામાં અજ્ઞાનરૂપ અધકાર રહેશે નહિ

(અર્ચકાના આ વચનો સાંભળીને જયાના હૃદયમાં અચાનક સવિકતા પ્રગટ થઈ આવી તેણીના હૃદયના અદગ્ગલમાં ઉડી અસર થઈ ગઈ તેણીએ નીચે પ્રમાણે પેતાના મનમાં વિચાર કરવા મડ્યો)

જયા (મનમાં)—અરે ! હું કેવી અજ્ઞાન ? આ જદિન સુધી મેં મારા પતિની સાથે નહકને કામ જ્યાં તે મારા કરતા મોટા ગણાય. તે મેં...

[પ્રકાશથી] અચળ જા ! તમે મારા આખના પડળ ખેલી દીધા છે મારા હૃદયના ગાઠ અધકારને તમારા વચનરૂપ પ્રકાશે દૂર કર્યો છે એ નાહક તમારા ભાઈને સતાવ્યા છે, અને મને ખાત્રી થઈ કે, ઝીંના કરતા પુરૂષ સર્વ રીતે અધિક છે ગાંધ કાલે હું અવળથ ધી થઈ, તેને પગવતી હતી, એવીજ રીતે હું તેને ઘણીવાર પગપુ છું કેટલીક વાર તો એ નિર્દોષ પતિને એ ભુખ્યા રાખ્યા છે, ઘણીવાર તેની ખાસે એ ઘરનાં કામ કરાવ્યા છે મારા જેવી પાપિણી સ્ત્રી કેઈ પણ નહિ હોય અચળ જા ! હવે મને શગળ આપો મારો પાપમાથી ઉદ્ધાર કરો

અચળ—જ્યા ભાલી ! તમે બધા આત્મા છે તમારો ઉદ્ધાર થઈ જશે તમને તમારા ધર્મનું અને તમારા સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું છે, તેથી હવે ઉદ્ધાર થવામા જરા પણ વિલંબ નથી હમેશા નિયમ પ્રમાણે અહીં આવતા રહેજો, અને મારી આનંદ કાઢી ખાસેથી ઉપદેશ વાર્તા સાંભળજો

(લલિતા, અચળ અને જ્યા આ પ્રમાણે વાતચીત કરતા હતા, ત્યાં અચળને આગલે દિવસે મળેલી તેની સહીયર પેલી પ્રેમ અને પુતળી બંને લલિતાને ઘેર આવ્યા, તેમ મેં જોઈ લલિતાએ નીચે પ્રમાણે પુછ્યું)

લલિતા—અહો ! તમે ક્યાથી ?

પ્રેમ—બેન લલિતા ! આજે ફરતા ફરતા અહીં આવી અચળ

પુતળી—લલિતા ! અચળે તને કાંઈ પણ કહ્યું હતું કે નહિ ?

લલિતા—ના બહેન ! મને તો કાંઈ પણ કંઈ નથી
પ્રેમ અને પુતળી—અવીચ અળ ! આ શી વાત ?
જઈ કાલે તારા કહેવાથી અમે તને કંઈ હંતુ કે, અમે
લલિતાને ઘેર તેની માના મુખની વાણી સાલગવાને આવી
શું આ વાત તે લલિતાને કેમ ન કરી ?

અ અળ—બેન ! હું તો ભુલો જઈ ગઈઝાલે આ મારી જ્યા
ભાભીના કામમા પડી હતી, તેથી મને તે યાદ ન આવ્યું
પુતળી—અરે અ અળ ! તું તો નાનપણમા હતી તેવી
ને તેવી રહી તારામા ભુલો જવાની જે દેવ હતી, તે તો
હજુ પણ ગઈ નહિ

અ અળ—બેન પુતળી ! ડેટલીએક દેવ તો માણસને
મરણ સુધી જતી નથી મારમા બીજી ઘણી નકારી દે
પો હતી, પણ તે જાંધી આ આનદા કાકીએ કાઢી છે તે
છના હજુ કોઈ દેવ રહી ગઈ હશે

પ્રેમ—(આનદા તરફ જોઈને) કેમ આનદા મારી !
તમે ઉપદેશ વાર્તા અમને જાણાવશે કે નહિ ? અમે
પણ તમારા એક પાડોશી અને સમાના સગા છીએ

આનદા—પ્રેમ બેન ! તમે જ ને કાંઈ જાણ્યા છો કે
નહિ ?

પ્રેમ તથા પુતળી—મારી બા ! અમે કાંઈ પણ જાણ્યા
નથી અમારા માતૃપિતૃએ ઘણું એ કર્યું, પણ અમે જોન
દન્યાયાગમા દાખલ ન થયા નહિ

આનદા—શા માટે દાખલ ન થયા ? ત્યા તમોને
શું હજુ હતું ?

પ્રેમ—આનંદ માશી ! કન્યાગળાની શિક્ષક જે ઉજમખાઈ છે, તેમનો સ્વભાવ મને તો સારો લાગ્યો નહીં કેાઈ અક્ષર અમને ચડે નહીં, તો તેઓ ઘણો ઠપકો આપતા વળી અમને વારવાર વળતા હે, તમે રમત કર્યો નહિ, તેમ નહારી સોજન કર્યો નહીં

આનંદા—ખડેન ! તેમા તે શુ જે હુ કહેતા હતા ? રમવા ની અને નહારી સગત કરવાથી તમને વિદ્યા ન ચડે, અને બીજો અનર્થ પણ થાય

પ્રેમ—માશી ! છોડરા શા માટે ન રમે ? વળી રમવાને માટે ગોઠવો પણ ભેડ્યો, તો રમે તેવી ગોઠવ કે નહીં ર મજે, તેની સાથે રમવા મા શુ થઈ જાય ?

આનંદા—ખડેન ! જરા વિચાર કર દીડી મ ખુમને ખડેર રમવાને રખડતુ, તે હુ ઠીક કહેવાય ? નહારા હુ બની કે નહારા સ્વભાવની ઉછરતી છોકરીઓની સોખત કરવાથી આપણે પણ નહારા થઈ જઈએ તમારા શિક્ષક ઉજમખાઈએ તમારા દિવની વાત કહી હતી

પુતળી—માશી ! એ ખરૂં કહો છે, પણ તે ઉજમખાઈ અમને વારવાર ટોકત હરે, અને ભે શીખવેએ પાઠ ન કરીએ, તો બહુજ વડે આવા તેમના સ્વભાવથી અમે બને જઈએ ભણવુ પડતુ ચુકચુ

આનંદા—ખડેનો ! તમે હજુ તમારા બહાની વાત સમજતા નથી તમે સારી રીતે ચિત્ત લગાડીને શીખો, અને બીજી નહારી સોખતથી બગડી ન જાયો, એ વાત ધ્યાનમાં રાખીનેજ ઉજમખાઈ તમને વડના હશે

ત્રેમ—હા માગી ! એ વાત તો ખરી, પણ અમે મોળાકૃત, રવિવાર કે એવત વિગેરે આનંદના મત કરી, બાહેર દેદો કુટવા જઈએ, એ વાત પણ ઉજમળાઈને ગમે નહિ, તો પછી અમારે શું કરવું ? તેઓ અમને છોકરીઓના દરેક મત કરવાનો અટકાવ કરવા લાગ્યા, અને તે વિષે કાળજીથી અમારી પડપુછ કરવા લાગ્યા, આથી અમે તો કટાગીને જૈન કન્યાશાળા છેડી દીધી

આનંદા—બહેનો ! તમે જાહુ જોડું કમ કર્યું ઉજમળાઈ તમારા ખરા હિતની ખાતર તમને અટકાવ કરતા હતા, તે તમે અવળું સમજી પોતાને હાથે કરીને છવિત સુધીની અજ્ઞાન અવસ્થા બહારી લીધી બહેનો ! અત્યારે તમે ભરપૂર જાન અવસ્થામાં મગ્ન થઈ તારૂંચ વચના તોરમાં મહાલો છો, પણ જનારે એવો પ્રસંગ આવશે, ત્યારે તમને ઘણોજ પશ્ચાત્તાપ થશે

ત્રેમ અને પુતળી—આનંદા માશી ! હજી સુધીતો એવો પ્રસંગ આવ્યો નથી, અમારે છોકરીઓને તેવો પ્રસંગ આવવાનોજ નહિ અમારે ભવિષ્યનું શું કામ પડશે ? જો બૈરાઓ ભણી ગણી બાજ દા થશે, તો પછી પુરૂષોનો ભાવ કેણુ પુછશે ?

આનંદા—બહેનો ! તમારે ભણીને કાંઈ પુરૂષોનો ધધો કરવાનો નથી, પણ તમારા આત્માને કેળવણી આપવી જોઈએ ગૃહવ્યવહારમાં સાડ અને નઠાડ બને હોય છે, તેમજ પ્રકૃતિને લઈને માણસને રાગ, દ્વેષ, અહંકાર, મત્તર, ઇર્ષ્યા, દુર્વ્યસન વિગેરે યથા કરે છે, અને તે ધધાથી માણસ અતિથય કદ પામી હેરાન થાય છે, કેાઈ ચાર આત્મઘાત કરવાનો પણ વખત આવે છે, પણ જો,

કેળવણી લીધેલી હોય, તો તે માણસ પોતાનું કર્તવ્ય, હિત, અહિંસા અને સાફ નકાર બાંધી શકે છે, તેમજ સગ દ્રેષ વિગેરેથી તે બેનતાં મુખી પરાજય પામતું નથી, આથી કરીને 'સ સારી પુત્ર અને સ્ત્રી બંનેને કેળવણીની જરૂર છે કેળવણી લીધાથી સારાં સારાં નીતિના પુસ્તકો અને ગૃહવ્યવહારની ઉત્તમ પદ્ધતિને દર્શાવનારાં નિબંધો વાચવામાં આવે, અને તેથી કરીને માણસ સારે મારે આ લી મુખી થાય છે બહેનો ! "આપણે આવક છીએ, આ પછે આવાર કેવો જોઇએ ? આવિકાનો ધર્મ શું છે ? આવિકામાં કેવા શુભ જોઇએ ? અને આપણા દેવ, શુદ્ધ તથા ધર્મ કેવા છે ? "વિગેરે બધી બાબતો કેળવણી મેળવવાથી જાણી શકાય છે ખાતું, મુંબું, બીવું અને વિષયનું સેવન, જોટલાં વાનાં પશુ, પક્ષી અને માણસમાં સરખામું છે પશુ, પક્ષી અને માણસમાં શક્ત તદ્દાવત જોટલો કે, માણસ ધર્મને પ્રાપ્ત કરી શકે છે જો માણસમાં ધર્મ ન હોય, તો તે પણ પશુ પક્ષીના જેવું છે જો ધર્મના જો લેદ છે ગૃહસ્થ ધર્મ જોટલો સ સારીનો ધર્મ, અને યતિધર્મ તે અનગાર-ત્યાગી મુનિનો ધર્મ તેમાં ગૃહસ્થ ધર્મના પણ જો લેદ છે ગૃહસ્થનો સામાન્ય ધર્મ અને ગૃહસ્થનો વિશેષ ધર્મ બહેનો ! ગૃહસ્થના વિશેષ ધર્મને માટે તમે હજી બીજાકુલ અધિકારી થયા નથી, માટે પ્રથમ તમારે ગૃહસ્થનો સામાન્ય ધર્મ બોલવો જોઇએ ગૃહસ્થના સામાન્ય ધર્મનો સાર જોવો છે કે, આવક અને આવિકાએ સાચું જોલવું ચોરી કરવી નહિ, બ્રહ્મચર્ય સંખંબુ જોઇએ, તે કરતા વિશેષ વસ્તુઓ સંખંબી નહિ બહેનો ! તમે આવિકા છો, તમારે પારકે ઘેર જઇ, બધી છાંટી શુભારવી છે, ત્યાં તમે જન્મ લીધો છે, તે તમારે ધર નથી તેમાં

તમે બાળવયથી તરુણવયના આરભ સુધી રહેવાના છે. તમારે જે ઘર જવાનું છે, તે ઘર તમારી કસોટીનું ઠેકાણું છે તે ઘરમાં તમારા બધા ગુણોની પરીક્ષા થવાની છે. તમારા સ્વભાવની, તમારા ધર્મની, તમારા વિવેકની, અને તમારી વર્તણૂકની ખરેખરી કસોટી બીજે ઘરે થવાની છે બહેનો. તમે સમજ્યા તો હસો કે, એ બીજું ઘર એ કયું ઘર ? એ તમારા પતિનું ઘર, જેને લોકો સાસરું કહે છે એ ઘરમાંજ તમારે આખી છ'દમી ગુનારવાની છે. તમારી ખરેખરી પરીક્ષા અને કસોટી પણ એ ઘરમાંજ થવાની છે બહેનો. તેથી તમારે કેળવણી લેવાની જરૂર છે જે તમે કેળવણી લેશો, તે સાસરીઆમાં કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ? પોતાના પતિની સાથે, સાસુ અને સસરાની સાથે, દીયર તથા કેસણીની સાથે, જેઠ તથા જેઠાણીની સાથે, અને સાસરાના કુટુંબીઓની સાથે કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ? તે બધું જ્ઞાન તમને આવશે પૂન્ય કોણ ? અને પૂજક કોણ ? માનવા યોગ્ય કોણ ? અને માન આપનાર કોણ ? તથા સેવવા યોગ્ય કોણ ? અને સેવક કોણ ? એ બધા વિવેક કેળવણીથી પ્રાપ્ત થાય છે. જો તમે કેળવણી લઈ, ઘરસંસારની રીતિનો તથા ધર્મનો ભાષ મેળવ્યો હશે, તો તમારા સાસરીઆમાં તમારી પ્રશંસા થશે. એ લોકો તમારી તરફ પ્રેમની દ્રષ્ટિએ જોશે, અને તમારી વર્તણૂક જોઈ, હૃદયમાં પૂર્ણ સતોષ પામશે, અને જો કેળવણી વગરના રહી, કાંઈ પણ ધર્મનો તથા ગૃહસંસારની રીતિનો ભાષ વગર મેળવ્યો નહિ હોય, તો તમને સાસરીઆમાં કાંઈ ગણશે નહિ, તમારી તરફ સારી નજરે જોશે નહિ, અને તમને અકુલીન, અસાની, અને મૂર્ખ અધર્મી કહી બોલાવશે.

બહેનો ! કેળવણી વગરની બાળાઓ સાસરીયામાં ઘણું અપમાન પામે છે એ નકારી સાસુ કે નણદ હોય, તો તેવી મૂર્ખ સ્ત્રીને ગાળો આપે છે, અને વાર વાર ધમકાવે છે વળી કેળવણી વિનાની મૂર્ખ સ્ત્રીઓ ઘરનું કામ સંભાળથી અને સફાઈથી કરી શકતી નથી મૂઠુંકેળવણી વિનાની સ્ત્રીઓ વાર વાર સાસુ અને નણદના ઠપકાઓ ખાય છે અમાની સાસુ અને નણદ તેવી મૂર્ખ સ્ત્રીને વધારે પજવે છે, અને કોઈ વખતે પતિ પરદેશ ગયો હોય, અને ઘરમાં કોઈ વડીલ ન હોય, અને સ્ત્રી વાણેલી ન હોય, ત્યારે તેના પતિના આવેલા કામળ બીજા પુરૂષ પાસે વધાવા જવું પડે, અને તેનો ઉત્તર જ્યારે પતિને લખવો હોય, ત્યારે પણ બીજાનો આશય લેવો પડે, અને તેથી ઘરની બીના બીજા બહી બાપ, તેમજ ઘરમાં ખરચ ખુટણનો હિસાબ રાખવો, તે પણ બધા વિના રાખી ન શકાય, માટે જે સ્ત્રીએ કેળવણી નથી લીધી, તે પશુ ગુલ્યજ સમજવી

બહેન પ્રેમ અને પુતળી ! તમે અલણુ રહ્યા, તે બહુજ ખોટું કંઈ છે તમારી આખી છાંયી તમે બગાડી છે એટલું જ નહિ, પણ તમને પરણનાર તમારા પતિઓની છાંયી પણ તમે બગાડી છે બહેનો ! ઉજમબાઈ જેવી મરિત્ર સાધ્વી શિક્ષિતનો તમે લાલ લીપો નહિ, એ મોટી ભુલ કરી છે ઉજમબાઈએ ઘણી આવિકાઓને મુધારી, આવક સંસારમાં અલકારૂપ કરી છે ઘણી બાગ આવિકાઓ પાવનજીવિત ઉજમબાઈનો મહાન્ ઉપકાર માને છે તમારા બે શિવાય કોઈ પણ આવિકાએ મને ઉજમ બાઈને માટે ખોટા વિચાર કહ્યા નથી તેવી મરિત્ર અધ્યાપિકાના સ્તૂતના લાલથી તમે બેનસીબ રહ્યા, તેને

કન્યાશાળામાં સાથેજ હતા, તે વખતે અનેક જાતના છુટા
ખડાના કાઢી કાઢીને અમે બાહર રખડવા જતા હતા મા
શી ! તમે ઠણું, તેમ બહુવર વિના માણસ પશુ જેવું છે,
તે બરાબર જો બણેલી છોકરીઓ ન્યારે ચોપડીઓ વાચ
તી હોય, કે કાગળ વાચતી હોય, તે વખતે અમે રાજની
જેમ ઉભા રહીએ 'છીએ મારે પછુ ચોડી મુંદતમાં પારકે
ચેર જવાનું છે હજી ધરના કામેકીજયી હું પણ તદન
અજ્ઞાન છું ઘેર વાળવું, વાચણુ સાફ કરવા, રસોઇ કરવી
અને ધરની ચીજો બરાબર સાચવીને ગોઠવવી, એ મને
કોઈપણ આવડતું નથી મારીબા ! અત્યારે તમારા કહે-
ધાથી મને પચ્ચાતાપ થાય છે જે અમારે શીખવાનો સમય
હતો, તે અમે રમત ગમતમાં ગાળ્યો હવે પારકે ચેર
જવાની તૈયારી થઈ, ત્યારે પચ્ચાતાપ કરવાનો વખત આ
વ્યો મારીબા ! હવે જેમ અમારો ઉદ્ધાર થાય, તેમ
કરો, આ છુટી સરૂણ કરવાના જે ઉપાય હોય, તે
સમજાવો

જ્ઞાનદા—બહેનો ! તમને મારા વચનની અસર
થઈ, તેથી મને પૂછું સતોષ થાય છે એમ ત્યારે પણ જો
માણસ પચ્ચાતાપ કરી સમજે, તો તે યોગ્ય વખતમાં સારી
સ્થિતિમાં આવે છે. હવે તમે તે વિષેની ચિંતા રાખશો
નેહિ માત્ર જોટલુંજ ધ્યાન રાખજો કે, જે નંદારૂ હોય,
તેનો તરત લાગ કરી દેજો, અને સારૂ હોય, તેને અંગી
કાર કરજો

પ્રેમ અને પુત્રોની—જ્ઞાનદા મારી ! હવેથી અમે
જુએલા સમજાની સાથે તમારે ચેર આવીશું, અને તમારા
કુખથી ઉપદેશધારી ચાલણી, તે પ્રમાણે વર્તવાનો પ્રયા
સ કરશું

આનંદા—બહેનો ! જો તમે વખતમર હુમેશા અહીં આવશો, તો હું તમને સારી સારી વાતો કંહીશ, અને તમારૂં કડયાણુ કેવી રીતે થાય, જોવો બાંધ આપીશ, પણ તમે બરાબર નિયમસર આવજો

પ્રેમ અને પુતળી—માશીબા ! તમે કહો તે વખતે આવીશું, અને તમારા મુખની વાણીનો લાભ લેઈશું

પુતળી—પ્રેમ ! તું કેમ ભુલી ગઈ ? હમણાં આપણાથી પાંચ દિવસ શી રીતે અવારો ? કારણ કે આવતી કાલથી આપણે મોળાકૃત મત કરવું છે, તો આપણે નહાવા ધોવા તથા બીજી છોકરીઓની સાથે રમવા અને ઢેઢો ફટવા જવું પડશે, જોટલે આપણાવી શી રીતે અવારો ?

પ્રેમ—હા બહેન ! જો વાત ખરી છે, તે ઠીક સંભારી આવ્યું, નહિ તો આપણે આનંદા માશીની આગળ ખોટા પડત,

અચ્ચળ—બહેનો ! તમને હમણાજ કહેવામાં આવ્યું છે કે, છોકરીઓની સાથે રમવું નહિ, તે છતાં તમે કેમ ભુલી ગયા ?

પ્રેમ તથા પુતળી—અચ્ચળ ! તે વાત ખરી, પણ આ પાંચ દિવસો મોળાકૃત મતના છે, તેમા તો રમવું જ નોંધએ રમત ગમત વિના મતના દિવસો કેમ જાય ?

આનંદા—બહેનો ! સાબળો, હું તમને તે વિષે શિખામણ આપું આપણે શ્રાવક છીએ, જોટલું તો તમે જાણો છો, ત્યારે જે શ્રાવક હોય, તેમણે શ્રાવકના મત કરવા નોંધએ, મોળાકૃતલ મત જો આપણું મત નથી, જો મિથ્યાત્વીનું મત છે આપણા મત તો પંજેસણ, જોળી,

જ્ઞાનપાત્રમ, મૌન અગ્નીયારશ તથા પાત્રમ, આઠમ, ચૌદશ અને પુનમ, તેમજ જે જિન ભગવતના કલ્યાણકના દિવસો, તે બધા આપણા મત કહેવાય છે, તે આપણે શાંતિથી અને જિન ભગવતની પૂજા, ભક્તિ તથા ગુરુભક્તિ અને નિરાહાર ઉપવાસ, એકાસણા કે આભેવથી કરવાના હોય. આપણા મતમાં કોઈ જનની નહારી ચેષ્ટા, અયોગ્ય નિધિ કે હિંસા હોવી નથી.

પ્રેમ—માશીબા ! ત્યારે આપણા ઘણા શ્રાવકોની છે કરીઓ એ મિથ્યાત્વીના મતો કેમ કરતી હશે ?

આનંદા—જ્યાં સુધી અજ્ઞાન હોય, અને મિથ્યાત્વીઓનો બહુ સહવાસ હોય, ત્યાં સુધી આપણા શ્રાવકોમાં પણ તેવી પ્રવૃત્તિ આવે છે. પણ જેઓ શ્રાવકધર્મને ખરા ખર સમજતાં થયા, તેઓના કુટુંબમાં કદિપણ તેવા મત થતા નથી. જીવોને અમારી લલિતા જ્યારથી સમજાણી થઈ, ત્યારથી કોઈ વાર તમે તેને તેવા મત કરતી જોઈ નહિ હોય. અમારા ઘરમાં કોઈ પણ મિથ્યાત્વીનું મત કરતું નથી તેમજ ખીબા ઘણા શ્રાવક કુટુંબ પણ તેવા છે.

પુત્રગી—માશીબા ! લલિતાને તો અમે કોઈવર જોઈ નથી, પણ આ અચ્ચળને ઘણીવાર મિથ્યાત્વીના મત કરતી, અને અમારી સાથે રમતી જોએવી.

અચ્ચળ—હા, એ ખરી વાત. જ્યાં વર્ષ સુધી હું તમારી સાથે રમવા આવતી, પણ તે મત હું કરતી ન હતી ખીજી છેકરીઓનો વાદ લઈ, હું તેવા મત કરવાનો આમ્રહ કરતી, પણ મારા બાપા મને સમજાવીને એ મત તો વિધિ કરવા દેવા નહિ.

ન હોય, તો તે અતરંગ ગુણાય છે, તે પાચ અતરંગ પાચ દ્રવ્યરૂપ છે

પ્રેમ—મારી ! બીજા ક્યા દ્રવ્યો ? તે સમજાવો.

આનંદા—જે દેવને હસવું આવે નહિ, તે શુદ્ધ દેવ કહેવાય છે હસવું આવવું, જે દ્રવ્ય છે, કારણ કે, કાંઈપણ અપૂર્વ વસ્તુ દેખવાથી કે સાબળવાથી અથવા અપૂર્વ આશ્ચર્યના અનુભવનું સ્મરણ થવાથી હસવું આવે છે, તેમજ કાંઈક નિમિત્તાતર પામ્યા વિના પણ હસવું આવે છે વળી હસવું એ મોહનીવ કર્મની પ્રકૃતિ છે તે પરમશ્રવમા હોવી ન જોઈએ શુદ્ધ દેવને કાંઈમા રતિ પ્રીતિ હોતી નથી, તેમ અરતિ અપ્રીતિ પણ હોતી નથી, તેમને કાંઈને ભય લાગતો નથી, તેઓ કાંઈ વસ્તુ દેખી સૂઝ અડાવતા નથી, તેમને કંઈ ચોક્ક થતો નથી, તેમને કાંઈ થતો નથી, તેમને દર્શનમોહથી લીધાએલ મિથ્યાત્વ આવતું નથી, તેઓમા અજ્ઞાન નથી, તેઓને નીદ્રા આવતી નથી, તેમને હમેશા પ્રત્યાખ્યાન છે કારણ કે, જે પ્રત્યાખ્યાનથી રહિત હોય, તે સર્વ સ્થિતિની અભિવ્યક્તિ હોય છે તેમનામા રૂઝા નથી, તેમજ દેવ પણ નથી આ પ્રમાણે અવાર દ્રવ્યથી રહિત એવા દેવ, તે શુદ્ધ દેવ કહેવાય છે, તેથી બધી જીતે ઉલગ તે કુદેવ કહેવાય છે

પુતળી—આનંદા મારી ! કુદેવના કેટલાએક મુખ્ય લક્ષણો અમને કહે તો ઠીક

આનંદા—મહેનો ! જે દેવની પાસે સ્ત્રી હોય, જેમના હાથમા ચરક, ધનુષ્ય, ચક્ર, ત્રિશુળ, અક્ષત્રસૂત્ર (ગેરબો) અને કમ કમ વિગેરે હોય, તે કુદેવ કહેવાય છે જેને માથે શઠ હોય, તેમની પાસેજ હથિયાર હોય ■ નયારે હ

ધિંયાર શખવાં પડે, ત્યારે કાંઈનો દ્વેષ હોવો જોઈએ આથી
તે શુદ્ધ દેવ કહેવાતા નથી તેમજ જે નાદ, નાટક, હાસ્ય,
સંગીત વિગેરે રસમા મગ્ન રહે છે, વાણજ વગાડે છે, પો-
તે નાચે છે, ળીલ્લને નચાવે છે, હસે છે, કુદે છે, અને
વિષય ભરેલા ગાયનો ગાય છે, તે પણ કુદેવ કહેવાય છે

પુતળી—માશી જા ! એવા કુદેવ ક્યા ? તેમના ના-
મ કહો.

પ્રેમ—એમા શુ પુછે છે ? તેમના કહેવા ઉપરથીજ
આપણે જાણુ જોઈએ તુ વિચારી જો કે, હથીયારવળા
અને બેશને પાસે રાખનારા દેવો ક્યા છે ?

પુતળી—હા, મને યાદ આન્યુ આપણા ગામમા જે
તારણેશ્વર મહાદેવ છે, તેની પાસે પાર્વતિની પ્રતિમા ઉ-
ભી છે વળી રામમ દિરમા રામ તથા લક્ષ્મણની મૂર્તિઓની
સાથે સીતાની મૂર્તિ જોવામા આવે છે રામ તથા લક્ષ્મ-
ણના હાથમા ધનુષણાણ હોય છે, તેવીજ રીતે અતુર્ભુજ
મૂર્તિમા શખ, ચક્ર અને ગદા જોવામા આવે છે એથી
એ બધા શુદ્ધ દેવ નથી માશીજા ! હવે બરાબર મારા
જાણવામા આન્યુ

આન દા—બહેનો ! હવે તમે આપણા જિને દ્ર સગવા-
નની પ્રતિમા તરફ વિચાર કરો. તેમની પાસે કાંઈપણ
હથીયાર કે સ્ત્રી જોવામાં આવે છે ? કદિ પણ તે હો-
યજ નહિ

કારણ એ જરૂરેશ શુદ્ધ દેવ છે તે સર્વજ્ઞ અને
વીતરાગ પ્રભુની સોંત સુદ્રા દર્શન કરવાથીજ આપણને પ-
દ્મ આનંદ થાય છે.

પ્રેમ તથા પુતળી—માશી બા ! તમે કહ્યું, તે જરાજર છે તમારા કહેવાથી શુદ્ધ દેવ અને કુદેવના લક્ષણો આ મારા ધ્યાનમાં આવી ગયા, હવે કહિં પણ તે સુવશુ નહિ

અચળ—બહેનો ! મારા આનંદા કાકીની કહેવાની સુધી કેવી છે ? તે જાણુ ?

પ્રેમ તથા પુતળી—હા, બેન અચળ ! ખરેખર, તેમની સમજાવવાની સુધી જુદી તરેહનીજ છે અમે આ પ્રસંગે તારોજ ઉપકાર માનીશું તરે લીધેજ અમેને આ અધ્યાનકે લાભ મળ્યો છે

પ્રેમ તથા પુતળી—આનંદા મારી ! હવેથી અમે તેવા કુદેવના મહિરમાં દર્શન કરવા જઈશું નહિ રોકડી આ હનુમાનને પગે લાગીશું નહિ આજ સુધી અમે અજ્ઞાનતામાંજ રહ્યા આપણા શુદ્ધ દેવને સુધીને ખીજા કુદેવની સેવા કોણ કરે ? આપણા ભગવાન ખરેખર વીતતગ, સવસ અને મોક્ષદાતા છે મારી બા ! હવે અમેને શુદ્ધ શુરતું સ્વરૂપ સમજાવો

આનંદા—જો પાંચ મહામતને ધારણ કરે, તે શુદ્ધ શુર કહેવાય છે

પ્રેમ—માશી ! જો પાંચ મહામત કયા ? તે સમજાવો

આનંદા—૧ કોઈ પ્રાણીની કદાપિ કોઈ પણ રીતે હિંસા કરવી નહિ ૨ જુકુ બોલવું નહિ ૩ ચોરી કરવી નહિ ૪ વિવચ સેવવા નહિ, અને ૫ પૈસા તથા ખીજા પદાર્થો પાસે રાખવા નહિ આ પાંચ મહામત કહેવાય છે

પુતળી—માશી બા ! જો પાંચ મહામતને ધારણ કરે તે શુદ્ધ શુર કહેવય, તે જરાજર છે, પણ તે શિવાય ખીજા

શુદ્ધ શુરના લક્ષણો છે કે નહિ ?

આન દા—જે ઉપર કહ્યું, તેમ પાત્ર મહાવ્રતને ધારણ કરે, તે ઝરાઝર પાળે, તે શુદ્ધ શુર કહેવાય છે વળી જે શુદ્ધ શુર હોય, તે ગમે તેવી આપત્તિ આવે, તોપણ પોતાની દૃઢતાને છોડતા નથી તેઓ દૂષણ વિનાની માધુકરી વૃત્તિથી આહાર પાણી લાવી પોતાનો નિર્વાહ કરે છે

પુતળી—માધુકરી વૃત્તિ એટલે શું ? તે સમજાવો

આન દા—મધુકર એટલે ભમરો તે જેમ જુદાજુદા પુલકાથી સુગંધ લઈ પોતાનો નિર્વાહ કરે છે, તેમ સાધુ જુદા જુદા શ્રાવકના ઘરમાંથી જે આહાર પાણી મળે, તેવડે પોતાનો નિર્વાહ કરે છે, તે ઉપરથી તેવી ભિક્ષાને માધુકરી વૃત્તિ કહે છે તેઓ પોતાના આરિત્ર ધર્મના તથા શરીરના નિર્વાહને માટેજ ભોજન કરે છે, કાંઈ છુલ્લના રાગને માટે ભોજન કરતા નથી તે ભોજન પણ પુર પેટ ભરીને કરતા નથી ભોજનને માટે અન્ય પદ્ધતિ રાત્રિમાં રાખતા નવી પોતાના ધર્મના સાધનને માટે જોઈ એ તેટલા ઉપદ્રવ રાખે છે, તે શિવાય ખીજો કાંઈ પણ અશ્રદ્ધ કરતા નથી પૈત્રા, ધાન્ય, સોનું, રૂપું, મણિ, મોતી તથા પ્રવાળા વિગેરેનો પરિગ્રહ રાખતા નથી તેઓ રાગ દ્વેષના પરિભ્રાણુ રહિત હોય છે હ્રમેશા તટસ્થ પ્રવર્તે છે, છુલ્લના ઉદ્ધારને માટે સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને આરિત્રરૂપ ધર્મનું નિરૂપણ કરે છે ન્યેતિષ, શુકન શાસ્ત્ર, વૈધક, અર્થશાસ્ત્ર રાજનીતિ અને જેથી ધર્મને બાધા થાય, તેવા શાસ્ત્રોનો ઉપદેશ કરતા નથી આવા શુરને ટેન ધર્મમાં શુદ્ધ શુર કહેવાય છે, તેથી ઉલટી રીતે વર્તનારા તે કુશુર કહેવાય છે

પુતળી—આનંદ માશી ! ને કે ઉપરના લક્ષણથી વિરૂદ્ધ લક્ષણવાળા શુર તે કુશુર કહેવાય, એમ મનનાય છે, તથાપિ સામાન્ય રીતે કુશુરના લક્ષણ કહેા, તેનાં એક વિશેષ સમજણ પરે

આનંદ—બહેનો ! ઉપર કહેના લક્ષણોથી વિરૂદ્ધ વતનારા કુશુર કહેવાય છે તે ઉપરાંત વળી તેમના મા પ્રમાણે લક્ષણો કહેતા છે, તે એક ચિત્તે સાબળતે જે એા સ્ત્રી, ધન, ધાન્ય, મોતુ, રૂપ, બધી જાતની ધાતુ, ખેતર, ઘર, દુકાન, વિગેરે બધી જાતની સ્થાવર મીલકત તથા ચોપમા પ્રાણીઓની અભિવાધા કરે છે, બધા પ્રજાના અભક્ષ્ય, અનતકાય, અને અથોઅ પદાર્થોને જેઓ વ્યાહાર કર છે, જેઓ સ્ત્રી, પુત્ર વિગેરે પરિવાર સાથે રહે છે, તેથીજ જેઓ વિધવાની સેવા કરનારા છે, તેઓ કુશુર કહેવાય છે તેવા કુશુરો મિથ્યા ઉપદેશ આપી લોકોને ઠગે છે, મત્ર, તત્ત તથા દોરા ધાગા કરી લોકોની પાસેથી પૈસા મેળવે છે ન્યોતિય, શુકનશાસ્ત્ર અને અર્થશાસ્ત્રના ચમત્કારોથી જીતજીતે વશ કરી તેમની પાસેથી સર્વ જાતની અભિવાધા પૂર્ણ કરવાની ઇચ્છા રાખે છે, તેવા શુરો કુશુર કહેવાય છે

પ્રેમ તથા પુતળી—આનંદ માશી ! હવે અમેને શુદ્ધ દેવ અને કુદેવ તથા શુદ્ધ શુર અને કુશુરનું જ્ઞાન બરાબર થયું માશી બા ! તમે અમેને એટલી અજ્ઞાનતામાંથી બાહર કાઢી બચાવ્યા છે તમે કહેતા લક્ષણવાળા કુશુરો ઘણી વાર અમારી નજરે પડે છે તેવા પુતારા અને ઠગી કુશુરોને અજ્ઞાની લોકો ઘણુ માન આપે છે, અને તેમની પૂજા કરે છે કેટલાક એ ઠીક થઈને પૂજાય છે,

કોઈ સબૂત આપી, સેવકોની મનકામના પૂરી થવાના વચન આપે છે આપણા ગામમાં તારણેશ્વર નામના મહા-
 દેવના દેરામાં એક સન્યાસી છે, તે મહાયોગી કહેવાય છે
 મિથ્યાત્વી લોક કહે છે કે, તે સન્યાસી વચનમિદ્ધિવાળો છે
 જો તેને પ્રસન્ન કર્યો હોય, તો તે વાઝીયાને ઘેર પારણા બ-
 ધાવે છે, મરેલાને જીવતા કરે છે, નિર્ધનને ધનવાન કરે છે,
 કેદીઓની બેઠીઓ તોડી નાખે છે, આધળાને
 દેખતા કરે છે, તેમજ રાજાને વશ કરી દે છે
 આવી વાતો અમે ઘણી વાર સાંભળતા, તેનું નિરાકરણ
 આત્યારે થયું છે તેવા ધૂર્ત શુરો લોકોને છેતરવાના અનેક
 પ્રયોગો કરી પોતાનું મહાત્મ્ય પ્રગટ કરાવે છે માશી
 બા ! તમે કહ્યું તે ઝરઝર છે, ખરેખરા શુદ્ધ શુરો તો
 આપણા સવેગી યુનિઓજ છે તેઓ પાંચ મહાવ્રતને પા-
 રણ કરી, પોતાના નિર્મળ ચારિત્રને પાળનારા છે કોઈ જાતની
 ધૂર્તવિદ્યા તેમનામાં જોવામાં આવતી નથી કહિ જો કોઈ
 કર્મયોગે ઝરઝર ચારિત્રને પાળનાર સાધુ ન હોય,
 તો તેને સુધારવાને તેના શુર તથા સઘથી પ્રયત્ન કરવામાં
 આવે છે, તે છતાં જો તેનામાં ખામી જોવામાં આવે, અને
 તે ખામી જો સુધરી નહીં તેમ ન હોય, તો તેને સાધુઓ
 પોતાના સઘાડાની બાહર મુકી દે છે તેમજ કેટલાક
 શુરોમાં જોડાળો જોઈ વિવેકી શિષ્ય તેવા શુરના જોડા-
 ણથી અને અનીતિથી કટાણી શુરને મુકી જુદા વીચરે છે,
 અને જે હાજીઆ નમાલા શિષ્યો હોય છે, તે ખીચારા હા હા
 કરતા પડયા રહે છે એ વાત અમે સારી રીતે બાણીએ છીએ

અન દા—એવી વાત તમારા જાણવામાં ક્યાંથી હોય ?

તમે કાંઈ ઝાણના પરિચયવાળા નથી તેમ હુમેશા ઉપા

શ્રયે જઈ કાંઈ પણ ચર્ચા કરનારા નથી, તે છતાં એવી વાત તમારા જાણવામા કયાથી ?

પ્રેમ—માશી બા ! મારા મામાને સાહસચ દ્ર નામે પુત્ર હતો, તે બાળવયથી કોઈ ઉપાશ્રયમા જતો આવતો હતો. ઉપાશ્રયમા કોઈ પણ સાધુ આવે, તેની તે વયાવૃત્ત્ય કરતો, અને ધર્મનું જ્ઞાન મેળવતો હતો. જ્યારે તે તેર વર્ષનો થયો, એટલે મારા મામાએ તેનો વિવાહ કર્યો (તે સાલળી આનંદાએ નિસાસો મુક્યો.)

આનંદાને નિસાસો મુકતા સાલળી પ્રેમ બોલી—માશી ! તમે વિવાહની વાત કરી, એટલે નિસાસો કેમ મુક્યો ?

આનંદા—બહેન પ્રેમ ! બીજું કાંઈ નથી મને એક વાતનો અફસોસ થઈ આવ્યો, તેથી મેં નિસાસો મુક્યો.

પ્રેમ—માશી ! તેવી શી વાત છે ?

આનંદા—બહેન ! પછી કટીય, અત્યારે નહિ કહું.

પ્રેમ—ના માશીબા ! અત્યારેજ કહો જ્યાં સુધી તમે નહિ કહો, ત્યાં સુધી મારા મનમા તેનો વહેમ રહ્યા કરશે.

આનંદા—બહેન ! ત્યારે સાલળ તે કહ્યું કે, મારા મામાના દીકરા સાહસચ દ્રને તેર વર્ષે વિવાહ કરવામા આવ્યો, આ વાત સાલળીને મને ઘણેજ અફસોસ થઈ આવ્યો. આપણા માવકોમા કેવા બાળલક્ષ થાય છે ? તેર વર્ષની ઉમ્મરના છોકરાનો વિવાહ થાય, એ કેવું અનુચિત કહેવાય ? આ હાનિકારક રીવાજ ક્યારે નાબુદ થશે ? આવા દુરાચારે જૈનકોમની પાયમાલી કરી છે, તે છતાં અમાની લોકો સમજતા નથી. અથવા વિચારથીજ

મે લાખો નિશ્ચય મુક્યો હતો જહન પ્રેમ પીપછી શુ
ધયુ ? તે વાત આગળ ચલાવ

પ્રેમ—સાહસચ દ્ર વિવાહિત થયો, તે પછી પણ તે
પ્રતિદિન ઉપાશ્રયમા જતો હતો એક વખતે કોઇ વિદ્વાન
આધુણ આવી ચડ્યા સાહસચ દ્રની ધાર્મિક વૃત્તિ જોઇ,
તેમણે તેને બોધ કરવા માડ્યો એક મામ મુધી તેવો
બોધ મળતા સાહસચ દ્રના હૃદયમા ત્રસાર તરફ અભાવ
થયો, તરતજ તેણે આધુણની પાસે દીક્ષા લેવાના પત્ર
ખાણ લીધા આધુણ તેની સાથે સંકેત કરી વિહાર કરી
ગયા થોડી મુદત પછી સાહસચ દ્ર નાગી ગયો, અને તેજ
આધુણી પાસે બીજે રથે દીક્ષા લીધી આ વાતની ખબર
પડતા તેના માતા, પિતા અને સગા સજીઓમા હાહા-
કાર થઇ રહ્યો કેટલક સાહસચ દ્રની શોધમા પાછળ ગયા
આખરે તેઓ દીક્ષા આપનાર આધુણની પાસે આવ્યા, ત્યા
આહમચ દ્રને દીક્ષા લઇ આધુણે વેપે રહેલો જોયો તેને
પાછો આવવાને ઘણો પ્રયાસ કર્યો, પણ છેવટે તે પાછો
આવ્યો નહિ તે જામના શ્રાવકોએ સાહસચ દ્રના માતા,
પિતા અને સગા સનેહીઓને સમજાવ્યા તેઓ જૈન ધર્મના
રાગી હતા, તેથી સાહમચ દ્રને આધુણે છોડાવી લાવી
શક્યા નહિ મોહની મહાન્ માયાને લઇને સાહસચ દ્રની
માતાએ અને બાળવયની સ્ત્રીએ ઘણું રૂદન તથા કલ્પના
કર્યું, પણ તેની અમર આધુણને કે સાહસચ દ્રને થઇ નહિ

માશીળા ! સાહમચ દ્રના માતાપિતા, સગા, સનેહી
અને સજીઓ પાછા ફર્યા, પછી તે આધુણ સાહસચ
દ્રને સાથે લઇ બીજે વિહાર કરી ગયા સાહસચ દ્રનું નામ
" સદ્ગુણવિજય " એવું રાખ્યું હતું શુર જોયો જ ને

ક્ષેત્રોમા વિહાર કરવા લાગ્યા અતુકમે સાધુએ સદ્ગુણ વિજયને સારો અભ્યાસ કરાવ્યો. એક વર્ષ જતા મદ્ગુણ વિજય એક સારો વિદ્વાન્ થઈ ગયો, પણ તેના હૃદયમાં સવેગનો રંગ ઉતરવા લાગ્યો. જેમ જેમ યૌવનવય થતું ગયું, તેમ તેમ તેના ચારિત્ર્ય હીવાની ઉપર વિષયવિકાસની મેશ વળવા લાગી અપકવ વયમાં પૂર્ણ વૈરાગ્ય યથા વિના લીધેલું ચારિત્ર તેના હૃદયમાં ઠગી રાક્યું નહિ તેના વિકારી વિચારોએ તેના શુદ્ધને અને તેના જ્ઞાનને ગળ્યું નહિ આખરે તે ચારિત્ર્યની જાદુ યવાની તૈયારી ઉપર આગ્યો. ખાશીખા ! વધારે શું કરું ? પણ ચારિત્રને ન છાજે, તેવા આચરણ તેનામાં એટલા વધવા લાગ્યા, અને તે તેના શુદ્ધના જાણવામાં આવ્યા “ નાની વયના અને અપકવ છુદ્ધિના આવકને દીક્ષા આપી, એ ઘણું જોખમ ભરેલું છે, એમ વિચાર કરી શુદ્ધ પદ્ધતિપ કરવા લાગ્યા શુદ્ધને તેના એકાએક શુદ્ધપતિ લઈ ઉપાસ્યમાથી કઢી છુ કયો ” આખરે સદ્ગુણવિજય યાદો સાહસચક્ર ખની શેર આવ્યો, જે અઘારિ ગૃહસ્થપણમાં પણ ખેટી રીતે પ્રવર્તે છે આ મારા અનુભવની વાત છે, તેથીજ મે તમને કહ્યું હતું

આનંદા—ખડેન પ્રેમ ! તે ખરેખર દેશાત આપી સિદ્ધ કર્યું કે, જે શુદ્ધ શુદ્ધ હોય છે, તેજ ખરેખર જીન શુદ્ધ કહેવાય છે જીન શુદ્ધનો વેષ લઈ કુશુદ્ધના જેવું આચરણ કરે, તો તેઓને દૂર કરવામાં આવે છે હવે આટલી વાત યદ રાખજો કે, જે તેવા શુદ્ધ શુદ્ધો હિય, તે શુદ્ધ ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે તેવા શુદ્ધ શુદ્ધ જે ધર્મનો ઉપદેશ આપે, તે શુદ્ધ ધર્મ સમજવો જે કુશુદ્ધો અશુદ્ધ ઉપદેશ આપે, તે કુધર્મ સમજવો કુશુદ્ધોને જે ધર્મ ચ

લાગ્યો હેય, તે ધર્મમા કહેલા મત, તપ, વિાધ અને અનુદાન બધા મિથ્યાત્વભરેલા સમજવા, અને તેવા મત, તપ, વિધ અને અનુદાન કરનારા લોકો મિથ્યાત્વી ગમગવા

પ્રેમ તથા પુતળી—આનંદા માશી ! હવે અમા બધી મિથ્યાત્વ અને મિથ્યાત્વીનું સ્વરૂપ બરાબર સમજાયું છે, અમને તે વિષે હૃદયમા સારી જાત્રી પણ થઈ છે

આનંદા—બહેનો ! હવે તમે સમજ્યો કે, રવિવાર, ગોળાદૃત, એનત, ગોત્રિરત્રિ અને શીતળા સાતમ, વિગેરે બધા મતો મિથ્યાત્વીઓના છે તેવા મત પવિત્ર ધર્મવાળી શ્રાવિકાઓને આચરવા યોગ્ય નથી તમારે પ્રથમ એટલેજ વિચાર કરવાનો છે કે, આપણા શ્રાવકના મતમા કદમૂળ વિગેરે કુળનો આહાર ચાય નહિ, કારણ કે તે અનતકાય હોવાથી શ્રાવકને અભક્ષ્ય છે વળી જેમા ઉખ્તુ પાળી શિવાય કોઈપણ જાતનું પાણી અને ખાવું ન ચાય, તેજ ઉપવાસ કહેવાય છે, કુળાહાર કરીને ઉપવાસ થઈ શકતો નથી બહેનો ! મિથ્યાત્વીઓના એવા મત આપણા શ્રાવકથી શી રીતે ચાય ? તમે વિચાર કરો કે, મત કરનાર માણને કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ? તે દિવસે પ્રભુભક્તિ તથા ધર્મધ્યાનજ કરવા જોઈએ, તેને બદલે તમારા ગોળાદૃત (જ્યાપાર્વતી) ના મતમા આખો દિવસ રખડાય છે, પરસ્પર ગાળો અપાય છે, દેહો કુટાય છે, અને જાગરણની અદર જેમ તેમ વર્તાય છે રાવું કુટવું, એ કાઈ મતનું લક્ષણ હોય ? આ વિષે તમે વિચાર કરી જોશો તો, તમને માલુમ પડશે કે, આ મત કરનાર ખરેખરા મિથ્યાત્વી છે વળી જે મતોમા પશુ પંખીની પૂજા કરવામા આવે, સચિત્ત જગમા સ્નાન કરવામા આવે, તેવા મત અમ્યકત્વવાળા શ્રાવકને કરવા કેમ ઘટે ?

બહેનો ! નાની નાની બાળ શ્રાવિષ્ઠાઓને પ્રથમ વા
ચતા સખતા શીખવું જોઈએ તે પછી જ્યારે સખતાનું
અને વાચવાનું જ્ઞાન થાય, એટલે તેમણે નીતિની વાર્તાઓ
અને ધર્મનો ભાષ્ય થાય, તેવી ટુકી ટુકી કથાઓ વાચવી
જોઈએ તે સાથે નવકાર નમ્ર, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ,
ભવવિચાર, નવનત્વ, હડક અને નાની મોટી સંધ્યાર,
દર્મપ્રથ વિગેરે ધર્મના પુસ્તકો ભણવા જોઈએ તેમ કરતા
જ્ઞાન વધે, તોપણ જૈન ધર્મના પ્રાચીન પુરોહિતા ચરિત્રો
વાચવા જોઈએ આવી આવક ધર્મની પવિત્ર પદ્ધતીને મુકી
દહ મિથ્યાત્વથી ભરતા મતો, તેમની કલ્પિત કથાઓ અને
તેમના ભવદયા વગરના કર્યો જાણવા અને આચરવા, એ
આપણી કેવી મૂર્ખતા ? બહેનો ! તમારે તમારા હૃદયમાં
સ્વધર્મનું અભિમાન રાખવું જોઈએ પોતાના ધર્મનું અ
ભિમાન છોડી પરધર્મની ક્રિયાઓ અને તેમના અનુચિત
મતો આચરવા, એ પોતાની સમી માને ઠેકી, બીજા મને
ધાવવા જેવું છે બહેનો ! તમે એક આવકબળ થઈ,
બીજાના મેચદારી કરેલા મન કરો, કે જે નમ્રા ગેરજો
શેરીએ બીજાના શબ્દો બોલી છતી કુટવાનું કામ કરો,
તે તમને ધાર્મિક ગરમણરેલું છે બહેનો ! તમે જાણતા
હો કે, મિ થાલીની કન્યાઓ કેવા કેના મખાઈ ભરેલા
મનો કે છે ? નામની પૂજા કરી તેની પછા જાતી માતી
વચ છે કેમ્પિલા મનમા લખ
તનુ ચિત્ર કરી, તેની પૂર્ણ
સચિત પાણીએ નહાઈ દા
તમા દેવીને નમિડનું વાહ
પણ પૂજન કરે છે

ગિચા ઉપર ગ્રામ

તમા મનમા

, શ્રી

હું છે, તેથી તેઓ વળતે કુતરાનું પણ પૂજન કરે છે આવા અપવિત્ર વ્રત આચરવાને બાળ શ્રાવિકાઓ તૈયાર થાય, એ ઘણા અકસોસની વાત છે એવું અચોક્ક્ય કામ કરનારી આવક સુતાને હજાર વાર ધિક્કાર છે તેવી આ શ્રાવિકાઓ કટપવૃક્ષને છોડી આકાશના ફળ લેવાને જાય છે બહેનો ! દુવેથી કદિપત્તુ તેવા વ્રત કરશે નહિ તેવા વ્રત કરવાથી તમે તમારૂં આવકપણું ગુમાવી દેશો આ જગતમા જિતામણિ જેવો આ મનુષ્યલવ જે તમે પામ્યા છો, તે નિષ્ફળ કાઢશો

પ્રેમ—આનંદ માશી ! આ ઉપદેશવાર્તા સાંભળી, અમને ઘણા લાભ થયો છે હવે અમારા સમજવામા આવ્યું કે, આવકના ધર્મ જેવો બીજો કોઈ ધર્મ નથી અહીં ! એવા પવિત્ર ધર્મમા સારા લાભ્યે અમારો જન્મ થયો, તે છતાં અમે તે વ્યર્થ ગુમાવવા તૈયાર થયા, એ અમારી કેવી મૂર્ખતા ! આજ દિવસ સુધી અમે પોતાની-મેળેજ હાયા, અમે અજ્ઞાનની ગાઢ નિદ્રામા સુઈ રહ્યા માશીબા ! તમે અમોને જરાજર જાગૃત કર્યા છે હવે અમે કદિ પણ મિથ્યાત્વીઓના વ્રત કરીશું નહિ, કદિ પણ મિથ્યાત્વી દેવતાને પૂજીશું કે માનીશું નહિ, રવિવાર, મોળા-કૃત, બોતિરાત્ર, રીતજાસાતમ, નાગપાયમ, અને નવરાત્ર વિગેરે વધા વ્રતનો અમારે યાવજીવિત ત્યાગ છે

પુતળી—આનંદ માશી ! તમને જોટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો થોડો છે અમારૂં ગાઢ મિથ્યાત્વ તમે સ્વલ્પ માત્રમા દૂર કર્યું છે સમકિત પામવાને રોગ્ય આવક સુતાને તમે બ્રહ્મ થતી બચાવી છે અમોને શુદ્ધ ધર્મરૂપ જીવિતનું દાન આપી જીવતા કર્યા છે હવે તમોને એટલું જ

કહેવાનું કે, આપણા જૈન ધર્મમાં કયા કયા મન છે ? તે અમને કૃપા કરી જણાવો મિશ્રાત્વીઓમાં જે હોજી, દીવાળી, વિગેરે પર્વો આવે છે, તે પર્વ આપણા ધર્મમાં છે કે નહિ ? અને જો તે છે, તો કેવી રીતે કરવાના છે ? તે અમોને સ્વયંપ્રમા જણાવો

આનંદા—બહેનો ! તમે પુણ્ય, તે બહુ યોગ્ય પુણ્ય છે હરેક આવિકાએ પોતાના ધર્મના પર્વના મુખ્ય તિથિઓ જાણવા જોઈએ, અને તે જાણી, તેમાં કહેલા વિધિ પ્રમાણે તે પર્વનું મત તથા તેનું ઉજમણું યથાશક્તિ કરવું જોઈએ કહિ તે કંઈ પણ આપણાથી બની શકે તેમ ન હોય, તો ઉવટે એ પર્વની હકીકત અને તેમાં કરવાનું કર્તવ્ય તો અવશ્ય જાણવું જ જોઈએ

પ્રેમ તથા પુતળી—માશીબા ! અમારે તે જાણવાની ઘણી ઇચ્છા છે, માટે કૃપા કરી કહો

ધર્મદાસ રોક કહે છે—હે આવિકાઓ ! તે પછી આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા અને સચ્ચા સામળે તેમ પ્રેમ અને પુતળીને જૈન પર્વની હકીકત કહેવા માંડી

આનંદા—બહેનો ! જો તમારે મત કરવાની ઇચ્છા હોય, તો બારે માસમાં આવના આપણા જૈન મતનું આ રાધન કરો જે આરાધન કરવાથી તમારા આત્માનું કંયાણું મળે પ્રથમ કારતક મંસની શુકલ પચમી આવે છે, તે જ્ઞાનપચમીના નામથી જોડાળાય છે આ સમારંભ સારૂપ એક જ્ઞાનજ છે સર્વ તત્ત્વોમાં મોટામાં મોટું જ્ઞાનનવ કહેવાય છે જ્ઞાનથી માણસ આ લોક અને પરલોકનું મુખ મેળવી શકે છે નાન વિના સર્વ જાનનું મુખ

હોય, પણ તે નાક વગરના મુખ જેવું છે એ જ્ઞાનની ઉપાસનાને માટે કાર્તિક માસમા જ્ઞાનપંથમી આવે છે તે દિવસ ઘણો પવિત્ર અને આપણા જોન પંવોમા મુખ્ય છે તે દિવસે જો શ્રાવક કે શ્રાવિકા જ્ઞાનની આરાધના કરે, તો તેના જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તુટી જાય છે.

ત્રેમ—આનંદા માશી ! એ જ્ઞાનપંથમીને દિવસે જ્ઞાનની આરાધના કેવી રીતે થતી હશે ? તે અમને કહો.

આનંદા—ખેડેનો ! જ્યારે કાર્તિક માસની શુક્ર પાચમ આવે, તે દિવસે પાટ ઉપર પુસ્તકની સ્થાપના કરવી, તેની સુગંધી વાનદોષ તથા ચુષ્પોથી પૂજા કરવી, કુપ રીપ કરવા, તેની આગળ પાચ સ્પર્શીયા કરી, પાચ દીવડો દીનો દીવો કરવો, તેની આગળ પાચ જાતિના ફળ તથા પાચ જાતિના પડવાન કરવા, તે દિવસે શુદ્ધની આગળ જઈ, વિધિ પ્રમાણે વદના કરી, ઉપવાસના પચખાણ લેવા, આખો દિવસ જ્ઞાનની પૂજા ભક્તિ કરવી જોઈએ તો તે દિવસે જના જ્ઞાનની સ્થાપના થઈ હોય, ત્યાં બેઝી સામાનિક લઈ “ ઓમ્ હ્રીં નમો નાગસ ” એ મંત્રનો બે હજાર વાર જપ કરવો તે જપ કરતી વખતે ઉત્તર અથવા પૂર્વ દિશાએ અથવા ઇશાન ખુણે બેસવું જોઈએ તો તે દિવસે સાધ્વીજીના ઉપાશ્રયમા જઈ પોપડુ કરવો પછી પારણાને દિવસે પવિત્ર સાધુ કે સાધ્વીને વોહોરાવી, તથા યથાશક્તિ સાધર્મી બધુઓને જમાડી, તથા અનાથ, નિરાશ્રીત કે ગરીબ હોય, તેમને દાન આપવું સાધર્મી વાતસલ્ય કરવું આવી રીતે જ્ઞાનપંથમીનું યત કંવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દૂર થતા જ્ઞાનનો સાચો લાભ થાય છે.

પ્રેમ—માશીળા ! આ મન ક્યારે અને કેવી રીતે થાય ? તે અમને સમજાવો

આનંદા—જાહેનો ! આ જ્ઞાનપદ્ધતીના તપનુ આ રાધન પાત્ર વર્ષ અને પાત્ર મહિના સુધી થાય છે. દરેક મહિનાની શુકલ પાત્રમે એ તપ કરવું જોઈએ. એ દરેક મહિને ન અને, તો કાર્તિક માસની શુકલ પાત્રમે એ મન અવશ્ય કરવું જોઈએ

પ્રેમ—માશીળા ! એ મન કરવ શી આ મ આરમા ગો લભ થાય ?

આનંદા—જે પ્રાણી એ જ્ઞાનપદ્ધતીનું મત વિધિ પૂનઃ કરે, તેનું આભાગ્ય વધે છે, મનુષ્ય કપાળુ થાય છે, રાજનો નાશ થાય છે, ધન, ધાન્ય, પુત્ર, તથા ત્રૈવિદ્ય ગેરે નિ સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, બુદ્ધિ વિસ્તાર પામે છે, મહત્તા તથા વેગવ વધે છે, મતિ, યુત, અવધિ, મન પ વચ અને દેવગ, એ પદ્ય પ્રકારના જ્ઞાન મળે છે, મર્ગ તથા મોક્ષનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે

પુત્રી—માશીળા ! એ કોઈને તે મતનું ઉપપત્ત ઉજમણ કરવું હોય, તો તે કેવી રીતે કરવું ? તે કહો

આનંદા—જાહેનો ! ઉજમણ કરવામા જેવી શક્તિ હોય, તે પ્રમાણે કરવું પુસ્તક, રૂમાલ, પાઠા વિગેરે જ્ઞાનના ઉકરણો પ્રત્યેક પાત્ર પાત્ર ધર્મ સ્થાનકે વાપરવા સધને આપવા, તે સાથે સૂત્રની નોંધવાળી પણ પાત્ર આપવી તે જિનાય પૂજા લક્ષિતી ઉત્સવ કરવો આમ

ઉપાપન કરવાથી જ્ઞાનપત્રમીનુ તપ સફળ થાય છે

પ્રેમ—માગીના ! એ જ્ઞાનપત્રમીનુ મત કોણે કરેલ અને તેનુ કળ શુ મેળવેલ ? તે વિષે જો કાંઈ વાર્તા હોય, તો મને કહો

આનંદા—મહેનો ! હું તમને જ્ઞાનપત્રમીની કથા કહું, તે એક ચિત્તે સાલગજે આ જ બુદ્ધીપમા ભરત-ક્ષેત્રને વિષે પદ્મપુર નામે નગર હતું, તેમા અજિતએન નામે રાજા હતો તેને યગેશ્વરી નામે રાણી હતી તે રાણીના ઉદરથી વરદત્ત નામે એક કુમાર થયો હતો તે કુમારને ત્યારે નિશાળે ભણવા મોકલ્યો, ત્યારે તેને એક પણ અક્ષર ચાહ્યો નહિ તેના શિક્ષકે ઘણું પ્રયાસ કર્યો, પણ તે કાંઈપણ શીખી શક્યો નહીં અનુક્રમે યુવન થયો, ત્યારે તેના ઘરીરમા કોઈ નીકળ્યો આથી તેને મહાવેદના થવા લાગી તેજ નગરમા સિંહદામ્ નામે એક શેઠ ગ-હતો હતો, તેને કર્પૂરતિલકા નામે એક સ્ત્રી હતી, તેમને ગુણુમજરી નામે એક પુત્રી થઈ હતી તે બાળવયથી સુગી, અને રોગી થઈ હતી સિંહદામ્ને ઘણું ઉપચાર કર્યો પણ ગુણુમજરી સાચી થઈ નહિ તેણીને કોઈ યજ્ઞનુ પણ ન હતું યાવનવયમા કુવાની જોઈથી પુર્યોને જે તેના માતા પિતાને ઘણી ચિતા થઈ પડી આ અગમ્યના તે નગરની બાહર વિજયએનમૂરિ નામે એક રાણી આ ચાર્ધ આવી ચડ્યા તે બાજર સાંજની રાત્ર અજિતએન અને સિંહદામ્ શેઠ પોતાના કુટુંબ લઈ તેમને શ્રદ્ધા ગયા, મૂરિએ તેમને ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો, તેમણે ઉપદેશ આપતા કહ્યું કે, હમેશા જ્ઞાનની અશુદ્ધતા દૂરથી, વિરાધ ના કરવી નહિ જે પ્રાણી મનવરે જાનની નિહાળે

તે ખીજે ભવે શુન્ય મનવાળો, અવિચારી, આધળો, બહેરો, બોબટો અને કુરૂપી થાય છે જે વચનથી જ્ઞાનની વિરાધના કરે, તે નહારી બુદ્ધિવાળો, મુગો, અને મુખપાકના રાજવાળો થાય છે, અને જે કાયાએ કરી, જ્ઞાનની વિરાધના કરે, તે ખીજે ભવે કાઠીઓ, પિત્તકોષી અને દુઃખગેજવાળો થાય છે જે મન, વચન અને કાયાથી જ્ઞાનની વિરાધના કરે, ખીજા પાતે કરાવે, અને અનુભવે, તે પ્રાણી ખીજા ભવમા અભણુ તથા મૂર્ખ રહે છે, તેમજ તેના વૈભવનો નાશ થઈ જાય છે, અને રાગીરે ઘણી જાતના રાગ પેા થાય છે.

પુતળી—આનંદા મારી ! મન, વચન અને કાયા ત્રી જ્ઞાનની વિરાધના કરવી, એટલે શુ ? તેમા અમે બરાબર સમજ્યા નથી, માટે અમને સ્પષ્ટ રીતે સમજાવો.

આનંદા—બહેનો ! વિરાધનાનો અર્થ અવગણના, અનાદર તથા વિરક્તિ એવો થાય છે જ્ઞાનના બે પ્રકાર છે, દ્રવ્યજ્ઞાન અને ભાવજ્ઞાન જે હૃદયની અદર બોધ કે બુદ્ધિપત્તિ થાય, તે ભાવજ્ઞાન કહેવાય છે, અને જે પુનઃ રૂપે છે, તે દ્રવ્યજ્ઞાન કહેવાય છે જ્ઞાન-પુસ્તક તથા પોથી બંધન, પાકા, કાગળ, લેખણ, ખડીઓ, પાટી વિગેરે જે જ્ઞાનના સાધનો હોય, તેને બગાડી નાખે, ફાડી નાખે, તોડી નાખે, તેની ઉપર અપવિત્ર અગ કે વસ્તુ અડાડે, અને જ્યાં ત્યાં રખાડે, તે જ્ઞાનની કાયાવડે કરેલી વિરાધના છે અને વચનથી બોલી જ્ઞાનની નિંદા કરે, અશુદ્ધ વાણે, અવળો અર્થ કરે, અને સાચાને ખોટું કહે, તથા ખોટાને સાચું કહે, તે જ્ઞાનની વચાવડે કરેલી વિરાધના

છે, તથા મનમાં જ્ઞાનને માટે વિપરીત વિચાર લાવે, તે તત્કાલ તિરસ્કાર તથા અભાવ રાખે, અને તેને માટે દ્વેષ રાખે, તે મનવડે જ્ઞાનની વિરાધના છે આ પ્રમાણે મન, વચન અને કાયાથી જ્ઞાનની વિરાધના કહેવાય છે

હું બહેનો ! તેવી રીતે વિનયસેનસૂરિનો ઉપદેશ સાંભળી સિદ્ધામ શેઠે વિનયથી પુછ્યું, મહારાજ ! આ મારી પુત્રી શુભમજરી મુગી અને રોગી છે, તેનું શું કારણ છે ? સૂરિ બોલ્યા—શેઠ ! આ તારી પુત્રીએ પૂર્વ ભવે જ્ઞાનની વિરાધના કરી છે, તેથી તેની આવી સ્થિતિ થઈ ગઈ છે તેણીના પૂર્વ ભવની વાત સાંભળ—ઘાતકીખડના પૂર્વ ભરતમા ખેટકપુર નામે નગર છે, ત્યાં જિનદેવ નામે એક શેઠ હતો, તેની સીતુ નામ સુદરી હતી તેમને આશપાળ, તેજપાળ, ગુણપાળ, ધર્મપાળ, અને ધર્મસાર, એવા પાંચ પુત્રો હતા હીલાવતી, શાળવતી, રંગાવતી, અને મંગાવતી નામે ચાર પુત્રીઓ હતી જિનદેવ શેઠે પોતાના પાંચ પુત્રોને નિશાળે બેસાડ્યા, પણ તેઓ કાંઈ પણ બણ્યા નહિ નિશાળમાં તોફાન કરવા લાગ્યા આ તોફાની છોકરાને તેમનો શિક્ષક શિક્ષા કરે, તો તેઓ જઈને પોતાની માતા સુદરીની આગળ તે બહેર કરી શુદ્ધો દોષ દર્શાવતા હતા માળાપે તેવા છોકરા અને છોકરીઓનો પક્ષ કરવો ન બેઠા, તે છતાં સુદરીએ તેમનો પક્ષ કર્યો, અને પોતાના પુત્રોને નિશાળે જવાની ના પાડી, અને તેમના શિક્ષકને ઉલટો કપડો આપ્યો એટલું જ નહિ, પણ બણતરની નિંદા કરી તેમની પાટી, પોથી, લેખણ વિગેરે જે જ્ઞાનના સાધન હતા, તે તેણે ક્રોધથી સુલામાં નાખી બાળી નાખ્યા, અને પુત્રોને કહ્યું કે, તમે હવે બણવા જશો નહિ કદિ જો તમને તમારા શિક્ષક તેડવા આવે, તો તેને

થરાના ઘા મારી પાછો વાળજો આ ખખર જિનદેવ
શેઠને પડી, એટલે તે શેઠે શેઠાણીને કપડો આપી કહ્યું કે,
અરે મૂર્ખ સી ! તે 'ખહુ ખેદુ' કર્યું આપણા દીકરાને અ
ભણુ તણા મૂર્ખ રાખ્યા, તેથી તેઓ પરિણામે દુ ખી યશે
શેઠાણી તીવ્ર સ્વભાવની હતી, તેણે કાંઈ ગણ્યું નહિ

અનુક્રમે તે પાચે જીવાન યયા તેમને અભણુ જાણી
કેાઇએ કન્યા આપી નહિ આથી શેઠને બહો અફસોસ
થયો એક વખતે શેઠે ગુસ્સાથી સુદરીના માથામા પ
થર માર્યો, તેથી સુદરી એકદમ મૃત્યુ પામી ગઇ હે
સિ હુદાસ શેઠ ! તે સુદરી મૃત્યુ પામીને આ તારે ઘેર
શુભમ જરી પુત્રી થઇ અવતરી છે પૂર્વભવે તેણીએ જ્ઞાનની
વિશયના કરી હતી, તેથી તે મુગી અને મહારાગી
થઇ છે વિજયસેનસૂરિની આ વાર્તા સાંભળી શુભમ
જરીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થઇ આવ્યું, મૂર્ખ પામી
પૃથ્વીપર પડી તે પ્રત્યક્ષ સમત્કાર જોઇ સિ હુદાસ
આશ્ચર્ય પામી ગયો, પછી તેણે શુકને પુછ્યું કે,
સ્વામી ! તમારૂ વચન ખરેખર છે આ દુ ખી દુહિતા શી
રીને મુખી થાય ? તે ઉપાય બતાવો પછી વિજયસેનસૂરિએ
તેને જ્ઞાનપથથી તપ કરવાને કહ્યું તે સાથે તે તપ આ
ચરવાનો, તેના ઉઘાપનાનો વિધિ બતાવ્યો પછી શુભમ -
જરીએ ઘેર જઈ શુદ્ધના વચન પ્રમાણે તે જ્ઞાનપથથી તપ
વિધિ પ્રમાણે આચરવા નિશ્ચય કર્યો

તે વખતે રાજા અજિતસેને પણ વિજયસેનસૂરિને
પુછ્યું કે, મહારાજ ! આ મારા વરદત્ત કુમારને કેાદનો
રાગ થયો છે, અને તેને એક અક્ષર પણ આવડે નથી
તેનું શું કારણ હશે ?

સૂઝિ બોલ્યા—રાજા ! તારા કુમારે પણ પૂર્વે જ્ઞાનની વિરાધના કરી છે, તેના પૂર્વ ભવની વાત સામળ—અ ભરતક્ષેત્રમા શ્રીપુર નામે નગર છે, ત્યાં વસુ નામે એક ગેઠ ગૃહે છે, તેને વસુસાર અને વસુદેવ નામે બે પુત્રો છે એક વખતે તે બંને ભાઈ વનમા ક્રીડા કરવા ગયા હતા, ત્યાં મુનિમુદર નામે એક આચાર્ય જોવામા આવ્યા તેઓ આચાર્યને વદના કરી તેમની આગળ બેઠા આચાર્યશ્રીએ તેમને ધર્મોપદેશ આપ્યો ધર્મનો ઉપદેશ સાભળા બંનેને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો તત્કાળ માતાપિતાની આજ્ઞા લઈ તેઓએ આચાર્યની પામે દીક્ષા લીધી બંને ચારિત્ર ધર્મને બરાબર પાળવા લાગ્યા તેઓમાથી નાનો ભાઈ જે વસુદેવ હતો, તેણે સારો અભ્યાસ કર્યો જૈનોના સર્વ સિદ્ધાંતો તેને મુખ્યત્વે થઈ ગયા તેની વિદ્વત્તા અને યોગ્યતા જોઈ શુર્યે તેને આચાર્ય પદ આપ્યું પાત્રસે સાધુઓ તેની પામે સિદ્ધાંતનો અભ્યાસ કરવા લાગ્યા એક વખતે વસુદેવ આચાર્યને અભ્યાસ દરાવતા જરા નિદ્રા આવવા લાગી સાધુઓ ઉપરાઉપર સૂત્રના અર્થ પૂછવા લાગ્યા અભ્યાસ કરનારા સાધુઓને પુડેલાનો જવાબ આપતા તેમની નિદ્રાનો ભંગ થઈ ગયો, આથી પોતે કંટાળીને મનમા વિચાર્યું કે, અહા ! ભણેલા માણસને ઝેવું હું બ છે? અભ્યાસ દરનારા લોકો આખો દિવસ કંટાળો આપ્યા મરે છે મારો મોટો ભાઈ વસુસાર ભણ્યો નહિ, તેથી તેમાથી ઘણો સુખી છે તેને કોઈ પુત્રીને કંટાળો શરૂ નથી આ જગતમા જ્ઞાન હું બંડપ છે, અને મૂર્ખતા મુખ્યત્વે “આવુ વિચારી તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, હવે નીજા નવા પ્રયોનો અભ્યાસ કરવો નહિ, અને કેમકારુ નહિ આવા નિશ્ચયથી વસુદેવ આચાર્ય જગત પુધી

સુગા રહ્યા તે સમયે કાળ આવવાથી આવુ અશુભ ધ્યાન
ધરતા તે મૃત્યુ પામ્યા તેણે ચારિત્ર પાળ્યું હતું, તેથી
તે વસુદેવ આ તારો પુત્ર વરદત્ત થયો ॥ તેણે પૂર્વ
નાનની મનવડે વિરાધના કરવાથી તે કોદીઓ થયો, અને
તેને વિદ્યા અહીં નહિ

વિજયસેનસુરિના આવા વચન માનગી, વરદત્તકુમા
રને ભતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું પૂર્વભવનું નિમરણ ॥
રતા તેને મૂર્છા આવી ગઈ સર્વ વાર પછી સચેત થઈ,
તેણે શુરને વદના કરી, અને શુરની કહેલી વાત સત્ય છે,
એમ જણાવ્યું પછી રાજાએ શુરને તેનો ઉપાય પુછ્યો,
એટલે શુરે તેને શુભમ જરીની જેમ જ્ઞાનપત્રમીનું આ
રાધન કરવાને ઠણું લ્યારથી વરદત્તકુમારે જ્ઞાનપત્રમીનું
તપ કરવા માડ્યું દર વર્ષે કાર્તિક માસની શુકલ પત્રમીને
દિવસે મોટો જ્ઞાનનો ઉત્સવ કરવા માડ્યો હજારે હજારે
તેના શરીરમાંથી કાઢનો રોમ નાશ થઈ ગયો તેનામાં
મહાવિક્ષુ બુદ્ધિ પ્રગટ થઈ તે પુરુષની ખેડોતેર કળાઓ
શીખી ગયો જીવાન વયમાં આવેલા પુત્રને રાજ્ય મોપી,
અજિતસેન રાજાએ દીક્ષા લીધી વરદત્ત વિદ્વાન થઈ,
પ્રજાને પુત્રવત્ પાળવા લાગ્યો છેવટે ઘણા વર્ષ સુધી રા
જ્ય વૈભવ ભોગવી, પુત્રને રાજ્ય આપી, વરદત્તે શુર પાને
દીક્ષા લીધી

શુભમ જરી પણ જ્ઞાનપત્રમીના આરાધનથી સારી
સ્થિતિમાં આવી ગઈ તેના પિતા સિદ્ધાન્તે તેને જિનચક્ર
નામના એક ધનાઢ્ય વેપારીના પુત્રની સાથે પરણાવી તે
ચોખ્ખ પતિની સાથે સસાર સુખ ભોગવી, છેવટે દીક્ષા
લઈ સાધની થઈ વરદત્ત અને શુભમ જરી સારી રીતે

ચારિત્ર પાળી કાળ કરી, બને સ્વર્ગમા વિજયવત વિમા-
નમા બત્રીશ સાગરોષમના આયુષ્યથી ઉત્પન્ન થયા ત્યાંથી
ચવીને વરદત્તનો શુભ જન્મદ્વીપના પૂર્વ મહા વિદેહમા
આવેલા પુષ્કલાવતિવિજયમા પુડરીકિણી નગરીના રાજા
અમરસેનની શુભવતી પટરાણીને પેટે અવતર્યો ત્યાં તેનું
સુરસેન એવું નામ પાડવામા આનંદુ જ્ઞાનની આરાધ-
નાથી તે જ્ઞાન તથા કળાઓમા પ્રવીણ થયો પિતા અમર-
સેને તેને એકનો કન્યા પરણાવી, રાજ્ય ઉપર બેસારી મૃત્યુ
પામ્યો તેવા વખતમા શ્રી ભીમધર સ્વામી ત્યાં સમોસર્યા
તેને સુરસેન મોટા આડબારથી વાંદવા આવ્યો પ્રભુએ
તેના વરદત્તના બવની કથા કહી સંભળાવી, અને જ્ઞાન-
પ્રત્યક્ષીના તપનુ માહાત્મ્ય લોકોની આગળ પ્રકાશિત
કર્યું સુરસેને દશ હજાર વર્ષ સુધી રાજ્ય કરી, ભીમધર
સ્વામીની પાસે દીક્ષા લીધી એક હજાર વર્ષ સુધી ચારિત્ર
પાળી, અને દેવજ્ઞ જ્ઞાન સંપાદન કરી, તે મોક્ષ ગયો.

શુભમ જરીનો શુભ વિજયવત વિમાનમાથી ચવીને
મહાવિદેહ દેશમા આવેલા ઉમાવિજયને વિષે શુભા નગ-
રીના રાજા અમરસિંહની અમરાવતી રાણીને પેટ પુન
રૂપે અવતર્યો માતાપિતાએ તેનું સુગ્રીવકુમાર નામ પા-
ડ્યું તેનું વીશ વર્ષનું વય થયું, એટલે અમરસિંહ તેને
રાજ્ય સોંપી, દીક્ષા લઈ ચાલી નીકળ્યો સુગ્રીવકુમાર ઘણી
રાજકન્યાઓને પરણ્યો, અને તેમનાથી તેને ચારાગી હજાર
પુત્રો થયા હતા એવડે તેણે મોટા પુત્રને રાજ્ય આપી,
સુગ્રીવની પાસે ચારિત્ર લીધું સુગ્રીવરાજે એક લાખ પૂર્વ
સુધી ચારિત્ર પાળી, સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષ ગયો.

આનંદા કહે છે—હે બહેનો ! પવિત્ર રમણ

મીનુ એવું માહાત્મ્ય છે તમે હવેથી દૈનિક રૂપે એ

મહા પર્વની અરાધના કરજો અવા આપણા જૈન પર્વને
છોડીને ઠાલી કુટવાના અને અનાચાર શીખવાના મિથ્યા
ત્વી પર્વ આપણે શામાટે કરવા જોઈએ ? જાહેન પ્રેમ અને
પુતળી ! તમે હવેથી કદિ પણ મિથ્યાત્વના મન કરશો
નહિ મિથ્યાત્વને દહેરે દર્શન કરવા પણ જશો નહિ જો
તમારી મત કરવા લી છૂટા હોય, તો જ્ઞાનપથથી જેવા
આપણા જૈન મત કરો, જેથી વરદત્ત અને શુભમજરીની
જેમ સારા કૃપા પામશો.

પ્રેમ અને પુતળી—આનંદા મારી ! જ્ઞાનપથથીની
કથા નાભળી, અમોને ઘણો હર્ષ થયો છે આપણામા આવા
પર્વ છે, એ વાત અમે આજેજ જાણી આજજનિ સુધી
અમે મિથ્યાત્વના મહાસાગરમા ડૂબી ગયા હતા, તમે
અમારો ઉદ્ધાર કર્યો છે.

આનંદા—પુત્રી લલિતા ! એક વખતે મેં તને
મિથ્યાત્વીના મત ન કરવા વિશે મારી ગરમી શીખવી
હતી, તે તને યાદ છે ?

લલિતા—માતા ! હા, તે મને જાણીએ યાદ છે
હમેશા ધરતુ કામલાજ કરતા તેનો પાક હું કમા કરે છું.

પ્રેમ—લલિતા જન ! ત્યારે અમને તે મહેરબાની
કરી સંભળાવો.

અચળ—પ્રેમ ! લલિતા જન તમને પુત્રીથી સ
મજાવશે તમે કહો તો તમને લખીને આપીશ પત્રી
તમે હમેશા વાચીને તેને યાદ કરી લેજો,

પ્રેમ—(મનમા નીમાસો મુકીને) બહેન ચ'ચળ ! તારા વચન સાલજીને મને ઘણાજ ખેદ થાય છે

ચ'ચળ—એમા ખેદ શેનો ? હું કાંઈ મશ્કરી કરતી નથી, ખરેખર કહું છું કે, હું તમને લખી આપીશ

પ્રેમ—મશ્કરીને માટે ખેદ થતો નથી તું અવગુ સમજી લાગે છે

પુતળી—ચ'ચળ બેન ! પ્રેમ ચાખેચાખુ કહેતી નથી, તેથી તને બેઠમ રહે છે અફસોસ થવાનું કારણ એ છે, જે તું અમને લખી આપ, તે શા કામનું ? કારણ કે અમે કાંઈ લખ્યા નથી, તેથી અમે શી રીતે તે વાચી શકી એ ? અમે વાચવા જેટલું પણ લખ્યા નહિ, તેને માટે ખીયારી પ્રેમને અને મને ખેદ થાય છે

ચ'ચળ—હા, હું હવે સમજી, એ ખરી વાત છે તમને લખી આપવું તે નકામું છે બેન પ્રેમ અને પુતળી ! હવે તમે મહેનત અને ખતથી વાચતા લખતા શીખો મનમા લખવાનો ઉત્સાહ હશે, તો તે થોડા દિવસમા તમે શીખી જશો

આનંદા—બહેનો ! હવે તમને થોડા દિવસમા વાચતા લખતા આવડશે તમારા મનમા જ્યારે જાવો પસ્તાવો થાય છે, તો જરૂર તમે સારો અભ્યાસ કરી શકશો હજી કાંઈપણ બગડી ગયું નથી તમારી નાની ઉંમર છે થોડા વર્ષમા તમે લખતા શીખશો બહેનો ! હવે ખેદ કરશો નહિ, તમારે ખેદ કરવાને આ વખત મું નવી, પણ તમારે અભ્યાસ કરી જનરફને જા વખા ખ ત છે

પ્રેમ અને પુતળી—મારીબા ! એ તો ખરી વાત, પણ અમે ન બણ્યા, તેનો ભારી અફસોસ થય છે તે સાથે વળી એટલો જોડ વધાડે થાય છે કે, ઉજ મળ્યાં જેવી પવિત્ર શિક્ષિકાનું અમે ઘણીવાર અપમાન કર્યું છે, એ સાધ્વીની તરફ અમે તિરસ્કારની નજરે જોયું છે, તેમજ તેની ઘણી વાર નિંદા કરી છે, એ વધુ સભારીએ છીએ, ત્યાં ઘણીજ દિલગીરી થાય છે

આનંદા—જાહેનો ! જે જાન્યુ તેને માટે હવે વૃથા જોડ કરવો નહિ તમે જે જે વિરુદ્ધ અને બિઅહમી બંદેલું આચર્યું કર્યું, તે જમીતમારી અજ્ઞાનતા હવી અજ્ઞાનતામા કંલા હોય થોડા લાગે છે જે નમ્ર રૂં કર્મ આપણે જાણી જોઇને કરીએ, તેના કરતા અજ અવસ્થામા કરેલું જોડ હોયવાળું છે હવે તમે અજ્ઞાનતાના પડલામાથી બાહર આવ્યા છો તમારા હૃદયની આગળ જે અધકાર હતો, તે જાણે દૂર થઇ ગયો છે તમારા હૃદયાકાશમા જોડરૂપ સૂર્યનો ઉદય થયો છે તે પ્રતાપી સૂર્યના કિરણો પશ્ચાતા પદ્મારા પડવા લાગ્યા છે

પ્રેમ—મારીબા ! ઉજમળ્યાં જેવી પવિત્ર જાઇને અમે જે અપરાધ કર્યો તે મટી જાય તેવો ઉપાય બતાવો, તો અમારા મનમા શાંતિ થાય

આનંદા—જાહેનો ! કેઈ માણસ આપણો કાઈ પણ મસારિકા જમનો ઉપકાર કરે, તોપણ આપણે તેના આ ભારમા આવીએ છીએ, અને હરકોઈ પ્રકારે તેનો ખલેલો વાગવાને ઇચ્છીએ છીએ, તો જે આપણને વિદ્યા આપે છે, ખતથી અને પ્રેમથી ભણાવે છે, તેનો ખલેલો આપ જાણીશીએ તે વળી શકે ? આપણા જીન શાઅમા તેને માટે

એટલે મુખી લખેલું છે કે, એક અક્ષરને આપનાર માણસને પણ ઉપકારી થઈ જાય છે. સર્વ જ્ઞાનમાં જ્ઞાનનું જ્ઞાન મોટું છે. પોતાની આખી જીવનને સુધારનાર તે મહા જ્ઞાન છે. જ્ઞાનથી માણસની આખી જીવન સુધરી જાય છે, જ્ઞાનના પ્રભાવથી સર્વ જાતનો આનંદ મેળવી શકાય છે, જ્ઞાન એ મનુષ્ય લોકનું ઠંડપણ છે, તે દિવ્ય ચતુરને આપનાર છે. અતરના પડદાને તોડનાર છે, અને આ લોક તથા પરલોકમાં કંઈક કરનાર છે. આવા જ્ઞાનરૂપ અમૃતને આપણા જીવનમાં રેડનાર માણસનો આપણે કેટલો આભાર માનવો જોઈએ ? જ્ઞાનના પ્રકાશ આગળ કંઈનું તેજ ચાલી શકે નથી એ મહા પ્રજ્ઞાવડે અજ્ઞાન રૂપ અધકાર દૂર થઈ જાય છે. જ્ઞાન શીખવનાર માણસ આપણું ધાર્મિક અને અસારિક જીવન સુધારનાર છે. માતાપિતા, સગા, રોહી, પાણદ અને પોષકના કરતા જ્ઞાનનો બોધ આપનાર વધારે ઉપકારી છે. તેવા ઉપકારીની નિંદા કરવી, તેની કદર ન જાણવી, અને તેનું અપમાન કરવું, એ મહાપાપ છે. એ મહા પાપમાંથી બચવાનો ઉપાય માત્ર એક જ છે, કે જે ઉપાય આપણા જીવન સંસ્થામાં જણાવેલો છે.

પ્રેમ—માશીખા ! કહો, તે ઉપાય શો છે ?

આનંદા બહેનો ! મન, વચન અને કાયાને શુદ્ધ રાખી, તે ઉપકારી વિદ્યાગુરૂને ખમાવો, અને ફરીવાર તેનું ન બને, તેને માટે પ્રત્યાખ્યાન કરો. આ ઉપાયથી એ મહા પાપ દૂર થઈ જશે. જીવનસાસના પ્રાણી માત્રને ખમાવવાનું મહા પુણ્ય છે. મોટા મોટા તીર્થકરો, આચાર્યો, મુનિઓ અને મહાશયો આ જગતને ત્રિકરણ શુદ્ધિથી ખમાવતા હતા, અને ખમાવીને પોતાના આત્માને ઉદ્ધારતા

હતા કર્મને ખપાવવાની એણી કે જે કાપક એટલી કે
હેવાય છે, તેમા ચકવાનુ પહેલુ પગથીયુ એ છે કે,
જાધા પ્રાણીને ખમાવવા

પ્રેમ—માશીળા ! આપના કહેવા પ્રમાણે અમે જા
જેજ નજીને તે ઉજમબાઈને ખમાવીશુ, અને હવે ફરી-
વાર તેમ ન બને, તેને માટે શુદ્ધ મનથી પ્રત્યાખ્યાન
કરીશુ

ધર્મદાસ ગેઠ કહે છે—હે શ્રી વિકાઓ ! આ પ્રમાણે ના
નહા પોતાની પુત્રી લલિતા વિગેરેને ઉપદેશવાર્તા કહેતી
હતી, તેવામા લલિતાના પિતા શિવચંદ્ર શેઠ
ત્યા બાબા તેમણે આવી લલિતાને કહ્યું, લલિતા !
આજે મારે કોઈ કામ પ્રમજે રાજપર ગામ જ
વાનુ છે, માટે તરી બને કહે કે, માજે સત્વર રનોઈની
નંચારી કરે, હું જમીને ચાલીગ તે ગામ અહિ થી બેજ
જાઉં છે, ત્યાં હું દિવસ અસ્ત થયા પહેલાં પહોંચી
જઈશ

આનંદા—[વિનયથી બેઠી થઈને] એવું વાંચી
ઉતાવળતું શું કામ છે ? કે જે આજે ને આજે જવું
પડે ? જો કહો ચકાવ તેવું હોય તો જમુવો

શિવચંદ્ર—રાજપર ગામમા કુલચંદ ગેઠ કરીને
એક આવક રહે છે, તે ઘણા ધાર્મિક અને પ્રમાણિક છે
તેમને જે સ્ત્રીઓ હતી, તેમાથી હાલ એક સ્ત્રી છે, અને
બીજી સ્ત્રી ગુજરી ગઈ છે, તે ગુજરનાર સ્ત્રીને જે દીક
રાઓ છે અને હાલ ને છે, તે સ્ત્રીને એક પુત્ર છે પુત્ર-
ચંદ શેઠની ઉમ્મર ત્રીસેર વર્ષની છે થોડા માસ થયા તેમની
તબીયત બગડતી જાય છે, તેથી તેઓ આજે પોતાની

મીલતકનુ વીલ કરવાના છે, તેમા મારી સમતિ લેવાને તથા મારી સાક્ષી લેવાને તેઓ મને બોલાવે છે પુલકદ શેઠ મારા પરમસ્નેહી છે, તેમના કાર્યમા મારે સારા ભાગ લેવો જોઈએ વળી મારે તેમને એક સારી સૂચના આપવાની છે, માટે મારે ખાસ ત્યા જવાની જ રૂર છે

આનંદા—જેવી તમારી મરજી, હું સાઝની પહેલા રસોઈ તમને જમાડીશ

લલિતા—બાપા ! જો આજા કરો, તો આજે હું તમને રાધીને જમાડુ ઘણા દિવસ થયા, તમને મારી રસોઈ જમાડવાની મને ઘણી હોય છે

શિવચંદ્ર—બેટા ! હમણાજ તારી રસોઈ જમ્યો છું, તને યાદ છે કે નહિ ?

લલિતા—હા બાપા ! યાદ છે જે દિવસ પહેલા મારી બાએ પોષક ક્યો હતો, ત્યારે મેં રસોઈ કરી હતી

શિવચંદ્ર—વારવારે તને ઓકરને એવી મહેનત શી આપવી ?

લલિતા—બાપા ! તેમા મહેનત શાની ? રસોઈ કરવી, એ તો અમારું કામ છે વળી તેથી કરીને તમારા જેવા તીર્થરૂપ પિતાની સેવા થાય માળાપની સેવા કરવી, એ અમારો ધર્મ છે

શિવચંદ્ર—બેટા ! આવી તારી જુદીને ધન્યવાદ ઘટે છે તારા જેવી સફળથી ઓકરીઓ દરેક આવક કદ જમા પેદા થાય, એવી મારી ધારણા છે આજન દેજ મારી એ ધારણાને સફળ કરો

ચ ચળ—શિવચ દ્ર કાકા ! તમે ખરેખર કહો છે લલિતા બહેનને માટે જેટલું કહીએ તેટલું થોડું છે કાતિ પુરના સ ધમા ઘેર ઘેર તેમના વખાણ થાય છે હોડેા એટલે સુધી કહે છે કે, શિવચ દ્ર શેઠની ચદ્ગુણી સુતા લલિતા આવક વર્ગની ચોભા છે, ચતુર્વિધ સ ધની શ્રાવિ કાઓનો તે સુદર રણુગાર છે

લલિતા—ચ ચળ બહેન ! હવે બહુ થયું, રાજો, ચાલતી વાત થવા રો બાપા ! હવે શું કહો છો ? આજે મારી રસોઈ જમવી છે કે નહિ ?

શિવચ દ્ર—બેટા લલિતા ! તને મહેનત પડ્યે, એવું ધારીને હું ના કહું છું, તથાપિ તારો આગ્રહ હોય, તો મને કાઈ હરકત નથી તારી અમૃત જેવી રસોઈ જમવામા મને ધણે આનંદ આવશે તારી બ ના કરતા તુ રસોઈમા ચડીઆવી છું તારી રસોઈનો સ્વાદ ધણેજ સારો લાગે છે

આનંદા—તમે પાછા રાજપરથી ક્યારે આવશો ?

શિવચ દ્ર—ઘણું કઠીને આવતી કાલે માહેજ પાછો આવીશ કુલચંદ્ર શેઠે તેમની બે દીકરીઓ છે, તેમના પતિ, અને જે હાલ સી છે, તેનો લાઈ તથા તેના દીકરાનો સસરા, એટલા જણને અહિ થી બોલાવ્યા છે અને બધા એક ગાડી લઈને જઈશું, તે કાલે વિલમ્બ સહી તિલ્કો કરાવી, સાંજે પાછા કાતિપુર આવીશું રાજપર ગામ કાઈ છેટે નથી

આનંદા—તમારે તે વિલમ્બ સી સૂચના આપવાની છે ? તે જો કહેવાય એવી હોય તો કહો, અને જો તે ખાનગી હોય, તો કહેવાની કાઈ જરૂર નથી

શિવચ દ્ર—તે જાણત એવી કાંઈ જાનગી નથી. તે તો સર્વને જણાવવા જેવી છે, અને આપણી આખી શ્રાવક ક્રેમને ઘણી ઉપયોગી છે.

આને દા—ત્યારે કૃપા કરીને કહો.

શિવચ દ્ર—આજકાલ લોકો પોતાની સારી મિલકત સુ મોટા પાયા ઉપર વિલ કરે છે પોતાના પોખ્યવર્ગને માટે તે વિલમાં સારી ગે ઠંવણ કરવામાં આવે છે, પણ જે ખરેખરી ઉપયોગી, અને ધર્મને ટકાવનારી જાણતા છે, તેને સર્વ રીતે ભુલી જવામાં આવે છે આપણા જૈન ધર્મમાં સાત ક્ષેત્ર પોષણ કરવા યોગ્ય કહેલાં છે, તે સાત ક્ષેત્રોમાં સર્વથી મોટું જ્ઞાનક્ષેત્ર છે જે જ્ઞાનક્ષેત્રને પુષ્ટ કરવામાં આવે, તો બીજા બધા ક્ષેત્રોને પુષ્ટિ મળે છે તેવા જ્ઞાનક્ષેત્રને માટે કોઈ પણ વિચાર કરતું નથી જ્યારે વિલમાં બીજા પોખ્યવર્ગની ગોઠવણ કરવામાં આવે, ત્યારે જ્ઞાનક્ષેત્ર જેવા ઉપયોગી ખાતને ભુલી જાય છે શ્રાવક ગૃહસ્થે પોતાની આખી છ દગી સુધી અનેક સારા નરસા કર્મ કરી, જે મન મેળવ્યું હોય, તેને પોતાના સ્વાર્થી સગાસબ-ધીઓમાં છિન્નભિન્ન કરી વહેચી નાખે, અને જ્ઞાન ખાતામાં કાંઈપણ સારી રકમ અર્પણ કરે નહિ, એ કેવી દીલગીરીની વાત ? પ્રત્યેક શ્રાવક ગૃહસ્થે આ જાણત બહુ મનન કરવાની છે દરેક શ્રાવક સમજે છે કે, આલોક તથા પરલોક કંતુ સાધન ધર્મ છે, અને ધર્મની વૃદ્ધિનો મુખ્ય આધાર જ્ઞાન છે આથી મારા મિત્ર કુલચંદ્ર શેઠને મારે ખાસ સૂચના આપવી છે કે, તમારા વિલમાંથી એક હીસ્સો જ્ઞાનની વૃદ્ધિને માટે અર્પણ કરવો આ ઉત્તમ રીવાજની શરૂઆત તમે કરો ધાર્મિક હૃદયના કુલચંદ્ર શેઠ જરૂર તે વાત મા-

જ્ય કિરયો, અને પોતાના વીલભા જ્ઞાનના વિશાળ ક્ષેત્રને પૂર્ણ અવકાશ આપયો

આનંદા—કદિ જ્ઞાનક્ષેત્ર જો તે પોતાનું દ્રવ્ય રચા પિત કરે, તો પછી તમે તે દ્રવ્યનો ઉપયોગ જ્ઞાનમાં કેવી રીતે કર્યો ?

શિવચંદ્ર—જ્ઞાન ખાતામાં અર્પણ કરેલું દ્રવ્ય જ્ઞાનની વૃદ્ધિના ઉપયોગમાં લેવામાં આવ્યો જે કોઈ આવકનો પુત્ર સાથે અભ્યાસ કરવાને ઇચ્છા રાખતો હશે, તેને વિદ્યાર્થીવિતન [સ્કોલરશીપ] આપવામાં આવ્યો નૈન પાઠશાળા, કન્વાશાળા, અને શ્રાવિકાશાળાને, સારી સ્થિતિમાં મુકવામાં આવ્યો. અભ્યાસીઓને નિવાસ, ભોજન તથા સર્વ વસ્તુઓ પુરી ખર્ચે તેવી પાઠશાળાઓ [બેડી-મ સ્કુલ] રચાવી તેમાં જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવાને માટે જેવી જોઈએ તેવી સહાય આપવામાં આવ્યો આપણા પ્રાચીન નૈન પુસ્તકોના બહારનો ઉદ્ધાર કરવામાં એટલે પ્રાચીન સંસ્કૃત તથા માગધી ભાષામાં લખાયેલા ઉપયોગી કા-થોને શુદ્ધ કરી મૂળ તથા ભાષાતર સાથે બાહેર પાઠશા-માં આવ્યો જેનેની ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થાય ? એવા નિબંધો લખાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો. સારી સારી બોધક કથાઓ બાહેર પાડી લોકોમાં વાચનની રૂચી વધારવામાં આવ્યો. સારા સારા વિષયોથી ભરપુર, રસિક અને બોધક માસિક પત્રો પ્રગટ કરવામાં આવ્યો તે સિવાય સી કેળવણી, કે જે ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉત્પત્તિ મૂળ કારણ છે, તેને માટે સારા સારા નિબંધો લખાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવામાં આવ્યો આવા આવા અનેક ઉત્તમ કાર્યમાં તે જ્ઞાનદ્રવ્યનો ઉપયોગ થયો.

લલિતા—બાપા ! આ તમારો વિચાર ઘણો જ સ્તુ-
તિપાત્ર છે. આવો વિચાર જો ખીજા જૈન ગૃહસ્થોમા
ઉત્પત્ત થાય, તો અદ્ય સમયમા જૈન કોમળી ઉત્પત્તિ થઇ
જાય.

ચ ચળ—કાકા ! આમા મને એક મોટી શકા થાય
છે. આપણા લોકોમા એક એવી જાતની ફટી પડી છે કે,
કોઇ પણ કામ ખીજા તરફથી શરૂ થાય, તો તેને ખીજા
અનુસરતા નથી, પણ તેની ચર્ચા કરવા મડી જાય છે.
અને તેનું નકારૂં કહેવરાવવાનો પ્રયત્ન શરૂ કરે છે
જે કે ઉવટે પાછી તેની પ્રશંસા થાય છે, તથાપિ લોક
ચર્ચાથી ભય પમનારો માણસ તેને પગલે ચાલી શકતો
નથી, એટલે તે કામ ભાગી પડે છે.

શિવચંદ્ર—કા, તારૂં કહેવું ખરૂં છે, પણ હવે
દેશગકાને લઇને લોકો મમજવા લાગ્યા છે. કેળવણીના
પ્રભાવથી લોકોને મનમા નિશ્ચય થયે છે કે, ધાર્મિક અને
સામાજિક ઉત્પત્તિનું સાધન જ્ઞાન છે, તેથી તન, મન
અને ધનથી જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરવી જો જ્ઞાનનો વધારો થશે,
તો આપણા સર્વ પ્રકારનો ઉદય થશે. આવા નિશ્ચયથી
ઘણા લોકો હવે પુણ્યક મેઠનું અત કરણુ તેમ કરવાને
તૈયાર થયા છે.

[આટલું કહી શિવચંદ્ર ચોઠ ધરમા ચાલ્યા ગયા]

આનંદા—મહેનો ! આપણી ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત
કરવાનો હવે મમય થઇ ગયો છે. હવે આવતી કાલે ખીજી
વાર્તા કરીશું.

ત્રેમ તથા પુતળી—આનંદા મારી ! આવતી કાલે
વાર્તા કરવાનો વખત આજ છે કે ખીજો, ?

આનંદા—હુમેશા આજ વખત છે

ચંચળ—(હસતી હસતી) કેમ બહેન પ્રેમ ! અમારી ઉપદેશવાર્તા કેવી ? તને પસંદ પડી કે નહિ ?

પ્રેમ—ચંચળ બહેન ! હું તને શી વાત કહું ? મને તો આ ઉપદેશવાર્તા સાંભળી ઘસોજ આનંદ થયો છે મને જો અગાઉથી ખબર હોત, તો હું પહેલે દિવસથી જ આવો લાલ લેત, પણ મારા નરીખમા તે લાલ મળતો નહિ હોય, એટલે પછી ચો ઉપાય ?

પુતળી—બહેન ! એવો અકસોસ હવે કરવો નકામો છે કારણ કે, જે વાત બની ગઈ, તે કાંઈ દુરવાની નથી હવે આજથી તે લાલ મેળવવાની ઉત્કંઠા રાખવી, એટલે બસ છે

ચંચળ—બહેનો ! હવે તે વિરોધધારે અકસોસ કરવો નહિ આજથી હુમેશા વખતસર આવશે, તો હજી ધણો લાલ મેળવશે

આનંદા—ચાલો, હવે આપણી વાર્તા સમાપ્ત કરીએ, વખત ધડ ગયો છે (બોલો આદિત્યર ભગવન્ની જય) આનંદા અને લલિતા ઘરમા જાય છે ચંચળ, જયા, પ્રેમ અને પુતળી બધા પોતપોતાને ઘેર ચાલ્યા જાય છે

ધર્મદાસ રોકે કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે આનંદા પોતાની પુત્રી લલિતાને અને ચંચળને ઉપદેશ આપતી હતી, અને જયા, પ્રેમ તથા પુતળી તે ઉપદેશનો લાભ લેતા હતા

અજવાળી—કાકા ! આજના દિવસની ઉપદેશવાર્તા-
મા અમારે ઘણું સમજવાનું આવ્યું હતું તેમા ખાસ ૨-
રીને મિથ્યાત્વીના મત કરવાના નકારા રીવાજને માટે
જે કહેવામા આવ્યું, તે અમારે શ્રાવિકાઓને ખાસ કરીને
સમજવાનું છે,

આ વખતે એક પાર્વતી નામની શ્રાવિકા હાલી થઇને
ખેડી—ધર્મદાસ ભાઈ ! મિથ્યાત્વીના મત શ્રાવકે ન કરવા
જોઈએ, એવું તમે કહ્યું, પણ શીતળા સાતમનું મત અ-
માગથી છોડી શકાય તેમ નથી કારણ કે, જો એ મત ન ક-
રીએ, તો છોકરને કાકાબગીચા નીકળે, અને તેથી છોકરા
ખેડાળ, અપંગ અને આધણા બની જાય છે, અને ઘણી
વર મૃત્યુ પણ પામી જાય છે આવા ભય કર રાગને શાત
કરવાને શીતળા માતાની ઉપાસના અવશ્ય કરવી જોઈએ,

ધર્મદાસ જોઈ—પાર્વતી બહેન ! ઘણું બેસાડ્યો બહે
મીડાવાથી એવું માને છે, પણ તે વાત તદ્દન ખોટી છે
શીળી તથા ચોરી એ બાળકોના રોગ છે દરેક મનુષ્યને
બાળ વયમા તે રોગ અવશ્ય થાય છે ઘણું કરીને કોઈનેજ
થતા નહિ હોય યુરોપ વિગેરે બીજા દેશોમા પણ એ
રોગ થાય છે, અને તે દેશમા કાકાબગીચાને પગે જ
ગાડવાનો ખીલકુલ ટોળ ચાલતો નથી આપણા દેશમા
સ્વાર્થી લોકોએ એ ધર્તીંગ ચલાવ્યું છે કદિ તેવું ધર્તીંગ
મિથ્યાત્વીઓમા ચાલી શકે, પણ આપણા આવક ધર્મની
અદર તો તે તદ્દન ધર્મ વિરુદ્ધ કહ્યું છે, કારણ કે, શીતળાના
મતમા વાગી લોજન કરવાનો રીવાજ છે, એ વારી લોજ-
ન કરવું, તે આપણા ધર્મથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે બહેન પાર્વ
તી ! આ વિષે હૃદયમા લાગે વિચાર કરજો તમે શ્રાવક
કુળની સ્ત્રીઓ છો, શુદ્ધ શ્રાવિકા થવાને સ પૂર્ણ અધિકારી છો

હવેથી તમારે કદિ પણ શીતળા મત કરવું નહિ શીત
ળા દેવીને માનવી કે પૂજની, એ આપણા સમ્યક્તાની વિ
દ્વંદ્વ છે, મુખ, હાથ, રોગ, પીડા, લોગ, ઉપલોગ વિગે-
રે કર્મને આધીન છે કર્મથી યેચેલી પીડાને દૂર કરવા કોઈ
પણ દેવતા સમર્થ નથી શીતળાને માનનારા અને પૂ-
જનારા માણસો પણ એ રોગના લોગ યદ્યં પડે છે પાર્વ
તી બહેન ! હવેથી એવો બહેમ રાખ્યો નહિ શીતળા મ
ત સ્વીકારી સચિત્ત પ્રાણીમા સ્નાન અને સચેત ભોજન
કરી તમારી આવકપણાની પવિત્રતાને શુભાવર્યો નહિ

પાર્વતી—ધર્મજનુ ! તમારૂં કહેવું યથાર્થ છે હું હરે
સારી રીતે સમજી ગઈ માથા હૃદયમાંથી એ શબ્દ દૂર
ચાલે ગયું હવે મારા બલુવામા આવ્યું કે, શીતળા મનને
વિધિ આપણા પવિત્ર ધર્મથી તદન વિરુદ્ધ છે શુદ્ધ દ્વંદ્વ
યની આવિકાને કદિ પણ એ મત આવરવા યોગ્ય નથી
હવે હું કદિ પણ એ મિથ્યાત્વીનું મત કરીશ નહીં, બીજાને
કરાવીશ નહિ, અને કરવાને અનુમેદન આપીશ નહિ
(બીજી આવિકાએ તરફ બેઠાને) બહેનો ! તમે બધાએ સા
લગ્યું હશે કે, આપણે કોઈએ પણ મિથ્યાત્વીનું મત કરવું
ન બોધ્યું તથાપિ શીતળા સાતમનું મન કે જેને માટે
આપણામા મોટો વહેમ છે, તેથી કરીને તેનો ત્યાગ ક
દિ પણ યદ્યં શકે તેમ નથી, તથાપિ આપણા ધર્મપિતા
અને ધર્મજનુરૂપ ધર્મદાસ ચેકના કહેવા ઉપરથી આપ
ણને ખાતરી થાય છે કે, એ શીતળા વિગેરેના મત કરવા,
તે આપણા ધર્મની વિરુદ્ધ છે જે મત તથા તપનો વિધિ
આપણા શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ હોય, અને જે કરવાથી આપણે
તદન ધર્મબ્રહ્મ મતાં હોઈએ, તેવા તપ કે મત આપણે

ન કરવા ભેદજો, બહેનો ! આજથી હું મિથ્યાત્વીનું કોઈપણ
મત ન કરવાની ખાધા લઉં છું

આ પ્રમાણે કહીને પાર્વતી જો હાથ ભેડી ઉભી રહી,
અને તે ખાધાના પચ્ચખાણુ દેવાની ધર્મદાસ શેઠને વિન-
તિ કરી, એટલે ધર્મદાસ શેઠે પોતાની તે અવસરે યોગ્યતા
ધારી ઉંચે સ્વરે પચ્ચખાણુ આપ્યા તે વખતે ખીજી ઘણી
આવિકાઓ ઉભી થઈ હાથ ભેડી ઉભી રહી ત્યાર પછી
“ આદીશ્વર ભગવાનની જય ” એવો મહાન ધ્વની થયો,
જેના પ્રતિધ્વનિથી આવિકાશાળા ગાજી ઉઠી

ધર્મદાસ શેઠે તેમને મિથ્યાત્વીના મત તથા તપ ન
કરવાની ખાધા આપી તે દિવસની ઉપદેશવાર્તા સમાપ્ત
કરવાને આ પ્રમાણે જોડ્યા—આવિકાઓ ! આપણે સમય
થઈ ગયો છે, માટે ઉપદેશ વાર્તા બંધ કરવામા આવે છે
જોડો (આદીશ્વર ભગવાનની જય)

બધી આવિકાઓ ઉઠી પોતપોતાને ઘેર જાય છે બ ગા,
અજવાળી અને ધર્મદાસ પોતાના ઘર તરફ વળે છે

દિવસ ૭ મો.



ધર્મદાસ શેઠ અને બ ગા પોતાના નિત્યના વખત
પ્રમાણે આવિકાશાળામા આવ્યા અજવાળી, તારા,
વગેરે ખીજી આવિકાઓ એકઠી થઈ ગઈ બધી
આવિકાશાળા બાળ, પ્રૌઢ, અને વૃદ્ધ આવિકા
ઓથી ચીકાર ભરાઈ રહી. ધર્મદાસ શેઠ પોતાના

હવેથી તમારે કહિ પણ શીતળા મત કરવું નહિ શીત
ળા દેવીને માનવી કે પૂજની, એ આપણા સમ્યક્તાની વિ
રુદ્ધ છે. સુખ, દુઃખ, રોગ, પીડા, ભોગ, ઉપભોગ વિગે
રે કર્મને આધીન છે કર્મથી થયેલી પીડાને દૂર કરવા કોઈ
પણ દેવતા સમર્થ નથી શીતળને માનનારા અને પૂ-
જનારા માણસો પણ એ રોગના ભોગ થઈ પડે છે પાર્વ
તી બહેન ! હવેથી એનો બ્હેમ રાખસો નહિ શીતળા મ
ત શીતળાની સચિત્ત પ્રાણીમા રનાન અને સચેત ભોજન
કરી તમારી શ્રાવકપણાની પવિત્રતાને શુભાવસો નહિ

પાર્વતી—ધર્મજનુ ! તમારું કહેવું યથાર્થ છે હું હવે
સારી રીતે સમજી ગઈ મારા હૃદયમાથી એ શબ્દ દૂર
સાથે ગયું હવે મારા બાળુવામા આનંદુ કે, શીતળા મનો
વિધિ આપણા પવિત્ર ધર્મથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે શુદ્ધ હૃદ
યની શ્રાવિકાને કહિ પણ એ મત અપ્પરવા ચોખ્ખો નથી
હવે હું કહિ પણ એ મિથ્યાત્વીનું મત કરીશ નહીં, ખીજાને
કરાવીશ નહિ, અને કરતાને અનુમેદન આપીશ નહિ
(ખીજા શ્રાવિકાઓ તત્ત્વ જોઈને) બહેનો ! તમે બધાએ સા
બળ્યું હશે કે, આપણે કોઈએ પણ મિથ્યાત્વીનું મત કરવું
ન જોઈએ તથાપિ શીતળા સાતમનું મત કે જેને માટે
આપણામા મોટો વહેમ છે, તેથી કરીને તેનો ત્યાગ ક
હિ પણ સમ્પ શકે તેમ નથી, તથાપિ આપણા ધર્મપિતા
અને ધર્મજનુરૂપ ધર્મદાસ શેઠના કહેવા ઉપરથી આપ
ણને ખાત્રી થાય છે કે, એ શીતળા વિગેરેના મત પ્રવા,
તે આપણા ધર્મની વિરુદ્ધ છે જે મત તથા તપનો વિધિ
આપણા સાત્ત્વથી વિરુદ્ધ હોય, અને જે કરવાથી આપણે
તદ્દન ધર્મજનુ મત હોઈએ, તેવા તપ કે મત આપણે

ધર્મતણી સદ્બુદ્ધિ તેમા થાય ને
એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી

૯

ભાવ ધરો ભાદરવે ભવિષ્ઠ સ્નેહથી,
જ્યા પર્યુપણ પર્વતણો મહિમાય ને,
મિથ્યા હૃદય આપી મર્વ ખમાવજો,
પ્રતિક્રમણ જ્યા જીવત્સરણ થાય ને
એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી

૧૦

આયોમા ઉત્તમતા ગળી અગમા,
પર્વ દિવાળી સમજી કરને એય ને,
પૂરા દ્વાદશ માસ થયા સુભ વર્ષના,
ધરને હૃદયે નિર્મળ જિન પદ ધ્યેય ને
એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી

૧૧

આ પ્રમાણે ગગાએ ગાઈ જતા-યુ, તે માલગીને
ગાધાઓ ઘણાજ ખુલી વધ જયા ઘણી આવિષ્કારોએ તે
ગીત ઉતારી મોઢે કરવાનો નિશ્ચય કર્યો કેટલીએક તો
પરમ્પર કહેવા લાગી કે, અહાંથી પરવાર્યા પછી તરતજ
ગગાનાઈને ઘેર જઈયુ, અને આ મહિનાનું ગીત ઉતારીને
ગીળી લઈયુ ઘેરજ અલણ આવિષ્કારમનમા અફનોસ
કરવા લાગી કે, અરે ! હું કેવી અભાગી, કે જે કાંઈ ભ
પી નહીં મારા કમનશીએ મને એકે અક્ષર અડ્યો નહીં
ને હું ભણી હોત, તો આની સુદ્ધ ગરબીઓ ઉતારીને
મોયે કરત અરે પ્રભુ ! મારા જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્યારે
અત આવશે ?

આ પ્રમાણે આવિષ્કારમાજમા ઘણી ગડબડ વધા
લાગી, એટલે અજવાળીએ “ઉપયોગ” એમ મોટેથી
પોકાર્યું, તેથી આરે તરફ શાંતિ થઈ ગઈ

ચૈતરમા આજેલ કરી મન રાચ્છને,
 ઓળીમા આચરને સુકૃત સાર ને,
 ભવસાગર તરવાના સાધન સચ્ચને,
 ધરને સર્વે રાસકથામા પ્યાર ને
 એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી ૫

વૈશાખે ૧અક્ષયતૃતીયા આરાધને,
 અક્ષયદાન કરી પરિહરને પાપ ને,
 આદીશ્વર આરાધન કરને રગથી,
 ભગ ન કરને જિન ભક્તિને આપ ને
 એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી ૬

જ્યેષ્ઠે કલ્યાણક આવે શુભ રગતુ,
 વલ્લારસીમા જન્મ્યા પારસનાથને,
 તીર્થ જન્મુ અતિ ઉત્તમ એ જિનરાજતુ,
 ગજપુર પ્રગટ્યા જિનવર શાતિનાથ ને
 એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી ૭

માસ અષાઢે ધર્મ વધે નવરગથી,
 માતુર્માસનતણુ આવે શુભ પર્વ ને,
 ધર્મતણુ પરિણામ ચડે ચૌપાસથી,
 શ્રવણ કરે મુનિધર્મ વચ્ચનને સર્વ ને.
 એ મહિને જિન ભક્તિ કરીએ ભાવથી. ૮

આરાધો શ્રાવણને નિર્મળ પ્રેમથી,
 ન્યા પર્યુષણ પર્વતણે મહિમાય ને,
 ધર્મારાધન કરવાનો એ માગ છે,

ધર્મતણી સદ્ગુણિ તેમા યાય ને
એ મહિને જિન લક્ષિત કરીએ લાવથી.

૬

લાવ ધરો લાદરવે લવિકા સ્નેહથી,
લ્યા પર્યુષણુ પર્વતણો મહિમાય ને,
મિથ્યા હૃદય આપી સર્વ ખમાવને,
પ્રતિક્રમણુ લ્યા સ્વત્સરતુ' યાય ને
એ મહિને જિન લક્ષિત કરીએ લાવથી

૧૦

આશોમા ઉત્તમતા રાખી અગમા,
પર્વ દિવાળી સમણ કગ્ને એય ને,
પૂરા દાદશ માત્ર યયા સુલ વર્ષના,
ધરને હૃદયે નિર્મળ જિન પદ દ્યેય ને
એ મહિને જિન લક્ષિત કરીએ લાવથી

૧૧

આ પ્રમાણે જગાએ ગામ જતાંયુ, તે આલેખીને
જનાઓ ઘણાજ ખુશી થઈ જયા ઘણી આવિકાઓએ તે
ગીત ઉતારી મોઢે કરવાનો નિશ્ચય કર્યો ઢેટલીએક તો
પગપર કહેવા લાગી કે, અહીંથી પરવાર્યા પગી તરતજ
જાનાઈને ઘેર જઈશુ, અને આ મહિનાનું ગીત ઉતા-
રીને રીખી લઈશુ કોઈ અલણુ આવિકામનમા અદનોમ
ક-વા લાગી કે, અરે ! હું કેવી અલાગી, કે જે કાંઈ લ
ખી નહીં મારા કમનગીએ મને એકે અક્ષર અડયો નહીં
ને હું લણી હોત, તો આવી સુન્દર જરણીઓ ઉતારીને
મોઢે કરત અરે પ્રભુ ! મારા જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્યારે
જત આવજો ?

આ પ્રમાણે આવિકાસમાજમા ઘણી ગડબડ થવા
લાગી, એટલે અજવાળીએ “ ઉપયોગ ” એમ મોઢેવી
પોઝાયું, તેથી આરે તરફ શાંતિ થઈ ગઈ.

ધર્મદાસ ગેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાએ ! આનંદની પામે સોમચંદ્રી સ્ત્રી જ્યાં, જે ચંચળની માથે ઉપદેશ વાર્તા સાંભળવા ગઈ હતી, તેજ દિવસે તેણીનામા ઉપદેશની સારી અમર થવાથી તે સારી રીતે સુધરી ગઈ હતી એક વખતે સોમચંદ્ર અને જ્યાં વચ્ચે જે પ્રસંગ બન્યો હતો, તે તમારે સાંભળવા લાયક છે ખીજે દિવસે સોમચંદ્ર સવારે ઉઠ્યો, ત્યાં પોતાની સ્ત્રી જ્યાંને ઘરના કામ કરતી જોઈ મનમાં રાજી થઈને બેઠ્યો—

સોમચંદ્ર—ઠેમ આજ તો વહેલા ઉઠ્યા ?

જ્યા—હા, સવારમાં વહેનાજ ઉઠવું જોઈએ પોતાના પતિ પછવાડે હુવું અને તેની પહેલાં જાવું, એવો સ્ત્રીનો ધર્મ છે

સોમચંદ્ર—શું એક દિવસમાં આટલું બધું જ્ઞાન આવી ગયું ?

જ્યા—જ્ઞાન તો દાઇ અબધુ નથી, પણ જરા સમજણ પડી

આટલું કહીને જ્યાએ દાતણ પાણીનો લોટો ભરી પોતાના પતિ સોમચંદ્રની પાસે મુક્યો, તે જોઈ સોમચંદ્ર મનમાં હર્ષ પામ્યો તે વખતે સોમચંદ્ર પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો—

‘ અહા ! ઉપદેશવાર્તા સાંભળવામાં કેટલો શુભ થયો ? આ સ્ત્રી એકજ દિવસમાં બધી પડલાઈ ગઈ, એ કેવા આશ્ચર્યની વાત ! આ નિચે મારી ઉપર ચંચળનો મોટો ઉપકાર થયો ’ આ પ્રમાણે ચિંતી સોમચંદ્ર દાતણ કરવા બેઠો જ્યારે તે દાતણ કરી રહ્યો, એટલે જ્યા

એ આવી બે હાથ બેડીને ઝલુ—“સ્વામીનાથ ! હવે શી આજ્ઞા છે ? બે નહાવુ હોય, તો ગરમ પાણી તૈયાર છે

સોમચંદ—(મનમાં મુકલાઈને) શેઠાણી ! નહાવાનું તો દહેરે રાખીશ કારણ કે, ત્યાં પૂજા કરવાનું ઠીક પડે

જયા—સ્વામિનાથ ! આજ તો ઘેર નહાઓ તો ઠીક

સોમચંદ—કેમ વાર ?

જયા—આજે મારે તમને યોગીને નિવરાવવાના છે

સોમચંદ—તેનું શું કારણ ?

જયા—એમાં કાળજી રેનું ? સ્ત્રીએ પોતાના સ્વામીની સેવા કરવી બેઠે

સોમચંદ—(મનમાં હસ્યાઈને) તમારે એટલી બધી તસ્તિ લેવાની શી જરૂર ? તમે કહ્યું, એટલે સેવા થઈ ચુકી

જયા—ના, એમ નહિ બને, મારે તમારી સેવા કરવી છે હું આટલા દિવસ અજ્ઞાન હતી, તેથી મને એ લાભ મળ્યો નથી, હવે કૃપા કરી તે લાભ લેવા દો

સોમચંદ—ત્યારે જેવી તારી ઇચ્છા આવી બુદ્ધિ વેટલા દિવસ રહેશે ?

જયા—મારા હૃદયમાં તો એમ છે કે, આવી બુદ્ધિ હમેશા રાખવી પછી બને તે ખરૂં

સોમચંદ—પછી બીજી વળી શું બનવાનું ? શું હજી તારામાં દ્રઢતા નથી આવી ?

જયા—મનમા તો દ્રઢતા છે, પણ વખતે સ્વભાવ પ્રકૃતિ બદલાઈ જાય, તો પછી શી ખબર ?

સોમચંદ—સ્વભાવ પ્રકૃતિને અચળ રાખવી, એનું નામજ દ્રઢતા કહેવાય છે હવે એવી દ્રઢતા સદા રાખજે

જયા—સ્વામિનાથ ! યનતા સુધી હું મારી દ્રઢતા છોડીશ નહીં, તથાપિ તમારી આજળ એવી વિનંતી છે કે, જેમ મારી દ્રઢતા ટકી રહે, તેમ કરજો જો મારાથી કાંઈ વિરૂદ્ધ થઈ જાય, તો મને શિક્ષા કરજો પત્નીને શિક્ષા આપી સુધારવી, એ પણ પતિનો ધર્મ છે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શાવિકાઓ ! પછી તો મચકે પોતાની સ્ત્રીની પરીક્ષા કરવાને નીચે પ્રમાણે જરા વિપરીત વચન બોલી જવાને ખીજવવા માડી

સોમચંદ કહ્યું—તું કહે છે કે, પત્નીને સુધારવી એ પતિનો ધર્મ છે, એ વાત ખરી, પણ તારા જેવી અવળચડી સ્ત્રીને શી રીતે સુધારી શકાય ? કાગડીને સોવાર શુદ્ધ જળમા સ્નાન કરાવીએ, તોપણ તે કંઈ હંસલી થાયજ નહીં

પોતાના પતિના આવા વચન સાંભળી જયા મનમા શુરસો લાવીને બોલી—તમારે વધારે પડતું બોલવું નહિ મને કાગડી કહી તે ઠીક ન કહેવાય જ્યારે હું કાગડી થાઉં, તો તમે કાગડીનો પતિ કાગડા થના મને એવી જાણ આપવાથી તમને પણ જાણ લાગશે

સોમચંદ—(હસીને) કેમ શુરસો લાવી બોલે છે ? તારી દ્રઢતા ક્યા ગઈ ? જરા વિચાર કર

જયા—સ્વામિનાથ ! માફ કરો મારામા સ્વાભાવિક રીતે ગુસ્સો આવી ગયો, હવેથી તેમ નહિ અને આ પ્રમાણે મને સહે સહે ટોકતા રહેજો

મોમચંદ—હવે ફરી વાર આવી રીતે ત મધુ જોઈએ

જયા—અનતા મુખી તેમ ઘરો નહિ, તથાપિ તમારે સહે સહે કહ્યા કેવળ

મોમચંદ—ઉત્તુ પાણી તૈયાર હોય તો લાવ, મારે ન્હાવાનો વખત થઈ ગયો છે

જયા—યો, જલદી ગરમ પાણી મુકી દઈ તે ઘેરા વખતમા તયાર થઈ જશે

મોમચંદ—ઘોડી વાર પહેલા તે કહ્યું હતું કે, ગરમ પાણી તૈયાર છે, અને અત્યારે કહી છે કે, 'ગરમ પાણી મુકી દઈ' આ ડેવી વાત કહેવાય ?

જયા—સ્વામિનાથ ! હું ભુલથી ભુલું જોલી, તે કામા કરજો હવેથી તેવું જોલીગ નહિ

મોમચંદ—એવું ભુલું જોલવાનું તું કારણ હતું ? મેં કાર્ય તને ગરમ પાણી કરવાને કહ્યું ન હતું, તેમજ જો તે ગરમ પાણી ન થઈ હોત, તો મારા તરફથી કાંઈ વખતે મળવાનો ન હતો તે છતાં અમરનું ભુલું જોલવાનું તું કારણ ?

જયા—સ્વામિનાથ ! મારા સ્વભાવને લઈને મારાથી તેમ જોલાઈ જવાયું, નહારી ટેવ એકદમ ટાળી ચકાતી નથી પ્રાણનાથ ! તમે સચના કરી મને જણાવ્યું, તેને

માટે હું તમારો ઉપકાર માનું છું ફરી વાર પણ તેવી રીતે જણાવવા કૃપા કરશે

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે અવિકાબ્જી ! તે પછી સોમચંદ ન્હાવાને પાટલા ઉપર બેઠો એટલે જ્યાં આવી, તેને સારી રીતે મર્દન કરી, ન્હવરાવા લાગી આ વખતે તેના પાટોશમાં રહેલી ચચળ પોતાના ઘરની બારી એથી તે બધું જોવા લાગી જ્યાંની આવી પતિભક્તિ જોઈ, ચચળ પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગી, “ અહીં ! ઉપદેશનો પ્રભાવ કેવો છે ? ” જ્યાં જોવી અવળચડી સ્ત્રી આમ પોતાના પતિની સેવા કરે, તે આ કેવું આશ્ચર્ય ! આ જ્યાં કાલે સવારે સોમચંદની આખોમાંથી બોર બોર જેવડા આંસુ પડાવતી હતી, તે જ્યાં આજે તેને ચોળીને ન્હવરાવે છે, એ ઉપદેશનો કેવો પ્રભાવ ! જ્યારે જ્યાં પોતાના પતિ સોમચંદને ન્હવરાવ્યા પછી છુટી થઈ, ત્યારે ચચળે બારીએથી પુછ્યું

ચચળ—કેમ જ્યાં લાખી ! શું કરે છે ? જરા અહિં તો આવો

જ્યાં—ચચળબા ! આ રહી, ઘરનું કામકાજ કરવામાં રોકાઈ છું

ચચળ—અત્યારે શું કામ કરતા હતા ? તે કહો

જ્યાં—ઘરનું આડું અવગું કામ, બીજું શું કરે ?

ચચળ—મારા સોમચંદ લાઈ કયા છે ? ઘરમાં કે, બાહર ગયા છે ?

જ્યાં—ઘરમાં છે, હવે બાહર જવાની તૈયારી કરે છે

ચચળ—હવે કયા જવાના છે ?

જયા—દહેરે પૂજા કરવા જાય છે

આ વાત સાલજી સોમચંદ હમતો હનતો જારી પામે આવ્યો, અને તે જોત્યો

સોમચંદ—કેમ ચચળ જાહેન ! તું કામ છે ? કાંઈ કામ હોય તો ફરમાવો તમારો માગી ઉપર ધણે ઉપકાર છે

ચચળ—ભાઈ ! તેમા મારો શો ઉપકાર છે ?

સોમચંદ—પ્રિય જાહેન ! તમેજ મને મારા સ સા રમા સુખી કર્યો છે સનારતુ સર્વ જાતનુ સુખ સ્ત્રીને આધીન છે જો સ્ત્રી સમજણી, કેળવણી પામેલી અને સુગ્રહ હોય, તો સનારતુ સર્વ જાતનુ સુખ મેળવી શકાય છે જ્યાં સ્ત્રી સારી કેળવણી પામેલી હોય, ત્યાં કુટુંબનો સર્વ જાતનો આનંદ મેળવી શકાય છે, તે સ્થળે લક્ષ્મી પણ વાસ કરીને રહે છે, વેબવનો વિલાસ પણ ત્યાજ સ્થિર થાય છે, અને સખ, એકતા, તથા પ્રેમ આવીને તે ધરમાજ સ્થાન કરે છે જ્યાં સ્ત્રી કેળવણી વિનાની અને અજ્ઞાન હોય, ત્યાં અનેક જાતના કલેશ, કકાસ અને દુખ ઉત્પન્ન થાય છે તેવા કુટુંબનો ગૃહવાસ નરકાવાસ જેવો દુખદાયી થઈ પડે છે ચચળ ! હવે મારો ઉદ્ધાર તમે કર્યો છે, તમારી ભાણીના હૃદયમા તમારા ધર્મમાતા આનંદના ઉપદેશે સારી અસર કરી છે તમારી ભાણી તદ્દન બદલાઈ ગઈ છે તેણીના મનમા મોટો ફેરફાર થઈ ગયો છે મારા સનારને આનંદ કાઢીએ દુખમય મટાડી સુખમય કર્યો છે હું તેમનો પણ મોટો આભાર માનું છું

પ્રિય બહેન ! આનંદદાની આનંદદાએ ખરેખર મારા ન સારને આનંદમય કયો છે આનંદ શ્રાવક મુળની પર મપૂજ્ય દેવી છે એમના જેવી દેવીરૂપ આવિઝાઓ વૃદ્ધિ પામે તો આખા શ્રાવક સારનું સ્વરૂપ જુદું જ બનવા ઇ જાય

અચળ બહેન ! આ વળતે તમારા અને તમારી ધર્મમાતાના શુભનું વર્ણન કરવાને મારામાં ખીલકુલ શક્તિ નથી કહિ હું બૃહસ્પતિ મહામુખ શેવનાગ થાઉં, તોપણ મહાદેવીના શુભનું વર્ણન કરી શકું તેમ નથી

ઉપગારી બહેન ! હવે હું રજા લઉં છું, તમારી બા બીને હમેશા નિયમમર બોલાવજો, અને તેણીને ઉપદેશ વાર્તાનો મહાન્ લાભ અપાવજો

ધર્મદામ્ શેઠ કહે છે—હે આવિઝાઓ ! આ પ્ર માણે ક'ની સોમચંદ દહેરાસરમાં પૂજા કરવા આવ્યો ગયો તે પછી અચળ હસતી હસતી જ્યાં પ્રત્યે બોલી—

અચળ—જ્યાં બાણી ! જાજ તો તમોએ મારા લાઇને બહુ ખુશી કર્યા લગે છે જો તો ખરા, તમે તેમને શું કર્યું હતું ?

જ્યાં—અચળ જા ! કાંઈ કર્યું નથી, તેમનો એવો સ્વભાવજ છે કે, ઘડીમાં ખુશી થાય, અને ઘડીમાં નાખુશ થઈ જાય

અચળ—બાણી ! શું આ ખરૂં કહ્યું છે ? તમે તેમને કાંઈપણ કર્યું નથી ? સાચેસાચું કહી દો, તમે જાણો છો કે, મૃપાવાદથી પાપ લાગે છે

જયા—બા ! હું ભુલી, મૃયાવાદનું પાપ ઘણું છે, પણ તે સાચું કહેતા મને શરમ લાગે છે

ચંચળ—[હસતા] ભાભી ! મહારા લાઈ નહાતા હતા, ત્યારે તમે કયા ગયા હતા ?

જયા—[શરમાઈને] બા ! તે વિષે હું કંઈ કહીશ નહિ, તમે જોયું હોય તો કહો

ચંચળ—ભાભી ! આજ તો સ્વામીનાથની નેવા સારી થતી હતી આ પ્રમાણે હમેશા કરશે કે કેમ ?

જયા—બા ! બનશે તો કરીશું સ્વામીની સેવા કરવી, એ સ્ત્રીનો ધર્મ છે તમારી ધર્મમાતાના કહેવા પ્રમાણે તો સ્ત્રીએ પોતાના પતિને ઇષ્ટદેવ જેવા ગણવા જોઈએ વળી તેમણે એટલે સુધી જણાવ્યું છે કે, કદિ પોતાનો પતિ ક્રોધી, કુરૂપી, અજ્ઞાની કે મૂર્ખ હોય, તોપણ નતી શ્રાવિકાએ તેની અવગણના ન કરવી જોઈએ

ચંચળ—ભાભી ! આ બધું જ્ઞાન આજે થયું, નહિ તો ગઈ કાલે તમે દેવા હતા ? તે વિચારી જુવો

જયા—બા ! એ વાત સ્મરશે નહિ, મને ધણો ખેદ થાય છે ત્યારે હું તે વાતને યાદ કરું છું, ત્યારે માન મનમાં ઘણો પશ્ચાતાપ થાય છે હવે એ મારા કુ કર્મનો મને શો ગદલો મળશે ? એ મને દુઃખમાં થવા કહે છે

ચંચળ—ભાભી ! તમે તે પાપનો પશ્ચાતાપ કરો છો, એટલેથી જ તે તમારું પાપ સમી જવાનું આપણા શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે, મોટા મોટા પાપીઓએ પણ પશ્ચાતાપથી અને સદ્ભાવના ભાવવાથી પોતાના પાપકર્મ ખપાયા છે એવી

જેવા નહારા કામ કરવા ગયેલા અને જારી કર્મ કરવા તે
 થયેલા લોકોને આપ સમયમા કેવળ જ્ઞાન થયેલું છે
 આપણા દેવ શાસ્ત્રમા નારી ભાવનાનું પણ અનુચિત છે
 છે ભવિષ્ય જાના હૃદયની ભવ્ય ભાવનાઓ તેમને દાણ
 માનમા દાપણ શ્રેણીપર આરૂઢ કરાવે છે ભાભી ! તમે
 ખેડ કર્યો નહિ, કમ્પત હવે દહતા ગળવાની જરૂર છે
 જો તમે તમારી દહતાથી અવિત થયો નહિ, તો તમારૂં
 કંપણુ ધર્મ ચુક્યું છે તમારા હૃદયને તમારી દહતા નિર્મળ
 કરશે, અને તે નિર્મળતામા સમ્યક્ત્વને સ્થાપિત કરી ત
 મને ખરેખરા શુદ્ધ આવિકા બનાવી દેશે

જયા—ચ ચળખા ! તમારી વાણી કળો મારા મ
 નની ધારણા પાડી એવી છે કે, હું મારા પૂર્વના પાપમાથી
 મુક્ત થાઉં

ચ ચળખા—ભાભી ! હવે હું જાઉં છું, મારે હજી
 ઘણું કામ છે તે કામ પતંગ પછી ઉપદેશવાર્તાનો વ
 ખાન થશે, પછી આપણે પાછા મળીશું

જયા—હા બા ! એ વાત મારા મનમા ક્યારની મુદ્રે
 છે ઉપદેશવાર્તાનો વખત ક્યારે થાય ? અને હું તેમા
 સ્તવર ક્યારે આમિત થાઉં ? મને આનંદ કાકીજીની વાણી
 સાંભળવાની ઘણી ઉત્કંઠા છે [મનમા સંભારીને]
 ચ ચળખા ! તમારા ભાઈ ચાના ગયા, અને હું તેમને
 એ વાત પુછી જુની ગઈ હવે શું કરવું ?

ચ ચળખા—એની ગી વાત પુછવાની હતી ?

જયા—બા ! હવે શું કરવું ? હું તો ભાન વગરની,
 તેમને ખરેખર પુછવાનું જુની ગઈ

અથગ—ભાણી ! કહેવા જેવું હોય તો કહો એવી અગત્યની શી વાત હતી ?

જયા—બા ! એવી કાંઈ દાની વાત નથી માટે તમારા ભાઈને એટલું જ પુછવાનું હતું કે, આજે તેમની શું જમવાની મરણ છે ? તમારી ધર્મમાતાએ ઉપદેશવાર્તાને પ્રસંગે જણાવ્યું છે કે, સ્ત્રીએ પોતાના પતિની મરણ દરેક જાળતમા સાચવવી જોઈએ ખાવામા, પીવામા, અને ખીણ મર્વ જાળતમા પતિમતા સ્ત્રીએ પોતાના ધણીની મરણ સાચવવી જે જાળત પતિને ગમે તે કરવી પોતાના પતિને જે ખાવાની ઇચ્છા હોય, તે સધી જમાડી સતોષ આપવો, એજ મતી આવિઝાનો ધર્મ છે આવા ઉપદેશની અસર મારા હૃદયમા થયેલી છે, અને તેથી આજે તમારા ભાઈને તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે રસોઈ કરી, જમાડવાની મારી ધારણા હતી, પણ મારા કમનમીએ હું તેમને પુછી શકી નહીં હવે તેઓ જિનપૂત કરી આવે, ત્યાં મુઘી રાહ જોઉં, તો રસોઈને મોડું થઈ જાય, અને પછી આપણી ઉપદેશવાર્તામા આવવાને મને ઘણો વિલંબ વાય બા ! કહો, હવે તેનું શું કરવું ?

અથગ—ભાણી ! તમારી પતિભક્તિ જોઈ, મને ઘણુંજ સતોષ થાય છે આવી રીતે હમેશા વર્તશો, તો તમે આ કાતિપુરમા એક ઉત્તમ આવિઝા કહેનારો તમને જે ચિંતા થાય છે, તે ચિંતા મટાડવાનો ઉપાય બીજો નથી મારા ભાઈ હમેશાં તું જામે છે ? અને તેમને દેવા પદાર્થો પસંદ છે ? એ તમારા જાણુવમા હશે, તો તે પ્રમાણે રસોઈ કરો, અને ગાક વગેરે પદાર્થો કે જે યોગ્ય વખતમા થઈ શકે તેવા રોય, તે જ્યારે તે આવે, ત્યારે સત્વર ગંધી નાખજો આ શિવાય બીજો કાંઈ ઉપાય નથી.

જયા—બા ! તમે ઠીક બતાવ્યું પણ હમેશના કરતા આજે તો તેમની મરણ પ્રમાણે રસોઈ કરી જમા ઉવાની મારી ઇચ્છા થઈ હતી તે સાથે વળી કાંઈક મિષ્ટાન્ન કરવાનો વિચાર હતો હવે તે બધું મારી મુસદ્દી ઉપર આવી પડ્યું, અને શાક વિગેરે તો તેઓ દહેરે પૂજા કરી વળતા તેતા આવશે

ચચળ—ભાણી ! ત્યારે હવે ચિંતા કરવાનું કારણ નથી તમારે મિષ્ટાન્ન રાધવું હોય, તો હમેશા જે તેમને પમદ હોય, તે કરો

જયા—ચચળબા ! તેમણે શાકને માટે મને કાંઈ કહ્યું નથી, તેથી વખતે તેઓ શાક નહિ લાવે, તો શું કરવું ?

ચચળ—ભાણી ! શું તેઓ હમેશા તમને પુછીને શાક લાવતા ?

જયા—હા બા ! તે વાત સભાગવાથી મને ખેદ થાય છે હું એવી ખરાબ સ્ત્રી હતી કે, જે મને પુછ્યા વિના શાક લાવવામાં આવે, તો મોટો કણ્ઠો થઈ પડતો, અને તે ઊંચે તમારા ભાઈને ઉપવાસ કરવો પડતો બા ! મારા પૂર્વના પાપકૃત દેહલા સભાજી હવે ઠંઠિ પણ ફરી તેમ બનશે નહિ

ચચળ—ભાણી ! એ વાત હવે સભારશો નહિ તમે તમારા માનસિક સ્વરૂપને બદલાવ્યું છે અત્યારે આ જ્યાં એક અવળગતી જ્યાં નથી, પણ તે જ્યાં એક પતિભક્તિનાળી શુદ્ધ આધિકા છે

જયા—બા ! એ બધો તમારો પ્રતાપ છે

ધર્મદાસ ગેઠ કહે છે—હે આવિકાઓ ! આ પ્રમાણે જમા અને ચ ચળ વાતચીત કરતા હતા, ત્યાં સોમચ દ દહેરેથી પૂજા કરીને આવ્યો, જોટલે ચ ચળ બારીએથી પોતાના ધરમા ચાલી ગઈ આ વખતે જ્યાંએ નમ્રતાથી પોતાના પતિને કહ્યું

જયા—કેમ ઉતાવળા આવ્યા ? શાક વગેરે કાંઈ લાવ્યા કે ? હું તમને પુછવું જ બુલી ગઈ હતી કે, આજે શી રસોઈ કરવાની ? તમે આવ્યા તે ઠીક થયું

સોમચ દ—હું પણ તને પુછવું જ બુલી ગયો, કે આજે શેનું શાક કરવું છે ? તેને માટેજ પાછો ઘેર આટો થયો

જયા—સ્વામીનાથ ! હવે કાંઈ પુછવાની જરૂર નથી તે સમય ચાલ્યો ગયો જેને પુછવું પડતું, તે જયા હવે જીવતી નથી, હવે તો બીજી જયા છે તે જયાનું જીવન જુદાજ સ્વરૂપમા થઈ ગયું છે અવળચડી જયાના જીવનનો તદ્દન નાશ થઈ ગયો છે

સોમચ દ—પ્રિયા ! મને ખાત્રી હતી કે, આજે મારી ઇચ્છા પ્રમાણે શાક લઈને જઈશ, તો કાંઈ હરકત થવાની નથી, તથાપિ મને તારા પૂર્વના સ્વભાવનો ભય લાગ્યો હતો હવે મને પૂર્ણ સંતોષ થયો છે પ્રિયા ! આજે હું સતુષ્ટ થઈને કહું છું કે, જે તારી ઇચ્છા હોય, તે રાધ, અને જે તને પસંદ હોય, તે શાક હું લાવું

જયા—પ્રાણનાથ ! આ શું બોલો છો ? આ દાસીને માટે આટલું બધું હોય નહિ આપ ગૃહસ્વામી છો, આ ગૃહરાજ્યના રાજા છો, આપની મરજી પ્રમાણે દરેક ગૃહ-

કાર્ય થયું જોઈએ તેમાં આ દામી શા હિમાબમા છે ? તમે સેવ્ય, અને હું સેવિકા છું, અને તમે પૂજ્ય, અને હું પૂજિકા છું પ્રાર્થના । તમારે મારી મરજી માયવની કાંઈ જરૂર નથી તમારા મુખમાંથી મારે માટે આવો અનિશ્ચયોપ્તિ બરેલાં વચનો નીકળે, તે અયોગ્ય છે

સોમચ દ—પ્રિયા ! મારાં વચન અયોગ્ય નથી તારૂં સ્વરૂપ સતીરૂપે પૂજ્ય છે, પતિની ભક્તિ કરનારી સતી સ્ત્રી ગૃહની દેવી છે, ગૃહરૂપ રાત્યની મહારાણી છે, સતાનેને મુખોધ આપનાર ગુરૂ છે, અને પ્રજાની ભવિષ્યની સ્થિતિને સુધારનારી જીવતી કેળવતી છે જેવી રીતે હું તારા પૂર્ણ પવિત્ર પ્રેમનો અધિકારી છું, તેવી રીતે તું પણ મારા પૂર્ણ પવિત્ર પ્રેમની અધિકારી છીં પણ પતિની સ્વરૂપ પ્રેમમા એક છે પ્રેમ જો મોગમા મોટો દિવ્ય શુભ છે એ દિવ્ય શુભની આગળ સેવ્ય સેવક ભાવ છે પૂજ્ય પૂજક ભાવ ગણાતો નથી સ્ત્રી પ્રેમની દેવી છે, અને પ્રેમી પુરૂષ તેનો પૂજક તથા ઉપાસક છે પ્રેમના મહાન્ પ્રભાવની આગળ સ્ત્રી કે પુરૂષ બંને મમાન છે એ પ્રભાવને લઈને સ્ત્રી પુરૂષને પ્રાણપ્રિય કહે છે, અને પુરૂષ સ્ત્રીને પ્રાણપ્રિયા કહે છે, તેમી હે પ્રિયા ! જે ને કહેલ છે, તે કાંઈ રીતે અયોગ્ય નથી મારી મરજી શા અવવાનું જેવું તારૂં કર્તવ્ય છે, એવું તારી મરજી શા અવવાનું મારૂં કર્તવ્ય છે તારા તરફથી જેટલે દરજ્જે મને સતોષ થવાની જરૂર છે, તેટલે દરજ્જે મારા તરફથી તને સતોષ થવાની જરૂર છે, તેથી હે પ્રિયા ! આજે તારી ઇચ્છામા આવે, તે રસોઈ બનાવ, પછી આપણે સાથે જમીએ

જયા—પ્રિય ! એમ બને નહિ તમારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરવાની મારી ધારણા છે, અને એમાજ હું પતિ-ભક્તિની માર્ગકતા માનુ છું આપ કૃપા કરીને મારી, એ ધારણા મફત કરો મને મારા કર્તવ્યથી વિમુખ કરશો નહિ જો આપ પ્રેમની ખાતર મને સતોષ આપવા ધારતા હો, તો અત્યારે તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવામાજ મને સતોષ છે તમારી ભક્તિ, તમારી ઉપાસના, અને તમારી સેવા કરવી, એજ મારો સતોષ છે, પ્રેમપક્ષે કહું, તોપણ એજ મારી ભક્તિ, મારી ઉપાસના, અને મારી સેવા છે

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! જ્યાંના આવા અસરકારક વચનો સાંભળી, સોમચ દ ઘણા ખુશ થઈ ગયો પછી તેણે પોતાના મનની ઇચ્છા દર્શાવી, અને તેવી રીતે જ્યાંએ રસોઈ કરી, સમય પ્રમાણે સોમચ અને જમાડયો ધર્મરસિક સમાની રસવતી રસોઈ, જમી, સોમચ દ સતુષ થઈ ગયો તે સતોષથી તેણે આનંદ અને અન્ન બનો ફરીવાર મનમા આભાર માન્યો હતો

ઉપદેશવાર્તાનો સમય થયો, એટલે જયા ગૃહકાર્યમાંથી પરવારીને અચળને ઘેર આવી તે વખતે પ્રેમ તથા પુતળી પણ ત્યાં આવીને હાજર થયા હતા

ધર્મદામ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આનંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા અને બીજી છોકરીઓને બેસાડી નીચે પ્રમાણે ઉપદેશવાર્તા કરવા માડી—

આનંદા—હે પુત્રી લલિતા ! હવે હું તમને શીખા-મણની ચાલતી વાત કહું, તે ધ્યાનપૂર્વક સાંભળજો કેટલાં એક માળાઓ છોકરી કાસરે જવાને મેળવ્ય થાય, તોપણ

તેને સાસરે મોકલતા નથી, તે પોતાની દીકરીના દુઃખન થાય છે વળી કેટલાંએક છોકરીને સાસરે મોકલે છે, પણ તેની પાસેથી પોતાના કામની આશા રાખે છે, આ બંને વાત ઘણીજ અનુચિત છે પોતાની પુત્રીનું બધું ઇચ્છનાર માળાપે લગ્ન કર્યા પછી પોતાની પુત્રીની પોતાના કામ માટે આશા રાખવી નહિ હે દીકરી ! હાલ તો તું બાળક છે, પણ જ્યારે તું એક માતા તરીકે યોગ્ય થા, ત્યારે તારે કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ ? તથા કુળવાન સાસુ સસરાએ પોતાના પુત્રની વહુનું શી રીતે રક્ષણ કરી પોતાનો સેવ્યધર્મ બજાવવો ? એ વાર્તાને દુઃકામા કહું, તે તું ધ્યાનમાં રાખજે પ્રિય સુતા ! જ્યારે આપણા દીકરાની વહુ પિયરમાં હોય, ત્યારે તેના જન્મના આપનાર માળાપ તેની રક્ષા કરે છે, તેજ પ્રમાણે જ્યારે તે વહુ આપણે ઘર આવે ત્યારે સાસુએ તેને પોતાની પેટની દીકરીની જેવી જાણી તેનું રક્ષણ કરવું પુત્રી અને પુત્રની વહુમાં અલેક દ્રષ્ટિએ જોનાર માળાપો ખરેખરા ધર્મનિષ્ઠ ગણાય ॥ હે દીકરી ! જ્યાં સુધી તેનો પતિ તે વહુનું સારી રીતે રક્ષણ કરવા યોગ્ય ન થાય, ત્યાં સુધી કુળવાન સાસુ સસરાએ પોતાના દીકરા કરતા પણ વહુની વધારે કાળજીથી રક્ષા કરવી જોઈએ કેટલીએક નહારી જુદીની સાસુઓ વહુમાં લેઈ જુદી રાખી, અનેક પ્રકારે વહુને દુઃખ આપવા તૈયાર થાય ॥ આવી રીતે કરનારી સાસુઓ પાપી ગણાય ॥

જે સાસુ સસરા અનાથ સરખી અબળા બતિને પોતાના ઘરમાં લાવીને દુઃખ આપે ॥ તેમની સુવા પછી નહારી ગતિ થાય ॥ હે દીકરી ! માટે આપણા દીકરાની પાસેથી છોકરી જાણી કદિ પણ કોઈ પ્રકારનું દુઃખ

દેવુ નહિ કેટલાએક હલકા સ્વભાવના સાસુ સસરા વહુને
 નજરમા આવે તેવી ગાળો દે છે, એ ઘણીજ નઠારી પા-
 પમા પડવાની વાત છે પુત્રી! સસરાના કરતા સાસુને વ-
 હુનો પ્રસંગ વધારે હોય છે, માટે સાસુ તથા વહુનો કેવો
 અવહાર લેઈએ? તે કહું તે સાલગ પાપ બુદ્ધિવાળી
 કેટલીએક સાસુ તો વહુને એક બે વાર પોતાને ઘેર તેડે,
 ત્યારે જરા હેતુ દેખાડે છે, પણ પછી જ્યારે વહુ હરદમ
 રહેનારી થઈ, એટલે તે સાસુ વહુની સાથે ઓઢું વેર બાંધે
 છે તે વેળુ એટલે સુધી પરિણામ આવે છે કે, કેટલી-
 એક વહુ માણુથી મુઝાઈને આત્મઘાત કરે છે ઘણીક
 બોહી બુદ્ધિની સ્ત્રીઓ કુવામા પડી મરી જાય છે આ
 મ મારમા હરેક પ્રાણીના સ્વભાવ તથા પ્રકૃતિ જુદા હોય છે
 આ શરીરમા પૃથ્વી, જળ, વાયુ, અગ્નિ વિગેરે તત્ત્વોની સાથે
 પ્રાણ રહેલા છે, તે બધા તત્ત્વો મળીને પ્રાણીના શરીર
 બધાએલા છે પ્રત્યેક શરીરમા પ્રાણના બળ જુદી જુદી
 રીતે રહેલા છે, એટલે તેથી કરીને માણુસોમા સ્વભાવ
 પ્રકૃતિ જુદી જુદી રીતે બધાય છે વળી સ્વભાવને પ્રેરણા
 કરનાર કર્મ હોય છે કર્મની પ્રકૃતિઓને લઈને પણ પ્રા-
 ણીઓની સ્વભાવ પ્રકૃતિ પ્રવર્તે છે પૂર્વ બાંધેલા કર્મ
 ખપી જાય, ત્યારે પ્રાણી તે કર્મથી થયેલા સ્વભાવમાથી
 જુદો પડે છે તેથી સઘળા પ્રાણીઓએ પોતાની ઇચ્છા
 અથવા સમજણ પ્રમાણે કંઈક કામ બીજાની ઇચ્છા અથવા
 સમજણને કાવતુ આવતુ નથી જેવી એક બીજાના દરેલા
 સઘળા કામોથી એક બીજાને પૂરો સતોષ વતો નથી, અને
 સતોષ ન થાય, એટલે એક બીજા ઉપર સહજ અગ્રીની
 થતી જાય છે, અને તેમ કરતા કરતા બે એકાદ અગ્રે
 પણ એક બીજાની સાથે પોતપોતાના સ્વાર્થને સબધ જ

શાય, તો તે સ્વાર્થને લીધે થોડી થોડી પ્રીતિ રહે છે, અને જો મુદ્દલ સ્વાર્થ ન હોય, તો થોડાજ વખતમાં એક બીજાને વૈર લાવ બાધાતો જાય છે તે વૈર લાવ એટલે મુઠ્ઠી વધે છે કે, કેટલોએક કાળ જતા તેઓ એક બીજાના મરણને ઇચ્છતા પણ કરતા નથી

અચળ—આનંદ કાઠી ! તમે કહ્યું કે, આ શરીરમાં પૃથ્વી, જળ વિગેરે તત્વોની સાથે પ્રાણ રહેલા છે, તે વિશે મને કાંઈ પણ સમજણ પડી નથી પ્રાણ એટલે શું એ કાંઈ હું સમજતી નથી

(આ સાંભળી લલિતાને હસવું આવે છે લલિતાને હસતી નોંધ અચળ પુછે ■)

અચળ—લલિતા બહેન ! કેમ હસો છો ?

લલિતા—અમસ્તી, બીજું કાંઈ નથી

અચળ—ના મારા સોગન છે ઝડો, ચામાટે તમને હસવું આવ્યું ?

લલિતા—બહેન ! એવી નજીવી બાબતમાં સોગન શું આપો છો ? સોગન લેવા અથવા આપવા, એ નહારી ટેવ છે તે વિશે મારી બાએ મને ઘણીવાર કહેવું છે તમારે જો સાંભળવાની મરજી હોય તો પુછો

અચળ—કાઠી ! લલિતા બહેન કહે છે, તે સાચી વાત છે ? સોગન આપવા કે લેવા તેમાં શો દોષ છે ? મારે તો એ ટેવ ઘણા દિવસની છે, વળી મારી મા પણ મને ઘણી વાર સોગન આપે છે, અને કેાઈ વાર મારા બાપાની આગળ સોગન પણ લે છે, તેમને લીધેજ મને પણ એ ટેવ પડી છે

આન દા—ખહેન ચચળ ! નકારામા નકારી દેવ સોગન ખાવાની છે “સમ ખાય તે સદાય જીવુ” એ કહેવત ખરેખરી છે સોગન ખાવાની દેવથી ધીજ માણસને તેવા સોગન ખાનારની ઉપરથી વિશ્વાસ ઉઠી જાય છે કેટલાક મુરખો અને સ્ત્રીઓ તો હાલતા ચાલતા સોગન ખાય છે ગમે તો સાચુ હોય કે ખોટુ હોય, પણ તેઓ પોતાની નકારી દેવને લીધે હુમેશા સોગન ખાધા કરે છે હે બ હેનો ! તમારે કદિ પણ એ દેવ રાખવી નહિ જ્યારે આપણે ધણીજ આપત્તિમા આવ્યા હોઈએ, આપણે માથે જીવુ કલક કે આળ આવી ચડ્યુ હોય, તે વખતે નો મામે માણસ સાચ કરાવવા ઉભો થયો હોય, અને તે સોગન આપે, અને તે સોગન ઉપર તેને પૂરા વિશ્વાસ હોય, તો સોગન ખાવાની જરૂર છે તેમજ નો આપણે ભારે આપત્તિમા આવી પડ્યા હોઈએ, અને આપણે માથા હોઈએ, તો સોગન ખાવા તે વાજબી છે અહિ એટલું તો યાદ રાખવુ કે, ગમે તેવી આપત્તિમા આવ્યા હોઈએ, અથવા આપણે માથે ગમે તેવુ કલક કે આળ આવ્યુ હોય, તોપણ જીવુ સોગન તો કદિપણ લેવા નહિ, તેમજ કોઈને દેવા પણ નહિ કેટલાએક પોતાના ઈદદેવના, દેવતાઓના, ગુરૂના, માતાપિતાના, સગા સંજ ધીઓના, અને પોતાના સોગન આપે છે, અને પોતે લે છે, એ દેવ ધ ધીજ નકારી છે એવા સોગન લેવા દેવાથી પાપ લાગે છે, અને પૂરી રીતે દૂષિત થવાય છે

ખહેન ચચળ ! હવેથી તુ કોઈ દિવસ સોગન લેઈશ નહિ, તેમજ કોઈને સોગન આપીશ નહિ આ નકારી દેવને જંડમૂળમાંથી કાઢી નાખજે નો તારામાં એ દેવ હશે,

તો તારી સાથે રહેનારાને, અને અવિધ્યમા તારા સ તાનેને
એ દેવ પડશે

બહેન ચચળ ! તુ વિચાર કર, કે જેમ તારી
માતાને એ દેવ હતી, તો તે તારામા દાખલ થઇ, તેવીજ
રીતે તારામા રહેલી એ દેવ તારી પ્રજામા દાખલ થઇ
જાય, એમા કંઈ પણ સંદેહ નથી

ચચળ—આનંદા કાકી ! તમારૂં કહેવું યથાર્થ છે
હવેથી હું કદિ પણ સોગન ખાઈશ નહિ, અને આપીશ
નહિ એ કુદેવને આજથી હું વોસણવી દઉં છું

આનંદા—એ દેવને માટે ધર્મનો નિયમ કર, તો
વધારે સારૂં, કારણ કે, તેવી બાળતના પચ્ચખાણુ લેવાથી
વધારે દ્રઢતા થાય છે

ચચળ—આવતી કાલે હું જ્ઞાનશ્રીને ઉપાશ્રયે જ
ઇને સોગન ખાવાના પચ્ચખાણુ લઈશ

આ વખતે જ્યાં, પ્રેમ અને પુતળી પણ બોલી ઉઠ્યા
ઠે, અમે પણ તેવા પચ્ચખાણુ લેવાને ચચળ બહેનની
સાથે જ્ઞાનશ્રીને ઉપાશ્રયે જઈશું

ચચળ—કહો, લલિતા બહેન ! તમને શા માટે
હસવું આવ્યું હતું ?

લલિતા—દરેક શ્રાવક તથા શ્રાવિકાએ પ્રથમ જીવ
દયા પાળવાની છે, અને તે જીવદયા પાળવા માટે જીવ
તત્ત્વ અને અજીવતત્ત્વવિષે પ્રથમ જાણવું બોધ્યું જ્યારે
જીવતત્ત્વ જાણવામા આવે, ત્યારે તેને પ્રાણુતત્ત્વનું જ્ઞાન
થાય છે જીવમા કેટલા પ્રાણુ છે ? તે પણ તેના જાણવા
મા આવે આવું માધારણુ જ્ઞાન પણ જેનામા ન હોય,

તે શ્રાવક કે આવિકા કેવા અજ્ઞાન કહેવાય ? તે વાત તો શ્રાવકના સતાને બાળપણનીજ બાણવી જોઇએ તે છતાં તમે પ્રાણને માટે પ્રશ્ન કર્યો, તે સાબળી મને હમણે આવ્યું હતું બીજાની અજ્ઞાનતાને જોઇ, દયા આવવાને બદલે હસવું આવે, તે ચોચ નથી, તેથી હું જે હમી, તેને માટે હવે મને પસ્તાવો થાય છે બહેન ચચળ ! તે ક્ષમા કરજો

ચચળ—બહેન લલિતા ! મને દીલગીરી થાય છે કે, હું શ્રાવકની મુતા થઇને હજી તેટલું પણ સમજતી નથી હવે મેં મારા હૃદયમાં નિશ્ચય કર્યો છે કે, થોડા દિવસમાં એવવિચાર વિગેરે પ્રકરણ બાણીને મુખે કરવા આનંદા કાઢી ! મારા જેવી અજ્ઞાન બાલિકાને પ્રાણ વિષે સમજૂતિ આપો

આનંદા—બહેન ચચળ ! દરેક માણસ, પશુ, પક્ષી વિગેરે જે પ્રાણીઓ છે, તેનામાં જે ચૈતન્ય છે, તે એવ કહેવાય છે એવનું બીજું નામ આત્મા છે તે એવના પાચ દ્વાર કહેવાય છે, અને ચૈતન્યને લઇનેજ પ્રાણી હાલે ચાલે છે

ચચળ—પાચ દ્વાર કયા ? તે સમજાવો

આનંદા—શરીરનું માન, આયુષ્ય, શરીરની સ્થિતિ, પ્રાણ અને યોનિ—એ પ્રાણદ્વાર કહેવાય છે પ્રાણીનું શરીર જોછામાં જોછું અને વધતામાં વધતું કયા સુધી હોઇ શકે ? તે બાણવ, તે પહેલું શરીરમાનનું દ્વાર છે પ્રાણીનું કેટલું આયુષ્ય છે ? અને તે પ્રાણી જોછામાં જોછું અને વધતામાં વધતું કયા સુધી એવી શકે ? તે બીજું આયુષ્યદ્વાર કહેવાય છે એવ કેટલા એવ સુધી એક

કાયામા મરીને અવતરી શકે, તે જાણવાનું ત્રીજું શરીર સ્થિતિ નામે દ્વાર છે, તેનું બીજું નામ કાયસ્થિતિ પણ કહેવાય છે. અમુક જીવમા પ્રાણ કેટલા હોય છે? અને બધા મળીને પ્રાણ કેટલા હોય? એ વિષે, જાણવાનું ચોથું પ્રાણુદ્વાર કહેવાય છે. જીવને મનુષ્ય, પશુ, દેવ કે નારકી એ ચાર ગતિમા કેટલી કેટલી ચોનિયો છે? તે જાણવાનું પાંચમા છે, તે પાંચમું ચોનિદ્વાર કહેવાય છે.

જાહેન ચ ચળ ! બીજા દ્વાર વિષે હું તને પ્રસંગે પ્રસંગે જણાવીશ, પણ અત્યારે પ્રાણુદ્વાર વિષે કહું, તે એક ચિત્તે સાબળજે—જાહેન પ્રેમ, પુતળી અને જ્યા! તમે પણ તેમા ધ્યાન આપજો.

ધર્મદાસ શેઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આ પ્રમાણે કહી આનંદાએ પ્રાણુ વિષે નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

આનંદા—જાહેનો ! જીવમા બધા મળીને દશ પ્રાણુ હોય છે. તેમના નામ આ પ્રમાણે છે—૫ પાંચ ઇન્દ્રિયો, ૬ આસોન્દ્રીસ, ૭ આયુધ્ય, ત્રણ યોગબળ, એ દશ પ્રાણુ કહેવાય છે.

ચ ચળ—પાંચ ઇન્દ્રિયો કઈ કઈ ? તે કહો.

આનંદા—ચક્ષુષ્દ્રિય, સ્પર્શદ્રિય, રસનેદ્રિય, શ્રોત્રિય અને શ્રવણદ્રિય એ પાંચ ઇન્દ્રિયો કહેવાય. ॥

ચ ચળ—એ પાંચ ઇન્દ્રિયોના અર્થ જણાવર સમજાવો.

આનંદા—જાહેન ચ ચળ ! ધ્યાન રાખજો જેનાથી પ્રાણુસ જોઈ શકે, તે આખને ચક્ષુષ્દ્રિય કહે છે જેનાથી પ્રાણુમને સ્પર્શનું જ્ઞાન થાય, તે આમલીને સ્પર્શદ્રિય કહે

છે જેનાથી માણસ ખારો, તીજો, ગળ્યો વિગેરે સ્વાદ નાહી શકે, તે જીભને રસને દ્રવ્ય કહેવાય છે જેનાથી માણસ સારી નહારી ગંધ નાહી શકે, તે નાકને પ્રાણુ દ્રવ્ય કહે છે અને જેનાથી માણસ સાલળી શકે છે, તે કાનને અવણુ દ્રવ્ય કહે છે ખડેન ચ ચળ ! આ પાંચે ઇન્દ્રિય મળી જીવના પાંચ પ્રાણ થાય છે

ચ ચળ—કાકી ! શ્વાસોચ્છ્વાસ એટલે શુ ? તે સ મનનો

આનંદા—જેનાથી માણસ શ્વામ—દમ લહે છે, તે શ્વાસોચ્છ્વાસ કહેવાય છે, તે છઠો પ્રાણ છે જેને આધારે માણસ અમુક મુદત સુધી જીવી શકે છે, તે આયુષ્ય કહેવાય છે, તે આયુષ્યને સાતમો પ્રાણ કહે છે તે પછી ત્રણ યોગ એટલે મનનો યોગ, વચનનો યોગ અને કાયાનો યોગ—એ ત્રણ આક્રમા નવમા અને દશમા પ્રાણ કહેવાય છે આ દશે પ્રાણ અમુક જીવમા ઓછા વધતા હોય છે, તે વિષે હું તમને આગળ સમજાવીશ

આનંદાના આવા વચન માત્રની ચ ચળ, પ્રેમ પુતળી અને જ્યા વિગેરે ખુશી થઈ જ્યા ચ ચળ આનંદથી ઉત્તરાઈને નીચે પ્રમાણે બોલી—

ચ ચળ—આનંદા કાકી ! હવે હું બરાબર પ્રાણ વિષે સમજી, બીજે કોઈ પ્રસંગે મને જીવના બીજા ચાર દાર વિષે સમજાવતો

ધર્મદામ ચોઠ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! પડી આ નંદાએ પોતાની પુત્રી લલિતા વિગેરેને શિક્ષ આપવાને આગળ પાત ચલાવી

આનંદા કહે છે—હે લલિતા ! આ સ સારમા સ ઘળા પ્રાણીઓ સ્વાર્થી છે, પોતપોતાની મતલબ વાસ્તે એક બીજા ઉપર થોડો ઘણો ખ્યાર રાખે છે, અને મતલબ સરે, એટલે પ્રીતિ પણ ધીરે ધીરે જોછી કરે છે. આવો સ્વાર્થી સ્વલ્પ છોડીને સમાન દષ્ટિ રાખી સર્વની ઉપર પ્રેમ રાખવો જોઈએ. આપણા પુત્રની વહુ જો આપણા કુટુંબનું માણસ છે એમ સમજી તેણીની ઉપર પ્રેમ લાવ રાખવો. દરેક સાસુએ વિચારવું જોઈએ કે, પોતે પણ એક વખત પુત્રની વહુ હતી, તેને માથે પણ અકુશ રાખનારી એક સાસુ હતી. તેવો સ્વાનુભવનો વિચાર કરી, પોતાના દીકરાની વહુની ઉપર પ્રેમ રાખવો જોઈએ. કેટલીએક કુર હૃદયની સાસુઓ વહુને તેડે છે, અને તેડીને પછી ઘરના કામકાજના મોટા જોબમાં તેને દળાવી મુકી દે છે. વળી હૃદયમાં એવી ધારણા રાખે છે કે, વહુ એક મનુર છે, અને તે આપણું તમામ કામ કરવાને બધાએલી છે. કેાઇ તો પૈસે ટકે મુખી હોય, પોતાને ઘેર કામ કરનારા નોકરા હોય, તે છતાં જો વહુ ઘેર આવી હોય, તો તેને નોકરનું પણ બધું કામ સોપે છે, અને નોકરાને જોણું કામ આપે છે. કેાઇ અદ્યમતિની સાસુ તો વહુને જોઈ શકતી નથી અને તેને પીયરમાં રાખવા વધારે ઇચ્છા રાખે છે. બહેનો ! તમારે તેમાં એટલું જ માઠ રાખવાનું છે કે, તેવી ખરાબ પ્રકૃતિ છોડી દઈને જેમ જાને તેમ અવિધ્યમાં પ્રસારી રીતે ચલાવી શકે, તે માટે જો પુત્રવધુને આપણા કુટુંબમાં મેળવી દેવી જોઈએ. આપણને હજારી, મગતી કરવા માટે લગ્ન કર્યા પછી અથવા વિવાહ કર્યા પછી આપણા પુત્રની વહુને આપણે ઘેર રાજ તેડવી, અને તેને તેડીને આપણા ઘરની તથા કુળની રૂઢી રીતો સમજાવવી તથા શીખવવી

જ્યારે પુત્રપુત્રી ઘેર આવે, ત્યારે તેને નીચ કુળના અથવા
 આપણા વિચારથી ઉર્વટા વિચારના માણસોની સોળતમા
 બેસવા ઉઠવાની રીત ગળાવવી નહિ, પણ આપણા સરખા
 ઉચકુળના તથા આપણા મતને મળતા સર્ગુણી માણસોની
 સોળતમા બેસવા ઉઠવા દેવી છે પુત્રી । બોલવું, ચાલવું,
 બેસવું, ઉઠવું વિગેરે જે ક્રિયાઓ કરવામા આવે છે, તે
 પણ આપણને રૂચે તેવી રીતની તે વહુને શીખવવી, અને
 તે વહુ જો તેથી ઉલટી ક્રિયાઓ કરતી જણાય, તો તેને
 મીઠા વચન કહીને છોડાવવી જો મીઠા વચનોથી તે નજ
 માને એમ હોય, તો યુક્તિથી તેને સુધારવી, પણ મા
 રવાની દે ગાળો દેવાની અથવા કઠોર ચખ્દો કહેવાની
 દેવ આપણે કદાપિ પણ ગળવી નહિ જ્યારથી વહુ ઘ-
 મમા આવી હોય, ત્યારથી સાસુ સસરાએ પણ પોતાની
 નહારી વર્તણૂક છોડી દેવી જોઈએ કેટલાએક સાસુ સસરા
 પરસ્પર વઢે છે, મારે છે, અને ગાળો દે છે આ જોઈ તે
 વહુ પણ તેવી દેવ શીખી લાય છે તેથી વહુના દેખતા
 એવી દેવ કદિ પણ રાખવી નહિ છે પુત્રી । જો કદી વહુમા
 ગાંડ કચુર જણાય, તો તેને એકદમ તિરસ્કારના અથવા
 મેલના વેણ ઝહેવા નહિ, પણ ખીરથી તેની કચુર જ-
 ણાવી, તેને સુધારવાના ઉપાય કહેવા, અને ફરીથી તેની
 ભુલ ન થાય, તેને માટે સારા ઉપાયો તેણીને બતાવવા
 પુત્રી । વગી ખરેખર એક બાળત અવશ્ય ધ્યાન રાખવાની
 છે કે, કદિ પણ સુખમાથી ગાળ કાઢવાની નહારી દેવ
 રાખવી નહિ કુલીન સ્ત્રી પુરુષો તો મરતા સુધી પણ
 ગાળ દેતા નથી, અથવા કઠોર ચખ્દો બોલવાની અને મારા
 મારી કરવાની નહારી દેવને પોતાના ઘરમા સ્વર્ગને પણ
 પેનવા દેતા નથી, તો પંછી એના કુળમા એ રીત આવેજ

બીજાક યદ્ય જાત્ય, તો તેને માટે તેવી જાળવણી તેને થતી
 માગી આપવી જોઈએ પણ દરેક ઝીણી વાતોને શોધી શોધીને
 તેને ઠપકો આપવો, અથવા અપમાન ભરેલા શબ્દો કહી વધુ,
 એવી દુષ્ટ રીતિ કુળવાન સાસુએ બીલકુલ રાખવી નહિ જેમ
 માયાજી માના પોતાની પુત્રીની સાથે પ્રસન્નતાથી હસે બોલે છે,
 તથા સુખ દુઃખની તત્ત્વીજ રાખે છે, તે પ્રમાણે સાસુએ
 પોતાના દીકરાની વધુ નીમણે વર્તવું જોઈએ જહેનો ! પુત્ર-
 વધુને જોઈ પ્રસન્ન થનારી આવિજા સાસુ ખરેખર પ્રસન્ન-
 પાત્ર ગણાય છે. પુત્રવધુને પુત્રીની દ્રષ્ટિએ જોવાની સ-
 સુ આ જગતમા ધર્મ તથા કીર્તિ સંપાદન કરે તે જોઈ
 માયાજીએ સર્વ જાતનો વિચાર મુદ્રી આપવું તે જોઈ
 જોવી છે, તે કાંઈ વધુ યદ્યને આવડતી નથી, તે પણ તે-
 દીના માતા પોતાની પ્રેમપાત્ર પુત્રી છે, તેને જાણે કુ-
 યદ્ય દુઃખ આપીએ, એ દેવી વિષ્ણુવ વદ ? દેવ
 સાસુએ વિચાર કરવો જોઈએ કે, જેવી રીતે આજ્ઞા દ-
 કરીએ બીજાને ઘેર વધુ તરીકે જવાની છે, અને તેમને
 જો સાસુ સસરા તરફથી દુઃખ પડે, તે જાણવું કે
 દુઃખ ભાગે કે ? અને તેવી નગરી સામુદ્રી ઉપર જાણવું
 કેવા હવડા વિચાર આવે છે ? તેજ પ્રમાણે જો જાણે
 કરાની વધુને સતાપીએ, તે જાણવી ઉપર તે જાણવું
 એવા નહારા વિચાર કરે છે વધુ દેવદેવો જાણવું
 પોતાના ધણીની આજ્ઞા વધુને જાણવું જાણવું
 હાવના ચાલતા વધુની નિદા દે છે, જાણવું જાણવું
 ના પતિના કન જાણવું દે છે, જાણવું જાણવું
 મીઠા જાણવું જાણવું જાણવું જાણવું
 ર ખરો વિચાર જાણવું જાણવું જાણવું
 રાજ વધુના દેવ જાણવું જાણવું જાણવું

છે જેથી કરીને આખરે તે સાસરો પણ વહુના ભુડા બે લવામા સામિલ થાય છે, એટલુ જ નહિ, પણ તેને હું ખ પડતુ જોઈ જાય આડાકાન કરે છે, અને વખતેતેને હું ખ આપવામા ભાગ પણ લે છે આવી રીતે હુમેશા વર્તવાથી તે હુદુ સાસુ સસરા નરકના અધિકારી થાય છે હે દીકરી ! આ પ્રમાણે તું કદિ નહાડ પ્રવર્તન કરીશ નહિ

હવે પતિએ સ્ત્રીને કેમ ગળવી ? તે વાર્તાને પણ હું કામા કહુ છું, તે તું લક્ષમા રાખજે પતિ જ્યારે યોગ્ય વયનો થાય, અથવા પોતાની સ્ત્રીના સહવાસવાળે થાય, ત્યારે તે પતિએ પ્રથમ સ્ત્રીના શુભ દોષની પરીક્ષા કરવી, તેમજ તેણીનો સ્વભાવ કેવો છે ? તે પણ બારીકોથી જાણી લેવું પછી પોતાના સ્વભાવની સાથે તેની એકતા છે કે નહીં તે જોવી, અને તેમ કરતા જેટલો વિરોધ જણાય, તેટલો દૂર કરવાને યુક્તિ રચી, પરસ્પર પ્રીતિ વધે, તેવા ઉપાય રચવા આપણા માળખ તથા સ્ત્રીના સ્વભાવને ઓગળી લેવો તેઓ એક બીજાની સાથે કેવી રીતે વર્તે છે ? તે પણ જાણી લેવું, તે સાથે તેમને પરસ્પર પ્રીતિભાવ છે કે નહિ, તેનો નિશ્ચય કરવો જો એક બીજાને અણુભાવ જેવું છે એમ જણાય, તો તેમ થવામા કારણ શું ? તેનો વિચાર કરી, તેનો બરાબર નિર્ણય કરવો જ્યારે પોતાના જાણવામા આવે કે, આ અણુભાવનું કારણ અમુક છે, અને તેમા અમુકનોજ વાક છે, તો પછી તે અણુભાવ દૂર કરવાનો ઉપાય કરવો, અને પોતાની બુદ્ધિમા એવો વિચાર લાવવો કે, આ વિરોધ તુટે તો વધારે સારું, અને એવો વિચાર લાવીને પોતાની સ્ત્રીને તથા પોતાના માળખને સારી રીતે સમજાવી તેનો નિવેડો લાવવો હે પુત્રી ! ઘણે ઠેકાણે તો એવું બને છે કે, પતિ બુદ્ધિમાન

તો તરત તે પોતાની સ્ત્રીના જુદા વચનોને પણ સાચા માની જન્મ આપનાર માતા પિતાને પડતા મુકી, સ્ત્રી સાથે જુદો રહે છે, અને માળાપથી વિરોધ કરે છે એથી ઉલટું જો માળાપના કહેવા પ્રમાણે ચાલનારો હોય, અને માળાપ હલકા વિચારના હોય, તો તે પતિ જરાજર તપાસ કર્યા વગર માના સમજાવવા પ્રમાણે તે પોતાની સ્ત્રીને મારે છે, દુષ્કાર આપે છે, ઘરની બાહર કાઢી મેલે છે, અને ફરીવાર પરણે છે, પછી પોતે તથા આપ્ત કુટુંબ દુષ્કાર વેઠે છે કદાચ તે ભાઈઓ વિગેરેના કુટુંબવાળો હોય, અને તેને સ્ત્રી નીચ સ્વભાવની હોય, તો તે સ્ત્રી તેની આગળ ભાઈઓના તથા ભોજાઈઓના વાકા જોડ્યા કરે છે, અને શત્રુ દિવસ તેમના અવગુણ ગાયા કરે છે, તેથી ફરીને તેનું મન જુદું થાય છે, અને આખરે તે પોતાના સગા ભાઈઓથી જુદો પડે છે હે પુત્રી ! આ સ સારમા જેવા માતાપિતા પૂજ્ય અને માનનીય છે, તેવા પોતાના વડિલ બધુઓ પણ પૂજ્ય અને માનનીય છે વળી એક માના ઉદરમાંથી જન્મેલા સહોદર ભાઈઓ, કે જેઓ પરસ્પર જીવતા સુધી સહાય કરવાને બધાએલા છે, તેમનાથી એક માત્ર સ્ત્રીના વચનથી વિરોધ કરી જુદા પડવું, એ કેવું અધોગ્ય કામ ? જેણે બાળવયથી રક્ષણ તથા વિદ્યાભ્યાસ કરાવી સારી સ્થિતિએ પેહોઆડ્યા હેય, તેવા માતાપિતા કે બધુઓનો ઉપકાર ભુલીજઈ, માત્ર સ્ત્રીના કહેવા ઉપર આધાર રાખી જુદા પડી જવું, એ ઘણું જ નહાડું કામ છે કેટલાએક તો સ્ત્રીના વચનથી પોતાના વડિલવર્ગને તરછોડી આદ્યા બાય છે, તેમની સેવા કે પોપણ કરવામાં પણ મદદ થઈ પડે છે, અને તેમને અનેક જાતનાં દુષ્કાર આપે છે તેવા નીચ અને પાપી પુરુષોને ધિક્કાર છે, એટલું જ નહિ પણ

તે શ્રીઓ એવા નકારા વિચારથી પેતાના પતિને તેનાં માતાપિતા કે ભાઈઓથી જુદો કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે, તેથી શ્રીઓને પણ ધિક્કાર છે તેવી અધમ અળગાઓ કુટુંબ વિરોધિની દહેવાય છે, અને તેવીઓને માટે લોકોમાં ઘણા નકાર દહેવાય છે હે કુલીન પુત્રી ! તુ આ વાત ધ્યાનમાં રાખજે કદિ પણ આપણા પતિને અવશુ સનતારી, તેના કુટુંબથી જુદો કરાવવો નહિ કદિ આપણી સામુ કે આપણા સમરા અરાળ દોય, તો તેમને સુધારવા મટે પતિની આનંદ જણાવવું, અને આપણે ઘણી ગાતિ નાખીને તે સદન કરવું, પણ ઘરના કુટુંબીઓના જુદા અવશુ સહજાથી, તેનું કુટુંબ વીંધેરી નખાવવું નહિ તે આપણે પોતાનો જ સ્વર્થ ગણી પતિને તેના કુટુંબથી જુદો કરવા ધારીએ, તો તેથી ઘણું દોષ લાગે છે જ્યારે પતિ તેના કુટુંબથી જુદો પડે, તો પછી પોતાના પોષ્ય વર્મની પ્રજાને તે લગ્ન શરૂતો નથી તેમજ પિતૃવર્જિત, મતૃબન્ધિ તથા કુટુંબબંધિતથી રહિત થઈ, તે પોતાના દર્શન્ય ધર્મથી વિમુખ થઈ જાય છે, અને તે જ્યારે કંઈ પછી જાણ થઈ જાય છે, એટલે તેનામાં પાપનો પ્રવેશ થાય છે પાપનો પ્રવેશ થવાથી તેની જુદિ નહ થઈ જાય છે, અને જુદિ નહ થવાથી તેનામાં અધર્મ આવે છે, અને અધર્મને લીધે તે ઉંચકે મૃત્યુ પામ્યા પછી નારકીનો અધિકારી થાય છે હે સદ્ગુણી સુતા ! આ પ્રમાણે નકારી શ્રી પોતાના પતિને નારકીમાં લઈ જાય છે, તેથી કદિ પણ પોતાના પતિને તેના કુટુંબથી જુદો કરાવવો નહિ જુદિમાન પતિની ધર ચલાવવાની આવી નીતિ દોય છે તે વિદ્વાન તથા વિચારવાન પતિ પોતાના ઘરમાં રહેનાર દેવ માણસના શુભ દોષની પ્રવટ તથા છુપી તાત્પર્યથી પરીક્ષા

કરે છે તથા પરીક્ષા કર્યા પછી જેના અનુગુણ હોય, તેને એકાતમા ગોલાવીને શીખામણ દે છે કે, “ આ મેં મારી જાતે તપાસ કરી જોયું છે, માટે હવે પછી એમ નહીં જ થવું જોઈએ ” વળી તે ચતુર પતિ પોતાની સ્ત્રી તથા માતાપિતાના સ્વભાવને જાણી ગયેલો હોય છે, માટે તે કાયા કાનને હોતો નથી, તેથી કોઈની વાત સાંભળીને તે એકદમ તેને માટે કશો વિચાર જાણી દેતો નથી, પણ ખરાબર તપાસ કરીને ઘટતો ઉપાય કરે છે હે મુનિ આશ્વાજી દીકરી ! તે ઝેલો અને સમજી પતિ ઘર ચલાવવાના કામમાં પ્રથમ તો આવો વિચાર કરે છે કે, આ ઘરમાં એક તરફ જન્મ આપનાર માળાપ છે, તેમનો મારી ઉપર ઘણો ઉપકાર છે, જેનો બદલો કોઈ પણ પુત્ર અને ઉપાયથી વાળી શકતો નથી વળી તે માળાપ પોતાની વૃદ્ધાવસ્થામાં “ આ પુત્ર અમારું રક્ષણ કરશે ” આવી આશા મારી ઉપર જાણીને આજન્મિ સુધી જોડા છે, તેવા માળાપને હું કંઈ વચનો કહું, અથવા બીજી કોઈ જાતનું કંઈ બધું, તો હું કૃતક્રાંતિ અને નરકના અધિગરી થઈ કદિ હું એમ માનું, કે આ જાળતમા મારા માતાપિતાનો દોષ છે, તોપણ મારાથી તેમને કાંઈ અચૂંત કદી શકાય નહિ કાળજી કે, તેમણે જાળવવામાં મારા અનેક દોષો અને અનેક અપરાધોને સહન કરી, દયા ભાવથી મારું રક્ષણ કર્યું છે, તો મારે એમના દોષ તરફ નેનાનું નથી કદાચિત્ તેમનો દોષ દોષ, તોયે ન હન કરી, તે ઉપકારી માતાપિતાના મનને મારે અનેક ઉપાયથી પ્રસન્ન રાખવું જોઈએ

બીજી તરફ આ સ્ત્રી છે, કે જે હવે પછીના મારા જન્મ સુધીના મુખ કુંજમાં લાગીયણ થનાર છે વળી

લેન વેદ મંત્રોના ઉચ્ચાર સાથે અગ્નિ તથા ગૃહસ્થ ગુરૂની
 સાક્ષીએ હું તેને પરણ્યો છું, અને તેણીના મન, વચનને
 મારા મન વચનની સાથે એક કરવાની મેં પ્રતિજ્ઞા લીધી
 છે, અને પરમેશ્વર પાસે તેમ થવાને પ્રાર્થના પણ કરી છે
 વળી વિવાહ સંસ્કારના બળથી તેણીની માથે મેં દિવ્ય
 પ્રેમ બાંધ્યો છે, એને લીધેજ તેણીના માતાપિતાએ તેના
 રક્ષણને માટે પૂરો વિશ્વાસ લાવી, અમારે ઘેર મોકલી છે
 હવે જો તે અમારા આશ્રય નીચે આવેલી અબળાને હું હું ખી
 કહું અને તેનિરપરાધી છતાં તેને અપરાધી ગણી, ઘરના બીજા
 માણસોની પાસે તેને હેરાન કરાવું, એ કેવું વિપરીત ક
 હેવાય ? એ ખીયારી જાણે છે કે, હું નિર્દોષ છું, ઘરના
 માણસોની અમુક પ્રકૃતિને લઈને તેમના મનમા મારે માટે
 નહારા વિચાર બધાયા છે, તેથી તેઓ બધા મારી મને
 અપરાધી ગણી અનેક જાતના દુષ્ટ આપશે, પણ જે મારો
 હાથ બાંધીને લાવનાર મારા પ્રાણપ્રિય છે, તે મને કેમ
 દુષ્ટ આપશે ? પ્રાણથી પણ વહાલા મારા એ પતિ જો
 મારી ઉપર રૂઢ થશે, તો પછી મારો કોઈ આધાર નથી
 મારી ઉપર હૈવ કોપજ થયો આ પ્રમાણે જાણનારી મારી
 પ્રિય પત્નીને પણ મારાથી કેમ હું ખી કરાય ? હવે માતા-
 પિતા તથા આ સ્ત્રી જ નેને મારાથી પરિતાપ ન થાય,
 એટલે કે મારાથી એમને હું ખી થવાનો અમય ન આવે,
 એવી કોઈ પણ યુક્તિ રચીને એ જ ને બાળુને સુખ આ
 પવું, એજ મારૂં ખરેખરું કર્તવ્ય છે, અને જ્યારે હું
 એ કર્તવ્યને જરાબર જાણવી શકું, ત્યારેજ આ જગતમા
 મારો જન્મ સાર્થક ગણાય હે પુત્રી ! આ પ્રમાણે અનેક પ્ર
 કારના પ્રસંગોપાત વિચાર કરનાર તે પુરુષ જ્યારે પોતાની
 સ્ત્રીનો વાક જીવે છે, ત્યારે તો તેને બધું આવે છે, તથા કપડો

દેહે, અને ત્યારે માળાપની કસુર થઈ હોય, અને ત્રીજી તોય પાત્રી તે પતિ આગળ દુઃખ કહે છે, ત્યારે તે મુક્ત પતિ પ્રથમ પોતાની સ્ત્રીને ધર્મ આપી, અધિક પ્રીતિ દેખાડે છે, અને તેને સારી રીતે સમજાવે છે, અને કહે છે કે, હે મમન્તુ સ્ત્રી ! તારે જીવનની સાથે શો સંબંધ છે ? જો

નહી. તરફથી તને વધારે ઠપકો આપનામા આવે, અને કોઈ રીતે તારા મન દુઃખ વધવામા આવે, તો તેથી માત્ર તારે વધારે દુઃખ ધરવું મારા માળાપનો એવો સ્વભાવ પડ્યો છે, તેનું કેમ કરીશો ? એ સ્વભાવ કાંઈ એકદમ છુટી જાય છે ? માટે તું કવેશ કરીશ નહીં, તેમજ જો ખરું જોવા જઈએ, તો તારા

વચ્ચે મારે દુઃખ વેઠવું, અને મારા વાસ્તે તારે દુઃખ વેઠવું, એ આપણા જીવનનો ધર્મ છે આપણે કોઈ વાર જીવનના મુશ્કેલી ગાળો તથા મેઢેણા સહન કરીએ છીએ, તો આ નર માળાપ કદાચિ યોદ્ધા યોદ્ધા જોલે, તે તું સહન કરે, એમા શી મોટી વાત છે ? આપણા ઉપર હેતુ રાખનાર ન જાણીએ આપણા માટે પારકાની ગાળો જાણી છે, તો

આ તો મારે માટે ફક્ત મારા માળાપનાજ કઠોર વચન તારે નાખવાના છે, માટે તું ધીરજથી સહન કરે કોઈ કાંઈ જનમાગ મુખી જોતી રહેનાર નથી આ વગેરે વચનો જોતી પ્રીતિ દેખતી તે પુરુષ પોતાની સ્ત્રીનું મન રીઝવે છે, તથા અનુકૂળતા જોઈને પોતાના માળાપને પણ ઘટે, તે પ્રમાણે વિનયના વચન કહે છે, અને પરસ્પર સમાધાન રાખે છે પણ કદાચિત્ જોને જામુવાળા સમાધાન નજ પામે તો નિરૂપાયથી તે પુરુષ જોનેને જુના સ્થાનમા રાખી જોનેની ખરા મનથી મળાગ રાખે છે, પણ એક પક્ષનેજ માયરી ની તને દુઃખ દેવું, એમ મગ્તા મુખી પણ તે વિચારવાનું

પુરૂષ કરતો નથી એવા પુરૂષનો સ સાર સર્વ રીતે સુખી થાય છે

હે પુત્રી ! હરદોશ સવારે તથા સાંજે સમગ્ર પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીને સુખ દુઃખની વાત પુછવી, અને તે પ્રીતિથી સાલણી, તેને સારી રીતે મતોષ મમાડવી તેમજ સ્ત્રીએ પણ પતિ ઘરમા હોય, ત્યારે તથા બાહરે જઈ આવે, ત્યાં સુધી તે પતિમાજ પોતાનું ચિત્ત રાખવું, અને પતિ પાને હોય, ત્યારે તેને સર્વ રીતે સતોષ આપવો જો આ પ્રમાણે સ્ત્રી કે પુરૂષ પરસ્પર વર્તે નહીં, તો તે બંને પાપી ગણાય છે, એટલું જ નહિ, પણ તેમનો ગૃહ-સ સાર સુખે આરોગ્ય નથી એવા દુઃખી પ્રસારમા રહેનારા દ પતી નારીના છવની જેમ કલેશનું જ પાત્ર થાય છે

બહેનો ! આ પ્રમાણે ગૃહ-વ્યવહારનો બોધ લઈ તમે તેવી રીતે વર્તજો, અને તમારા શ્રાવક જન્મને કૃતાર્થ કરજો જો તમારે તમારો સ સાર માર્ગ સુધારવો હોય, તો પ્રથમ ધર્મનો બોધ મ પાદન કરજો તે ધર્મનો બોધ શુદ્ધ શુદ્ધ ઉપદેશથી પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી પ્રથમ શુદ્ધ શુદ્ધ યોગ પ્રાપ્ત કરવાને પ્રયત્ન કરજો હમેશા ઉપાશ્રયમા જઈ શુદ્ધના સુખથી ધર્મવાલી સાલણીએ એ શુદ્ધ શુદ્ધ પાત્ર મહાવ્રતને ધારણ કરનારા હોય છે જમે તેવી સુરકેલી આવી પડે, તોપણ તે શુદ્ધ શુદ્ધ પોતાના મનમાથી અલાયમાન થતા નથી તે પોતાના ઝકા સરીરના નિર્વાહને માટે જે તાળીશ જાતના દૂષણ વિનાની ભિક્ષાનો તે આહાર ઝરે છે ધર્મ સાધનના ઉપયોગી ઉપકરણો શિવાય બીજા પદાર્થોનો તેઓ પરિગ્રહ રાખતા નથી તેમનામા રાગદ્વેષના પરિણામ બીલકુલ હોતા નથી તેઓ સર્વની ઉપર મધ્યમ્ય ભાવે વર્તે છે ભવિષ્યવોના ઉપકારને માટે અર્હત ભગવતે નિરૂપણ કરેલ સમ્યગ્ સા-

ન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ધર્મનો તેઓ ઉપદેશ આપ્યો-
જેનાથી ધર્મમાં વાધા પડે તેવા જ્યેષ્ઠ, શુભ,
વૈદ્ય અને ધીન સસારના અર્થશાસ્ત્રનો ઉદ્દેશ તેઓ
કરતા નથી, તેવા શુદ્ધ ગુણી બ્રહ્મ કર્મો, અને તેમના
શુભની પવિત્ર વાણી સંભળીને ગો વાણી નામકાવથી ત
મને ધણો બેધ થશે

આ જગતમાં મોટા પુરોહિતોનાં તથા ધર્મજ્ઞોનાં
ના ક્રિતને માટે જે વસ્તુ જાણવાની હતી તે એ
વ્યવહાર માર્ગ, અને ધીને ધર્મ માર્ગ વ્યવહાર ના નુ
ખરૂ સ્વરૂપ તો બુદ્ધિમાન માણસ, નામુ અસક્ષ, પતિ
તથા શિષ્યા શુદ્ધ વિદ્યા વર્ણિતોના તેમજ આપણા નાનકડા
થી મમલ શકાય છે, અને ધર્મનો માર્ગ નો શુદ્ધ ગુણ
પામેથીજ સમજ શકાય છે

હે હીકરી ! આ સમાર અસાર છે, તેથી મેં આ પુ
રોહિતોને તેને મિથ્યા કહ્યો છે, અને દરેક વિચારવાન નુ
ધ્યને જ્યારે આ સસારનું ખરૂ સ્વરૂપ જાણવામાં આવે
છે, ત્યારે જો અસાર છે, એમ અનુભવમિત્ર પણ થાય
છે મારે હે પુત્રીઓ ! આ સમારમાં શુદ્ધ ધર્મ નથી શુદ્ધ
ગુણો અને ધવાની મર્મને જરૂર છે તેવા ધર્મ તમારું
જો શરણ થવાને તમે કેટલા અધિકારી છો ? એને પદ
તમે પાતેજ વિચાર કરો જો તમારે તેવા ગૃહ અધિ
કારી થવું હોય, તો તમારો પતિ, કે જે આ લોકમાં આ
વસ્તુ વિશે પદાર્થો આપી, તમારી રક્ષા કરવાનું મમલ
બુદ્ધિથી જ અભિમાન રાખે છે, અને તમારા માતાપિતાએ
જેને દેવ, ગૃહીશુદ્ધ, અધિ અને ધીન અનેક માણસના
સ્થાતા, જન વેદમ મેના ઉચ્ચાર સાથે તેમને અર્પણ કરેલા
છે, અર્થાત્ હાય જાતીને સોંપી આપેલા છે, તે પુરુષને

તમે પતિ તાલી સેવજો, તથા તેનાથી મળતા થોડા અથવા ઘણા લોગોથી સતોષને પામજો, અને ખીમથી આખી પૃથ્વીના વૈભવભોગ મળતા હોય, તો તેની તરફ નજર પણ કરશો નહીં કારણ કે વિધિથી વિવાહિત વએવા તમારા પતિને એવવાથીજ તમારૂં આ લેડ તથા પર લોકમા કન્યાણુ થાય છે વળી તમારે દરેક વખતે એવો વિચાર કરવો જોઈએ કે, આ સસારના સઘળા પદ્ધતિ નાશવત છે, તેથી તે તુરંત છે, અને આપણો ધર્મ તો અચળ સુખને આપનાર છે, તેથી મોટો છે વળી આપણે મરણ પામીએ છીએ, ત્યાં આ લોકના બધા પદાર્થો અહીંજ પડ્યા રહે છે, અને ધર્મ તથા અધર્મ તો આપણી સાથેજ આવે છે તેમા ધર્મ આપણને ત્યાં જઈએ, ત્યાં સુખ આપે છે, અને અધર્મ દુઃખ આપે છે જાહેનો ! તેથી હમેશા તમે ધર્મને માર્ગે ચાલી, તમારા શુદ્ધસ્થાન મને નેવી સુખી થાઓ.

આનંદા કહે છે—હે પુત્રી લલિતા ! હવે આપણો નિત્યનો સમય થઈ ગયો છે, માટે આજની કથા સમાપ્ત કરવામા આવે છે [જોલો આદીશ્વર ભગવાનની જય]

[યજ્ઞ ચચળ, પ્રેમ, પુતળી અને જ્યાં સડ પગે લાગી પોતપોતાને ઘેર વાતો કરતા જાય છે]

ધર્મદામ જોડ કહે છે—હે શ્રાવિકાઓ ! આનંદાના સુખની વાણી માળખીને મનમા પ્રસન્ન થતી, અને તેની પ્રશંસા કરતી ચચળ, પ્રેમ, પુતળી અને જ્યાં સર્વ પોતાને ઘેર ચાલ્યા ગયા આનંદાના ઉપદેશથી જ્યાંના મનમા સારી અસર થવા લાગી, અને હમેશા પતિભક્તિ મા વિશેષ તત્પર રહેવા લાગી હે માતાઓ અને જાહેનો ! આપણો પણ કથા સમાપ્ત કરવાનો સમય થઈ

જયો છે (મણિ ત ક નજર કરી) કેમ મણિખડેન !
આજે તો તમારા મુખની વાણી સાબળવાની ઇચ્છા છે,
માટે કાંઈક પ્રભુ લકિતનું સ્તવન ગાયો

મણિ—(વિનયથી) ધર્મદાસ કાકા ! આજની ધર્મ
કથા માલગી મારા પ્રથમ દિવસે પુઠેલા પ્રશ્નેનું સમાધાન
આવી જાય હવે મારા બાણવામા અવ્યુ છે, જતિની પા
ળમા જે વિદ્વાદ મુનિએ સ્ત્રીની નિંદાને લગતા વાક્યો
કહ્યા, તે તો કેવળ કચન કામિનીના ત્યાગીનેજ બોધ કર
દેલા છે એ વચનો પ્રમાણે આવનાર પુરૂષ ખરેખરા સ-
વેગધારી સાધુજ હોય છે, અને તેવા પુરૂષોજ શુદ્ધ શુદ્ધ
કર્મો ભેદીએ એવો બોધ આ દેવો કહી બતાવ્યો કેમ
વારુ એમજ કે ?

ધર્મદાસ શેઠ—મણિ ખડેન ! હા, એ વિના પણ
ખીજી વાણી બાળતો આજે કહી છે, પણ તમારા મનનું
સમાધાન થયું, એટલે બસ છે હજી પણ આગળ તે રિપે
ધતું સમાધાન થશે આ તો હજી કાંઈ કહ્યું નથી એમ
બાણીએ હજી ખરેખરી ધર્મકથા તો આગળ આવશે

મણિ—ધર્મદાસ કાકા ! આજ તો લગભગ સાત
દિવસ થયા, એટલામા તો મને તથા અહીં આવનારી માગી
ધર્મખડેનોને ઘણો બોધ મળ્યો છે આવિકાઓના હુદ
ધમા તમારા વચનોએ સારો પ્રકાશ પાડ્યો છે ને આ
પ્રમાણે થોડી મુદત ચાલ્યા કરશે, તો રૂપનગરની શાવિ
કાઓનો મોટો લાજ સુધગી જશે, અને સ્ત્રી કેળવણીમા
પઠાત રટેલી જૈન પ્રજાની ધાર્મિક તથા સંસારિક ઉન્નતિ
થઈ જશે

ધર્મદાસ શેઠ—મણિ ખડેન ! આ સાત દિવસમા

જયો છે (મણિ ત ક નર કરી) કેન મણિખડેન !
આને તો તમારા મુખની વાણી સાબગવાની ઇચ્છા છે,
માટે કાઇડ પ્રભુ ભક્તિનુ સ્તનન ગાઓ

મણિ—(વિનયથી) ધર્મદામ માત્ર ! આજની ધર્મ

આવો

ધર્મદામ જોઈ—વાહ ! બહુ સારૂ ગાયુ આવો હવે
સમય થયો જોલો (આદીશ્વર ભગવાનની જગત)

ધર્મદાસ શે. અને ગંગા ઉડે છે પછી બધાઓ ઉ
ઠીને પોતપોતાને રસ્તે ચાલતા થાય છે

શ્રાવિકાભૂષણ પ્રથમ અલંકાર ૫મા
અનુષ્ટુપ

શ્રાવિકાભૂષણ ધૃત્વા શ્રાવિકા શ્રાવિકા મવેત્ ।

શ્રાવિકા શ્રાવિકાભાસા શ્રાવિકાભૂષણ વિના ॥૧॥

